

**T.C.
GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KIBRIS SORUNU KAPSAMINDA, 1960-1974
YILLARI ARASINDA UYGULANAN TÜRK
DENİZ KUVVETLERİNİ GELİŞTİRME
STRATEJİSİNİN KIBRIS BARIŞ
HAREKÂTI'NIN BAŞARISINA KATKISI**

**Salim KARAMAN
YÜKSEK LİSANS TEZİ
STRATEJİ BİLİMİ ANABİLİM DALI**

**TEZ DANIŞMAN
Doç. Dr. Okan YEŞİLOT**

**GEBZE
2012**

**T.C.
GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KIBRIS SORUNU KAPSAMINDA, 1960-1974
YILLARI ARASINDA UYGULANAN TÜRK
DENİZ KUVVETLERİNİ GELİŞTİRME
STRATEJİSİNİN KIBRIS BARIŞ
HAREKÂTI'NIN BAŞARISINA KATKISI**

**Salim KARAMAN
YÜKSEK LİSANS TEZİ
STRATEJİ BİLİMİ ANABİLİM DALI**

**TEZ DANIŞMAN
Doç. Dr. Okan YEŞİLOT**

**GEBZE
2012**

YÜKSEK LİSANS TEZİ JÜRİ ONAY SAYFASI

iii

G.Y.T.E. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 12.11.2012 tarih ve 29.12.13... sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 10.10.2012 tarihinde tez savunma sınavı yapılan Salim KAHANMAN'ın tez çalışması Strateji Bilimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE

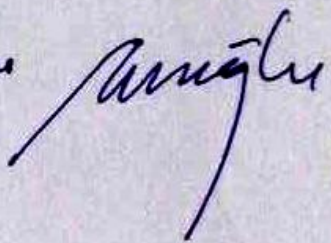
(TEZ DANIŞMANI)

: Doç. Dr. Oker YERİCİOT

ÜYE

: Doç. Dr. Hüseyin İNCE

ÜYE

: Doç. Dr. Salih Zeki İmamoglu

ONAY

G.Y.T.E. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../20... tarih ve/..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

TEZİN BAŞLIĞI : KIBRIS SORUNU KAPSAMINDA, 1960-1974
YILLARI ARASINDA UYGULANAN TÜRK DENİZ
KUVVETLERİNİ GELİŞTİRME STRATEJİSİNİN
KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI'NIN BAŞARISINA
KATKISI

YAZAR ADI : Salim KARAMAN

1960 yılında Kıbrıs'ta cumhuriyetin kurulması adaya barış getirmeyi sağlamamıştır. Cumhuriyetin kurulmasından hemen sonra, 1963 yılında Rumlar Kıbrıslı Türklere saldırmaya başlamıştır. Bu saldırılardan dolayı 1964 ve 1967 yıllarında adaya çıkarma yapılması gündeme gelmiştir. Ancak, dönemin konjonktürel şartları ve başta Türk Deniz Kuvvetleri olmak üzere Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs'a yönelik denizaşırı hareket için hazır olmaması nedenleriyle bu çıkarma girişimleri gerçekleştirilememiştir.

15 Temmuz 1974'te bir darbe ile Kıbrıs'ta Enosis gerçekleştirilmek istenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti bu darbe karşısında sessiz kalmamış ve 20 Temmuz 1974'te Kıbrıs Barış Harekâtı'nı düzenlemiştir. Kıbrıs Sorunu'nda 1960-1974 yılları arasında yaşanan olaylara paralel olarak Türk Deniz Kuvvetleri, Kıbrıs'a yönelik denizaşırı hareket için hazırlanmıştır. Bu tezde, Kıbrıs Sorunu'nun ortaya çıkışı, 1960-1974 yılları arasında uygulanan Türk Deniz Kuvvetlerini geliştirme stratejisi ve Türk Deniz Kuvvetlerinin Kıbrıs Barış Harekâtı'ndaki rolü incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Deniz Kuvvetleri, Türk Deniz Kuvvetlerini Geliştirme Stratejisi, Kıbrıs Barış Harekâtı, Kıbrıs Sorunu, Çıkarma Harekâtı.

SUMMARY

TITLE : IN THE CONTEXT OF CYPRUS ISSUE, STUDY OF THE CONTRIBUTION OF TURKISH NAVAL FORCES DEVELOPMENT STRATEGY IMPLEMENTED BETWEEN 1960-1974 ON THE SUCCESS OF CYPRUS PEACE OPERATION.

AUTHOR : Salim KARAMAN

The foundation of republic in Cyprus failed to bring peace to the island. Soon after the the foundation of the republic, Greek Cypriots began to attack Turkish Cypriots in 1963. Due to these attacks, landing operation to the island has become an agenda issue in 1964 and 1967. However these landing operations could not be carried out due to conjuncturel situation of the period and mainly unreadiness of Turkish Naval Forces and Turkish Armed Forces for overseas operation.

Enosis was tried to be realized through a coup in Cyprus on 15 July 1974. The Republic of Turkey could not have stayed silent against these coup and started Cyprus Peace Operation on 20 July 1974. Turkish Naval Forces began preparation for an overseas landing operation to the Cyprus in parallel with events occurred between 1960-1974 under the Cyprus Issue. In this study, the emergence of Cyprus Issue, development strategy implemented by Turkish Naval Forces between 1960-1974 and the role of Turkish Naval Forces in Cyprus Peace Operation were studied.

Key Words: Turkish Naval Forces, Turkish Naval Forces Development Strategy, Cyprus Peace Operation, Cyprus Issue, landing operations.

TEŞEKKÜR

Türk Deniz Kuvvetleri'nin, Kıbrıs Barış Harekatı'na hazırlık stratejisi ve söz konusu hareket süresince icra ettiği faaliyetlere ilişkin yaptığım çalışma süresince bana yol gösteren danışman hocam Doç. Dr. Okan YEŞİLOT'a, beni destekleyen sevgili eşime, arşivlerinden faydalanmama izin veren Donanma Komutanlığı Deniz Tarihi Arşivi ve Amfibi Deniz Piyade Tugayı Kıbrıs Barış Harekatı Müzesi yetkililerine çok teşekkür ederim.

Ayrıca, yüksek lisans eğitimi süresince ufkumuzun genişlemesine katkı sağlayan Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü'nün saygıdeğer öğretim üyelerine de şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	iv
SUMMARY	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLERİ DİZİNİ	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
TABLolar DİZİNİ	xiii
1. GİRİŞ	1
2. KIBRIS SORUNUNUN ORTAYA ÇIKIŞI VE TÜRKİYE’NİN KIBRIS’A MÜDAHALE SÜRECİNİN İNCELENMESİ	4
2.1. 1960 Yılı Öncesi Kıbrıs Tarihine Bakış	4
2.1.1. Kıbrıs’ta Türk Hakimiyeti	4
2.1.2. Kıbrıs’ta İngiliz Sömürge İdaresi	5
2.2. Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi (1960-1963)	12
2.2.1. Cumhuriyete Giden Süreç	12
2.2.2. Kıbrıs Cumhuriyetinin Kurulması	14
2.2.3. Kıbrıs Cumhuriyetinin Yıkılması	17
2.2.3.1. Kıbrıslı Rumların Gerçek Niyetlerinin Ortaya Çıkması	18
2.2.3.2. Bağımsız Belediyeler Meselesi	19
2.2.3.3. Cumhurbaşkanı Makarios’un Anayasa Değişikliği Teklifi	21
2.3. Makarios-EOKA Diktatörlüğü Dönemi (1964-1974)	23
2.3.1. Akritas: Türkleri İmha Planı	23
2.3.2. 1963 Yılı Kanlı Noeli	25
2.3.3. 1964 Olayları	28
2.3.4. Türkiye’nin Kıbrıs’a İlk Müdahale Kararı ve Johnson Mektubu’nun Türk-Amerikan İlişkilerine Etkileri	30
2.3.5. Erenköy Saldırıları ve Türkiye’nin Kıbrıs’a İlk Müdahalesi	36
2.3.6. 1967 Geçitkale ve Boğaziçi saldırıları	40

2.3.7.	Kıbrıslı Rumların İktidar Mücadelesi	46
2.3.8.	15 Temmuz 1974 Darbesi ve Makarios Diktatörlüğünün Sonu	50
2.4.	Türkiye'nin Kıbrıs'a Müdahaleye Karar Verme Süreci	53
3.	1960-1974 YILLARI ARASINDA UYGULANAN TÜRK DENİZ KUVVETLERİNİ GELİŞTİRME STRATEJİSİ	61
3.1.	Deniz Kuvvetlerinin Yeniden Teşkilatlandırılması ve Amerikan Askeri Yardımı	61
3.1.1.	Deniz Kuvvetlerinin Yeniden Teşkilatlandırılması	61
3.1.2.	Amerikan Askeri Yardımı	63
3.2.	1963-1964 Kıbrıs Olayları ve Türk Deniz Kuvvetlerinin Kıbrıs'a Müdahale İçin Yeterliliğinin Analizi	65
3.3.	1967 Kıbrıs Olayları ve Türk Deniz Kuvvetlerinin Kıbrıs'a Müdahale İçin Yeterliliğinin Analizi	67
3.4.	Türk Deniz Kuvvetlerini Geliştirme Stratejisi	69
3.4.1.	Türk Donanma Cemiyeti ve Faaliyetleri	70
3.4.1.1.	Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyetinin Kurulması ve Faaliyetleri	70
3.4.1.2.	Türk Donanma Cemiyetinin Kurulması ve Faaliyetleri	72
3.4.2.	Denizaşırı Harekat İçin Gerekli Özel Birliklerin Teşkil Edilmesi	74
3.4.2.1.	Amfibi Deniz Piyade Birliklerinin Kurulması	74
3.4.2.2.	Çıkarma Birlikleri Komutanlığının Kurulması	76
3.4.2.3.	Sualtı Taarruz ve Savunma Timlerinin Kurulması	78
3.4.3.	Mevcut Yüzer Unsurların Modernizasyonu ve Yenilenmesi	79
3.4.4.	Gemi İnşa Yeteneklerinin Artırılması	82
3.4.5.	Lojistik Destek Yeteneklerinin Artırılması	85
3.4.6.	Deniz Hava Kuvvetinin Kurulması	86
3.5.	1974 Kıbrıs Olayları ve Türk Deniz Kuvvetlerinin Kıbrıs'a Müdahale İçin Yeterliliğinin Analizi	89

4.	KIBRIS BARIŞ HAREKATI VE TÜRK DENİZ KUVVETLERİNİN HAREKATA ETKİSİ	91
4.1.	Harekat Öncesi Türk Silahlı Kuvvetlerinin ve Muhasım Kuvvetlerin Mukayesesi	91
4.1.1.	Kıbrıs Barış Harekatı'na İştirak Eden Türk Silahlı Kuvvetleri ve Türk Mukavemet Teşkilatı Birlikleri	91
4.1.1.1.	Türk Silahlı Kuvvetleri	91
4.1.1.1.1.	Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs Planları	91
4.1.1.1.2.	Türk Kara Kuvvetleri	94
4.1.1.1.3.	Türk Deniz Kuvvetleri	96
4.1.1.1.4.	Türk Hava Kuvvetleri	99
4.1.1.1.5.	Kıbrıs Türk Alayı	100
4.1.1.2.	Türk Mukavemet Teşkilatı	101
4.1.2.	Kıbrıs'taki Rum ve Yunan Kuvvetleri	104
4.1.2.1.	Rum Milli Muhafız Ordusu (RMMO)	104
4.1.2.1.1.	Kara Kuvvetleri	104
4.1.2.1.2.	Deniz Kuvvetleri	106
4.1.2.1.3.	Hava Kuvvetleri	106
4.1.2.1.4.	Rum Milli Muhafız Ordusu Planları	107
4.1.2.2.	Taktik Yardımcı İhtiyat Kuvveti (EPIKOURIKI)	107
4.1.2.3.	Yunan Kontenjan Alayı	108
4.2.	I. Kıbrıs Barış Harekatına Hazırlık ve Harekatın İcrası.	108
4.2.1.	15 Temmuz 1974	109
4.2.2.	16 Temmuz 1974	110
4.2.3.	17 Temmuz 1974	112
4.2.4.	18 Temmuz 1974	112
4.2.4.1.	Kıbrıs Barış Harekatı Öncesinde Son Planlama Toplantısı	113
4.2.4.1.1.	Denizaltı Karakol Sahalarının Belirlenmesi	114

4.2.4.1.2.	Çıkarma Plajının Temizlenmesi	114
4.2.4.1.3.	Çıkarma Plajının Belirlenmesi	116
4.2.4.1.4.	Aldatma Konvoyunun Oluşturulması	119
4.2.5.	19 Temmuz 1974	120
4.2.6.	20 Temmuz 1974	123
4.2.7.	21 Temmuz 1974 ve TCG KOCATEPE'nin Batışı	133
4.2.8.	22 Temmuz 1974	146
4.3	II. Kıbrıs Barış Harekatına Hazırlık ve Harekatın İcrası	148
4.3.1.	TCG KOCATEPE Personelinin Kurtarılması	148
4.3.2.	Girne Liman Komutanlığının Kurulması	150
4.3.3.	Cenevre Konferansları	151
4.3.3.1.	Birinci Cenevre Konferansı	151
4.3.3.2.	İkinci Cenevre Konferansı	154
4.3.4.	Amfibi Deniz Piyade Alayı	157
4.3.5.	Deniz Kuvvetleri Gemileri	159
4.3.6.	İkinci Kıbrıs Barış Harekatı	160
4.3.6.1.	14 Ağustos 1974	161
4.3.6.2.	15 Ağustos 1974	163
4.3.6.3.	16 Ağustos 1974	164
4.3.7	İkinci Kıbrıs Barış Harekatı Sonrasında Amfibi Deniz Piyade Alayı	165
5.	SONUÇ	167
	KAYNAKLAR	176
	ÖZGEÇMİŞ	186
	EKLER	
	EK-1 : 1960-1974 YILLARI ARASINDA TÜRK DENİZ KUVVETLERİ'NİN SAHİP OLDUĞU UNSURLAR	
	EK-2 : KIBRIS BARIŞ HAREKATI'NDA GÖREV YAPAN KOMUTANLAR	
	EK-3: KIBRIS BARIŞ HAREKATI'NA KATILAN GEMİLERİN GÖREV ORGANİZASYONU	

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
BM	:	Birleşmiş Milletler
BMGK	:	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
GBK	:	Görev Birliği Komutanı
GGK	:	Görev Grubu Komutanı
GKK	:	Görev Kuvveti Komutanı
EOKA	:	Ethniki Organosis Kyprion Agoniston
KM	:	Kilometre
LCM	:	Landing Craft Mechanized
LCT	:	Landing Craft Tank
LCU	:	Landing Craft Utility
LCVP	:	Landing Craft Vehicle Personnel
LST	:	Landing Ship Tank
MGK	:	Milli Güvenlik Kurulu
MKT	:	Mayın Karşı Tedbirleri
NATO	:	North Atlantic Treaty Organization
RMMO	:	Rum Milli Muhafız Ordusu
SAT	:	Sualtı Taarruz Timi
SAT	:	Sualtı Savunma Timi
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TGK	:	Taktik Grup Komutanlık
TMT	:	Türk Mukavemet Teşkilatı
TSK	:	Türk Silahlı Kuvvetleri
YTK	:	Yüksek Taktik Komutanlık

ŞEKİLLER DİZİNİ

<u>Şekil</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil 4.1. Yıldız Atma-4 Harekat Planı	93
Şekil 4.2. Rum Milli Muhafız Ordusu YTK Sorumluk Sahaları	106
Şekil 4.3. Kıbrıs'a İndirme ve Çıkarma Planı	110
Şekil 4.4. Pladini Çıkarma Plajı	118
Şekil 4.5. Kıbrıs Barış Harekatı Çıkarma ve İndirme Bölgeleri	126
Şekil 4.6. Kıbrıs Çıkarma Harekatı Kara Manevra Planı	132
Şekil 4.7. TCG KOCATEPE'nin Batışı	145
Şekil 4.8. İki Harekat Arası Genişleme	158
Şekil 4.9. II. Kıbrıs Barış Harekatı'nda Doğu İstikametinde Taarruz	161
Şekil 4.10. II. Kıbrıs Barış Harekatı'nda Batı İstikametinde Taarruz	164

TABLolar DİZİNİ**Tablo****Sayfa**

Tablo 3.1. Beş Yıllık Planlar Kapsamında İnşa Edilen Gemiler

84

1. GİRİŞ

Akdeniz'in üçüncü büyük adası olan Kıbrıs coğrafi olarak Anadolu'nun bir parçasıdır. Bu gerçek nedeniyle, tarihin her devrinde Anadolu'ya hâkim olan devletler, Kıbrıs'a da hâkim olma ihtiyacını hissetmişlerdir. Kıbrıs Adası'nın jeopolitik ve jeostratejik önemi, Orta Doğu ve Doğu Akdeniz'in kontrol edilmesinde oynadığı rolden ileri gelmektedir. Kıbrıs Adası, Mersin ve İskenderun limanlarına giriş ve çıkışları kolayca kontrol edebilecek ve Doğu Akdeniz'deki bütün askeri ve sivil deniz taşımacılığını kontrol altında tutabilecek konumdadır. Türkiye'nin güney sahillerine ve İsrail'e ait deniz yollarına hâkimdir ve Süveyş Kanalı'ndan yapılan deniz taşımacılığının kontrolünü ve Orta Doğu petrol bölgelerine ulaşmayı mümkün kılmaktadır. Orta Doğu petroleri ile petrol nakliyatı Kıbrıs Adası'nın önemini artırmaktadır. Türkiye'nin Kıbrıs davası, sadece ifade edilen stratejik değeri için değil, adaya Anadolu'dan "fetih ve iskan" politikası gereği yerleşerek yaşayan soydaşlarının can güvenliğini sağlamak amacını da ifade etmektedir.

1571 yılında Osmanlı Devleti tarafından fethedilen Kıbrıs'taki Osmanlı hakimiyeti 1878 yılına kadar devam etmiştir. 1878 yılında geçici olarak Kıbrıs'ın idaresini ele geçiren İngiltere, 1914-1960 yılları arasında Kıbrıs'a fiilen hakim olmuştur. Tarihin hiçbir döneminde Yunan egemenliğinde bulunmayan Kıbrıs adasının, bölgede stratejik çıkar ve beklentileri olan büyük devletler tarafından, 1920'li yıllarda Anadolu'da olduğu gibi, hukuk dışı yöntemlerle Yunanistan'a verilmeye çalışılması, Türkiye Cumhuriyeti tarafından kabul edilmemiştir. 1960 yılında, Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'ın garantörlüğünde Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Bu cumhuriyet uzun ömürlü ve kalıcı olmamıştır. Çünkü, Kıbrıslı Rumlar Enosis girişimlerine devam etmiş ve yüzlerce Kıbrıslı Türk, Rumlar tarafından katledilmiştir.

Garantör devletlerden biri olan Türkiye, Kıbrıslı Türkleri kurtarmak için 1963, 1964 ve 1967 yıllarında girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimler, Kıbrıslı Rumlar tarafından gerçekleştirilen planlı katliamları önlemiş ve binlerce Kıbrıslı Türkün hayatını kurtarmıştır. Eğer Türkiye, Kıbrıslı Türkleri kurtarmak için 1963, 1964 ve 1967 yıllarında girişimlerde bulunmasaydı Kıbrıslı Türkler, Kıbrıslı Rumlar tarafından yok edilecekti.

1963 yılında Kıbrıslı soydaşlarımıza yönelik saldırıların artması ve Kıbrıs'a müdahale etme gerekliliğinin oluşması, bir başka acı gerçeği ortaya koymuştur. Başta Deniz Kuvvetleri, olmak üzere Türk Silahlı Kuvvetleri Kıbrıs'a düzenlenecek bir denizaşırı çıkarma harekâtı için hazır değildi. 1963 ve 1964 yıllarında yaşanan Kıbrıs olayları ile birlikte Deniz Kuvvetleri süratli bir şekilde gelişim göstererek, 10 yıllık bir süre içerisinde denizaşırı harekât için gerekli birliklerini kurmuş ve çıkarma araçlarını inşa etmiştir.

Yunanistan tarafından yönlendirilen Rum Milli Muhafızlar, Enosis'i gerçekleştirmek için 15 Temmuz 1974'te Kıbrıs'ta hükümet darbesi yapmıştır. Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı anlamına gelen darbenin gerçekleşmesi üzerine, Türkiye Garanti Antlaşması'nın kendisine verdiği yetkiye dayanarak dünya kamuoyunu karşısına almak pahasına, stratejik bekasını her türlü kaygı ve uluslararası hesaplardan üstün tutarak Kıbrıs Barış Harekâtını yapmıştır.

Planlanması ve icrası en zor harekâtlardan biri olan amfibi harekâtın gerçekleştirildiği Birinci Barış Harekâtı, 20 Temmuz 1974'te başlamış ve üç gün sürmüştür. Harekâtın birinci safhasında, inen, çıkan ve atılan birlikler üçüncü gün sonunda birleşmeyi başararak Ada'da kıyıbaşı ve havabaşını tesis etmişlerdir. Bu harekât sonucunda Türk Silahlı Kuvvetleri, Lefkoşa-Girne bölgesine hakim olmuştur. Ancak bu safhada Türk birlikleri dar bir alanda sıkışıp kalmışlar ve nazik bir durum meydana gelmiştir. Buna rağmen Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin ilan ettiği ateşkese uyularak harekât bir süreliğine durdurulmuştur.

Birinci harekât sonrasında yapılan Cenevre görüşmeleri bir sonuç vermeyince İkinci Harekât yapılmıştır. 14 Ağustos 1974'te başlayan İkinci Barış Harekâtı da birincisi gibi üç gün sürmüştür. Bu harekât sonucunda Türk Silahlı Kuvvetleri, Lefke-Lefkoşa-Magosa hattına hakim olmuş ve Kıbrıs'ta bugünkü fiili durum meydana gelmiştir.

Eldeki kıt teknik kaynakların, en verimli şekilde kullanılmasıyla başarılı bu harekâtın, kısa sürede en az malzeme ve insan kaybıyla tamamlanmasında, çıkarma harekâtı icra eden Çıkarma Birlikleri Komutanlığı, Amfibi Deniz Piyade Alayı ve onlara yakın emniyet ve ateş desteği sağlayan gemiler çok önemli rol üstlenmişlerdir. Kıbrıs Barış Harekâtının gerçekleştirilmesi maksadıyla Kara Kuvvetleri bağlısı

birlikleri emniyetle Kıbrıs'a nakleden ve çıkartan Türk Deniz Kuvvetleri birliklerinin, TCG KOCATEPE gemisinin kendi uçaklarımız tarafından batırılmasının gölgesinde kalan harekâtının araştırılarak, hem Türkiye'nin yakın tarihindeki önemli bir zaferin değişik bir yönü ifade edilmeye çalışılmış, hem de Türk Silahlı Kuvvetleri personeline muhtemel çıkarma harekâtı için ışık tutulması amaçlanmıştır.

“Kıbrıs Sorunu kapsamında, 1960-1974 yılları arasında uygulanan Türk Deniz Kuvvetlerini geliştirme stratejisinin Kıbrıs Barış Harekâtı'nın başarısına katkısı” konulu tezde, konuyla ilgili kitaplar, makaleler, yüksek lisans ve doktora tezleri, Foça/İzmir'de konuşlu Amfibi Deniz Piyade Tugayı Komutanlığında bulunan Kıbrıs Barış Harekâtı Müzesi ve Donanma Komutanlığı Deniz Tarihi Arşivi'nde bulunan belgeler incelenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde Kıbrıs Sorunu'nun ortaya çıkışı ve Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahale süreci, üçüncü bölümünde Kıbrıs Sorunu'nun gelişimine paralel olarak 1960-1974 yılları arasında uygulanan Türk Deniz Kuvvetlerini geliştirme stratejisi, dördüncü bölümde ise Kıbrıs Barış Harekâtın askeri yönünün planlaması, koordinasyonu ve icrası, özellikle Türk Deniz Kuvvetlerinin harekâtı açıklanmıştır.

2. KIBRIS SORUNU'NUN ORTAYA ÇIKIŞI VE TÜRKİYE'NİN KIBRIS'A MÜDAHALE SÜRECİNİN İNCELENMESİ

Avrupa, Asya ve Afrika kıtaları tarafından çevrelenen Doğu Akdeniz'de merkezi bir konuma sahip olan Kıbrıs, uluslar arası deniz ticaret ve enerji nakil yolları üzerinde bulunması nedeniyle stratejik bir öneme sahiptir. Tarih boyunca, bu stratejik önemini koruyan Kıbrıs, sadece komşu devletlerin değil bölgede söz sahibi olmak isteyen büyük devletlerin mücadele alanı olmuştur.

2.1. 1960 Yılı Öncesi Kıbrıs Tarihine Bakış

2.1.1. Kıbrıs'ta Türk Hakimiyeti

Suriye ve Anadolu kıyılarına çok yakın olması, Akdeniz'de ticaret gemilerinin hareket sahasını kolaylıkla kontrol edebilen bir mevkide bulunan Kıbrıs Adası, II.Selim döneminde 1571 yılında Venedik Cumhuriyeti'nden alınmıştır. Doğu ve Batı arasında deniz ticaretinin kontrol noktalarından bir olan Kıbrıs Adası'nın stratejik konumu, Osmanlılar tarafından fethedilmesinde en önemli etken olmuştur (Sander, 2000, s.107). Kıbrıs'a yerleşmiş olan Venedik korsanlarının, Doğu Akdeniz'deki deniz ulaşımını sık sık vurmaları, Osmanlı ticaret gemilerinin bu sulara rahat rahat dolaşamaması, gelişme ve genişlemenin doruğuna çıkmış olan Osmanlı Devleti'ni oldukça rahatsız etmiş ve adanın fethini bir zaruret haline getirmiştir. Adanın fethi ile Doğu Akdeniz'deki Osmanlı egemenliğinin tamamlanması ve bütünleşmesi sağlanmıştır (Çay, 1989, s.7).

Kıbrıs'ın Osmanlı Devleti tarafından fethedilmesiyle birlikte demografik ve idari yapı yeniden düzenlenmiştir. Adada Katoliklere karşı Grek Ortodoksların ayrıcalıkları tekrar canlandırılmış ve Ortodoks Başpiskoposu sürgünden getirilerek makamına oturtulmuştur. Ayrıca, Osmanlı Devleti yerel halka ekonomik ve mali yardımda bulunarak Anadolu'dan Kıbrıs'a Müslüman Türk nüfusu yerleştirmiştir (Kökdemir, 1956, s.110). Böylece Osmanlı Devleti, nüfus nakilleriyle çok değişik meslek gruplarından Türk'ü Kıbrıs'a getirerek ada ekonomisini kalkındırması, yerli halka bir taraftan kendi toplumsal kurumlarını ve kültürel kimliklerini koruma izni

verirken, diğer taraftan bunları Osmanlı Devleti'nin ekonomik ve siyasi hayatıyla bütünleştirmek için çaba göstermiştir (Oberling, 1987, s.5).

Yaklaşık, 3 asır Osmanlı egemenliğinde kalan Kıbrıs Adası'nın tarihinde, Osmanlı hakimiyetine karşı Kıbrıs Rum Kilisesinin Enosis'i gerçekleştirme amacıyla teşebbüs ettiği Rum isyanı (Saraoğlu, 1997, s.65) ve 1877-78 Osmanlı-Rus savaşı oldukça önemli bir yer tutmuştur. 1825'te Enosis için çalışmalara başlayan Kıbrıs Rum Kilisesi'nin, Osmanlı yönetimine karşı isyan hazırlıkları zamanın Osmanlı valisi tarafından bastırılmıştır.

1877-1878 Osmanlı-Rus savaşına kadar, İngiltere Rus yayılcılığına karşı Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü koruma siyaseti izlemiştir (Gazioğlu, 1998, s.17). 1877-1878 Osmanlı-Rus harbinden sonra bu politikasını terk eden İngiltere, Osmanlı topraklarından pay alma yoluna gitmiştir. Özellikle, Akdeniz'e hakim olmak ve Asya'daki sömürgelerini güven altına almak isteyen İngiltere, Kıbrıs'ı ve Mısır'ı ele geçirmek istemiştir (Özkaya, 2006, s.145).

Kıbrıs üzerindeki Türk egemenliğini azaltan, buna karşılık İngiltere'nin fiilen Kıbrıs'a yerleşmesine yol açan temel anlaşma, 4 Haziran 1878'de İstanbul'da imzalanmıştır. 1 Temmuz 1878'de yapılan ek anlaşmaya göre, Rusya Kars ve son savaşta Ermenistan'da işgal etmiş olduğu yerleri Osmanlı Devleti'ne verdiği takdirde, Kıbrıs Adası Osmanlı Devleti'ne geri verilecek ve 4 Haziran 1878 tarihli sözleşmenin hükmü kalmayacaktı. II. Abdülhamit tarafından İngiltere'nin Kıbrıs'ın yönetimini devralmasını öngören fermanın 7 Temmuz 1878'te imzalanması üzerine, İngilizler 12 Temmuz'da Kıbrıs'a çıkmış ve adanın yönetimini ele almıştır (Özkaya, 2006, s.145).

2.1.2. Kıbrıs'ta İngiliz Sömürge İdaresi

1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından sonra Rusya'nın batıda Ege Denizi'ne çıkmış olması, doğuda ise Doğu Anadolu üzerinden İskenderun Körfezi'ni, Dicle-Fırat yoluyla Basra Körfezi'ni, dolayısıyla Hindistan yolunu ele geçirme yoluna başvurması İngiltere için bir tehdit oluşturmuştur. İngiltere'nin Doğu Akdeniz ve Ön Asya'daki çıkarlarını koruyabilmesi ve Rus ilerleyişini durdurabilmesi için Malta'da bulunan üssü yetersiz kalmaya başlamıştır. Ayrıca, 1856'da Süveyş Kanalı'nın açılmasıyla Doğu Akdeniz ticari yönden tekrar canlanması ve 1885'te Osmanlı

Devleti'nden Mısır'ı alması, İngiltere açısından Kıbrıs'ın önemini daha da artırmıştır (Özkaya, 2006, s.149-150). İngilizler, artık “Kıbrıs'ı, Önasya'nın anahtarı” olarak kabul etmeye başlamışlardır (Artuç, 1989, s.32).

12 Temmuz 1878'de Kıbrıs'ta idareyi devralan İngilizler, Türkler ve Rumlar arasındaki ihtilafları yakından takip etmiş ve iki toplumu birbirine karşı koz olarak kullanmıştır. Bu İngiliz politikası zaman içinde iki toplum arasındaki düşmanlığın had safhaya ulaşmasına neden olmuştur. İngilizlere karşı en büyük zorluğunu çıkarıcılar Rumlar olmuştur. Türkler, genellikle Kıbrıs'ın Yunanistan'a verileceği endişesiyle İngiliz yönetimine destek olmuştur. Bununla birlikte, İngilizlerin Türk toplumuna karşı dostça bir politika takip etmemiştir. Bunun sonucu olarak Kıbrıs'tan Anadolu'ya göçler yaşanmış, idari görevlerde yer alan Türklerin yerine Rum memurlar atanmış ve ekonomik bakımdan zayıflayan Türkler ellerindeki toprakları satmak zorunda kalmıştır (Çay, 1989, s.18). 1881 Yılında Kıbrıs nüfusunun % 24'ünü Türkler oluştururken, 1931'da bu oran %18'e düşmüştür (Çay, 1989, s.24-25)¹.

I.Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine Osmanlı Devleti ile farklı kutuplarda savaşa iştirak eden İngiltere, 5 Kasım 1914'te Krallık Konseyi kararı ile Kıbrıs'ı ilhak etmiş ve 1878'de Osmanlı Devleti ile yapılan anlaşmanın geçersiz olduğunu ilan etmiştir. Türkiye, bu ilhak kararını 1923'te imzalanan Lozan Barış Anlaşması'nın 20. maddesi ile kabul etmiştir (Alasya, 1992, s.27). Lozan Barış Anlaşması'nın 20 maddesinde, “*Kıbrıs'ın Britanya Hükümeti tarafından 5 Teşrinisani (Kasım) 1914'te ilan olunan ilhakını Türkiye tanıdığını beyan eder.*” ifadesi yer almaktadır. Bu madde ile Kıbrıs Adası'nın yönetimi gibi egemenliği de, hukuk açısından İngiltere'ye geçmiştir (Erim, 1975, s.2).

10 Mart 1925'te İngiltere, Kıbrıs'ı resmen “Kraliyet Sömürgesi” olarak ilan etmiştir. Artık Kıbrıs, İngiltere'nin bir sömürgesi olmuş ve yüksek komiserlerle değil, valiler tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Bu olay, Enosis olmasa bile ilk adımda özerklik bekleyen Rumlar için büyük bir düş kırıklığı olmuştur. Beklenen ümitlerin gerçekleşmemesi, fanatik Rumların öfkesinin İngilizlere yönelmesine neden olmuştur. Ortaya çıkan gerilim 1931 yılında isyana dönüşmüştür (Artuç, 1989,

¹ 1881 nüfus sayımında, 186 bin olan ada nüfusu içinde Türklerin sayısı 45 bin kişi idi. 1931 nüfus sayımında ise, 348 bin olarak belirlenen ada nüfusu içindeki Türk sayısı toplam 65 bin kişidir.

s.36). 21 Ekim 1931'de kalabalık bir Rum gösterici grubunun Lefkoşa'da valilik binasını yakmasıyla başlayan isyan (Çay, 1989, s.25), ertesi gün bütün Kıbrıs'a yayılmış ve on gün sonra güçlkle bastırılabilmiştir. Bu ayaklanmada 7 kişi ölmüş ve yaralı sayısı 67'ye ulaşmıştır (Artuç, 1989, s.36). İngilizlerin bu ayaklanmaya tepkisi çok sert olmuştur. Ayaklanmayı teşvik eden Kıbrıslı Rumların önde gelenlerinden 10'u adadan sürülmüş, pek çoğu hapse atılmış ve para cezasına çarptırılmıştır. Bu tepkilerden Türk toplumu da etkilenmiştir. Kıbrıs halkına toplam 25 bin sterlinlik ceza verilmiş, anayasa rafa kaldırılmış ve sıkıyönetim uygulanmış, yasama meclisi askıya alınmış, belediye seçimleri ilga edilmiş, siyasi partiler kapatılmış, basına sıkı bir sansür uygulanmış, toplantı yapmak yasaklanmış, polise istediği şahıs ve konutları arama izni verilmiş, eğitimde sıkı bir denetim kurulmuş, Yunan ve Türk tarihinin öğretilmesi kısıtlanmış, Yunan ve Türk ulusal kahramanlarının resimleri okullardan kaldırılmıştır (Oberling, 1987, s.29).

İki büyük dünya savaşı arasında Kıbrıs Adası'ndaki toplumlararası çatışmalar gündemden düşmüştür. Ancak, II. Dünya Savaşı sonrasında, savaştan ağır bir hasarla çıkan İngiltere yönetiminin 1948 yılında Kıbrıs'a özerklik verme girişimi (Artuç, 1989, s.37), Rum Ortodoks Kilisesi tarafından bunun Enosis'e mezar olacağı gerekçesiyle kabul görmemiştir (Saraoğlu, 1997, s.65)s.

II. Dünya Savaşı'ndan sonrasında Yunanistan ve İngiltere'nin kazanan tarafta olması Rumları ve Atina'yı rahatlatmıştır. 1947 yılında, Ege'de Türk karasularının hemen yanında bulunan 12 ada, İtalya'dan alınıp Yunanistan'a verilmiştir. Sovyetler Birliği tehdidi nedeniyle pazarlık gücü zayıflayan ve Amerika Birleşik Devletleri'nden yardım beklentileri içinde olan Türkiye bu karara tepki gösterememiştir (Manisalı, 2003, s.29).

1948 yılında, Kıbrıs tarihinde daha sonra etkisini gösterecek bir olay gerçekleşmiştir. Aslen Kıbrıslı bir Rum olan ve Yunanistan ile Amerika Birleşik Devletleri'nde papazlık eğitimi alan Mihail Muskos Kıbrıs'a dönmüştür. Muskos Kıbrıs'a dönmenin ardından ülkesi için bağımsızlık aramak yerine, Yunanistan ile birleşmeyi ve taviz vermemeyi benimsemiştir (Gibbons, 2004, s.21-22). Ateşli bir Enosis'çi olan Muskos girişimleri ile 15 Ocak 1950 yılında bir plesibit düzenlemiştir. İngiliz yönetimi tarafından tanımayan bu plesibitin sonucuna göre Rumların % 95,7'si Enosis'ten yana idi (Artuç, 1989, s.37). Bu oylamanın ardından, Mihail

Muskos Kıbrıs Rumlarının lideri ve Kıbrıs Başpiskoposu olarak seçilmek suretiyle ödüllendirilmiş ve III. Makarios olarak adlandırılmıştır (Gibbons, 2004, s.22). Makarios taç giyme töreninde yaptığı konuşmada, bütün gücüyle Enosis'i gerçekleştirmek üzere çalışacağını söylemiş, Enosis yeminini kutsal yemin olarak adlandırmıştır (Saraoğlu, 1997, s.65).

Makarios'un bu çalışmaları, İngilizlerin politikalarında hiçbir değişikliğe neden olmamış ve İngilizler Kıbrıs'tan tamamen çekilmeyi hiç düşünmemiştir (Artuç, 1989, s.38). Bununla birlikte, 1954 yılında Ada'ya özerklik verilmesi konusunda, yeni adımlar atmıştır. Ancak Kıbrıs Rumları, adanın asla el değiştirmeyeceği beyanı karşısında bu teklifi reddetmişler ve Yunanistan ile birlikte meseleyi Birleşmiş Milletlere taşımaya karar vermişlerdir (Çay, 1989, s.29-30). Makarios Birleşmiş Milletlerden Self-Determinasyon (Halkın kendi kaderini kendisinin saptaması) istemiştir. Makarios'a göre Kıbrıs'ta, Rumlar çoğunlukta olduğuna göre, halk doğal olarak Yunanistan ile birleşmekten yana oy kullanacak ve Enosis meşru yoldan gerçekleşecekti. Ancak, Makarios'un bu girişimi başarısızlığa uğramıştır. Birleşmiş Milletlerin 17 Aralık 1954'teki toplantısında Genel Kurul, bu öneriyi görüşmemeye karar vermiştir (Artuç, 1989, s.38).

1954'te Enosis'i gerçekleştirmenin tek yolunun şiddet olduğuna karar veren Makarios, Yunanistan Ordusu'ndan albay rütbesi ile emekli olan Yeoryios Grivas ile işbirliği yapmaya başlamıştır. Bu birleri ile zıt ancak ölüm saçan ikili İngilizler, Türkler ve kendilerine destek vermeyen Rumlara karşı korkunç ve kanlı bir savaşa girişmiştir. Grivas, Makarios'un Hıristiyan Ortodoks Gençlik Teşkilatı (OHEN) ve Pan Kıbrıs Ulusal Gençlik Teşkilatı (PEON) isimli teşkilatlarını kullanarak kendi yer altı örgütü olan EOKA'yı kurmuştur. Bu örgütün silahlandırılması ise gizlice Yunanistan getirilen silahlarla sağlanmıştır (Gibbons, 2004, s.22-24). Rumların 1956 yılında artan saldırıları üzerine Türk toplumu kendini korumak için örgütlenmiş ve daha sonraları Türk Mukavemet Teşkilatına dönüşecek olan "Volkan" yer altı örgütünü kurmuştur (Erim, 1975, s.13). Volkan Teşkilatı, 1 Ağustos 1958 yılından Türk Mukavemet Teşkilatı adı almıştır (Çay, 1989, s.40).

Grivas'ın liderliğindeki EOKA örgütü 1 Nisan 1955 tarihinde Ada'da tedhiş eylemlerine başlamıştır. Ada'da eylemlerin başlamasından üç ay sonra İngiltere, 30 Haziran 1955 tarihinde Türk ve Yunan hükümetlerini, "Doğu Akdeniz Savunması ve Kıbrıs Meselesi" konulu bir konferansa davet etmiştir. İngiltere Hükümeti'nin davetinden esas konunun, hatta tek görüşme konusunun Kıbrıs olacağı anlaşılmıştır. Türkiye bu davete derhal olumlu yanıt vermiş, Makarios ise Kıbrıs meselesine Türkiye'nin de karıştırılmış olmasını tenkit ederek, Kıbrıslıların hazır bulunmadığı bir görüşmenin fayda sağlamayacağını savunmuştur. Böylece, Türkiye de İngiltere tarafından meseleye müdahil hale getirilmiştir. İngiltere bu daveti yaparak, kendisinin Yunanistan karşısında yalnız kalmasının da önüne geçmiştir. 29 Ağustos 1955 tarihinde başlayan Londra Konferansı, 7 Eylül 1955 tarihinde, taraflar arasında herhangi bir yakınlaşma sağlanamadan dağılmıştır (Çetiner, 2007, s.16). Bununla birlikte Londra toplantıları, Türk tarafı için çok önemli bir fayda sağlamıştır. Bu fayda, Kıbrıs meselesinde Türkiye'nin de bir taraf olduğu idi. Kıbrıs Türklerinin ve Türkiye'nin ağırlığı dikkate alınmadan Kıbrıs'ta bir çözüme varılamayacağı ilgili taraflarca anlaşılmağa başlanmıştır (Artuç, 1989, s.43).

Yunanistan Londra Konferansı sonrası konuyu ikinci kez tekrar Birleşmiş Milletlere götürmüş, ama bir netice alamamıştır. Kıbrıslı Rumlar ise, var güçleri ile tedhişe devam etmişlerdir. Bunların amacı; bu konuyu milletlerarası bir mesele haline getirmek ve konu Birleşmiş Milletlerde konuşulurken, İngiliz kamuoyunu etkileyerek, kendi politikalarına uygun bir karar çıkartmaktır. İngiltere 1955 sonbaharında taktik değişikliğine giderek, Ada'da terörizmi durdurabilmek için Yunanistan ile ikili görüşmelere başlamış, alınacak kararların Türkiye'nin onayından sonra yürürlüğe gireceğini belirtmiştir (Çetiner, 2007, s.17).

Ekim 1955-Ocak 1956 arasında Vali General John Harding ile Makarios arasında başlayan müzakerelerde, Ada'ya tanınması düşünülen muhtariyetin kapsamı ve terörizm durdurulması konularında ilerleme sağlanmamıştır (Oberling, 1987, s.46). İngiltere Makarios'u anlaşmazlığın kaynağı olarak görmüş ve Makarios'un EOKA örgütünün beyni olduğu ortaya çıktığından (Gibbons, 2004, s.28) 9 Mart 1956 tarihinde, Hint Okyanusu'ndaki Sychelles Adaları'na sürgüne göndermiştir (Erkmen ve ark., 1990, s.21).

General John Harding'in, Makarios ile görüşmelerinden netice alamaması üzerine EOKA mevzilerine başlattığı saldırı, İngiltere'nin Ekim 1956'da Fransa ile birlikte başlattığı Süveyş Kanalı harekâtının başarısızlıkla neticelenmesi ve kanalın Mısır'ın eline geçmesi nedeniyle önemini kaybetmiştir. Artık kanal bölgesinde menfaati kalmayan İngiltere için Kıbrıs'ın stratejik değeri azalmış ve Kıbrıs'ta Rumlar ile anlaşmaya varmak için gittikçe artan bir istek göstermişlerdir (Oberling, 1987, s.46-47).

İngilizler ile mücadelede başarı kazanan EOKA, tabiatı ile Enosis önündeki en büyük ikinci engel olarak gördükleri Türklere saldırmak için bahane aramaya başlamıştır. Bu maksatla, Türk polislerin İngilizlere yardım etmemelerini istemeye başlamışlardır. EOKA militanları, Temmuz 1957 tarihinden itibaren Türklere karşı harekete geçmiş, Türk polislerini arkadan vurmak suretiyle öldürmeye ve sonradan da sivil Türklere saldırmaya başlamıştır (Çay, 1989, s.40).

1958 yılı Kıbrıs'ta çok kanlı ve buhranlı geçmiştir. Fakat, bu sırada Yunan ve Rum yöneticileri tedhiş yoluyla bir sonuca ulaşamayacaklarını anlamaya başlamıştır. Ne adadaki terör faaliyetleri ne de diplomatik çabalar Enosis'in gerçekleşmesi için umut vermemiştir. Çünkü, EOKA'nın İngilizlere karşı başlattığı hareket, sonradan Türk toplumuna da yöneldiği için durum, toplumlararası çatışmaya dönmüş ve Türkiye'de soydaşlarının arkasında yer almıştır. Hedefe barışçı yollarla ve adım adım yürümenin daha uygun olacağına karar vermişlerdir (Artuç, 1989, s.45). 1958 yılında, Kıbrıs Türk toplumunun mücadelesinde önemli bir yeri olan 27-28 Ocak olayları da meydana gelmiştir. Olaylar, 27 Ocak günü İngiltere'nin taksimi kabul ettiği şeklinde çıkan bir haber üzerine başlamıştır. İngiliz polisi, haberin sevinci ile sokağa dökülen ve sevinç gösterileri yapan sivil halka saldırmıştır. Olaylar sonucunda, 7 Türk hayatını kaybetmiş ve 100'e yakını yaralanmıştır (Akmaral, 2004, s.100-101).

EOKA'nın dört yıl süren terör faaliyetleri süresince 504 kişi hayatını kaybetmiştir. Bunların 142'si sivil ve asker İngiliz, 84'ü Türk idi. İngiliz ve Türklere yönelik cinayetler özellikle korku yaratmak üzere işlenmiştir. Ölen 278 Rum'un bir kısmı İngiliz güvenlik güçleri tarafından öldürülen EOKA militanları olmakla birlikte, çoğunluğu EOKA tarafından, İngiliz yönetiminde çalıştığı veya İngiliz yanlısı olduğu ya da teröristlere yeterince destek ve yardım sağlamadığı gerekçesi ile

öldürülen masum Rumlar idi (Gibbons, 2004, s.25). Rum tedhiş hareketleri sonucunda, iki toplumun birlikte yaşadığı 13 köyün Kıbrıslı Türk sakinleri ve 1 Kıbrıs Türk köy halkı, Kıbrıslı Rumlar tarafından boşaltılmış, bu köylüler diğer Kıbrıslı Türk bölgelerine iltica etmiştir. Nihayetinde, Kıbrıslı Türkler, iki toplumlu bütün idari ve ticari kuruluşlar Yunanlaştırıldığından dolayı Haziran 1958’de kendi belediyelerini, Ekim 1958’de kendi ticaret odalarını ve Kasım 1958’de kendi ithalat-ihracat şirketlerini kurmaya mecbur olmuşlardır. Ayrıca, Kıbrıslı Türklerin göç ettirilmesi, iki toplumun fiziki olarak ayrılmasına yol açmıştır. İç savaş sırasında Kıbrıslı Rumların yaptığı, Ada’yı Yunanistan ile birleştirmeye hazırlamak değil, Ada’nın iki ayrı devlete bölünmesine gayret etmek olmuştur (Oberling, 1987, s.48-49).

Türkiye, 1950’lere kadar sorun olarak görmediği Kıbrıs’ta yaşanan iç ve dış gelişmeler karşısında, Lozan Barış Anlaşması ile tanıdığı statünün değişmesinden endişelenmeye başlamış ve taksim tezlerini öne sürmeye başlamıştır(Çakar, 2002, s.317). Türk Hükümeti 1955 yılından itibaren Kıbrıs ile resmen ilgilenmeye başlamıştır. Kıbrıs’ta Türklere yönelik saldırıların başlamasıyla, ada İngiltere’nin yönetimindedir diyerek olayların dışında kalmanın bir anlamı kalmamış ve Türkiye’nin dikkati Kıbrıs üzerinde toplanmaya başlamıştır. Başbakan Adnan Menderes, 24 Ağustos 1955’te verdiği demeçle, Türkiye’nin Ada’daki soydaşlarının can ve mal güvenliğinin çiğnenmesine seyirci kalmayacağını bildirmiştir (Artuç, 1989, s.41).

İngiltere Hükümeti’nin daveti üzerine Kıbrıs konusunu görüşmek üzere, Türk, Yunan ve İngiliz yetkilileri 29 Ağustos 1955 tarihinde Londra’da bir araya gelmiştir. Ama bu buluşmadan herhangi bir sonuç alınamamıştır. Eğer Rumlar Yunanistan ile birleşmek istiyorsa, Türkler de Türkiye ile birleşmek istiyordu. 1955’lerin Türkiye’sinde “Ya taksim, ya ölüm” fikri bu şekilde gelişmiştir (Artuç, .1989, s.43). Türkiye’nin bu zamanlardaki tezi aşağıda belirtilmiştir (Erim, 1975, s.15).

- İngiltere adadan çıkmamalıdır.
- İngiltere Adadan çıkarsa ada Türkiye’ye verilmelidir.
- Bu olmazsa, ada taksim edilmelidir.

Kıbrıs meselesi 1956 yılının sonunda ve 1957 yılı başlarında Türk Kamuoyu'nu yoğun bir şekilde meşgul etmeye başlamıştır. Taksim fikri benimsenmiştir. “Ya taksim, ya ölüm” sloganı gazetelerde ve mitinglerde sık sık tekrar edilmiştir (Erim, 1975, s.15).

2.2. Kıbrıs Cumhuriyeti Dönemi (1960-1963)

2.2.1. Cumhuriyete Giden Süreç

Kıbrıs Sorunu'nda yaşanan kilitlenmeler ve iki toplum arasında süren çatışmalar üzerine Rumların savunduğu Enosis ile Türklerin savunduğu taksim tezine karşı ortak bir yol olarak adanın bağımsızlığı fikri benimsenmiştir. Böylece, NATO'nun genel çıkarları söz konusu olduğunda ulusal çıkarlarını NATO çıkarlarıyla özdeş algılayan Türkiye ve Yunanistan ulusal parlamentolarınca onaylanmış resmi politikalarından vazgeçmişlerdir (Fırat, 2001, s.608).

18 Aralık 1958'de Paris'te yapılan NATO Bakanlar Kurulu toplantısında Türkiye, Yunanistan ve İngiltere meseleye bir çözüm bulmak için görüşmeleri sürdürme kararı almıştır (Akmaral, 2004, s.105). Ocak ayı içerisinde Paris'te tekrar toplanan tarafların toplantıları üç gün sürmüştür. Yunan Dışişleri Bakanı 21 Ocak 1959 günü Atina'da basına yaptığı açıklamada, bu görüşmelerde ilerleme kaydedildiğini belirtmiştir. Bu toplantı Zürih'te yapılacak toplantının kapısını açmıştır. Yunan ve Türk Dışişleri Bakanları Şubat ayının ilk haftasında bir araya geldikleri toplantıda, Kıbrıs'ta müstakil cumhuriyet kurulmasını müzakere etmiştir. Yapılan müzakereler sonrasında, adada bağımsız bir cumhuriyet kurulması fikri üzerinde mutabakat sağlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Menderes ve Yunanistan Başbakanı Karamanlis'in anlaşmaları imzalamaları kararlaştırılmıştır. İki başbakan, 11 Şubat 1959 günü Zürih'te toplanarak 27 maddelik Zürih Anlaşmasını imzalamıştır. Bu anlaşmaların, İngiltere ile Kıbrıs'taki Türk ve Rum toplumu temsilcileri tarafından da onaylanması gerekmiştir. Bu amaçla Londra'da toplanılmıştır. Makarios ve Rum temsilcilerinin bazı konularda yaptıkları itirazlara rağmen, iki günün sonunda Zürih Anlaşması hükümleri aynen, 19 Şubat 1959'da Londra'da iki toplum tarafından da imzalanmıştır. Anlaşma, İngiltere Başbakanı Macmillan, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Menderes, Yunanistan Başbakanı Karamanlis, Türk Toplumuna adına Dr. Fazıl Küçük, Rum Toplumuna adına da Makarios

tarafından imzalanmıştır. Bu anlaşmaları Türkiye, Yunanistan ve İngiltere ile birlikte adadaki iki toplum, eşit statüde iki kurucu ortak olarak imzalamıştır. Londra Anlaşmaları kapsamında imzalanan belgeler aşağıda belirtilmiştir (Çalık, 2006, s.30-32).

- Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşuna ilişkin temel anlaşma,
- İngiltere, Türkiye ile Yunanistan arasında Garanti Anlaşması,
- Kıbrıs Cumhuriyeti, Türkiye ve Yunanistan arasında İttifak Anlaşması,
- İngiltere Hükümetinin bu belgeleri üslerle ilişkin bazı esaslar eklenmesi koşuluyla kabul ettiğine dair 17 Şubat 1959 tarihli bildirisini,
- Türk ve Yunan Dışişleri Bakanları'nın İngiliz Hükümeti'nin bildirisini kabul ettiklerine dair bildirimleri,
- Türk toplumu temsilcisi Fazıl Küçük'ün Londra'da imzalanan belgeleri kabul ettiğine ilişkin bildirisini,
- Rum toplumu temsilcisi Makarios'un Londra'da imzalanan belgeleri kabul ettiğine ilişkin bildirisini ,
- Kıbrıs Anayasası ve ilgili belgelerin yürürlüğe konması için alınacak önlemlerle ilgili sözleşme.

Garanti Anlaşması'nın amacı, yeni kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'ni korumaktır. İngiltere, Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs Cumhuriyeti arasında imzalanan anlaşma ile anılan 3 ülke Kıbrıs Cumhuriyeti'ni koruma yükümlülüğünü üstlenmiştir. Garanti Anlaşmasının en önemli hükmü dördüncü maddedir. Sonraki yıllarda meydana gelen anlaşmazlıklar ve tartışmalar bu madde üzerinden çıkarılmaya başlanmıştır. Dördüncü madde şu şekilde belirtilmiştir (Erim, 1975, s.162-163):

“Bu anlaşmanın hükümlerine riayetsizlik halinde Yunanistan, Türkiye ve Birleşik Krallık bu hükümlere riyeti sağlamak için gereken girişimler veya tedbirler hakkında birbiriyle danışmayı taahhüt ederler.

Ortak veya anlaşarak hareket mümkün olmadığı takdirde, garanti veren üç devletten her biri bu anlaşma ile ihdas edilen düzeni tekrar kurmak münhasır maksadıyla harekete geçmek hakkını saklı tutar.”

Garanti Anlaşması'nın bu maddesine göre, garanti edilen hususlardan herhangi birine riayetsizlik halinde, üç garantör devlet aralarında danışacaklar, birlikte müdahale etmek imkanı olursa birlikte müdahale edecekler, birlikte müdahale etme imkanı olmazsa, her biri tek başına müdahale edip anayasaya riayetin, eski halin yeniden canlanmasını sağlamaya çalışacaklardır. Türkiye gerek 1963-64'te gerek 1967'de, gerekse 1974'te bu Garanti Anlaşması'nın dördüncü maddesini temel yaparak, kendisi için hukuki bir hak ve yükümlülük görerek, Kıbrıs'ta Rumlar tarafından bozulan Anayasa düzenini korumak, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı tehlikesini önlemek için girişimler yapmıştır (Erim, 1975, s.163-164).

İttifak Anlaşması Kıbrıs Cumhuriyeti, Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanmıştır. Bu anlaşma ile adı geçen ülkeler ortak savunma işbirliği yapacak ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bütünlüğünü tehdit edecek saldırılara karşı koyacaklardır. Kıbrıs'ta bulunan 650 kişilik Türk Alayı ile 950 kişilik Yunan Alayı bu anlaşma kapsamında Kıbrıs'ta bulunmuştur (Erim, 1975, s.165). Kıbrıs Türk ve Yunan Alayı 16 Ağustos 1960 tarihinde, aynı saatlerde Magosa'ya ayak basmıştır (Çalık, 2006, s.34).

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla İngiltere'nin politikası uygulamaya girmiştir. Çünkü, 1956'da Süveyş'i kaybettikten sonra İngiltere'nin politikası, Kıbrıs'ın tüm yükünü taşımak yerine, kendine yetecek kadar kısmını elinde tutarak, bu yükü Türkiye ile Yunanistan'a devretmeye ve bu arada iki devlet arasında hem bir sürtüşme yaratmaya, hem de hakim rol oynamaya dayanmaktaydı. Kıbrıs'taki mevcut sorunlar İngiltere'nin çekilmesiyle devam etmiştir. Bu sonuç, İngiltere'nin askeri, stratejik ve politik hesaplarına hasar vermemiştir. İngiltere bir yandan Kıbrıs'taki çıkarlarını muhafaza ederken diğer yandan çatışmadan kendisini sıyırarak Rumlar ile Türkleri baş başa bırakmıştır.

2.2.2. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kurulması

1959 anlaşmaları Kıbrıs Türk'ünün siyasi eşitlik, ortaklık statüsü, idareye etkin katılım, Enosis'in yasaklanması, Türklerin bir azınlık olamayacağı ve garanti sisteminin devamı konularında hukuki dayanağı olmuştur (Denktaş, 1991, s.27). Bu anlaşmalarla, iki toplumun ortak egemenliğinde ve yönetiminde Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Söz konusu anlaşmalarla iki toplumlu bir cumhuriyet olarak Birleşmiş

Milletler kayıtlarına geçen Kıbrıs cumhuriyeti, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin himayesine alınmıştır (İsmail, 1998, s.52).

Kıbrıs'ta, Zürih ve Londra Anlaşmaları gereğince, 1959 Mart ayı sonlarında geçici bir hükümet kurulmuştur. Aynı zamanda, Kıbrıs Cumhuriyeti anayasa tasarısı ile yönetimin Kıbrıs Cumhuriyeti'ne devredilmesini hazırlamak ve Londra Konferansı'nda alınan kararları uygulamaya koyabilmek için komisyonlar meydana getirilmiştir. Bu komisyonlarda ortaya çıkan başlıca görüş ayrılıkları İngiltere'ye bırakılacak üsler ile Anayasa Komisyonu'nda Türklere verilen hakları çok gören Rumların bunlara itiraz etmesidir. 1960 yılı Temmuz başlarında çözüm sağlanarak, anayasa son şeklini almıştır (Uçaral, 2006, s.910).

İngiliz Parlamentosu, 21 Temmuz 1960'ta Kıbrıs'ın bir cumhuriyet olmasıyla ilgili kanun tasarısını kabul etmiş ve bu tasarı 29 Temmuz 1960'ta Kraliçe tarafından onaylanarak kanunlaşmıştır. 1960 Kıbrıs Kanunu olarak adlandırılan bu metne dayanarak İngiltere Kraliçesi II. Elizabeth tarafından, 3 Ağustos 1960'ta "1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Emirnamesi" çıkartılmıştır. Bu emirnameye göre Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası 16 Ağustos 1960'ta yürürlüğe girecekti (Uçaral, 2006, s.910).

Kıbrıs ile ilgili hazırlanan anlaşma metinleri, 16 Ağustos 1960 günü Lefkoşa'da Türkiye'yi temsilen başkonsolos, Yunanistan temsilcisi, İngiltere adına Hugh Foot, Türk Tolumu lideri Dr. Fazıl Küçük ve Rum Toplum lideri Makarios tarafından imzalanmıştır. Aynı gün Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın yürürlüğe girmesiyle 16 Ağustos 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti resmen kurulmuştur (Uçaral, 2006, 910). Böylece Türk ve Rum toplumları, adayı oluşturan eşit hak ve statüye sahip iki toplum olarak kabul edilmiştir. Bu durum, soğuk savaş dönemi ve NATO bekasını korumanın bir gereği olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca Zürih ve Londra Anlaşmaları'na İngiltere'nin Türkiye'yi de taraf olarak davet etmesinde, Amerika Birleşik Devletleri baskısı ve Türk diplomasisinin maharetleri de etken olmuştur. Ancak asıl neden, Kıbrıs yüzünden Türk-Yunan milletleri arasında çıkabilecek muhtemel bir savaş ile NATO'nun güneydoğu kanadının zayıflama ve Doğu Akdeniz'deki Sovyet nüfuzunu önlemektir (Çalık, 2006, s.33).

1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'na ilişkin hususlar aşağıda belirtilmiştir (Artuç, 1989, s.46; Alasya, 1977, s.161).

- Devlet ve hükümet başkanı Rum, yardımcısı ise Türk olacak ve bunlar kendi toplumları tarafından seçilecektir². Hükümet 7'si Rum ve 3'ü Türk olmak üzere toplam 10 bakandan oluşacaktır. Dışişleri, savunma ve güvenlik konularında başkan veya başkan yardımcısının veto hakkı bulunmaktadır.
- 50 kişilik Kıbrıs Cumhuriyeti Meclisinin 35'i (% 70) Rum ve 15'i (% 30) Türklerden oluşmaktadır.
- Kıbrıs Cumhuriyeti'nde hem Türkçe hem de Rumca resmi dil olarak kabul edilmiştir.
- Devlet memurluklarının yüzde 70'i Rumlara ve % 30'u Türklere verilmiştir.
- Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 2 bin kişilik bir ordusu, yine 2 bin kişilik polis-jandarma kuvveti bulunacaktır. Bunlarda, % 60 oranında Rum ve % 40 oranında Türk bulunacaktır.
- Tarafsız bir başkanla, 1 Türk ve 1 Rum hakimden kurulu bir Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay kurulacaktır.
- Her iki toplumun kendi dini ve kültürel sorunlarıyla ilgilenecek, toplumların kendileriyle ilgili vergilerin toplanması ve kullanılmasında yetkili olan, üyeleri kendi halkı tarafından seçilen birer toplum meclisi bulunmaktadır.
- Lefkoşa, Limasol, Magosa, Larnaka ve Baf kentlerinde her iki toplumun ayrı belediyesi ve belediye meclisi olacaktır.
- İngiltere kendisine tahsis edilen Ağratur ve Dikelya gibi üslerde tam egemen olacaktır.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla, Rumlar ile Yunanlıların yıllardır sürdürdükleri Enosis mücadelesi, kendileri açısından ilk durağına varmıştır (Akmaral, 2004, s.105). Rumlara göre İngilizler bertaraf edilmiş ve düşman olarak geriye sadece Türkiye ve Kıbrıslı Türk'ler kalmıştır (Artuç, 1989, s.54).

² 13 Aralık 1959'da yapılan seçimlerde Cumhurbaşkanlığına Makarios, yardımcılığına ise Dr.Fazıl Küçük seçilmiştir.

Kıbrıs Türkleri ise, cumhuriyetin kurulmasıyla Enosis'in geçici olarak engellendiği, Rumların Enosis'ten vazgeçmediklerini, bağımsızlığı bir sıçrama tahtası olarak kullanabileceklerini biliyordu. Kıbrıs Türkleri için en önemli kazanç, Türkiye'nin artık garantörlük haklarına sahip olması, uzun bir aradan sonra adaya küçükte olsa bir askeri birlik göndermesi ve bir tehlike anında Türkiye'nin adaya çıkabilmesi için yasal gerekliliğin elde edilmesidir (Akmaral, 2004, s.105-106).

2.2.3. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Yıkılması

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla, adaya kısa süreli bir iyimserlik dönemi hakim olmuştur. İyimser olmak için her türlü neden vardı. Başta tarım ve şarap ürünleri olmak üzere ihracat rekor düzeye çıkmış ve madencilikte başarılı gelişmeler yaşanmıştır. Bunların yanı sıra adada bulunan İngiliz üsleri Kıbrıslılar için hem iş sahası hem de döviz sağlamaktaydı. Adadaki turizm gelirleri de artmaya başlamıştır. Kısacası, adadaki ekonomik refah artmaya başlamıştır (Artuç, 1989, s.52). Kıbrıs'taki ekonomik gelişmelere rağmen, Rum tarafından kaynaklanan siyasi ayrılıklar Kıbrıs Cumhuriyeti'ni temelinden sarsmaya başlamış (Oberling, 1987, s.53) ve iyimser havanın kaybolmasına neden olmuştur.

Kıbrıs Cumhuriyeti, iki eşit toplumun; Rumlar ve Türklerin ortak kuruculuğu esasına dayanmaktaydı. Egemenlik, iki topluma birlikte devredilmiştir. Bu cumhuriyetin yaşayabilmesi için, her şeyden önce ortakların iyi niyetine, birbirlerinin haklarına saygı göstermelerine ihtiyaç vardı. Kıbrıs Türk toplumu, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşunu Kıbrıs meselesinin nihai çözümü olarak görmüş ve kendisine düşen görevi samimiyetle yerine getirmiştir. Buna mukabil Kıbrıs Rum toplumu, hiçbir zaman dürüst hareket etmemiştir. Kıbrıs Türk toplumunun anayasa ve antlaşmalarla sahip bulunduğu haklardan istifade etmesini önlemek için elinden gelen her şeyi yapmıştır (Baday, 2009, s.17).

Bağımsızlığı hiç istemeyen, bağımsızlığı zorla kabul ettiklerini açıklayan ve adayı bir Yunan Adası olarak gören Rum Liderleri aşağıda belirtilen faaliyetleri icra etmiştir (Akmaral, 2004, s.109-111).

- İlk fırsatta Türkleri yönetimden uzaklaştırmak için gayret etmiş,
- Devlet memurluğundaki % 70-% 30 oranını göz ardı ederek kritik mevkilere ve yüksek memuriyetlere Türklerin getirilmesini önlemiş,

- % 60-% 40 oranında kurulacak olan Kıbrıs Ordusu'nun kurulmasını engellemek için her türlü çayı göstermiş,
- Ayrı belediyeler kurulmasını engellemiş,
- Devlet başkanı yardımcısının diğer ülkelerle görüşülecek konularda dışarıda bırakarak, dış ilişkileri kendi istekleri doğrultusunda yürütmüş,
- Köylerin geliştirilmesi ve kalkındırılmasında Rumlara ayrıcalık tanımış, böylece 3 sene sonunda Rum köylerinin Türk köylerine nazaran daha gelişmiş olmasını sağlamışlardır.

2.2.3.1. Kıbrıslı Rumların Gerçek Niyetlerinin Ortaya Çıkması

Cumhurbaşkanı Makarios başta olmak üzere, Rum toplumunun ileri gelenleri, Enosis için mücadeleye devam edeceklerini, bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'ni Enosis için bir sıçrama tahtası olarak kullanacaklarını, nihai hedefin Enosis olduğunu yaptıkları çeşitli açıklamalarla açıkça ifade etmişlerdir. Başpiskopos Makarios, cumhuriyetin temellerinin atıldığı dönemde, 1 Nisan 1960 tarihinde EOKA tedhiş hareketlerinin başladığı tarihin beşinci yıldönümü kapsamında yaptığı konuşmasında (Çay, 1989, s.47-48) şu şekilde beyanat vermiştir (Gibbons, 2004, s.37):

“EOKA'nın yürüttüğü kurtuluş mücadelesinin efsanevi ihtişamı ve haşmeti, ulusal bağımsızlığın temel taşı oluşturmaktadır. Bu özgürlüğün korunması ve devamının sağlanması onların kutsal görevidir. Ulusal mücadeleler asla sona ermez. Derinlerde aynı esas ve içeriği muhafaza ederek, sadece şekil değiştirir.”

“Beklentilerimiz ve hayallerimiz Londra ve Zürih Antlaşmaları ile tam olarak gerçekleşmemiştir. Yıl dönümünü kutladığımız muhteşem kurtuluş mücadelesi bize, bağımsızlığımızın kalesi ve müstahkem mevkiğini sağlamıştır. Zaferi tamamlamak için bu kalelerle mücadele edeceğiz. Bir şey için gayret gösteren ve buna inanan insan için imkansız bir şey yoktur.”

“Haydi, ülkemizin geleceği için inançla çalışalım ve beş yıl önce başladığımız görevin yakında tamamlanacağından ve meyve vereceğinden emin olalım.”

Makarios bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin cumhurbaşkanı olduktan kısa bir süre sonra, 27 Eylül 1960'ta New York Herald Tribune Gazetesi'ne verdiği açıklamada *“Enosis ideali ölmemiştir”* demiştir (Gibbon, 2004, s.37).

Makarios, 12 Ağustos 1962'de Kykko Manastırında yaptığı konuşmasında ise; *“Kıbrıs Rumları, EOKA kahramanları tarafından başlatılan işi tamamlamak için çalışmalıdırlar. Mücadele yeni bir şekilde devam ediyor ve hedefimize ulaşınca kadar devam edecektir.”* ifadelerini kullanmıştır (İsmail, 1988, s.35).

Makarios, 4 Eylül 1962'de doğduğu köy olan Panaya'da yaptığı konuşmasında ise; *“Helenizmin korkunç bir düşmanı olan Türk ırkının bir parçasını teşkil eden küçük Türk toplumu kovulmadıkça, EOKA kahramanlarının görevi hiçbir zaman bitmiş olmayacaktır.”* sözlerini sarf etmiştir (Tolgay, 1993, s.27).

Makarios, 13 Mart tarihinde; *“Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasını temin eden Zürih ve Londra Anlaşmaları o zamanda hüküm süren şartların bir sonucudur. Kıbrıs mücadelesinin gayesi bir cumhuriyet kurmak değildi. Anlaşmalar sadece temeli kurdular”* şeklindeki demeci ile Kıbrıs Cumhuriyeti'ne temel teşkil eden anlaşmaları ve cumhuriyet anayasasını hedef almıştır (Çay, 1987, s.48).

Makarios, 9 Nisan 1963'te Londra'da yayımlanan Times Gazetesine verdiği demeçte: *“Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesi tüm Kıbrıslı Rumların gönüllerinde aziz, kutsal bir emel oluşturmuştur. Bir cumhuriyet kurmakla bu gayeye son vermek, bu arzuyu nihayete erdirmek mümkün değildir.”* demiştir (Gibbons, 2004, s.38).

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin İçişleri Bakanı olan Polikarpos Yorgacis ise, 29 Temmuz 1963'te yaptığı konuşmasında; Kıbrıslı Rumların Enosis'e olan özlemlerini dile getirmiştir (Küçük, 2002, s.15).

2.2.3.2. Bağımsız Belediyeler Meselesi

Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın 173. maddesine göre cumhuriyetin en büyük beş şehri olan Lefkoşa, Limasol, Magosa, Baf ve Larnaka' da, Türk halkı tarafından ayrı belediyelerin kurulması öngörülmüştür (Erim, 1975, s.160). Lakin bu belediyelerin sınırlarını çizmek ve yetki alanlarını tespit etmek Kıbrıslı Rumların uzlaşmaz tavırları yüzünden mümkün olmamıştır. Cumhurbaşkanı Makarios, 1962 yılı Mart ayında, bu beş büyük şehirde de tek belediye kurulmasını ve belediyelerde Türklerin nüfusları nispetinde temsil edilmesini ileri sürmüştü, ancak bu teklif Kıbrıslı Türkler tarafından kabul edilmemiştir (Armaoğlu, 1986, s.785).

Cumhurbaşkanı Makarios ve Kıbrıslı Rumlar, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'ndan rahatsız oldukları belli etmeye başlamışlardır. Cumhurbaşkanı Makarios, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nda değişiklik yapılması meselesini Türkiye ile görüşmek üzere 22-26 Kasım 1962 tarihlerinde Ankara'yı ziyaret etmiştir. Yapılan müzakerelerde Cumhurbaşkanı Makarios'un bütün değişiklik teklifleri Türkiye tarafından reddedilmiştir (Armaoğlu, 1986, s.785-786).

1963 yılının ilk günlerinde, Belediyeler konusunda anayasaya aykırı hareket eden Makarios'un, belediyeleri lağvetmesi ve belediye sahalarını imar bölgesi ilan ederek hükümet kontrolüne almaya çalışması üzerine, Türk Toplum meclisi, ayrı Türk belediyeleri ilgili bir kanunu kabul etmiştir (Akmaral, 2004, s.111). Buna karşılık Cumhurbaşkanı Makarios, Türklerin kuracağı belediyeleri tanımayacağını ve beş büyük şehir belediyesinin hükümet kontrolü altına alındığını bildirmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'na aykırı olan Makarios'un bu kararı üzerine, Kıbrıslı Türkler, Anayasa Yüksek Mahkemesi'ne başvurmuştur (Armaoğlu, 1986, s.785-786).

Türklerin anayasa mahkemesine başvurması üzerine, Cumhurbaşkanı Makarios 11 Şubat 1963'de Sunday Express gazetesine verdiği demeçte; “ *Hareketimizin anayasaya aykırı olduğuna dair Anayasa Mahkemesi'nce bir karar alınsa dahi bunlara saygı göstermeyeceğim.*” demiştir. Makarios, meselenin ne Birleşmiş Milletleri ne de garantör devletleri ilgilendirdiğini ve sadece iç mesele olduğunu sözlerine ilave etmiştir. Bu tutum, Makarios ve Rumların ortaklığa dayalı Kıbrıs Cumhuriyeti'ni ortadan kaldırmak için her şeyi göze aldıklarını göstermiştir (Çay, 1989, s.49).

Alman Prof. Dr. Ernst Forsthoff başkanlığında bir Türk ve bir Rum üyeden kurulu olan Anayasa Yüksek Mahkemesi, 25 Nisan 1963'de Kıbrıslı Türkler lehinde karar vermiştir (Akmaral, 2004, s.111-112). Bu kararı kabullenemeyen Kıbrıslı Rumlar, Anayasa Mahkemesi'nin kararını uygulamamışlar ve 21 Mayıs 1963'te Anayasa Yüksek Mahkemesi Başkanı'nı istifaya mecbur bırakmıştır (Uçaral, 2006, s.912). Anayasa Mahkemesi Başkanı'nın yardımcısı olan Christian Heinze yaşanan süreci şu şekilde aktarmıştır (Oberling, 1987, s.60):

“Kıbrıslı Rumların anayasayı ihlal ettikleri örneklerinden, Kıbrıslı Türkler için en ciddi siyasal sonuçlar taşıyan bir tanesi, yani beş kentte ayrı ayrı Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk belediyeleri kurulması hakkındaki anayasa hükmünün ihlali Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nin önüne getirildiğinde, Rumlar davayı kabul ettiler. Ancak, bundan daha önce ve de özellikle 1963 Nisan'ında verilen karardan sonra da, Kıbrıs Hükümeti'nin Rum kanadı bu kararı tanımayacağını ilan etmişti. Bu, anayasanın ihlalinin resmen hukuki olarak geçerlilik kazanması ve Kıbrıs'ta, Kıbrıslı Rumlar ve Türkler arasındaki uyuşmazlıkların getirilebileceği tek bağımsız mercii olan Yüksek Anayasa Mahkemesi'ni işlemez hale getirilmesi demektir.”

Anayasa Yüksek Mahkemesi'nin tarafsız başkanının ve yardımcısının bu suretle görevinden uzaklaştırılması, Kıbrıslı Rumların Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'na ne kadar uydıklarını açık bir şekilde ortaya koymuştur.

2.2.3.3. Cumhurbaşkanı Makarios'un Anayasa Değişikliği Teklifi

Cumhurbaşkanı Makarios, 30 Kasım 1963'te İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'a Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın 13 maddesinde değişiklik yapılması gerektiğini bildirmiştir. Bu anayasa değişikliği teklifini Kıbrıslı Türkler derhal ve Türkiye de 6 Aralık 1963'te reddetmiştir. Çünkü bu anayasa değişikliği teklifinin kabulü halinde Kıbrıslı Türkler basit bir azınlık statüsüne düşecekti. Bu arada İngiltere ve Yunanistan ise, anayasa değişikliği teklifine herhangi bir tepki göstermemiştir (Armaoğlu, 1986, s.786).

Cumhurbaşkanı Makarios'un, anayasayı barışçı yoldan, anlaşmayla değiştirmek için yaptığı son girişim olan 30 Kasım 1963 tarihli notasında, değiştirilmesini istediği 13 madde aşağıda belirtilmiştir (Erim, 1975, s.191-199).

- Cumhurbaşkanı ve yardımcısının veto hakkının kaldırılması,
- Cumhurbaşkanının geçici yokluğu veya görevleri ifa edemeyecek durumda olması halinde kendisine cumhurbaşkanı yardımcısının vekalet etmesi,
- Temsilciler Meclisi'nin Rum başkanıyla, Türk başkan yardımcısının halen olduğu gibi, başkanın meclisin Rum üyeleri, yardımcısının ise Türk üyeleri tarafından seçilmesi şeklinde değil, bütün meclis tarafından seçilmesi,

- Temsilciler Meclisi Başkanı'nın geçici yokluğu veya görevleri ifa edemeyecek durumda olması halinde, kendisine Temsilciler Meclisi Başkan Yardımcısı'nın vekalet edebilmesi,
- Temsilciler Meclisi tarafından bazı kanunların kabulü için ayrı çoğunluklar öngören anayasa hükümlerinin ilgası.
- Birleşik belediyelerin kurulması,
- Adaletin uygulanışının birleştirilmesi,
- Güvenlik güçlerinin polis ve jandarma olarak ayırımından vazgeçilmesi,
- Güvenlik güçlerinin ve savunma güçlerinin sayılarının bir kanunla saptanması,
- Kıbrıslı Rum ve Türklerin kamu hizmetlerine katılma oranı ve Kıbrıs Cumhuriyeti güçlerinin kuruluşunun Kıbrıslı Rum ve Türklerin nüfusları oranında değiştirilmesi,
- Kamu Hizmetleri Komisyonu'nun 10 (7 Rum ve 3 Türk)'dan 5 (4 Rum ve 1 Türk)'e indirilmesi,
- Kamu Hizmetleri Komisyonu kararlarının basit çoğunlukla alınması,
- Rum Toplum Meclisi'nin kaldırılmasıdır.

Kıbrıs'ta Türkler ve Rumlar arasında hassas bir denge kuran Zürih ve Londra Anlaşmaları sadece 3 yıl uygulanabilmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasından hemen sonra vergilerin toplanması, silahlı kuvvetlerin oluşturulması, kamu hizmetlerine katılım oranlarının belirlenmesi ve ayrı belediyelerin sınırlarının belirlenmesi konusunda ilk anlaşmazlıklar ortaya çıkmaya başlamıştır. Cumhurbaşkanı Makarios'un anayasanın 13 maddesinde değişikli yapma önerisi tarafları bir kez daha karşı karşıya getirmekle kalmamış, aynı zamanda cumhuriyetin sonunu da getirmiştir (Fırat, 2001, s.723).

Anayasanın değiştirilmesi taleplerinin kabul edilmemesi üzerindeki devlet içindeki anlaşmazlıklar iki topluma da yansımış, Enosis ve Taksimi savunan taraflar arasındaki gerilimler artmıştır. 21 Aralık 1963 akşamı Lefkoşa'da yaşanan olaylar 1960'da cumhuriyetin kurulmasıyla dondurulan etnik çatışmaları 11 yıl sürecek sıcak çatışmalara döndürmüştür (Fırat, 2001, s.722). Toplumlararası çatışmaların başlaması, Türk toplumunun bağımsız devlet kurma çabalarını da beraberinde getirecektir.

1963 yılında başlayan çatışmalar Kıbrıs Sorunu'nu, İngiltere, Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan bir sorun olmaktan çıkarmış, ABD ve Sovyetler Birliği'nin yakından ilgilendiği, Birleşmiş Milletler ve Bağımsız ülkelerin gündeminde yer alan uluslar arası bir sorun haline getirmiştir.

2.3. Makarios-EOKA Diktatörlüğü Dönemi (1964-1974)

2.3.1. AKRİTAS: Türkleri İmha Planı

Kıbrıs Rumları, Kıbrıs Anayasa'sının tadil edilmesi için yaptıkları müracaatın Türkiye tarafından reddi üzerine meseleyi silahla halletmek ve adadaki Türk meselesini bitirmek için harekete geçmiştir. Bu maksatla, Rumlar çok önceden hazırladıkları Türkleri İmha Planı Akritas'ı uygulamaya başlamıştır (Çay, 1989, s.57).

Akritas Planı, Cumhurbaşkanı Makarios'un direktif ve onayı ile İçişleri Bakanı Polikarpos Yorgacis tarafından, Çalışma Bakanı Tasos Papadopulos, EOKA komutanlarından Nikos Koçiş ve Temsilciler Meclisi Başkanı Glafkos Klerides'in yardım ve katkıları ile hazırlanmıştır. Akritas Planının askeri yönleri ve kuvvet kullanılmasını içeren bölümlerinin hazırlanmasında Kıbrıs'taki Yunan subaylarıyla işbirliği yapılmış ve onların da bu planda katkıları olmuştur (Çay, 1989, s.72-73).

Metni ilk defa 21 Nisan 1966'da Kıbrıs'ta yayınlanan Patris Gazetesi'nde yayımlanarak açığa çıkan Akritas planının ana hedefi Enosis'i gerçekleştirmektir. Bu amaçla da, hükümet içinde bir darbe yapılması ve güçlenmeye fırsat vermeden bütün muhaliflerin temizlenmesi öngörülmekteydi. Bunun için ilk hareket, hükümet tarafından tek taraflı olarak bir dizi anayasa değişikliğinin kabulü olacaktır. Anayasa değişiklikleri "mantıklı ve haklı" görünecek, ancak gerçekte Kıbrıs'taki Türk toplumunu en önemli haklarından yoksun bırakacaktı. Bazı Kıbrıslı Türklerin "kuvvetli bir tepkisi" olursa, bu derhal ezici bir kuvvet gösterisi ile bastırılacaktı. Aynı zamanda çatışmalar yaygınlaşırsa, Kıbrıslı Rumlar ellerindeki bütün askeri olanakları kullanmakla kalmayacaklar, Enosis'in ilan edildiği derhal duyuracaktı (Uçaral, 2006, s.912). Akritas Planı'nın, Türk toplumunu saf dışı bırakmak için silahlı bir oldubittiye dayanan kısmının başarısı hıza dayanmaktaydı. Planda "*Bir*

veya iki günde duruma egemen olmayı başarırız, bir dış müdahale ne mümkün ne de muhtemel olur, ne de haklı gösterilebilir” denmiştir (Artuç, 1989, s.56).

Bir bölümü açıkça yasal çevreler ve mercilerce, diğer bölümü ise yine Rum yetkili makam ve yöneticilerinin desteğini arkasına almakla birlikte onlardan bağımsız hareket ediyormuş izlenimiyle gizli bir şekilde yürütülecek olan (Akmaral, 2004, s.158) ve silahlı örgütlenme ile ayrıntılı görevlerin belirtildiği silahlı uygulama eki bulunan Akritas Planı aşağıda özetlenmiştir (Artuç, 1989, s.55-56).

- Zürih ve Londra Anlaşmaları tatmin edici ve adil olmadığı gibi, adadaki toplumların hür iradelerini de yansıtmamaktadır. Bu bakımdan anlaşmaların Kıbrıs'ın sorunlarını çözmediğini yaymak ve dünya kamuoyunu buna inandırmak,
- Bu anlaşmalarla Rumlara haksızlık yapıldığını anlatmak, her ne kadar iki toplumun birlikte yaşaması mümkünse de yabancıların güvenmesi gereken esas unsurun Türkler değil Rumlar olduğunu belirtmek,
- Anayasanın değiştirilmesinin şart olduğunu yaymak ve gayelerinin anayasanın bazı maddelerini değiştirmekten öteye gitmediğine herkesi inandırmak,
- Buraya kadar olan dönemde başarı kazanılınca, Türklere anayasa değişiklik önerilerini bildirmek,
- Türkler bu önerileri kabul ettiği takdirde Zürih ve Londra Anlaşmaları'nı bir kenara itecek, yani Türkiye'nin Kıbrıs'la ilgisini sağlayan Garanti ve İttifak Anlaşmaları'nı ortadan kaldıracak girişimi başlatmak.
- Türkler bu önerileri kabul etmedikleri takdirde silahlı bir oldubitti ile anlaşmaları ortadan kaldırmak. Bu oldubitti süratle yapıldığı takdirde Enosis'i ilan ederek Yunan Ordusu'nu adaya davet etmek
- Bütün bunları 1965'te yapılması öngörülen genel seçimlerden önce gerçekleştirmek.

Rumlar Akritas Planını kurmak için gerekli örgütü kurarken, bir yandan da anayasanın olumsuz yönlerini değiştirmeyi kapsayan birinci kısmını yürürlüğe koymuştur. İlk denemeyi, Ekim ayı sonunda, Glafkos Klerides başlatmıştır. Klerides, Kanada Radyosuna verdiği mülakatta, *“Zürih ve Londra Anlaşmalarının sadece Kıbrıs'a bağımsızlık getirecek zaruri bir adım olmaları nedeniyle kabul edildiğini,*

anlaşmalara değiştirilemez olarak bakmanın, Kıbrıs'ın yapısal ve politik gelişimin, daha henüz reşit olmadan durdurulmasına karar vermek olduğunu” belirtmiştir (Gibbons, 2004, s.94).

Makarios ise, Türkiye'ye 30 Kasım 1963'te nota ile bildirdiği 13 maddelik anayasa teklifini, anayasayı iyileştirmek için değil, Enosis'e giden yolun daha çabuk aşılması için hazırlamıştır. Türkler tarafından kabul edilmesi imkansız olan bu değişiklikler Anayasa Mahkemesi tarafından da kabul edilmemiştir. Ancak, Enosis yolunda hiçbir engeli tanımayacağını defalarca açıklayan Makarios, Anayasa Mahkemesi'nin bu kararını ciddiye almamış, bir anlamda hukukun üstünlüğünü tanımamıştır. Öte yandan bu maddelere karşı çıkan Türk toplumunu çağ dışı ve uzlaşmaz olarak ilan eden Makarios, Türklerin bu tutumunu propaganda malzemesi olarak kullanmıştır (Akmaral, 2004, s.193).

2.3.2. 1963 Yılı Kanlı Noeli

Makarios'un sunduğu değişiklik önerileri Türkiye tarafından reddedilince de Makarios; Akritas Planı'nın ikinci aşamasını devreye sokmaya karar vermiştir. Kanlı Noel'de Türk Toplumunu üzerinde çeşitli baskılar yaparak; Türkleri yıldırma ve adanın tümünde Rum egemenliğinin kurulmasını hesaplamıştır.

21 Aralık gecesi başlayan olaylarla, çok iyi hazırlık yapmış ve silahlanmış Rumların, silahsız ve azınlıkta olan Türklere karşı başlattığı Kanlı Noel saldırıları başlamıştır. Soykırım harekâtına başlamaya kararlı olan Rumlar, meseleyi Noel'e kadar hallederek Kıbrıs Adası'nı Türklerden temizlemiş olacaktı (Gibbons, 2004, s.13). Kıbrıslı Rumlar bu harekâtı başlatırken de bu olayın Türklerce yapıldığını göstermek ve Dünya kamuoyunu kandırmak amacıyla 4 Aralık 1963'e Lefkoşa'da bulunan Markos Drakos'un heykeline bomba attırmışlardır. Ayrıca bombanın Türkler tarafından atıldığını iddia eden bir de bildiri yayınlanmıştır (Denktaş, 1994, s.57).

21 Aralık 1963 gecesi içinde Türklerin bulunduğu 2 otomobil, Türk mahallesi içerisinde bir grup Rum genci tarafından durdurulmuştur. Kanunsuz olarak silah taşıyan bir grup sivil giyimli Rum silah zoru ile masum Türklerin üstlerini aramaya başlamıştır. Türkleri tahrik etmek için yapılan bu olay neticesinde, münakaşa artmış

ve civarda bulunan halk toplanmaya başlamıştır. Bunun üzerine gelen üniformalı Rum polisler, otomatik silahları ile hiçbir ikaz ve ihtarda bulunmadan ateş etmeye başlamışlardır. İlk açılan ateşle 2 Türk hayatını kaybetmiş, ikinci ateşle de üç kişi yaralanmıştır. Türklerle çatışma çıktığı haberi, bir anda Rum bölgesinde yayılmış, “Türk Avı” sezonunun resmen başladığına karar veren Rum siviller Türk mahallerine saldırmaya başlamıştır (Gibbons, 2004, s.8-12).

21 Aralık 1963’te bu saldırıyı kınamak için Lefkoşa Türk Lisesi bahçesinde toplanan Türk öğrencilerin üzerine EOKA mensubu Rum polisler tarafından açılan ateş sonucunda iki Türk öğrenci yaralanmıştır. Bununla da kalmayan Rumlar, adı geçen tarihte Lefkoşa’daki Atatürk büstüne saldırmıştır. Bir gün sonra da Lefkoşa’daki Türk Büyükelçilik binası ile Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fazıl Küçük’ün ikametgâhına ateş açılmıştır (Bahadır, 2002, s.107-108).

Rum saldırılarının asıl hedefi Lefkoşa olmuştur. Rumlar, Lefkoşa’ya hakim olmakla bütün Kıbrıs’a hakim olacaklarını inanmışlardır. Bunun için de kendilerine en büyük engel Lefkoşa’ya bağlı Küçük Kaymaklı kasabası idi. Küçük Kaymaklı kasabası, Rumlar tarafından Türk savunmasının ele geçirilmesi en zor bölge olarak tanımlanmıştır. 1960 nüfus sayımına göre kasabada 5126 Türk, 1133 Rum’un yaşadığı tespit edilmiştir (Gibbons, 2004, s.39). Küçük Kaymaklı’da yaşayan Türklere karşı Rum saldırısı 22 Aralık 1963’te başladı. 23 Aralık 1963’ten itibaren yeni takviye alan Rum saldırganların başına EOKA mensubu Nikos Sampson geçti. Rum saldırısı karşısında Türk Mücahitleri, kasabada yaşayan Türklerin büyük bölümünü Lefkoşa’nın güvenli bölgelerine sevk etmiştir (Gibbons, 2004, s.141-142). Alınan önlemlere rağmen Küçük Kaymaklı saldırılarında 26 Türk yaşamını yitirmiştir (Çay, 1989, s.109). Geride kalan Türklere 80 yaşındaki imam Hüseyin İğneci ve yatalak hasta olan 18 yaşındaki oğlu, Rum saldırganlar tarafından vahşice katledilenler arasındaydı (Gibbons, 2004, s.142).

Bu gelişmeler üzerine Türkiye, 23 Aralık 1963’te İngiltere ve Yunanistan’a çağrıda bulunmuş ve Rum saldırılarının önlenmesi için birlikte harekete geçilmesini istemiştir. Türkiye’nin bu teşebbüsü üzerine, 24 Aralık 1963’te Lefkoşa’da Türkiye, Yunanistan ve İngiltere adına ortak bir bildiri yayınlanarak ateş kesilmesi istenmiştir. Bu bildiriye rağmen Rum saldırıları durmamıştır. Rumlar, 24 Aralık 1963’te Lefkoşa ve diğer bölgelerde yaşayan Türklere karşı saldırılarına devam etmiştir. Kumsal

bölgesine de 24 Aralık 1963'te saldıran Rumlar, Kıbrıs'taki Türk Alayı'nda doktor olarak görev yapmakta olan Binbaşı Nihat İlhan'ın eşi ile üç çocuğunu vahşice katletmiştir (Savcı, 1976, s.79-80).

Rum saldırılarının devam etmesi üzerine Türkiye, garantörlük hakkını tek başına kullanmaya karar vermiştir. Kıbrıs'taki Türk Alayı, 25 Aralık 1963'te garnizonundan ayrılarak gerekli mevzilere yerleşmiştir (Çay, 1989, s.75-76). Bu sırada Türk Hava Kuvvetleri'ne bağlı savaş uçakları da Rum tedhişçileri yıldırma amacıyla 25 Aralık 1963'te Lefkoşa üzerinde uyarı uçuşlarına başlamıştır (Gazioğlu, 2002, s. 952).

Türkiye'nin Kıbrıs'taki duruma tek başına müdahale etmesi üzerine Yunanistan ve İngiltere, Türkiye ile birlikte müdahale etmeye karar vermiştir. İngiliz General Peter Young komutasında oluşturulan üçlü barışı koruma kuvveti 27 Aralık 1963'te görevine başlamıştır (Çay, 1989, s.75-76). Böylece, ilk defa olarak Kıbrıs'ta barış gücü kurulmuştur (Uçaral, 2006, s.914).

İngiliz Sömürgeler Bakanı Duncan Sandys, başkanlığında Lefkoşa'da 30 Aralık 1963'te toplanan ve Kıbrıs Türk ve Rum Temsilcileri ile Türk ve Yunan Büyükelçileri ve Kıbrıs'taki İngiliz, Türk ve Yunan birlikleri komutanlarının katıldıkları komisyon, Lefkoşa'da karşılıklı ateşkesin uygulanacağı "yeşil hattı" belirlemiştir. Bu hat Lefkoşa'nın Türk ve Rum kesimlerini birbirinden ayıran bir hattı ve yeşil bir kalemle çizildiği için adına "yeşil hat" denilmiştir. Uygulamada, "yeşil hat" Kıbrıs'ta iki ayrı yönetimin fiilen kurulmasının başlangıcı olmuştur. Silah zoru ile hükümeti tamamen ele geçirmiş olan Cumhurbaşkanı Makarios ve Kıbrıslı Rumlar, Kıbrıslı Türklerin haklarını yok saymaya başlamıştır. Türk Bakanlar ve Milletvekilleri ile 4.000 Türk memur işlerinden kovulmuştur. Bakanlar Kurulu ve Temsilciler Meclisi tamamen Kıbrıslı Rumların eline geçmiştir. Bunun neticesinde Türk yöneticiler ve memurlar ancak kendi kesimlerinde görevlerini sürdürmek mecburiyetinde kalmıştır (Çay, 1989, s.76).

Diğer taraftan Kıbrıs'taki Rum vahşetinin çirkin yüzü, 13 Ocak 1964'de Ayvasıl köyünde ortaya çıkarılan toplu mezarda daha da açıklık kazanmıştır. Bu toplu mezardan, 120 Türk'ün yaşadığı Ayvasıl'dan Yılmazköy'e gidebilenler dışında köyde kalanlardan savunmasız ve 24 Aralık 1963'te katledilen 21 Türk'ün cansız

bedeni ortaya çıkarılmıştır. Bunlardan kimisi ellerini havaya kaldırmış, kimisi de vücutları halka oluşturacak şekilde bağlanmış vaziyetteydi. Rumlar tarafından kurşuna dizilen ve toplu halde gömülen 21 Türk'ün cansız bedenlerinden, katliamın ateşkesin kabulünden sonra gerçekleştirildiği anlaşılmaktaydı. Toplu mezar İngiliz askerleri, St. John Ambulans örgütü temsilcileri, yerli ve yabancı basın mensupları önünde açılmıştır (Bahadır, 2002, s.277).

2.3.3. 1964 Olayları

Cumhurbaşkanı Makarios, 1 Ocak 1964'te Garanti ve İttifak Antlaşmaları'nı feshettiğini bildirmiştir. Ancak İngiliz Sömürgeler Bakanı Duncan Sandys'in, antlaşmaların tek taraflı feshedilemeyeceğini, söz konusu antlaşmaların tek taraflı feshe elverişli olmadığını hatırlatması üzerine, Cumhurbaşkanı Makarios dönüş yaparak, antlaşmaları feshetmediğini, antlaşmaların müsait yollardan feshinin samimi arzuları olduğunu bildirmek zorunda kalmıştır (Savcı, 1976, s.80-81).

1963 Aralık ayının sonlarında Kıbrıs'ta üçlü barışı koruma gücünün kurulması ve yeşil hat üzerinde anlaşılmaya varılmıştır. Buna rağmen, Makarios Türkiye'nin Kıbrıs'ın içişlerine müdahale ettiğini savunarak, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne başvurmuştur. Diğer yandan İngiltere'nin teklifi ile 15 Ocak 1964'te Londra'da ilgili üç devletin ve iki toplumun temsilcilerinin katılımı ile beşli konferans toplanmıştır. Londra'da yapılan bu konferansta; Türkiye, Kıbrıs'ta düzenin ve Türk toplumunun can ve mal güvenliği ile haklarının sağlanması, yani mevcut garantilerin çoğaltılmasını; Rumlar ise bunların kaldırılmasını istediler. Bu görüş ayrılıkları ve Makarios'un uzlaşmaz tutumları neticesinde, konferans 31 Ocak 1964'te sonuç alınmadan dağılmıştır (Uçaral, 2006, s.914).

Bu arada İngilizler, Kıbrıs'ta toplumlararası çatışmaların tekrarlanmasını engellemek amacıyla bir plan hazırlamışlardır. Bu plan NATO ülkelerinden gelecek (ABD'den gelecek 2000 asker dahil) 10 bin kişilik bir kuvvet oluşturulmasını öngörüyordu. Bu birlik 3 aydan fazla olmayacak bir süre için Kıbrıs'ta kalacaktı ve bu süre zarfından Türkiye ve Yunanistan tek taraflı müdahale hakkını kullanmayacaktı. Ancak, Türkiye, Türk toplumu ve Yunanistan tarafından kabul edilen plan, Makarios tarafından statükonun korunmasını hedeflediği gerekçesiyle kabul edilmemiştir (Oberling, 1987, s.83).

Londra Konferansı'ndan netice alınmamasıyla birlikte Kıbrıs'ta saldırılar tekrar başlamıştır. 23 Ocak 1964'te Bayraktar Cami yeniden bombalanmıştır. Rumlar Limasol, Baf, Magosa ve Poli'de yüzlerce Türk'ü öldürmüştür. Bunun yanı sıra binlerce Türk yaralanmış ve göç etmek zorunda kalmıştır.

Kıbrıs sorununun NATO dahilinde çözüme kavuşmaması ve adadaki çatışmaların devam etmesi üzerine İngiltere 15 Şubat 1964 tarihinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne başvurmuştur. 4 Mart 1964'te kabul edilen Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 86 sayılı kararı ile Adaya Birleşmiş Milletler Barış Gücü'nün yerleştirilmesine ve Yeşil Hat'tın çizilmesine karar verilmiştir (Ülger, 2002, s.202). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 4 Mart 1964 tarihli kararında aşağıdaki hususlar yer almaktaydı (Toluner, 1977, s.112-113).

- Bütün devletlere, Kıbrıs'ta durumu güçleştirip karışıklığa sebebe olacak ve milletlerarası barışı tehlikeye düşürecek davranışlardan kaçınmalarının hatırlatılması,
- Kıbrıs Hükümetinden şiddet ve kan dökme hareketlerine son verecek tedbirler almasının istenmesi,
- Kıbrıs'taki toplumlara itidalli ve temkinli hareket etmeleri için çağrıda bulunulması,
- Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne karşı sorumlu ve Komutanının Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nce atanacağı bir barış gücünün kurulması,
- Barış gücünün Kıbrıs'ta barış ve sükunu sağlayarak, milletlerarası barışı tehdit edecek hareketleri önlemesi,
- Barış gücünün üç ay süre ile Kıbrıs'ta kalması, masraflarının birliği sağlayacak devletlerce ve Kıbrıs Hükümeti tarafından karşılanması,
- Kıbrıs meselesine barışçı yollardan bir çözüm bulunmasını sağlamak için, bir arabulucunun seçilmesi ve bu arabulucunun yapacağı girişimler hakkında Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne düzenli rapor sunması,
- Arabulucunun ödeneğinin uygun bir biçimde Birleşmiş Milletlerce sağlanması.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 4 Mart 1964 tarihli kararı, en çok Kıbrıslı Rumları memnun etmiştir. 5 Mart 1964'te Cumhurbaşkanı Makarios,

“Milletlerarası alandaki mücadelemizin ilk safhasında bir karar kazandık.” açıklamasını yapmıştır. Bilindiği gibi Kıbrıs Cumhuriyeti’nin iki ortağı vardı. Kıbrıslı Rumlar, diğer ortak Kıbrıslı Türklerin haklarını 20/21 Aralık 1963 gecesini başlatmış oldukları silahlı saldırılar ile gasp etmiş ve iki ortaklı Kıbrıs Cumhuriyeti’ni fiilen yıkmış bulunmaktaydılar. Türkiye’nin tamamen barışçı amaçlarla olumlu karşıladığı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin 4 Mart 1964 tarihli kararı Kıbrıs Rum yönetimini “Kıbrıs Hükümeti” olarak tanımakta idi. Nitekim kararın barış gücü ile ilgili dördüncü paragrafında, *“ Kıbrıs Hükümeti’nin kabulü ile Kıbrıs için bir Birleşmiş Milletler Barış Gücü kurulmasını tavsiye eder.”* denmekteydi (Çay, 1989, s.77).

2.3.4. Türkiye’nin Kıbrıs’a İlk Müdahale Kararı ve Johnson Mektubu’nun Türk-Amerikan İlişkilerine Etkileri

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 4 Mart 1964 tarihli kararından cesaret alan Kıbrıslı Rumlar, Birleşmiş Milletler Barış Gücü Kıbrıs’a gelmeden önce, 9 Mart 1964’te Baf’ın Türk kesimine saldırmıştır. Bunun üzerine Türkiye, Cumhurbaşkanı Makarios’a sert bir ultimatoma vermiştir (Toluner, s.114, 1977). Türkiye, 13 Mart 1964 tarihli bu ultimatoma; *“Türk toplumuna karşı girişilen saldırıların derhal durdurulması, adanın her yerinde derhal ateş kesilmesi, mevcut ateşkes anlaşmalarına ve Lefkoşa’da yeşil hat anlaşmasına olduğu gibi bağlı kalması, hareket ulaştırma ve haberleşme serbestliğinin geri verilmesi, Türk rehinelere ve bunlardan ölenlerin naaşlarının vakit geçirilmeksizin geri verilmesi istenmiştir. Bunlar yapılmadığı takdirde 16 Ağustos 1960 tarihli Garanti Anlaşmasının Türkiye’ye tanıdığı yetkilere dayanılarak tek başına, Türkiye’nin müdahale edeceği ”* bildirilmiştir. Ayrıca, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri ile İngiltere ve Amerika durumdan haberdar edilmiştir (Erim, 1975, s.257).

Türk hükümeti, 16 Mart 1964’te Türkiye Büyük Millet Meclisi’nden Kıbrıs’a müdahale etme yetkisi almıştır. Bunun üzerine Birleşmiş Milletler Barış Gücü, 17 Mart 1964’te acele teşkil edilmiş ve 27 Mart 1964’te Kıbrıs’taki görevine başlatılmıştır. Bu arada Birleşmiş Milletler adına arabuluculuk yapacak olan Finlandiyalı diplomat Sakari Tuomioja da 24 Mart 1964’te görevine başlamıştır (Çay, 1989, s.78). Birleşmiş Millet Barış Gücü’nün Kıbrıs’a gelmesi bile Makarios’un kontrolündeki Rumların, bütün adada Kıbrıslı Türklere saldırılarını

engelleyememiştir. Kıbrıslı Türkler Güvenlik Konseyine ve Barış Gücüne güvenlik ve adaletin sağlanması için bakarken, Rum liderler adada barış ve normalliğin ancak Barış Gücünün isyancı Türklerle uğraşan silahlı Rumlara yardım etmesi durumunda sağlanabileceğini ifade etmişlerdir (Saraoğlu, 1997, s.69).

Türkiye olaylara karışma hakkı bulunduğunu belirtse de müdahalede bulunmamıştır. Çünkü Garanti Antlaşması'na göre önce Yunanistan ve İngiltere'ye danışması gerekmektedir. Barış gücü oluşturulmasını teklif edildiğinde Türkiye'nin bunu kabul etmekten başka çözüm yolu kalmamıştır (Erim, 1975, s.208). Özellikle Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye ve Yunanistan arasında herhangi bir çatışma çıkmasını önlemeyi ve bu yolla da NATO'nun güneydoğu kanadını sağlama almayı amaçlamıştır. Bunun içinde bir an evvel olaya müdahale etmeyi ve tarafları yumuşatmayı hedefleyerek Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yıkılması da engellemeye çalışmıştır.

Birleşmiş Milletler Barış Gücü'nün Kıbrıs'a gelmesi Rumların hareketlerinin önüne kısmen geçmişse de, Cumhurbaşkanı Makarios 4 Nisan 1964'te İttifak Antlaşmasını feshettiğini açıklamıştır. Türkiye'nin Kıbrıs'la olan bütün bağlarını koparmak isteyen Makarios'un fesih girişimi, Türkiye tarafından kabul edilmemiştir. Lakin bu hadisenin arkasından, Yunanistan Başbakanı Yorgo Papandreu yayınladığı bir bildiri; Yunanistan'ın, Helenizm'in Kıbrıs'taki halk mücadelesini kayıtsız şartsız desteklediğini, Zürih ve Londra Antlaşmalarının yürümediğini, bu antlaşmaların Kıbrıs'taki durumu çıkmaza sürüklediğini ifade etmiş ve Cumhurbaşkanı Makarios'un İttifak Antlaşmasını feshetmesini desteklemiştir. (Armaoğlu, 1986, s.788).

Cumhurbaşkanı Makarios, 1964 yılı Mayıs ayında havayı gerginleştiren yeni adımlar atmıştır. Makarios, 18 Mayıs 1964'te savaş ve bombardıman uçakları, ağır silahlar, torpido gemileri ve uçaksavar toplarının alınması için girişimlerde bulunduğunu açıklamış, diğer taraftan 27 Mayıs 1964'te 18-59 yaş arasındaki tüm Rum erkeklerin, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'na aykırı olarak kurduğu Rum Milli Muhafız ordusunda altı aylık silahlı askerlik hizmeti görmelerini bir yasayla zorunlu hale getirmiştir (Armaoğlu, 1986, s.788). Yunanlı subayların kumanda edeceği 5 bin kişilik yeni bir milli muhafız teşkilatının kurulması, anayasanın açıkça ihlali idi. Yeni kurulan teşkilatın resmi amacı *“kanunsuz olarak silah taşıyan bütün yurttaşları*

silahsızlandırmaktı.”, gerçek amaçları ise “Giderek komuta edilmez hale gelen gizli kuvvetleri bir araya toplamak, savaştan bütün Kıbrıslı Rumları Makarios’un emrinde tek bir resmi polis kuvveti halinde birleştirme, ve Gayri nizami Kıbrıs Rum Kuvvetlerine resmi bir statü kazandırmak, böylece Birleşmiş Millet Barış Gücünün bunları ülkedeki tek meşru kuvvet olarak tanımasını ve mücahitlere boyun eğdirmekte bunlara yardımcı olmasını beklemektir” (Oberling, 1987, s.87)

Bu yeni gelişmeler üzerine Türkiye, Kıbrıs’a müdahaleye karar vermiştir. Kıbrıs’a Türk askerinin çıkması 7 Haziran 1964 için planlanmıştır. Lakin 5 Haziran 1964’de Amerika Başkanı Johnson, Türkiye Başbakanı İsmet İnönü’ye ağır ifadeler içeren tehdit dolu bir mektup göndermiştir. Amerika Başkanı Johnson’ın mektubunda yer alan temel başlıklar aşağıda belirtilmiştir (Armaoğlu, 1986, s.788).

- Türkiye, Garanti Antlaşmasını tam işletmeden Kıbrıs’a müdahale kararı almıştır. Türkiye henüz müdahale hakkını kullanamaz.
- Türkiye tarafından Kıbrıs’a yapılacak askeri bir müdahale, kendisini Sovyetler Birliği ile bir çatışma durumuna sokabilir. Türkiye NATO’lu müttefiklerine danışmadan, onların rızasını almadan böyle bir harekete giriştiğine göre, acaba NATO’nun Türkiye’yi savunma yükümlülüğü var mıdır? Türkiye bu hususu herhalde düşünmedi.
- Türkiye ile Amerika arasında mevcut 12 Temmuz 1947 tarihli antlaşmanın 4. maddesine göre, Türkiye Amerika’nın vermiş olduğu silahları Kıbrıs’a müdahalede kullanamaz. Çünkü bu silahlar Türkiye’ye savunma amaçlı verilmiştir.
- Ayrıntılı görüşmeler için Türkiye Başbakanı Washington’a gelirse, Başkan Johnson bundan memnun olacaktır.

Amerika Başkanı Johnson’ın mektubu Türk-Amerikan ilişkilerinde bir dönüm noktası olmuştur. Amerika Başkanı Johnson’ın mektubundan sonra Türk kamuoyunda Amerika’ya güven çok sarsılmış ve ilk defa olarak Amerika’ya karşı olumsuz bir kamuoyu meydana gelmeye başlamıştır (Erim, s.303, 1975). Johnson Mektubu’nda esas önemli olan nokta müdahaleyi eleştiren sözlerden çok kullanılan üslûptur. Mektubun, Türk Hükümeti’ne ulaşması Türk-Amerikan ilişkilerinde büyük bir arbede yaratmıştır. Zaten İsmet İnönü’nün cevabında da bu kırgınlık dile getirilmiştir. İsmet İnönü’nün de önemle üzerinde durduğu gibi; mektupta anlatılmak

istenen çok daha düzgün ve kırııcı olmayan ifadeler ile yansıtılabilirdi, ayrıca bu müdahale telkinlerinden ABD'nin haberi zaten bulunmakta idi. ABD birçok şeyden haberli olsa da, müdahaleyi bilmemezi vurarak siyasi bir karmaşa yaratmıştır. Bu yıl içinde yaşanan diğer dikkat çekici bir gelişme de; Türk Dış Politikasının, Türk siyaset tarihinde ilk defa kamuoyunda tartışılmaya başlanmasıdır. Johnson Mektubu'ndan dolayı, Amerikan aleyhtarlığı sokaklara taşacak kitlesel gösterilerin yapılmasına kadar büyük boyutlara ulaşmıştır (Kesiktaş, 2005, s.101-102).

Johnson Mektubu'nun etkilerini Türkiye açısından olumlu ve olumsuz olmak üzere ikiye ayrılması mümkündür. Olumlu yanı, Türkiye bundan sonra dış politikasında değişikliğe giderek Sovyetler Birliği ve herhangi bir bloğa dahil olmayan ülkelerle siyasi ve ticari ilişkiler kurmaya başlamıştır. Olumsuz anlamda ise Türk kamuoyunda yarattığı büyük etkiyi örnek verebiliriz. Bu olay üzerine büyük mitingler düzenlenmiş ve Amerikan aleyhtarlığı hat safhaya çıkmıştır (Kesikbaş, 2005, s.103). Amerikan karşıtlığının simge gösterisi de 6. Filo'nun İstanbul'u ziyarete esnasında gerçekleşmiştir. 10 Şubat 1969'da filonun İstanbul'a gelmesi ile Filo'yu protesto eden gençler polisle çatışmıştır. Karadan askeri kuvvetler ve polis, denizden de donanmaya gemileri tarafından korunan 6. Filo'ya bağlı gemiler Dolmabahçe ve Beşiktaş açıklarına demirlemişlerdir. 6. Filo direnişleri günlerce sürmüş, tepki giderek artmıştır. Göstericiler Amerikalı denizcileri boğazın sularına atarak tepkilerini göstermişlerdir. ABD yaptığı açıklama ile ziyaret biter bitmez resmi bir davet olana kadar 6. Filo'nun bir daha İstanbul Limanı'na gelmeyeceğini açıklamak zorunda kalmıştır (Kesiktaş, 2005, s.113).

Türkiye Başbakanı İsmet İnönü, Amerika Başkanı Johnson'ın mektubuna 13 Haziran 1964'de cevap vermiştir. Başbakan İsmet İnönü'nün mektubunda yer alan ana hususlar aşağıda belirtilmiştir (Armaoğlu, s.790-791, 1986).

- Mektubun “gerek yazılış tarzı gerek muhtevası” Amerika'nın Türkiye gibi bir müttefiki için “hayal kırıcı” olmuştur.
- Bu son teşebbüs ile birlikte 1963 sonundan beri Kıbrıs'a askeri müdahale ihtiyacı dördüncüdür ve Türkiye bu işin başından beri Amerika ile danışma halinde bulunmuştur.
- Kıbrıs Rum Hükümeti açıkça silahlanmaya başlamış, anayasa dışı faaliyetlere girişmiş, Türklere karşı “zulmünü” arttırmış ve bütün bunlar

Yunanistan tarafından kendisinin imzaladığı milletlerarası antlaşmalara aykırı olduğu halde desteklenmiş, lakin Türkiye'nin bütün uyarılarına rağmen Amerika bir şey yapmamıştır.

- Birbirlerine karşı antlaşmalardan doğan zorunluluklarını, yükümlülüklerini, istediği zaman reddeden devletler arasında bir ittifaktan söz edilebilir mi?
- NATO müttefiklerinde herhangi birine yapılacak saldırı, saldırgan tarafından tabiatı ile daima haklı gösterilmeye çalışılacaktır. NATO'nun bünyesi saldırganın iddialarına kapılacak kadar zayıf ise, tedaviye muhtaç demektir.
- Türkiye'nin anlayışına göre NATO, saldırıya uğrayan bir üyeye derhal yardımını mecburi kılmaktadır. Üyelerin takdirine bırakılan husus, yardımın mahiyeti ve genişliğidir.

Başbakan İsmet İnönü, Amerika Başkanı Johnson'ın mektubundaki daveti kabul ederek, 21 Haziran 1964'te Washington'a gitmeye karar vermiştir. Lakin Washington'a gitmeden önce Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden Kıbrıs politikası konusunda güvenoyu istemiştir. Türk Hükümetinin, Kıbrıs meselesinde takip ettiği politikanın tasvip olunup olunmadığını anlamak için istediği güven oyu oylaması 19 Haziran 1964'te saat 15:00'te toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yapılmış ve 6 oy farkla hükümet güven oyu almıştır. Oylamaya 396 milletvekili katılmış, bunlardan 200'ü hükümete güvenoyu vermiş, 194'ü hükümete güvenoyu vermemiş, 2'si ise çekimser kalmıştır (Erim, 1975, s.323). Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden güvenoyu alan Başbakan İsmet İnönü, 21 Haziran 1964'te Washington'a gitmiştir. (Armaoğlu, 1986, s.791).

Başbakan İnönü'nün mektup olayından sonra ABD'ye gitmesi Türk Kamuoyunda büyük tepki toplamıştır. ABD'ye olan güven öyle sarsılmıştır ki; artık oraya gitmenin Kıbrıs Sorunu'na bir çözüm getiremeyeceğine inanılmıştır. İsmet İnönü yine de ABD'ye gitmiştir. Nasıl Johnson'un kendince bir takım planları vardysa İsmet İnönü'nün de düşündüğü bazı önemli hususlar bulunuyordu. İsmet İnönü'nün bu daveti kabul etmemesi demek; belki de Yunanistan ve ABD için büyük bir koz olabilirdi. Böyle bir durum ABD ve Yunanistan'ı barış taraftarı, Türkiye'yi ise barışa yanaşmayan bir pozisyonda gösterebilirdi. İsmet İnönü işte Kıbrıs

Davası'ndan dönmeyeceği ve makul olduğu sürece her türlü teklifi en azından değerlendirebileceğini bu yolla göstermek istemiştir (Toker, 1992, s.207-208)

Türk-Amerikan görüşmeleri 22-23 Haziran 1964'te yapılmıştır. Türk Hükümetinin bu görüşmelerdeki hareket noktası şuydu; Zürih ve Londra Antlaşmaları ile Kıbrıs Türk toplumuna tanınan hakların korunması ve bunu sağlamak için de, daha sağlam güvenlik ve garanti tedbirlerinin elde edilmesi. Bu görüş Amerika tarafından esas itibariyle kabul edildiği gibi, Türkiye'nin Kıbrıs'tan çekilmesine karşılık, Midilli adasının Türkiye'ye verilmesi söz konusu olduysa da Türkiye bu görüşü kabul etmemiştir (Erim, 1975, s.323-330).

Türkiye'nin bu girişimlerine karşılık Yunanistan da boş durmamakta idi. Makarios'un liderlik yeteneklerinden şüphe duymaya başlayan Yunanistan başbakanı Papandreou, Grivas'ı Türklere karşı girişilecek eylemleri koordine etmek üzere 14 Haziran 1964'te Kıbrıs'a göndermiştir. Aynı zamanda, gizli olarak asker gönderme vaadini de uygulamaya koymuştur. Bu harekâtı yönetme sorumluluğunu da savunma bakanı Peter Garoufalias'a vermiştir. Bu plan çerçevesinde, yelkenli ve balıkçı tekneleri ile tüm teçhizatları ve ağır silahları ile 950 subay ve 9 bin Yunan askeri adaya çıkarılmıştır. Bu askerler, yeni kurulan Milli Muhafız Teşkilatı'nın belkemiğini oluşturmuştur (Oberling, 1987, s.93).

Washington görüşmelerinde Kıbrıs meselesini nihaî bir çözüme ulaştırmak üzere Amerika'nın eski Dışişleri Bakanlarından Dean Acheson'un aracı olarak tayin edilmesine karar verilmiştir (Armaoğlu, 1986, s.791). Amerika eski Dışişleri Bakanlarından Dean Acheson'un Kıbrıs meselesine kesin bir çözüm bulmak için arabuluculuk faaliyeti 10 Temmuz 1964'de Cenevre'de başlamış ve 1 Eylül 1964'e kadar devam etmiştir. Cenevre görüşmelerinde Magosa'nın kuzeyindeki Boğaz ile Kıbrıs'ın Kuzey kıyılarındaki Akantu geçidi arasında çizilen çizginin doğusunda kalan Karpas Yarımadasının Türkiye'nin egemenliğine bırakılması prensip olarak Türkiye tarafından kabul edilmiştir. Türkiye'nin tek itirazı Akantu noktasının, arazinin askeri yararlılığını daha müsait hale getirmek için, biraz daha batıya kaydırılmasıydı. Acheson Planı adını alan bu tekliflerin diğer bir tarafı da, Kıbrıs Rum kesiminde kalan Türkler, yoğun oldukları bölgelerde en az beş mahalli muhtariyet bölgesine sahip olacaklardı. Acheson Planı, Karpas Yarımadasını Türkiye'ye vermekle, Kıbrıs'ın %11'ini Türkiye'nin egemenliğine terk etmiş

bulunmaktaydı. Mahalli muhtariyet bölgelerini de hesaba katınca, Kıbrıs'ın %25-30'u Türkiye'nin kontrolü altına girmektedir (Armaoğlu, 1986, s.791-792).

Acheson Planı, Yunanistan ve Cumhurbaşkanı Makarios tarafından reddedilmiştir. Yunanistan, El Greco Burnu'nda 32 kilometre karelik bir bölgenin 25-30 yıl süre için yalnız hava ve deniz üssü olarak kullanılması amacıyla Türkiye'ye kiralanmasını ve Kıbrıslı Türklere de Batı Trakya Türklerine tanınan azınlık haklarının tanınmasını önermiştir. Bu öneri, Türkiye tarafından reddedilmiştir (Toluner, 1977, s.121).

2.3.5. Erenköy Saldırıları ve Türkiye'nin Kıbrıs'a İlk Müdahalesi

Erenköy, Türkiye'de "Türk Kalesi" olarak bilinmekteydi. Erenköy bölgesi 20 km² bir sahayı kapsamakta ve kilometrelerce uzayan bir sahile sahipti. Erenköy bölgesi Kıbrıs Türklerinin adadaki tek kıyı bölgesi idi. 5 Türk köyü bu bölgenin içinde tam bir güvenlik içinde yaşamakta idi. Erenköy, Kıbrıslı Türklerin Türkiye'ye açılan yegane irtibat kapısı olup Türkiye'den gelen silah ve mühimmat ile takviye kitalarının çıkarma noktası idi (Gibbons, 2004, s.254). Erenköy bölgesini savunan Türkler toplam 700 kişiydi. Bunlardan 200 kadarı mücahitti. Geri kalan 500 kişi, İngiltere'den gelen 65 kişide dahil, Türkiye'den gelmiştir (Gibbons, 2004, s.260). 700 kişi kendi köyleri olan Erenköy, Mansura, Alevkaya, Selain Tapi ve Ay Totoro ve çevresindeki tepeleri savunmaktaydı. Mücahitlerin çoğu, tamamen Rumların kontrolünde olan liman ve havaalanlarından normal şekilde vatanlarına dönemeyen İngiltere ve Türkiye'deki üniversitelerde okuyan Kıbrıslı Türk öğrencilerdi (Gibbons, 2004, s.256).

Grivas öncülüğündeki Kıbrıslı Rumlar Erenköy bölgesinin etrafında kuvvet toplamaya başlamıştır. Bu kuvvet 87.6 mm'lik 6 top, 2 adet 20 mm 4 namlulu oerlikon topu, pek çok havan ve zırhlı birkaç oto ile donatılmış 2 bin milli muhafızdan oluşuyordu (Oberling, 1987, s.95). Bölgenin durumu, Rumların birkaç güne kadar hücumla geçebilecekleri ve takviye gönderilmesi Türk hükümetine duyurulmuştur. Ancak Türk hükümeti Birleşmiş Milletler kanalı ile aldığı bilgiye inanmaktaydı. Cumhurbaşkanı Makarios, bu bölgeye hücum etmek niyetinde olmadığını bildirmekteydi. Yığınak, muhtemel bir Türk çıkarmasına karşı bir

hazırlıktan ibaretti. Türkler, çıkarma yaparlarsa Rumlar da Erenköy bölgesindeki yerli Türklere hücum edecek değildiler. Mücahitlere endişe etmemeleri Türk hükümeti tarafından bildirilmekteydi (Baday, 2009, s.28).

6 Ağustos 1964'te Grivas Erenköy bölgesine büyük bir taarruz başlatmıştır (Firat, 2001, s.729). 20 km² araziyi korumak imkanından yoksun Mücahitler dört gün dört gece Rumların uzun menzilli silahlarına göğüs gererek mevzilerini korumuştur. Denizden ve karadan yapılan yayılım ateşi desteğinde Rumlar büyük bir rahatlıkla ilerlemiştir (Baday, 2009, s.28-29). Dermeçatma silahları ve kısıtlı cephane ile bir avuç mücahit, kendilerinden üstün Rumlara karşı daha fazla dayanamamış, iki gün içinde tepeler ve köyler birbiri peşine düşmeye başlamıştır. Erenköy'de bulunan Türk Mukavemet Teşkilatı Komutanı Albay Rıza Vuruşkan, her tarafa hakim olmaya çalışmış ve zayıf verdirmeksizin Mücahitlerini Erenköy'e çekmiştir (Baday, 2009, s.28-29). Birleşmiş Milletler Barış Gücü askerleri çarpışmaları önlemekte çaresiz kalmıştır. Ne Birleşmiş Milletler temsilcilerinin ne de diğer devletlerin arabulucularının girişi, ne de Türk Devleti'nin Yunanistan ve Makarios'a yaptığı uyarılar bir sonuç vermemiştir (Artuç, 1989, s.84-85).

Mücahitler arasında, saldırıdan kısa bir süre önce adaya gizlice çıkan Rauf Denктаş'ta bulunmaktaydı (Çay, 1989, s.80). 31 Temmuz'u 1 Ağustos'a bağlayan gece, Ada'ya dönüşü Makarios tarafından yasaklanan Rauf Denктаş ve yanındaki Türk Mukavemet Teşkilatı'nın ilk kurucusu olan Albay Ali Rıza Vuruşkan'da Erenköy'e çıkmıştır (Gibbons, 2004, s.263). Mücahitlerin durumu Ankara'ya bildirilerek yardım talep edilmiştir. Bunun üzerine 7 Ağustos akşamı 4 F-100 uçağı Milli Muhafız yığınakları üzerinden alçaktan uçmuş ve roketlerini denize atmıştır (Oberling, 1987, s.96).

8 Ağustos günü öğleden sonra, 700 mültecisi olan Erenköy dışındaki bütün köyler düşmüştür. Erenköy hem denizden hem de karadan bombalanmaya devam edilmiştir. Bir gün önceki uyarı uçuşunun bir etkisinin olmadığı, Erenköy'deki Türklerin kurtarılması için daha etkili tedbirler alınması Türk Hükümeti tarafından anlaşılmıştır (Oberling, 1987, s.96). Bunun üzerine 8 Ağustos'ta 32 uçaktan oluşan Türk Filosu Rum mevzilerini bombalamıştır (Artuç, 1989, s.85). Uçaklar bombalar, roketler, ağır otomatik silahları ve yangın bombaları ile bölgedeki Rum mevzilerini şaşılacak bir nişancılıkla yerle bir etmiştir. Erenköy'ü denizden bombalayan devriye

botu da uçaklara hedef olmuş ve yanarak batmıştır. Devriye botunun personelinden 5'i ölmüş, 13'de yaralanmıştır (Gibbons, 2004, s.266). Hava harekâtı sırasında, jetlerimizden biri düşmüş ve pilotu Yüzbaşı Cengiz Topel paraşütle atlamıştır. Rumlara esir düşen Yüzbaşı Cengiz Topel, maruz kaldığı işkenceler sonucunda hayatını kaybetmiş ve cansız bedeni daha sonra Türkiye'ye iade edilmiştir.

8 Ağustos'ta gerçekleştirilen hava harekâtının ardından Makarios, Rum saldırılarının durdurulması taleplerine küstahça; *“Kıbrıslı Rumların ölünceye kadar savaşmaya devam edeceği”* cevabını vermiştir (Oberling, 1987, s.96). Ertesi gün, 9 Ağustos'ta Rumların saldırılarına devam etmesi üzerine 64 uçaktan oluşan Türk Filosu (Artuç, 1989, s.85); Pomo, Pahiammo, Limni, Poli ve Pivenya'dan gelmekte olan Rum takviye birliklerine hücum etmişler, Pirgo, Alevkaya, Selain Tapi, Mansura ve Erenköy çevresindeki bütün askeri hedefleri imha etmiştir (Gibbons, 2004, s.270).

1963-1964 yılları arasında, Kıbrıs'ta görev yapmış Birleşmiş Milletler mensubu Erenköy saldırıları ile ilgili şöyle demiştir (Serter, 2006, s.89): *“Zor anlarımızda Türkiye'nin müdahale tehditleri olmasaydı işimiz çok zor olacaktı. Makarios, Birleşmiş Milletler askerlerinin sizin için savaşmayacağını çok iyi biliyordu. Ağustos 1964'te Türkiye Erenköy'e havadan müdahale etmemiş olsaydı büyük bir katliama şahit olacaktık. Türkiye'ye çok şey borçluyuz.”*

Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahale etmesi üzerine Cumhurbaşkanı Makarios, Suriye, Mısır ve Sovyetler Birliği'nden yardım istemiştir. Bunun üzerine Sovyetler Birliği Başbakanı Kruşçev, 9 Ağustos 1964'de, Başbakan İsmet İnönü'ye bir mesaj göndererek oldukça yumuşak bir ifadeyle, Türkiye'nin Kıbrıs'a askeri müdahalede bulunmakla üzerine sorumluluk aldığını bildirmiş ve askeri harekâtın durdurulmasını istemiştir. Başbakan İsmet İnönü, 13 Ağustos 1964'de verdiği cevapta ise Rumların gayri insani ve ahlaki davranışlarını anlatarak, Sovyetler Birliği'nin durumu anlayacağını ve nüfuzunu bu istikamette kullanacağı ümidini ifade etmiştir (Erim, 1975, s.385-389).

Türk savaş uçaklarının 9 Ağustos 1964'te üslerine dönmelerinden sonra, Yunan Hava Kuvvetlerine bağlı 5 uçak, kısa bir süre, Erenköy'ü bombalamıştır. Bunun üzerine Türkiye, bir daha böyle bir saldırı girişiminde bulunmaması yönünde

Yunanistan'ı uyarmış ve bundan sonra yapılacak her hangi bir saldırının Türkiye'ye yapılmış sayacağını Yunanistan'a bildirmiştir. Ayrıca bu girişiminden Birleşmiş Milletleri haberdar eden Türkiye, gerekli tedbirlerin alınması için Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin acele toplanmasını talep etmiştir (Toluner, 1977, s.122-123).

Makarios hava harekâtı devam ederken “*Türk Hava Kuvvetleri yarım saat içinde Kıbrıs semalarından çekilmezse, tüm Kıbrıslı Türkler öldürülmesi emredeceğimi*” sözleri boş bir tehdit olarak havada kalmıştır (Artuç, 1989, s.85). Aynı gece, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, ada çapında ateşkes ilan etmiş ve 10 Ağustos 1964'te taraflar ateşkesi kabul etmiştir. Makarios bu sefer boyun eğmek zorunda kalmıştır (Oberling, 1987, s.96).

4 gün süren Erenköy çatışmaları neticesinde; Rum tarafına 53 ölü ve 125 yaralıya mal olurken Kıbrıslı Türkleri zayıfatı 12 ölü, 4 kayıp ve 32 yaralı olmuştur (Oberling, 1987, s.97). Erenköy saldırılarının başlamasıyla, Türk hükümeti, Rumların saldırısına gereken cevabı verme kararını almıştır. Son cephe düşmeden alınan bu karar 2000 Türkün canını kurtarmıştır. Fakat büyük bir bölümü Rumların eline geçen Erenköy bölgesi bir “Türk Kalesi” olmaktan çıkmış ve Kıbrıslı Türklerin Türkiye'ye açılan yegane irtibat kapısı bu şekilde kapanmıştır (Baday, 2009, s.28-29).

Türkiye ile ABD arasında Johnson mektubuyla yaşanan gerginliğe rağmen, Türk uçakları 8-9 Ağustos 1964'te Rum mevzilerin bombalamış ve Türkiye'nin Kıbrıs'a ilk fiili müdahalesini gerçekleştirmiştir. Kıbrıs'ta savaşın eşliğinden dönülürken, çatışmalar bu olayla birlikte yerini Rumların Türklere karşı uygulamaya başladığı ekonomik ablukaya bırakmıştır (Fırat, 2001, s.729).

8 ve 9 Ağustos bombardımanları, 1963 yılı Aralık ayından beri Türkiye'nin yapmak istediği dört müdahale niyetinin ilk defa fiili bir şekilde gerçekleşmesiydi. Bu bombardımanlar Yunanistan'ı geriletip Türk-Yunan münasebetlerine nispeten bir yumuşaklık getirdiyse de, Yunanistan bu bombardımanlardan sonra Kıbrıs'a asker göndermeye devam etmiştir. İlk elde 5.000 Yunan askeri Kıbrıs'a gönderildiyse de bu miktar daha sonra giderek artmış ve 12.000'e kadar çıkmıştır (Armaoğlu, 1986, s.792).

20/21 Aralık 1963 gecesi “Kanlı Noel” saldırıları ile başlayan ve 10 Ağustos 1964’te sona eren süre içinde, Kıbrıslı Türkler 103 köyü terk etmek zorunda kalmıştır. Bu Türklerin sayısı 18.667’dir. Birleşmiş Milletler aracılığı ile köylerini terk etmek zorunda kalan Türklerle ilgili yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, Lefkoşa’da 39, Girne’de 7, Baf’ta 49, Larnaka’da 21 ve Magosa’da 21 köy olmak üzere toplam 124 köy zarar görmüş, yüzlerce Türk yaşamını yitirmiş ve binlerce Türk de yaralanmış bulunmaktaydı. Erenköy saldırısından sonra Kıbrıslı Türklerle tam bir ekonomik abluka uygulayan Cumhurbaşkanı Makarios, stratejik madde olduğunu ileri sürerek çimento, demir, çivi, kereste, akaryakıt gibi maddelerin Türk bölgelerine girişini yasaklamıştır (Çay, 1989, s.81-82).

Erenköy saldırısından sonra Cenevre’de başlayan ikinci tur görüşmelerde, 20 Ağustos 1964’te, değiştirilmiş bir Acheson Planı sunulmuştur. Bu plan uyarınca, Karpas Yarımadası’nda batı sınırı Komi-Kebir’in iki kilometre batısından kuzey ve güney istikametinde çizilecek bir hattın doğusunda kalan bölgede, Türkiye, 50 yıl süre ile bir askeri üs bulundurma hakkına sahip olacak ve ayrıca Magosa Limanı’ndan serbestçe yararlanabilecekti. Bu plan, Türkiye tarafından reddedilmiştir (Toluner, 1977, s.121).

2.3.6. 1967 Geçitkale ve Boğaziçi Saldırıları

Türkiye 1964’te Johnson Mektubu ve Kıbrıs müdahalesinden sonra dış politikasını gözden geçirmeye başlamıştır. Bunda, Kıbrıs sorunu süresince müttefiklerinden ve özellikle NATO devletleriyle Amerika Birleşik Devletlerinden umduğu yardım ve desteği görememesi önemli rol oynamıştır (Uçaral, 2006, s.919). Kasım 1964-Eylül 1967 tarihleri arasında Türkiye ile Rusya arasında başbakan ve dışişleri bakanı düzeyinde çok sayıda resmi ziyaret gerçekleştirilmiştir. Bunun sonucu olarak Sovyetler Birliği, Makarios rejimine yönelik politik ve askeri desteğini yavaş yavaş çekmiş ve Türkiye tarafından savunulan iki toplumlu hal tarz politikasına doğru gittikçe artan bir şekilde meyletmiştir. Makarios’a silah sevkiyatını durdurmuş ve Çekoslovakya’nın silah sevkiyatına devam etmesini tenkit etmiştir (Oberling, 1987, s.100).

Türkiye’nin Erenköy saldırıları nedeniyle Kıbrıs’a müdahalesinden sonra Kıbrıs anlaşmazlığının ağırlık merkezi diplomasi alanına kaymıştır. 1965’te NATO

Bakanlar Konseyi, Kıbrıs sorununun Türkiye ile Yunanistan arasında görüşmeler yoluyla çözülmesini tavsiye etmiştir ve bunun üzerinde ikili görüşmelere başlanılmıştır (Uçaral, 2006, s.919).

28 Eylül 1964'te Birleşmiş Milletler Arabulucusu Finlandiyalı Sakari Tuomioja'nın yerine Ekvator'lu diplomat Galo Plaza tayin edilmiştir. Galo Plaza, kısa zamanda Makarios'un etkisinde kalmış ve Birleşmiş Millet Barış Gücü Komutanı General Thimayya'nın rezilane ve haysiyet kırıcı durumlarının olduğunu açıklamasına rağmen, Erenköy'deki Kıbrıslı Türklerin ıstırabını küçümseyen ve Kıbrıs Türk toplumunun refahını önemsemeyen son raporunu Mart 1965'te yayınlamıştır (Oberling, 1987, s.100-101). Ancak Galo Plaza'nın raporu Türkiye tarafından reddedilmiştir. Çünkü rapor, çelişkilerle dolu olduğu gibi, Kıbrıs Türk toplumunu Kıbrıs Rum toplumunun hakimiyeti altına sokan teklifler de raporda bulunmaktaydı. Galo Plaza raporun başında Kıbrıs'taki Türk ve Rum toplumlarının, tarihi ve ırki ve diğer her çeşit hususiyetleri ile birbirinden ayrı iki toplum olduğunu belirttiği halde, Türk toplumunu Kıbrıs'ta basit bir azınlık haline getiren, Rumca'yı Kıbrıs Cumhuriyeti'nin resmi dili yapan teklifler ileri sürmüştür. Görülmekteydi ki, Galo Plaza meseleyi anlamadığı gibi, milletlerarası hukuk kurallarına aykırı olarak yetkilerini de aşmış bulunmaktaydı. Bunun dışında Galo Plaza, Türkiye'nin federal sistem tezini terk etmesini ve Kıbrıs'taki Türklerin Türkiye'ye göç etmelerinin kolaylaştırılması gibi Türkiye tarafından kabulü mümkün olmayacak teklifler de ileri sürmüştür (Armaoğlu, 1998, s.793).

Türkiye'nin Galo Plaza'nın raporunu reddetmesinden sonra Kıbrıs Meselesi, 1965 yılı Mayıs ayından itibaren Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan ikili görüşmelerin konusu olmuştur. Lakin bu ikili görüşmeler 1966 yılı sonuna kadar bir takım kesintilerle yapılabilmıştır. Bunun iki sebebi vardı. Birinci sebep, Galo Plaza'nın raporundan cesaret alan Cumhurbaşkanı Makarios ve Kıbrıslı Rumların, Türk-Yunan görüşmelerine karşı çıkıp meseleyi Birleşmiş Milletler çerçevesinde yürütmek istemeleriydi. İkinci sebep ise Yunanistan'daki hükümet buhranlarıydı (Armaoğlu, 1986, s.793).

Yunan Başbakanı Yorgo Papandreu'nun Yunanistan'daki komünistlerle işbirliği yapması ve Yunan ordusunda geniş çaplı bir tasfiyeye girişmesi iktidardan düşmesine sebep olmuştur. 1965 Temmuz'unda Yorgo Papandreu, kral tarafından

başbakanlıktan azledilmiştir. Ancak Papandreu'nun partisi krala, orduya ve sağ muhalefete karşı sert tepki göstermiştir. Bu durum Yunan iç politikasında gerginliğin yaşanmasına sebep olmuştur. Yunan ordusu 21 Nisan 1967'de Albay Papadopoulos liderliğinde bir hükümet darbesi yapmıştır. Yunanistan'ın yönetimini eline alan Albaylar Cuntası, Kıbrıs sorununu Türkiye ile Yunanistan arasındaki diğer anlaşmazlıklarla birlikte değerlendirmeye başlamıştır (Çay, 1989, s.83).

Makarios, 26 Haziran 1967'de Rum Temsilciler Meclisini toplayarak Enosis kararı almaya kalkışmıştır. Bununla da yetinmeyen Kıbrıs Rum yönetimi, adada görev yapan 10 bin civarındaki Yunan askerinin, Rum Milli Muhafız Ordusu'na katılmasına ilişkin başka bir karar daha almıştır. Rum yönetiminin bu kararları Dr. Fazıl Küçük tarafından Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği nezdinde protesto edilmiştir (Gazioğlu, 1996, s.241).

Yine 1967'nin ortalarında silahlı saldırılarla başlayan Rum ablukası dayanılmaz hale gelmiştir. 2 Ağustos 1967'de Baf'ta 5 Türk'ün öldürülmesi olayı dahi Birleşmiş Milletleri harekete geçirememiştir. 1967 Temmuz'unda Kıbrıs'ta bir Enosis darbesi yapılacağı söylentisinin çıkması üzerine, Türkiye Yunanistan'ı sert bir biçimde uyarmıştır. Bunun üzerine Türkiye ile Yunanistan arasındaki görüşmeler tekrar başlamıştır (Çay, 1989, s.83-84).

Türkiye Başbakanı Süleyman Demirel ile Yunanistan Başbakanı Konstantin Kollias'ın 9 Eylül 1967'de Keşan'da ve 10 Eylül 1967'de Dedeoğaç'ta buluşarak Kıbrıs meselesi dahil olmak üzere Türk-Yunan münasebetlerini ilgilendiren bütün meseleleri görüşmüştür. Keşan görüşmeleri başlar başlamaz, Yunan tarafı yazılı bir teklifte bulunmuştur. Bu teklife göre, Türkiye, Enosis'e razı olacak, buna karşılık Türkiye'ye Batı Trakya sınırlarında bazı tavizler verilecekti. Bu teklif Türkiye Başbakanı Süleyman Demirel tarafından tereddüt edilmeden reddedilince görüşülecek pek bir şey kalmamış bulunmaktaydı. Fakat Yunan tarafının ricası üzerine, görüşmelere göstermelik de olsa, Dedeoğaç'ta devam edilmiştir. 10 Eylül 1967'de yayınlanan ortak bildiride Kıbrıs meselesinin Türk-Yunan münasebetlerinin temel unsuru olduğu, tarafların Kıbrıs'ta gerginliğin artmasına sebep olacak hareketlerden kaçınacakları ve antlaşmalara riayet hususunda da tarafların görüşleri arasında uygunluk bulunduğu belirtilmiştir (Armaoğlu, 1986, s.796-797).

Keşan ve Dedeğaç görüşmeleri ile daha sonraki günlerde Türkiye'nin Enosis karşısındaki kararlı tutumunu gören ve bir pazarlığa yanaşmayacağını anlayan Yunan askerî hükümeti, 10 Eylül 1967'de yayınlanan ortak bildiriye gerginlikten kaçınmayı vaat ettiği halde, bir Enosis teşebbüsü için hazırlıklarını artırmıştır. Kıbrıs'ı ziyaret etmekte olan Yunanistan Başbakan Yardımcısı ve Savunma Bakanı General Spandidakis, 21 Ekim 1967'de verdiği demeçte; Kıbrıs meselesine, Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesinden başka bir çözüm yolunun bulunamayacağını açıklamıştır (Armaoğlu, 1986, s.798).

Kıbrıs'ta Türklerin Rumlara karşı yaptığı mücadelenin önde gelenlerinden olan Rauf Denктаş'ın, Türkiye'den gelerek gizlice Ada'ya çıkarken Rum polisi tarafından tutuklanması, Kıbrıs'taki gerginliği büsbütün artırmıştır. Makarios 1964'ten beri, Denктаş'ın Kıbrıs'a dönmesini izin vermemiş ve Ada'ya geldiğinde tutuklanacağını açıklamıştır. Buna rağmen Rauf Denктаş, Kıbrıs'ta sürmekte olan olaylar üzerine Ada'ya gizlice girmek istemiştir. 31 Ekim 1967'de bir motorla, Anadolu'nun güney kıyılarından ayrılarak Karpas yarımadasına çıkmış ve Rum ilgililerce yakalanarak tutuklanmıştır (Artuç, 1989, s.98-99). Türkiye'nin sert çıkışları ve aldığı önlemler üzerine, Rauf Denктаş 12 Kasım 1967'de serbest bırakılmıştır. Ancak, bu arada Türk-Yunan ilişkileri iyice gerilmiş ve Ada'daki çatışmalar yeniden başlamıştır (Uçaral, 2006, s.920).

Kıbrıs'taki gerilim, 15 Kasım 1967 ayında EOKA lideri Grivas'ın Geçitkale ve Boğaziçi köylerine saldırması ile yeniden yükselmiştir. 21 Aralık 1963 saldırılarından sonra varılan anlaşmaya göre, Rum askeri birliklerinin Türklere ait bölgelerden geçmesi yasaklanmıştır. Rumlar 13-14 Kasım 1967 tarihlerinde Geçitkale ile Boğaziçi arasındaki yoldan geçmek istemiştir. Türklerin bu teklifi reddetmesi üzerine Rumlar 15 Kasım günü saldırıya geçmiştir. Ağır silahların desteğindeki saldırı kısa sürede gelişmiş ve Geçitkale ile Boğaziçi işgal edilmiştir. Bu olaylar sırasında 27 Kıbrıslı Türk öldürülmüştür (Armaoğlu, 1998, s.799).

Geçitkale ve Boğaziçi'nin Rum-Yunan birliklerince işgal edilmesi üzerine, 15 Kasım 1967 aksamı Türkiye hükümeti bir durum değerlendirmesi yapmıştır. 16 Kasım akşam saatlerinde de Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanmıştır. Toplantıda, anayasanın savaş ilânına ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yabancı ülkelere gönderilmesine ilişkin 66'ncı maddesine dayanarak Kıbrıs'a müdahalesini öngören

karar, meclisteki 435 üyenin 432'sinin oyu ile kabul edilmiştir (Armaoğlu, 1998, s.799).

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bu kararından hemen sonra İskenderun'daki Türk Donanması adaya çıkarma hazırlıklarına başlamıştır. Diplomatik temaslarını da sürdüren Türk Hükümeti, 17 Kasım günü Yunan Hükümeti ile diğer dost ve müttefik hükümetlere Türkiye'nin çıkartma kararını bildirmiştir. Türkiye, çıkartmanın durdurulması için; 20 bin Yunan askerinin derhal adayı terk etmesini, Grivas'ın Kıbrıs'tan çıkarılmasını, can ve mal kaybı için tazminat verilmesini ve Türk bölgelerinin sınırlarının ihlâl edilmemesini istemiştir (İsmail, 1998, s.114). Ertesi gün Türk Kara, Hava ve Deniz Kuvvetleri'nin alarm durumuna geçirilmesinden sonra Türk jetleri Kıbrıs üzerinde uçmaya başlamıştır. Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahale kararının kesinlik kazanması üzerine ABD Başkanı Johnson, özel temsilcisi Cyrus Vance'i bölgeye göndermiştir. Bu arada Birleşmiş Milletler de gerginliği önlemek amacıyla harekete geçmiştir. Cyrus Vance'nin Ankara, Atina ve Lefkoşa'daki temasları sırasında Türkiye 13 maddelik ikinci bir muhtıra vermiştir. Cyrus Vance aracılığı ile Yunanistan'a verilen notaya uyulmadığı takdirde, Türkiye'nin müdahalede bulunacağı bildirilmiştir. Bu notada aşağıda belirtilene hükümler yer almıştır (Çay, 1989, s.85-86).

- Türkiye ve Yunanistan 1960 Lefkoşa Antlaşması gereğince, Kıbrıs'ın muhtariyet, toprak bütünlüğü ve bağımsızlığını kabul edecektir.
- Adadaki iki cemaatle birlikte, Türkiye ve Yunanistan'ın rızası olmadan adanın statüsünde ve 1960 Lefkoşa Antlaşmasında hiçbir değişiklik yapılmayacaktır.
- Taraflar, antlaşmalar dışı Kıbrıslı olmayan askeri kuvvetlerinin Kıbrıs'tan çekilmesini kabul edecektir. Çekilme azami iki ay içinde tamamlanmış olacaktır.
- Tarafların bu hususlara uydukları, evvela Yunanistan, bilahare Türkiye tarafından ilân olunacaktır.
- Kıbrıslı olmayan Yunan kuvvetlerinin tahliyesine başlanması üzerine Türkiye, buhranın giderilmesi için askerini hudutlardan çekerek, tahkimat yapmaktan imtina edecek ve Kıbrıs'taki mücahitlerini çekmeye başlayacaktır.
- Grivas bir daha adaya dönmek şartı ile geri çekilmiş olacaktır.

- EOKA teşkilâtı tamamen dağıtılacak, soydaşlarımıza karşı herhangi bir sabotaj, yıpratma ve sindirme hareketlerinde bulunulmayacaktır.
- Anlaşmalar dışı olarak adaya sokulmuş bütün silah, cephane ve mühimmat geri çekilecektir. Rum Milli Muhafız Teşkilâtı lağvedilecektir.
- Türkiye ve Yunanistan, adada tam manasıyla pasif bir faaliyette bulunacaktır.
- Kıbrıs'taki Birleşmiş Milletler Barış Gücü birliklerinin sayısı arttırılacak ve Türkiye ile Yunanistan arasındaki anlaşmaların takipçisi Birleşmiş Milletler olacaktır.
- Boğaziçi ve Geçitkale köylerinde yapılan saldırılarda işlenen cinayetlerin hesabı sorulacak, ölenlerin yakınlarına tazminat verilecek, hasarlar tazmin olunacaktır.
- Kıbrıslı Türklerin ada içinde ve dışında seyahat serbestliği olacak, ticaret serbestliği tanınacak, işleyecekleri suçlardan sadece Türk Cemaatine karşı sorumlu bulunacaklardır.
- Mevcut buhranın giderilmesi için Yunanistan bugün kabul ettiği şartları yerine getirmez ve zaman zaman adadaki Makarios idaresi Türklere yeni bir takım baskılarda bulunursa, Türk Hükümeti hiç kimseyi haberdar etmeden Kıbrıs'a fiili müdahalede bulunacak ve istediği şartlar tahakkuk edinceye kadar, adayı askeri yönden kontrol altında bulunduracaktır.

Garanti Anlaşmasının kendine verdiği yetkiye dayanarak Türk Devleti'nin Kıbrıs'a müdahale teşebbüsü, çıkarma bölgelerine yığınak yapması, müdahale konusundaki kararlı tutumu sonucu ve Amerika Birleşik Devletlerinin girişimleri ile Türkiye'nin şartları Yunanistan tarafından kabul edilmiştir (Erdem, 1999, s.6). Böylece Türkiye'nin adaya çıkarma girişimi ve muhtemel bir Türk-Yunan savaşı önlenerek sorun barışçı yollarla çözüme kavuşturulmuştur. Yine 1967 Kıbrıs krizinde Türkiye askeri nedenlerle müdahale edemeyince diplomatik yollarla taleplerini uygulama imkânı bulmuştur (Fırat, 1999, s.559). Yunan Dışişleri Bakanı Pipinellis, 2 Aralık 1967'de yaptığı açıklamada Yunanistan'ın, anlaşmaların dışında Kıbrıs'a gönderdiği bütün kuvvetleri geri çekeceğini, buna karşılık Türkiye'nin de savaş hazırlıklarını durdurması gerektiğini bildirmiştir. Bunun üzerine Kıbrıs'taki Yunan askerlerinin geri çekilmesine başlanmıştır. Grivas adadan sürülmüş, sürgünde olan

Rauf Denktaş'ın adaya dönmesine izin verilmiştir. Aralık 1967'den itibaren Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkiler yumuşamaya başlamıştır.

Bu saldırılar sonrasında, 1964 yılında oluşturdukları "Genel Komite" ile yasama ve yürütme işlemlerini gerçekleştiren Türk toplumu, fiilen 3 yıldır sürdürdükleri ayrı yaşama durumlarını hukuksal bir zemine oturtmuşlar ve 28 Aralık 1967 tarihinde "Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi"ni kurmuşlardır. Böylelikle, Kıbrıs Türk Toplumunu federasyona doğru ilk adımı gerçekleştirmiştir (Sönmezoğlu, 2002, s.99-100). Bu yönetim bir süre devam ettikten sonra, 24 Nisan 1971'de başındaki geçici sözcüğü kaldırarak adını "Kıbrıs Türk Yönetimi" olarak değiştirmiştir (Armaoğlu, 1998, s.799). Bu kararın, Rum yöneticilerin uzlaşmaz tutumu karşısında, "sürekli ve köklü bir yönetim halinde çalışmak" üzere alındığı açıklanmıştır (Uçaral, 2006, s.923). Geçitkale ve Boğaziçi saldırılarından sonra Türkiye, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasından bu yana sürekli olarak izlediği statükonun korunması politikasından vazgeçerek, coğrafi ayrıma dayalı federasyon tezini savunmaya başlamıştır.

Kıbrıs'ta Geçici Türk Yönetimi'nin kurulmasının ardından, iki toplum arasında 2 Haziran 1968'te görüşmeler başlamıştır. 1974 yılına kadar herhangi bir olumlu sonuç alınamayan görüşmeler, Cumhuriyet Halk Partisi ile Milli Selamet Partisi koalisyon hükümetinin Kıbrıs'ta çözüm şekli olarak federasyonu benimsemesine tepki olarak Rumlar tarafından tek taraflı olarak durdurulmuştur. 1974'te iktidara gelen Cumhuriyet Halk Partisi ile Milli Selamet Partisi koalisyon hükümetinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 01 Şubat 1974 tarihinde okunan Kıbrıs politikasında özetle şöyle denilmiştir (Serter, 2006, s.90):

"İki cemaatten oluşan Kıbrıs'ta, Türk toplumunun eşit egemenlik statüsünün korunması ve devlet yönetiminde iki cemaat arasında her yönüyle huzurlu bir işbirliğinin sağlanması için isabetli çözüm şeklinin federatif bir sistemde bulunacağına inanıyoruz."

2.3.7. Kıbrıslı Rumların İktidar Mücadelesi

1968-1974 yılları arasında cereyan eden bir başka önemli olayda, adadaki Rumlarla Yunanistan arasındaki iktidar mücadelesi olmuştur. Kıbrıs'taki Rum Yönetimi ile 21 Nisan 1967'de Yunanistan'da iktidara el koyan Albaylar Cuntası

Hükümeti ters düşmüştür. Bu süreçte, Kıbrıs Rumları arasında büyük bir iç huzursuzluk sürmüştür ve Rumlar Makariosçular ve Grivasçılar olmak üzere iki kısma ayrılmışlardır. Yunanistan'daki Albaylar Cuntası tarafından desteklenen Grivasçı grup Enosis'in hemen ilan edilmesini isterken, Makariosçular Enosis'in zaman içinde, Türkiye'yi harekete geçirmeden ilan edilmesinden yana idi. Makarios'a göre Enosis'in bir oldubitti ile hemen ilan edilmesi, Türkiye'nin müdahalesini getirecekti (Serter, 2006, s.91). Makarios, Türkiye'nin Kıbrıs konusundaki kararlılığını sürdürdüğünü gördüğü 1967 bunalımından sonra, Enosis'i en azından uzak bir hedef olduğu kanaatine varmıştır. Makarios 1970 Ekimi'nde yaptığı açıklamada "*Ben daima Yunanistan ile birleşme taraftarı oldum. Böyle olmakla beraber, bunun bugün için gerçekleştirilmesinin fazlasıyla güç olduğunu idrak etmiş bulunmaktayım.*" demiştir. Böylece Makarios'da Kıbrıs'ın bağımsız konumundan mümkün olduğunca yararlanılmasını savunan, artan sayıda Kıbrıslı Rum'a katılmıştır (Oberling, 1987, s.119).

1963 Kıbrıs olaylarında Rum yöneticilerin hazırladıkları "Türkleri İmha Planı"nın başarılı olamaması, yalnızca Enosis konusunda anlaşabilen Rum liderler arasındaki anlaşmazlıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle Yunanistan ile Kıbrıs'ta iktidarı elinde tutan Makarios'un arası açılmaya başlamıştır. 9 Haziran 1964'te Grivas'ın gizlice Kıbrıs'a girmesi Makarios'u oldukça tedirgin etmiştir. Makarios, Grivas'ın geri çağrılması için Yunanistan'a başvururken, Rum İçişleri Bakanı Polikarpos Yargacis'de Kıbrıs'ta kurulacak yeni ordunun başına Grivas'ın getirilmesini talep etmiştir. Yunanistan'ın Makarios'un talebini kabul etmemesi, anlaşmazlığı daha da büyütüştür. Bir yanda Grivas komutasındaki Yunan taraftarı askeri kanat, diğer tarafta ise Makarios'un liderliğinde çoğunluğunu Kıbrıslı Rumların oluşturduğu sivil kanat çekişmeye başlamıştır (Çay, 1989, s.88-89). Ayrıca, Yunanistan başbakanı Yorgo Papandreu, Makarios'a karşı harekete geçmek üzere Kıbrıs'taki Yunanlı subayların teşkilatlandırılmasını emretmiş, ancak bunu önceden öğrenen Makarios gerekli tedbirleri alarak kendisini yönelik iki darbe teşebbüsünün sonuçsuz kalmasını sağlamıştır. Erenköy saldırısının Rumlar açısından başarısızlıkla sonuçlanması üzerine, Papandreu Makarios'u uyarma gereği duymuş, ancak Makarios yenilginin tek sorumlusunun Grivas olduğunu ilan etmiştir (Çay, 1989, s.90).

Kıbrıs'ta Makarios karşıtları onu vatan haini ilan ederek Demokratik Ulusal Parti'yi kurmuşlardır. Bunlar, 1968 seçimlerinde başarısızlığa uğrayınca, Makarios rejimine karşı memnuniyetsizliklerini belirtmek amacıyla artan bir şekilde terör maksadıyla örgütlenmişlerdir. Bu örgütlerin önemlileri Milli Cephe, Akritas Örgütü, Anka Enosisçi Gençlik Örgütü, Paphos'un Milliyetçi Gençliği ve Milliyetçi Kurtuluş Örgütü idi (Oberling, 1987, s.120). Bu örgütlerde en etkin olanı Milli Cephe idi. Milli Cephe *“Türkleri soykırımı uğratmayı hedefleyen faşist bir Rum örgütü”* idi (Saraoğlu, 1997, s.73). Makarios'a karşı gelenlerin başında EOKA'nın sözde kahramanı, Akritas Planı hazırlayıcısı ve 1960'tan beri içişleri bakanı olarak görev yapan Polikarpos Yorgadis ile başta gazeteci Nikos Sampson da olmak üzere diğer önde gelen EOKA'cılardı (Artuç, 1989, s.107). Makarios, kabinesinde görev yapan Yorgadis'i 1969'ta bakanlıktan azletmiştir (Gibbons, 2004, s.290).

20 Nisan 1967 gecesi Yunanistan'da, çoğunlukla albaylar oluşan ve Komünizm aleyhtarı bir subay grubu kansız bir darbe gerçekleştirerek ülkenin yönetimini devralmıştır (Gibbons, 2004, s.304). Yunanistan'daki askeri bir darbe Kıbrıslı Rumlar ile Yunanistan arasındaki çekişmeyi daha da büyütüştür. Makarios kral taraftarı olarak cunta idaresine karşı tavır almış ve çeşitli Rum gazeteleri cunta aleyhinde yazılar yazmaya başlamıştır. Anlaşmazlıklar, Grivas liderliğindeki Rum kuvvetlerin Geçitkale ve Boğaziçi köylerini işgal etmesi ve Türkiye'nin müdahalesi sonucunda boşaltılması üzerine yeniden alevlenmiştir. Bu olaylardan sonra Grivas adadan uzaklaştırılmıştır (Çay, 1989, s.90-91).

Makarios ve yandaşlarının, Cunta Yönetimi ve Kıbrıslı fanatik Enosisçilerle sürtüşmesi, zamanla fikir alanından çıkıp şiddet düzeyine ulaşmıştır. İlk olarak adada bombalı saldırılar düzenlenmeye başlamıştır. 8 Mart 1970'te Makarios'un bindiği helikoptere ateş açılmıştır. Makarios bu olaydan yara almadan kurtulmuştur. Suikastı planladığı iddia edilen Yorgadis tutuklanmış ve bir hafta sonra esrarengiz bir şekilde hayatını kaybetmiştir (Artuç, 1989, s.107). Enosisçiler, bir zamanlar Makarios'un yakın arkadaşı ve destekçisi olan Yorgadis'in infazını, bizzat Makarios'un emrettiği görüşünde idiler ve Makarios'a yönelik muhalefetlerini daha da şiddetlendirdiler (Gibbons, 2004, s.291).

Yunan askerî hükümeti, 1967 olaylarından sonra Kıbrıs'tan ayrılan Albay Georgios Grivas'ı 1971 yılı Eylül ayında, tekrar Kıbrıs'a göndermiş ve ona, Enosis

mücadelesini daha fazla körüklemek amacıyla EOKA-B adı verilen yeni bir terör örgütü kurduğunu (Saraoğlu, 1997, s.73). EOKA-B'nin militan ihtiyacı, Yunan subayların yönettiği Rum Milli Muhafız kuvvetlerinden karşılanmıştır. 1972 yılında Yunan askerî hükümeti, Enosis taraftarı olmayan ve Yunan askerî hükümetinin politikasını desteklemeyen kişilerin bakanlıktan azledilmesini isteyen bir notu Cumhurbaşkanı Makarios'a göndermiştir. Cumhurbaşkanı Makarios, Yunan askerî hükümetinin nedensiz olarak iç işlerine müdahale etmek anlamına gelen ve kabinesinin yeniden kurulması demek olan bu isteğe şiddetle karşı çıkmıştır. EOKA-B tarafından 1973 yılı Aralık ayında bir Kıbrıslı Rum çoban öldürüldüğünde Cumhurbaşkanı Makarios ilk defa Albay Georgios Grivas'ı "*adi bir cani ve kana susamış*" bir kişi olarak halka ilan etmiştir. Albay Georgios Grivas, saklandığı yerde 24 Ocak 1974'te aniden kalpten ölünce, Cumhurbaşkanı Makarios da bundan cesaret alarak 25 Nisan 1974'te EOKA-B örgütünü kanun dışı ilan etmiş ve 4 Mayıs 1974'te de gayri kanuni şekilde silaha sahip olanların bunları teslim etmelerini, aksi takdirde haklarında kanuni işlem yapılacağını ilan etmiştir. Bundan sonra, şüpheli 200 kadar EOKA-B üyesi tutuklanmıştır (Oberling, 1987, s.124-125).

1972 yılında Makarios'a yönelik bir muhalif harekette Larnaka, Girne ve Baf piskoposlarından gelmiştir. Söz konusu 3 piskopos Makarios'un devlet başkanlığından çekilmesini istemiştir. Makarios'un bunu tanımaması üzerine onu başpiskopos olarak tanımadıklarını ilan etmişlerdir. Bunlara karşılık Makarios, polisteki EOKA'cılarını uzaklaştırmış, "Yardımcı Polis" adı altında kendine bağlı yeni bir polis örgütü kurmuş, PEON adlı gençlik örgütünü oluşturmuştur (Artuç, 1989, s.108).

Yunanistan'daki cunta yönetiminin Makarios'a karşı sertleşmesinin diğer nedeni de 1967 darbesi ile yönetimi devralan Albaylar Cuntası'nın 25 Kasım 1973'te yönetimden uzaklaştırılması ve Devrim Konseyi olarak adlandırılan yeni bir askeri cuntanın yönetimi devralmasıdır. Bu cuntanın gerçek hakimi ise Yunan Askeri Polisi'nin başındaki General Dimitri Yuannidis idi. Yuannidis 1963-64 yılları arasında Kıbrıs'ta, binbaşı rütbesiyle Milli Muhafız Ordusu'nda görev yapmıştır. Yuannidis bu dönemde başlayarak Makarioas'a karşı süregelen bir düşmanlığı bulunmakta idi (Gibbons, 2004, s.304-306).

1974 yılında Türkiye ile Yunanistan arasında kıta sahanlığı anlaşmazlığı ortaya çıkmıştır. Türkiye'nin Çandarlı adlı araştırma gemisinin, 1974 yılı Mayıs ayında, Ege

Denizi'nin milletlerarası sularında petrol araştırmalarına başlaması üzerine, Yunanistan, bu suların kendisinin kıta sahanlığı içinde bulunduğu iddiası ile ortaya çıkmıştır (Armaoğlu, 1986, s.801). Kıta sahanlığı anlaşmazlığı Haziran ve Temmuz aylarında devam ederken, Kıbrıs Rumları içinde sürtüşmeler ve Cumhurbaşkanı Makarios'un da Yunan askerî hükümetiyle arasındaki gerginlik iyice artmıştır. Yunan askerî hükümeti, Enosis zamanının geldiğine inanmaktaydı. Ancak Cumhurbaşkanı Makarios'u da Enosis'e engel olarak görmekteydi. Bu sebeple Yunan askerî hükümeti, Kıbrıs'taki Yunan subayları vasıtasıyla, Cumhurbaşkanı Makarios'un aleyhindeki faaliyetlerini artırarak, onu iktidardan düşürmeye karar vermiştir. Tutucu Enosis taraftarı Kıbrıslı Rumları Cumhurbaşkanı Makarios'a karşı kışkırtmıştır. Buna karşılık Cumhurbaşkanı Makarios, 1 Temmuz 1974'te Yunan subaylar tarafından yönetilen ve EOKA-B örgütünün militan ihtiyacını karşılayan Rum Milli Muhafız kuvvetlerinin askerlik hizmetini 24 aydan 14 aya indirmiştir. Bu işlem Rum Milli Muhafız kuvvetlerinin mevcudunun bir hayli azalmasına neden olmuştur (Oberling, 1987, s.126).

2.3.8. 15 Temmuz 1974 Darbesi ve Makarios Diktatörlüğünün Sonu

Makarios 2 Temmuz 1974'te Yunanistan Cumhurbaşkanı General Gizikis'e, cuntayı Kıbrıs'ta terör kampanyası yürütmekle suçlayan, diplomatik nezaketten uzak bir dille kaleme alınmış bir mektup göndermiştir (Gibbons, 2004, s.310-311). Cumhurbaşkanı Makarios, mektubunda; EOKA-B terör örgütünün faaliyetlerinin Yunanistan'daki askerî hükümetin ileri gelenleri tarafından desteklenip yönetildiğini belirterek devletin yıkılmasını amaçlayan faaliyetleri askerî hükümetin teşvikiyle destekleyen Rum Milli Muhafız kuvvetlerinde görevli Yunanlı subayların geri çekilmesini istemiştir (Çay, 1989, s.94). Makarios mektubunda özetle şöyle demektedir (Artuç, 1989, s.109-111);

“General Grivas'ın Kıbrıs'a kaçak olarak girmesinin, Atina'daki bazı çevrelerin desteği ve daveti üzerine gerçekteğiğine dair söylenti ve kanıtlar vardır. Ne var ki, ilk geldiği gündən itibaren Milli Muhafız Kuvvetleri'nde görev yapan Yunanlı Subaylarla görüşüp onların da desteğiyle sözde Enosis için savaşacak yasadışı bir örgüt kurmak için faaliyete geçtiği kesindir. Ve Kıbrıs için birçok kötülüğün kaynağı olan EOKA-B cinayet şebekesi kurdu. Yurtseverlik örtüsü altında

ve Enosis sloganlarıyla, siyasi bir sürü cinayet işleyen bu örgütün faaliyetleri bellidir. Yunanlı subaylar tarafından oluşturulan ve denetlenen Milli Muhafızlar, baştan beri EOKA-B'nin insan ve gereç ihtiyacını karşılayan örgüt olmuştur."

"Kötülüğün kökünün çok derin olduğunu ve Atina'ya kadar vardığını söylemekle üzüntü duyuyorum. Kıbrıs Helenizm'inin, acı meyvelerini bugün tatmakta olduğu kötülük ağacının gelişmesini sağlayan bakımı Atina'da yapılıyor. Daha da açık olmak için Yunanistan'daki üyelerin EOKA-B tedhiş örgütünün hareketlerini destekleyip yönettiklerini söylüyorum. "

"Yunanistan hükümetinin adamlarının bana karşı devamlı komplo hazırlamalarının ve daha kötüsü, Kıbrıs Helenizm'ini bir iç savaş yoluyla yıkıma itmelerinin, beni ne kadar üzdüğünü umarım anlıyorsunuzdur. Atina'dan uzanan ve benim varlığımı ortadan kaldırmayı amaçlayan eli, birçok kereler görüp hissetmişimdir."

Makarios, bundan sonra Rum Milli Muhafız Ordusu'ndaki 650 Yunanlı subayın geri çekilmesini ve EOKA-B'nin dağıtılmasını isteyerek mektubunu şöyle bitirmiştir:

"Yunanistan Hükümeti ile ilişkileri kesmek niyetinde değilim. Ne var ki, benim Yunanistan'ın Kıbrıs'a atadığı vali değil, Helenizm'in büyük bir bölümünün seçtiği önder olduğum anlaşılmalı. Ulusal merkezin bana karşı tavrı buna göre ayarlanmalıdır."

Makarios en son hakaretini ve en büyük diplomatik nezaketsizliğini, mektubu Kıbrıslı Rumlara ve yabancı basına açıklayarak yapmıştır (Gibbons, 2004, s.310). Cumhurbaşkanı Makarios, 6 Temmuz 1974'de Lefkoşa'da düzenlediği bir basın toplantısında Yunanistan Cumhurbaşkanı General Gizikis'e gönderdiği bu mektubu basına açıklayarak Yunan askerî hükümetinin amacının, kendisini iktidardan uzaklaştırarak Kıbrıs'ta bir dikta yönetimi kurmak olduğunu söylemiştir. Bunun üzerine, cunta yönetimi ile taraftarları Makarios'u bir darbe ile baştan indirip öldürmeye, Kıbrıs'ta iktidarı ele geçirmeye ve Enosis'i ilan etmeye karar vermiştir (Serter, 2006, s.95). Böylece, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakının zaman içinde gerçekleşmesini hedefleyen Makarios ile hemen gerçekleşmesini isteyen askeri cunta arasındaki mücadele darbe ile sonuçlanmış olmuştur.

Yunan askerî hükümeti, iktidarı ele geçirmeleri ve Cumhurbaşkanı Makarios'u öldürmeleri için Yunan subayların yönettiği Rum Milli Muhafız kuvvetlerine emir vermiştir. Cumhurbaşkanı Makarios'a karşı Yunan hükümet darbesi "Başkanlık Harekâtı" kodu altında 15 Temmuz 1974 Pazartesi günü sabahı Lefkoşa'da başlamıştır. Başlıca hedefler Başkanlık Sarayı, Uluslararası Havaalanı, Haberleşme Merkezi ve Kıbrıs Radyo-Televizyon İstasyonu idi. Ancak harekâtın en önemli kısmı Cumhurbaşkanı Makarios'un yok edilmesiydi (Oberling, 1987, s.127). Saat 13:00'da Lefkoşa'daki direnişin çoğu ortadan kalkmıştı. Cumhurbaşkanı Makarios'un ölüsünü Başkanlık Sarayı'nda göremeyen Rum Milli Muhafız kuvvetleri, sarayda geri kalan ne varsa hepsini yakmıştır. Darbe neticesinde saat 14:50'de, Cumhurbaşkanlığına getirilen Nikos Sampson, Kıbrıs Helen Cumhuriyeti'ni ilan etmiştir (Uçaral, 2006, s.924).

Makarios, Rum Milli Muhafız kuvvetlerinden kaçmayı başarmış ve 16 Temmuz günü Baf piskoposluğuna sığınmıştır. Daha sonra helikopterle Ağrotur'daki İngiliz egemenliğindeki deniz-hava üssüne götürülmüş, oradan da Malta üzerinden Londra'ya geçmiştir (Saraoğlu, 1997, s.75).

Kıbrıs'taki darbe girişimi bir iç savaş halini almıştır. Darbeyi takip eden günlerde, 5 binden fazla Makarios taraftarı hapse atılmış ve karşıt görüşlü Rumlar birbirlerini öldürmeye devam etmiştir. 2 bin civarında Makarios yanlısı çatışmalarda hayatını kaybetmiş veya Sampson kuvvetleri tarafından infaz edilmiştir (Saraoğlu, 1997, s.75). Sampson kuvvetleri ve arkasındaki Yunan cuntası zorlanmıştır. Güçlü ve ani bir vuruşla Makarios ortadan kaldırılamamış ve bir dış müdahaleye fırsat vermeden darbe kısa yoldan halledilememiştir. Darbenin dördüncü günü Makarios Birleşmiş Milletlerde dünyayı ayağa kaldırmaya çalışırken, başta Sovyetler Birliği olmak üzere Komünist ülkeler ve tarafsız devletler rahatsızlıklarını dile getirmeye başlamıştır (Artuç, 1989, s.114-115).

Kıbrıslı Türklere karşı 1963-1964 yıllarında yapılan saldırılarda Omorfo Kasabı diye ünlenen ve 1969 yılında Türklere ölüm sloganı ile Rum Temsilciler Meclisi'ne seçilen Nikos Sampson'un Cumhurbaşkanlığına getirilmesi, Kıbrıslı Türkler tarafından büyük endişeyle karşılanmıştır (Oberling, 1987, s.129). Çünkü Nikos Sampson'un başlıca amacı Enosis'i gerçekleştirmektir. Bu husus dikkate alındığında böyle birinin başkanlığında kurulan bir yönetimin er geç Kıbrıs Türk

toplumuna ve yürürlükteki antlaşmalara aykırı girişimlerde bulunması beklenebilirdi. Nitekim, 1973 yılında yapılan genel seçimlerle Kıbrıs Türk Yönetimi Başkanı seçilen Rauf Denktaş, Nikos Sampson'un Cumhurbaşkanlığına getirilmesini “*Bu, Hitler’in İsrail Cumhurbaşkanı olması gibi*” diyerek Kıbrıslı Türkler için kabul edilemez bir şey olduğunu ifade etmiştir (Artuç, 1989, s.113). Ayrıca Kıbrıslı Türklere bir çağrı yapan Kıbrıs Türk Yönetimi Başkanı Rauf Denktaş, Kıbrıslı Rumlar arasında yaşanan olaylar karşısında Kıbrıslı Türklere düşen görevin, kendi iç emniyetlerini korumak, savunma tedbirlerini almak ve herhangi bir şekilde Kıbrıslı Rumlar arasında yaşanan olaylara karışmamak olduğunu söylemiştir (Gibbons, 2004, s.342).

Kıbrıslı Rumlar, darbenin Türklerle ilgisi olmadığını ve Türklere hiçbir zarar verme amacı güdülmeyeceğine ilişkin açıklamalar yapmaktan kaçınmamıştır. Ancak, sonraki haftalarda ele geçirilen Rum Milli Muhafız Ordusu belgeleri bu açıklamaları yalanlamıştır. Belgeler arasında Kıbrıs’taki Türk Nüfusunu bütünüyle yok etmeyi amaçlayan planlar bulunmaktaydı. Planlarda, içinde yaşayanlarla birlikte imha edilecek köyler, özel bölgelere ve görevlere tahsis edilen birlikler, Türk cesetlerinin nereye gömüleceği, Kıbrıslı Rum sivillerin katliamlara katılmaları amacıyla nasıl organize edilecekleri ve bu yönde beyinlerinin nasıl yıkanacağı belirtilmekteydi (Gibbons, 2004, s.314-315).

2.4. Türkiye’nin Kıbrıs’a Müdahaleye Karar Verme Süreci

Kıbrıs’taki eylemler, sadece bir hükümet darbesi değildi. Yabancı bir ülke olan ve Kıbrıs’ta uluslararası antlaşmalarla kurulan düzenin koruyucularından biri olan Yunanistan’ın Kıbrıs’taki mevcut düzeni yıkmaya yönelik bir müdahalesi idi. Darbe girişimi, Rumlar arasında bir iç sorun olarak gösterilmek istenmişti, ama bu bir tuzaktan ibaret idi. 15 Temmuz’da Kıbrıs’ta gerçekleşen darbe ile adadaki anayasal düzen tamamen ortadan kaldırılmış ve gayri meşru bir askeri yönetim kurulmuştur. Tanınacak darbeci hükümet, Kıbrıs’ın tümü üzerinde, sürekli ve etkin kontrolü kabul ettirdikten sonra, Enosis karşısında ikinci engeli, yani Kıbrıs Türk Halkını aşmaya çalışacaktı. Bunun yöntemleri daha önce birçok kez denenmişti.

Kıbrıs’ın bir oldubitti ile Yunanistan ile birleşmesine göz yumulması halinde, Batı Trakya’dan başlayıp 1947’de 12 adanın Yunanistan’a devriyle Ege’den geçen Yunan kuşatmasının Kıbrıs adası ile Doğu Akdeniz’e kadar uzanacağı ve Türkiye’yi

Yunan çemberine alacağı düşüncesi Ankara'da hakimdi. Kıbrıs adasının Doğu Akdeniz'deki stratejik konumu ve Yunanistan'a sağlayacağı avantajlar, sadece Türkiye'nin ulusal güvenliği ve çıkarları açısından değil bölge ve dünya barışı açısından da ciddi tehlikeler oluşturabilirdi (Tolgay, 1996, s.156). Kıbrıs'ın bir Yunan adası haline dönüşmesi durumunda, Yunanistan kara ordusu, hava gücü ve deniz kuvvetleri oraya yerleşecekti. Bu, bir savaş durumunda Orta Anadolu, Doğu ve Güneydoğu bölgelerinin ilk kez Yunan bombardımanı ve askerlerinin menzili içine girmesi anlamına gelmekteydi (Gibbons, 2004, s.334). Bu durum ise, Yunanistan ile sürekli gerginlik yaşayan Türkiye için kabul edilemezdi.

Kıbrıs'ta bir darbe yapıldığı haberi Ankara'da 15 Temmuz 1974 Pazartesi günü saat 10.30'a doğru ulaşmıştır. Lefkoşa'da bulunan Türk Büyükelçiliği'nden Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen şifreli mesajda; *"Bugün saat 08.30 sıralarında Cumhurbaşkanı Makarios'a karşı bir darbe yapıldığının öğrenilmiştir. Başpiskopos sarayının etrafından ateş sesleri gelmektedir."* denilmiştir (Birand, 1984, s.27). Kıbrıs'ta bir darbe yapıldığı haberi, Afyon'a düzenlenecek bir yurt içi gezisi için hava alanında bulunan Başbakan Bülent Ecevit'e iletilmiştir. Bu haber üzerine Başbakan Bülent Ecevit, Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan'a bakanları toplayıp, durumu izlemelerini, kendisinin erken döneceğini belirtmiş ve altı saat sonra da Ankara'ya dönmüştür (Mütercimler, 1998, s.147). Başbakan Ecevit'in Afyon gezisi esnasında, 14:30'da yaptığı su açıklamayla Türkiye'nin ilk tepkisini ifade etmiştir (Artuç, 1989, s.119):

"Şu anda, Afyon'un şu meydanından ve Atatürk'ün anısı olan şu doğal anıtın eşiğinde, (Ecevit'in arkasında Yunanlıların Kurtuluş Savaşı'nda yenilgisini gösteren büyük bir tunç anıt yükseliyordu) bütün dünya, yakın-uzak komşularımıza şunu söylüyorum: Kimse Kıbrıs'taki kargaşalığı fırsat bilerek, Türklerin haklarına dokunmaya kalkışmasın. Hiçbir oldu-bittiyi kabul etmeyiz. Türklerin haklarına el sürdürtmeyiz, sürdürtmeyeceğiz."

Başbakan Bülent Ecevit ile Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün de katıldığı ve 15 Temmuz 1974, saat 19:30'da başlayan Bakanlar Kurulu toplantısına saat 20:00'da ara verilerek, Milli Güvenlik Kurulu toplantısına geçilmiştir (Birand, 1984, s.35). Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün başkanlığında toplanan Milli Güvenlik Kurulu, Bakanlar Kurulu'na *"Türkiye'nin yüksek menfaatlerinin ve güvenliğinin korunması*

için gereken tüm hazırlıkların yapılması ve tedbirlerin alınması” tavsiyesinde bulunmuştur. Bunun üzerine saat 01:00’de Bakanlar Kurulu yeniden toplanmıştır. Bakanlar Kurulu, Başbakan Bülent Ecevit’e İngiltere ve diğer devletlerle diplomatik ilişkileri yürütmek ve Milli Güvenlik Kurulu’nun tavsiyesine uymak hususunda tam yetki vermiştir (Toluner, 1977, s.265). Bakanlar Kurulu toplantısından çıkan Ecevit, Kıbrıs’a müdahalenin yapılacağına ilişkin kesin kararı vermiştir. Toplantı hitamında Genelkurmay Başkanlığına giden Başbakan Ecevit 03:30’da “...Türk askeri varlığı Ada’ya etkin ve ölçülü şekilde çıkacaktır.” emrini yazılı olarak vermiştir (Birand, 1984, s.45).

Adadaki darbe sonrası Türkiye, Garanti Antlaşmalarının 4’üncü maddesi uyarınca müdahale hazırlıklarına başlamıştır. Ecevit Hükümeti, 15-16 Temmuz’da Kıbrıs’a müdahale kararı almış olmasına rağmen, “Garanti Antlaşması” hükümlerine uygun olarak “*garanti hükümlerine riayet sağlamak için, gereken teşebbüsler veya tedbirler hakkında istişare etmek*” taahhüdüne bağlı kalarak, diğer bir garantör devlet olan İngiltere’ye birlikte müdahale etmek için nota vermiş ve Kıbrıs’taki darbeye rol oynayan Yunanistan’ın ise garantör ülke sayılmamasını kararlaştırmıştır (Birand, 1984, s.43). Türkiye Dışişleri Bakanlığı’ndan, İngiltere Dışişleri Bakanlığına giden notada “*...Bu durum karşısında, Türkiye Hükümeti, Ada’da bozulmuş olan dengenin iadesi ve Türk toplumunun hak ve çıkarlarıyla can ve mal güvenliğinin korunması ve Kıbrıs’ın fiilen ihlal edilmiş bağımsızlığının iadesi için, garantör devlet olarak , kendine düşen görevi yine bir garantör devlet olarak Birleşik Krallık Hükümeti ile birlikte istişare ederek tespit zorunluluğu duymaktadır.*” denilmiştir (Uçaral, 2006, s.625).

Başbakan Bülent Ecevit, 16 Temmuz 1974’de muhalefet partilerinin başkanlarıyla üç saate yakın süren bir toplantı yapmıştır. Adalet Partisi Genel Başkanı Süleyman Demirel, Demokratik Parti Genel Başkanı Ferruh Bozbeyle, Cumhuriyetçi Güven Partisi Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu, Kontenjan Grubu Başkanı Nihat Erim ve Milli Birlik Grubu Başkanı Fahri Özdilek, Başbakan Bülent Ecevit tarafından verilen, Kıbrıs’taki durum ve hükümetin tutumu ile ilgili açıklamaları dinleyip kendi görüşlerini açıklamışlardır. Başbakan Bülent Ecevit toplantıdan sonra yaptığı açıklamada; Türkiye’nin bir milli meselesi olan Kıbrıs meselesi konusunda bütün parlamentonun tam bir birlik ve beraberlik içinde

davranabileceği yolundaki umudun pekişmiş ve güçlenmiş olduğunu belirtmiştir (Baday, 2009, s.38).

Dünyanın gözü Türkiye'ye çevrilmişti. Dışişleri Bakanlığı'na gelen büyükelçiler, Türkiye'yi soğukkanlı olmaya, herhangi bir silahlı hareketten uzak durmaya çağırıyorlardı (Artuç, 1989, s.126). Ancak ne BM, ne ABD veya İngiltere, resmen Kıbrıs darbesini kınamış değillerdi. BM Güvenlik Konseyi 16 Temmuz'da New York'ta Kıbrıs'ı görüşmek üzere toplanmış, ancak iki süper gücün temsilcilerinin, ellerinde sonuca varacak bilginin yetersiz olmasını ileri sürmesi nedeniyle bir karar alamadan dağılmıştır (Oberling, 1987, s.131). NATO Daimi Temsilciler Meclisi de Brüksel'de, NATO üyesi iki ülkenin savaşması tehlikesine karşı toplantı halindeydi. ABD darbenin Kıbrıs Cumhuriyetinin iç meselesi olduğu yönündeki yaklaşımı ile yumuşak bir üslup kullanarak, taraf ülkeleri daha sakin davranmaya davet etmiştir (Çay, 1989, s.98). Diğer taraftan Sovyetler Birliği, kendisiyle yakın ilişki içinde olan Cumhurbaşkanı Makarios'un bir darbe ile devrilmesinden rahatsız olmuştu. Sovyetler Birliği, Yunan askerî hükümetini sert bir şekilde suçlayarak, Kıbrıs'taki yeni idareyi tanımadığını dünya kamuoyuna açıklamıştır (Eroğlu, 1975, s.50). Yunanistan, darbenin ikinci günü konuyla ilgili düşüncelerini açıklamaya başlamıştır. Yayınlanan hükümet bildirisinde, darbenin tamamen Kıbrıs'ın iç sorunu olduğu vurgulanarak, "*gaddar diktatör Makarios'un milliyetçi güçler tarafından düşürüldüğü*" belirtmiştir (Birand, 1984, s.48). İngiliz hükümetinin görüşlerini açıklayan Dışişleri Bakanı James Callaghan, Avam Kamarası'nda yaptığı konuşmasında "*Türk ve Yunan hükümetlerine çağrıda bulunulduğunu ve NATO müttefiki iki üyenin soğukkanlı davranmalarının istendiğini*" açıklamıştır (Çalık, 2006, s.56).

Türkiye'nin, Garanti Antlaşması'nın 4'üncü maddesi uyarınca istişarede bulunma isteği, İngiltere tarafından olumlu karşılanmış ve görüşmeler 17 Temmuz günü Londra'da başbakanlar düzeyinde başlamıştır. Başbakan Ecevit, Londra'da, garantör devlet sıfatıyla İngiltere Başbakanı Harold Wilson, İngiltere Dışişleri Bakanı James Callaghan ve Kıbrıs meselesini görüşmek üzere Londra'ya gelen Amerika Dışişleri Bakanı Henry Kissenger'ın yardımcısı Joseph Sisco ile ayrı ayrı görüşmeler yapmıştır. Yapılan görüşmelerde ileri sürülen Türk tezine göre; Nikos Sampson idaresiyle Kıbrıs'taki denge Yunanistan lehine bozulmuş, Türkiye ve

Kıbrıs Türk toplumunun hakları ihlal edilmiş bulunmaktaydı. Nikos Sampson'un uzaklaştırılması ve Kıbrıs'ta yeni bir düzenin kurulması ise, ancak askeri bir müdahale ile gerçekleşebilirdi. Bu tür bir müdahale yapılırken, İngiltere'nin Türk ordusunun Kıbrıs'taki İngiliz üslerinden faydalanmasına rıza göstermesi, olayların kansız bir biçimde gelişmesi için gerekli olduğu kadar, garantör devlet olması nedeniyle İngiltere için de bir yükümlülüktü (Toluner, 1977, s.267-268).

İngiltere ise, Garanti Antlaşması'nın kendisine silahlı müdahale hakkı vermediğini düşünmekteydi. Kıbrıs'taki üslerin hukuki statüsünün Türkiye tarafından bu amaç için kullanılmasına imkan vermediği görüşünü ileri sürerek, silahlı bir müdahaleyi durdurma çabası içine girmiştir. Adı geçen devlet, Kıbrıs'taki ekonomik çıkarlarını tehlikeye atmak istememekte, Kıbrıs'taki yüzlerce askerini ve onların Kıbrıs Rum şehirlerinde oturan ailelerini rahatsız etmemek için harekâta karşı çıkmaktaydı (Oberling, 1987, s.129-130). Ayrıca, Kuzey İrlanda'da ayaklanan İRA ile meşgul olduğundan diğer bir sorunla uğraşmak istememekteydi (Hale, 2003, s.161). Kısacası, İngiltere Türkiye'nin müdahaleyi birlikte yapma ve İngiliz üslerinin çıkarma bölgesi olma talebini reddetmiştir (İsmail, 1988, s.136). İngilizler, tıpkı 1964 ve 1967'de olduğu gibi oyalama taktiği uygulamıştır. Ecevit'in bütün bu açık ifadelerine rağmen İngilizler, Türkiye'nin Kıbrıs'a askeri bir müdahalede bulunacağına ihtimal vermemiştir. Onlara göre Ecevit, savaşı göze almış görünerek mümkün olduğunca çok şey koparmaya çalışmıştır (Armaoğlu, 1986, s.802).

Başbakan Bülent Ecevit'in Londra'daki ikinci günü olan 18 Temmuz 1974'te Amerikan Temsilcisi Joseph Sisco ile yaptığı görüşmelerde, Türkiye ile Yunanistan arasında çıkabilecek bir savaş ihtimali, bunun NATO üzerindeki etkileri, Sovyetler Birliği'nin tepkisi ve buna bağlı gelişebilecek olaylar tartışılmıştır (İsmail, 1988, s.136). Ecevit, ABD temsilcisi Sisco vasıtasıyla Yunanistan Hükümeti'ne aşağıdaki hususları içeren bir ultimatoma göndermiştir (Oberling, 1987, s.131).

- Nikos Sampson'un Kıbrıs Başkanlığı'ndan çekilmesi,
- Kıbrıs Milli Muhafız Teşkilatı'ndaki 650 Yunanlı subayın geri çağırılması,
- Ada'nın bağımsızlığı için sağlam garantinin verilmesi.

Söz konusu ulti­matom, Yunanistan'daki Cunta Yönetimi tarafından, daha önceleri olduğu gibi Türklerin ABD baskısı ile kuvvet kullanamayacaklarına kanaat getirilmesi nedeniyle reddedilmiştir. Yapılan görüşmelerde ABD, Türkiye'nin taleplerini haklı bulduğunu belirterek, Türkiye'yi müdahale fikrinden vazgeçirmeye çalışmıştır. ABD, on yıl önce yaptığı gibi Türkiye'yi tehdit etmemiş; ne "Johnson Mektubu" benzeri bir mektubu Ankara'ya göndermiş, ne de 6'ncı Filo'yu işe karıştırmıştır. Amerikalılar, Türkiye ile ilişkilerinin artık bir daha düzelmeyecek şekilde bozulmasından endişe etmişlerdir (Artuç, 1989, s.136). Londra'da Ecevit ile görüşen Sisco, ABD Başkanının Kıbrıs'la ilgili önerisini sunmuştur. Sisco Planı olarak adlandırılan bu öneride aşağıdaki hususlar teklif edilmiştir (Olgun, 1991, s.41).

- Kıbrıs'taki tüm Yunan subayların adadan derhal çekilmesi,
- Türk toplumunun haklarının garanti altına alınması,
- Kıbrıs'ın toprak bütünlüğü ve egemenliğinin korunması.

Nikos Sampson'u işbaşında bırakmayı hedefleyen Sisco Planı Ecevit tarafından kabul edilmemiştir. Diğer taraftan Ankara'da 18 Temmuz 1974 sabahı Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan ve Maliye Bakanı Deniz Baykal, muhalefet partilerinin başkanlarıyla bir toplantı yapmış ve muhalefet liderlerine Kıbrıs'a müdahalenin kaçınılmaz olduğu anlatılmıştır. Adalet Partisi Genel Başkanı Süleyman Demirel ve Kontenjan Grubu Başkanı Nihat Erim dışında herkes müdahalede hemfikirdi. Kontenjan Grubu Başkanı Nihat Erim, kişiliğinin, bir savaşı kabul edemeyeceği noktasından hareket etmekte, diplomatik yollara önem verilmesini istemekte ve en önemlisi, Amerika'ya iyice danışmakta yarar görmekte idi. Adalet Partisi Genel Başkanı Süleyman Demirel ise, Kıbrıs'a yapılacak bir müdahaleye macera gözüyle bakmaktaydı. Toplantı bittiği zaman tüm muhalefet parti başkanları, hükümetin Kıbrıs'a müdahalede kararlı olduğunu görmüşler ve buna destek vermişlerdir (Arslan, 1990, s.68).

İngiltere'nin başkenti Londra'da yoğun diplomatik temaslarda iki gün geçiren Başbakan Bülent Ecevit ve beraberindeki Türk heyeti 19 Temmuz 1974'te saat 02:00'da Ankara'ya dönmüştür. Başbakan Bülent Ecevit, Ankara'ya döner dönmez doğrudan Genelkurmay Başkanlığı'na giderek hazırlıklar hakkında bilgi almış ve gelişmeleri komutanlara açıklamıştır. İngiltere'nin Garantör Devlet olarak Kıbrıs'taki

üslerinden yararlanılmasını ve birlikte askeri bir harekât yapmayı kabul etmediklerini, Amerikan Temsilcisi Joseph Sisco aracılığıyla Yunan askerî hükümetine iletilen Türk isteklerinin kabul edilme ihtimalinin az olduğunu belirtmiştir. Başbakan Bülent Ecevit'in komutanlar ile yaptığı bu toplantıda harekâtın amacını ve adının "Barış Harekâtı" olduğu belirtmiştir (Oberling, 1987, s.132). Başbakan Ecevit, bu amaçla Genelkurmay'a şu direktifi vermiştir (Birand,1984, s.102):

"Amacımız Ada'da bir köprübaşı, Türk toplumuna çıkış sağlayacak bir bölge tutmaktır. Ben buna bir barış harekâtı diyorum. Günahsız insanların ölmelerine karşıyım. Zaten kendi aralarında savaşıyorlar, üstelik turist sezonu. Çıkacağımız bölgelerde de çok sayıda turist var. Gereksiz ve ağır bombardıman yapılmasın. Karşıdan ateş gelmedikçe, ateş etmeyelim."

Genelkurmay Başkanlığı'ndaki bu toplantıdan sonra Bakanlar Kurulu toplanmış ve Bakanlar Kurulu oy birliği ile Kıbrıs'a müdahale kararı almıştır. Bakanlar Kurulu'nun yazılı kararı, bir kurye aracılığı ile 19 Temmuz 1974 sabahının ilk ışıklarında Genelkurmay Başkanlığı'na ulaştırılmıştır. Kararda; *"Türk Silahlı Kuvvetleri, Kıbrıs'ta denize çıkışı olan bir bölgeyi elde etmek ve Ada'daki Türk toplumunun güvenliğini sağlamak üzere yarın sabah (20 Temmuz 1974) Kıbrıs'a çıkacaktır."* denmekteydi (Artuç, 1989, s.146) .

21 Aralık 1963 Kanlı Noel saldırılarından 15 Temmuz 1974 tarihine kadar geçen süre içerisinde Kıbrıs'ta Türk toplumunun yaşadığı gelişmeler, Enosis yolunda Yunanistan ve Rumların çabaları ve Türklere karşı politikalarının ulaştığı son nokta olarak değerlendirilen 15 Temmuz darbesi neticesinde, her türlü diplomasi yöntemini araştıran Türkiye, aleyhine doğabilecek gelişmeleri önlemek ve ada Türklerinin hayatlarını emniyet altına almak için Kıbrıs'a tek başına müdahale kararı almıştır. Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilebilmesi için Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin karar vermesi gerekmekteydi. 20 Temmuz tarihinde yapılması planlanan harekâtın gizliliği için TBMM, 18 Temmuzda yaptığı gizli oturumda *"dış siyasi olayların meydana getirdiği şartları görüşmek üzere meclisin 20 Temmuz cumartesi günü yeniden toplanmasını"* kararlaştırmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 20 Temmuz 1974'te toplanmasının nedeni, dünya kamuoyuna *"işte Meclis kararını cumartesi alacak, o zamana kadar bir şey olmaz"* kanısını yaymaktı.

Harekâtın “baskın” niteliği için bu bir aldatmacaydı (Birand, 1984, s.83-84). Kıbrıs Türk Yönetimi Başkanı Rauf Denktaş’a harekât tarihi, Türkiye’nin Kıbrıs Büyükelçisi Asaf İnhan tarafından 19 Temmuz 1974 akşamı saat 21.00’e doğru bildirilmiştir (Günsev, 2004, s.103). Bu arada Amerikan Temsilcisi Joseph Sisco, 19 Temmuz 1974’te, saat 22:00’da Atina’dan Ankara’ya eli boş dönmüştür. Başbakan Bülent Ecevit ve Amerikan Temsilcisi Joseph Sisco arasındaki görüşmeler ancak saat 02:00’da başlayabilmiştir. Bu görüşmelerde, bir Amerikan formülünün hazırlanması amacıyla istenen 48 saatlik süre, Türk hükümeti tarafından tanınmamıştır (Toluner, 1977, s.268).

TBMM, 20 Temmuz 1974 günü saat 15:07’de başlayan üçüncü birleşimin üçüncü oturumunda, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülke topraklarında görevlendirilmesine izin verilmesi yönündeki Başbakanlık Tezkeresini, “*Dış siyasi olayların ortaya çıkardığı ağır şartlar sonunda ve TBMM’nin 13 Şubat 1964 gün ve 93 sayılı, 17 Kasım 1964 gün ve 148 sayılı kararları ile verilen izne dayanılarak, Kıbrıs’a yapılan indirme ve çıkarma harekâtının meydana gelmesi muhtemel ihtilaflar karşısında, gerekliliği, sınırı ve miktarı Hükümetçe taktir ve tayin olunacak şekilde, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine Anayasanın 66’ncı maddesi uyarınca izin verilmesini*” diyerek oybirliği ile kabul etmiştir (Çalık, 2006, s.58-59).

3. 1960-1974 YILLARI ARASINDA UYGULANAN TÜRK DENİZ KUVVETLERİNİ GELİŞTİRME STRATEJİSİ

Türk Deniz Kuvvetlerini geliştirme ve modernizasyon çabaları, İkinci Dünya savaşının sona ermesi ile birlikte hız kazanmış ve daha büyük atılımlarla yeni hedeflere yönelmiştir. Amerika Birleşik Devletlerinden temin edilen suüstü gemisi ve denizaltı sayısında önemli bir artış sağlanmış ve bunun yanı sıra özellikle, eğitim, personel ve lojistik konularında reform niteliğinde projeler hayata geçirilmiş ve gerçek anlamda günümüzün modern deniz gücüne erişim yönünde köklü adımlar atılmıştır (Polat, 2003, s.66).

1960'da Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulduğu dönemlerde Türk Donanması, 1949 yılında başlayan ABD yardımı ile Türkiye'ye verilen, İkinci Dünya ve Kore Savaşlarında kullanılan gemilerden oluşmaktaydı (Silahlı Kuvvetler Dergisi, 2010, s.8). Ağırlıklı olarak mayın dökme ve arama-tarama amaçlı olan bu gemiler başta Boğazların Sovyetler Birliği'ne karşı savunulması maksadıyla olmak üzere tamamen NATO'nun savunma planları çerçevesinde teşkilatlandırılmış ve NATO kuvvet hedeflerine ulaşmak üzere teçhiz edilmişti (Atabey, 2002, s.59).

1963 yılından itibaren Kıbrıs Sorunu'ndaki gelişmeler, milli meseleleri NATO ittifakının çözmeye yetmeyeceği inancı başlatmış ve buna paralel olarak, Türk Deniz Kuvvetleri Kıbrıs'a yönelik denizaşırı harekât için gerekli olan gemilerini inşa etmeye ve birliklerini kurmaya başlamıştır.

3.1. Deniz Kuvvetlerinin Yeniden Teşkilatlandırılması ve Amerikan Askeri Yardımı

3.1.1. Deniz Kuvvetlerinin Yeniden Teşkilatlandırılması

Amerikan askeri yardımı kapsamında yapılan çalışmalar neticesinde, bu tarihe kadar genellikle Alman esaslarına göre teşkilatlandırılmış olan Türk Silahlı Kuvvetlerinin geniş ve köklü bir şekilde kuruluş değişikliğine tabi tutulması gereğini ortaya çıkarmıştır. Bu durum neticesinde 15 Ağustos 1949'da "Kuvvet Komutanları"

kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunla, Genelkurmay Başkanlığı Batı ülkelerinde olduğu gibi Milli Savunma Bakanı emrine girmiş ve Genelkurmay Başkanlığına bağlı kuvvet komutanlıkları kurulmuştur (Atabey, 2002, s.41). Genelkurmay Başkanlığı karargâhındaki “*Deniz Kurmay Başkanlığı*” ile harekât eğitim hizmetlerinin ve Millî Savunma Bakanlığına bağlı “*Deniz Müsteşarlığı*” vasıtası ile de bütçe, ikmal, tedarik, inşaat ve imalât, personel hizmet ve fonksiyonlarını bir komuta altında toplamak suretiyle teşkilatlanması, deniz kuvvetlerinin eski kuruluşa oranla daha özgür ve daha yetkili çalışmasını sağlamıştır. Bu teşkilatlanma ile Deniz Kuvvetleri Komutanlığı doğrudan Genelkurmay Başkanlığına bağlanmıştır (Özlu, II.Dünya Savaşından ..., 2006, s.40).

Deniz Kuvvetleri Komutanlığının kurulması ile birlikte Türk Deniz Kuvvetleri birçok atılım gerçekleştirmiş olup gücünü çok büyük bir oranda artırmış, bütün temel ve yardımcı hizmetlerini geliştirmiştir. Hidrografi, neşriyat ve benzeri yardımcı hizmetlerini modern çağın gereğine uygun olarak düzenlemiştir. Yurt içinde harp ve ticaret gemileri inşaatı üzerinde ilerlemeler yaparak deniz kuvvetleri tersanelerini de her yönüyle geliştirmiştir. İhtiyaç görülen bütün sabit tesisler inşa edilerek hizmete açılmıştır. Deniz kuvvetlerinin savaş gücünün artırılması ve geliştirilmesi için yurt dışından ve kısmen yurt içinden gemi, silâh ve araç temininde önemli aşamalar kaydedilmiştir (Özlu, II.Dünya Savaşından ..., 2006, s.40-41).

1947 Truman Doktrininden sonra kabule başladığımız askeri yardım ile ve özellikle 18 Şubat 1952 tarihinde NATO’ya girişimizi izleyen dönemlerde, Türk Deniz Kuvvetlerinin NATO’ya üye olan ülkelerle ilişkileri artırmış, kuruluş teşkilatı, eğitim sevk ve idare ve savaş doktrini bakımından, tabi ulusal gereklerimiz ve gereksinmelerimiz saklı kalmak süratiyle, çoğunluğu Amerikan kökenli NATO standartlarına göre reforme ve reorganize edilmesine neden olmuştur (Özlu, Kıbrıs Barış Harekâtı..., 2006, s.183).

1960 yılında, karasularımızda kaçakçılığının önlenmesi, denizcilerin mal ve can güvenliğinin sağlanması, tehlike içinde bulunan tekne ve gemilere yardım etmek maksadıyla, bir teşkilat oluşturulmasına karar verilmiştir. Günümüzdeki Sahil Güvenlik Komutanlığının çekirdeğini oluşturacak 9 Jandarma Botu bu maksatlarla Almanya’dan satın alınmış ve Jandarma Genel Komutanlığına bağlı bir birlik

oluşturulmuştur. Personeli Deniz Kuvvetleri tarafından sağlanan bu gemilere J-12'den J-20'ye kadar numara verilmiştir (Öcal, 2008, s.388).

Deniz Kuvvetlerinin büyüyen ve gelişen ihtiyaçlarını karşılamak maksadıyla 1961 yılında Deniz Kuvvetleri Komutanlığı; günümüz yapısına uygun olarak Donanma Komutanlığı, Kuzey Deniz Saha Komutanlığı, Güney Deniz Saha Komutanlığı ve Deniz Eğitim Komutanlığı şeklinde dört ana ast olarak yeniden teşkilatlandırılmıştır (Silahlı Kuvvetler Dergisi, 2010, s.8).

3.1.2. Amerikan Askeri Yardımı

II. Dünya Savaşından galip çıkan Sovyet Rusya, harpten sonra ordularını terhis etmemiş ve harpten çıkan müttefiklerinin çok yıpranmış olmasından yararlanarak hem ideolojisini yaymak hem de topraklarını daha da genişletmek için politik manevralara başlamıştır. Sovyet Rusya bu politikası doğrultusunda, Türkiye'den Boğazlarının savunulmasına yardım etmenin yanı sıra Kars ve Ardahan'ı da istemiştir (Öcal, 2008, s.371). Sovyet Rusya'nın Türkiye'ye karşı izlediği bu sert politika üzerine Amerika Birleşik Devletleri de siyasi alanda bir takım tedbirler almaya başlamıştır (Atabey, 2002, s.40). Rusların yayılmacı politikasını engellemek isteyen Amerikan başkanı Truman 12 Mart 1947'de Türkiye ve Yunanistan'ın bağımsızlıklarını korumak için Amerika Birleşik Devletleri'nin yardıma hazır olduğunu açıklamıştır (Howard, 1977, s.11). Kısaca, Truman Doktrini olarak bilinen yasa Temsilciler Meclisi ve Parlamento tarafından da onaylanmış, Türkiye ve Yunanistan'a askeri yardım yapılmaya başlanmıştır.

Truman Doktrini kapsamında, 1947 yılı Haziran ayında "Survey Group" adı altında Türkiye ile nasıl bir işbirliği yapılabileceğini araştırmak ve incelemek üzere General MCBRAIT başkanlığında oluşturulan kurullar Ankara'ya gelmiştir. Deniz Grubu Amiral Ernest HERMAN başkanlığında 19 Amerikalı subaydan oluşturulmuştur. Bu grup Deniz Kuvvetlerinin sahil tesisleri ile birlikte Maltepe önlerinde tüm Donanma gemilerini gezmiş ve deniz eğitimlerini izlemiştir (Denizaltı Filosu Komutanlığı, 2007, s.92). Yapılan görüşmeler sonucunda Amerikan heyeti, başlangıçta Türk Deniz Kuvvetlerine 1 akaryakıt gemisi, 8 mayın arama tarama gemisi ve 12 hücum bot vermeye karar vermiştir (Büyüktuğrul, 1982, s.103). Ancak, müzakereleri takiben bu kararı değiştirerek, TCG GELİBOLU, TCG GİRESUN,

TCG GAZİANTEP ve TCG GEMLİK'ten oluşan 4 muhrip, TCG İİNÖNÜ, TCG II.İNÖNÜ, TCG SAKARYA ve TCG GÜR'den oluşan 4 denizaltı gemisi, 8 "K" sınıf avcı botu, 1 akaryakıt gemisi, 2 tane onarım gemisi, 1 ağ gemisi yeteri kadar fabrika ve eğitim malzemesi verilmesi için anlaşmaya varılmıştır (Büyüktuğrul, 1973, s.34-35). Anlaşma iki taraf arasında 12 Temmuz 1947 tarihinde Ankara'da imzalanmıştır. TBMM, 1 Eylül 1947 tarihinde 5123 sayılı kanunla anlaşmayı onaylayınca Amerikan askerî yardımı fiili olarak başlamıştır (Özlu, II.Dünya Savaşından., 2006, s.43). Bunların yanı sıra; mevcut bulunan Türk deniz fabrikalarının ve ikmal tesislerinin geliştirilmesine ve Deniz Kuvvetlerinin eğitim tesislerinde birer müşavir Amerikan subayı verilmesine karar verilmiştir (Atabey, 2002, s.40).

ABD'nin Truman Doktrini ve uygulamaları neticeleri itibarı ile günümüze kadar uzanan tarihi bir dönüm noktası olmuştur. II. Dünya Savaşına kadar ağırlıklı olarak Hollanda, İtalya, Almanya ve İngiltere gibi Avrupa ülkeleri yapımı gemilerden oluşan Türk Donanması bu tarihten sonra Amerikan yapımı gemilerle, denizaltılarla donatılmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri Türkiye'ye dört kategoride yardım yapmıştır. Bunlar, hibe yardımı, askeri malzeme satışı için kredi, ödünç verme ve askeri satışlar ile ihtiyaç fazlası malzemedir. Ödünç verme ve askeri satışlar yardımı özellikle Deniz Kuvvetlerimizin güçlendirilmesinde kullanılmıştır Donanmamızda bulunan denizaltı ve muhriplerin bir kısmını ödünç statüsünde alınmıştır (Özlu, Kıbrıs Barış Harekâtı..., 2006, s.181-182).

Amerika Birleşik Devletleri askeri yardımı, kendi ulusal çıkarları doğrultusunda yapmış, yardım olarak verilen malzeme ve sağlanan hizmetleri envanterden çıkana kadar kontrol altında bulundurmuştur. Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye 1964 ve 1967'de Kıbrıs'a müdahale etme teşebbüsünde bulunduğu anda, kendisi tarafından verilen silah ve malzemelerin kullanılmasına izin vermeyeceğini bildirmiştir. Amerika Birleşik Devletleri, Kıbrıs Barış Harekâtı'nda kendi silah ve malzemesinin kullanılmasını ambargo gerekçesi olarak görmüş ve 5 Şubat 1975'ten itibaren Türkiye'ye silah ambargosu uygulamıştır (Özlu, Kıbrıs Barış Harekâtı..., 2006, s.181).

3.2. 1963-1964 Kıbrıs Olayları ve Türk Deniz Kuvvetlerinin Kıbrıs'a Müdahale İçin Yeterliliğinin Analizi

19 Şubat 1959 yılında imzalanan Londra Anlaşmasına dayalı olarak, 15 Ağustos 1960 tarihinde bağımsız Kıbrıs Devleti kurulmuş, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere bu anlaşmada garantör devletler olmuştur. Ancak, Kıbrıs Cumhurbaşkanlığına seçilen Makarios'un anayasayı uygulamaması ve Kıbrıs Türk Toplumuna karşı ağır baskılar yapmaya başlaması üzerine, Türk Deniz Kuvvetlerine ait muhripler, 1962 yılından itibaren rotasyonlu olarak Mersin Limanı'nda konuşlanmaya başlamıştır. Bu konuşlanma takip eden yıllarda, diğer sınıf gemilerinde rotasyona katılmasıyla yoğunluk kazanmış ve Mersin Limanı bir ileri üs olarak kullanılmaya başlanmıştır. Muhrip ve denizaltılar 3'er aylık periyotlar ile bu rotasyona katılmışlardır (Öcal, 2008, s.389).

Aralık 1963 yılında Kıbrıslı Türklere karşı başlatılan Rum saldırılarının 1964 yılında da devam etmesi üzerine, Türkiye 13 Mart 1964'te Makarios Hükümeti'ne sert bir ultimatoma vererek Kıbrıs'a müdahale hakkını kullanacağını ihtar etmiş ve aynı zamanda Mersin ve İskenderun'da gemilere asker bindirilmeye başlanmıştır (Artuç, 1989, s.70). Çok sınırlı bir askeri müdahaleyi içeren bu plana göre, Kıbrıs'taki stratejik bazı noktalar tutulacak, eğer uzun süreli bir askeri eyleme girişilirse Türk birlikleri tutulan bu ilk noktalardan ilerleyecekti. Türkiye'nin bu müdahale planının öğrenilmesi üzerine, Rumlar saldırılarını geçici olarak durdurmuş ve müdahale kararı uygulanmamıştır (Üçler, 2009, s.39).

Makarios'un Sovyetler Birliği ve Çekoslovakya'dan silah almaya devam etmesi, Türk Toplumunun durumunu düzeltmek için herhangi bir işlem yapmaması, bir Türk müdahalesine karşı genel seferberlik ilan etmesi ve Mayıs ayı sonunda Magosa'daki Türklere saldırılarına üzerine Türkiye Hükümeti (Artuç, 1989, s.74), 3 Haziran 1964 günü, 6 Haziran'da Kıbrıs'a kesin çıkarma kararı almış ve bunu Amerika Birleşik Devletleri'ne bildirmiştir (Mütercimler, 1998, s.105). Bunun üzerine, ABD Başkanı Johnson 5 Haziran'da İnönü'ye bir mektup yollayarak "Herhangi bir savaş harekâtından kaçınılması" doğrultusunda Türkiye'ye sert bir nota vermiştir (Üçler, 2009, s.39-40). Johnson bu mektubunda, Türkiye'nin Kıbrıs'a askeri müdahale bulunması nedeniyle, Sovyetler Birliği'nin doğrudan doğruya

meseleye karışması halinde NATO'nun Türkiye'yi savunma sorumluluğunun olmadığını ve 1947 Truman Doktrini çerçevesinde verilen silahların kullanım amacı dışında Kıbrıs'a müdahale için kullanılmasına izin vermeyeceklerini bildirmiştir (Artuç, 1989, s.75-76).

Grivas'ın Kıbrıs'a dönüşünün ardından, 7 Ağustos 1964'te Rumlar Erenköy bölgesine saldırmıştır. Bunun üzerine, Türk Hava Kuvvetleri uçakları 8/9 Ağustos'ta Rum mevzilerini bombalamış ve Ksero limanındaki iki Rum hücumbotunu batırmıştır (Mütercimler, 1998, s.121). 9 Ağustos gecesi gece 23.30 sularında Türk gemileri Erenköy kıyısında, sahile yakın olarak mevzi almış ve gece 03.00'da bölgeden ayrılmışlardır (Üçler, 2009, s.39-40).

1963-64 yıllarında Türk Deniz Kuvvetlerinin elinde Kıbrıs'a yönelik bir deniz harekâtında kullanılabilir 9 adet muhrip, 10 adet denizaltı, 9 adet karakol gemisi, 8 adet mayın dökücü gemi, 25 adet mayın arama-tarama gemisi, 12 adet avcıbot, 5 adet akaryakıt gemisi, 2 adet onarım gemisi ve 8 adet araba taşıt gemisi bulunmakta idi. Ancak, Türk Deniz Kuvvetlerinin elinde amfibi harekâta uygun hiçbir asker ve zırhlı araç çıkarma gemisi bulunmamakta idi. Elde araç taşımak için 8 adet araba taşıt gemisi bulunmakta idi. Ancak, bu gemiler deniz aşırı harekâta tank veya zırhlı araçları düşman elinde bulunan plajlara ulaştırmaya elverişli değildi. Bu dönemde, deniz aşırı harekâta görev yapacak olan Çıkarma Birlikleri, Amfibi Deniz Piyade Birlikleri ile Sualtı Taarruz ve Sualtı Savunma Timleri henüz teşkil edilmemişti.

1964 yılında basın aracılığıyla kamuoyu Kıbrıs'a çıkarma yapılmasına koşullandırılmıştır. Türk Kamuoyu, Kıbrıs'a derhal asker gönderilmesini, nasıl ve ne biçimde olursa olsun Türk askerinin adaya çıkmasını istemiştir. Türk Silahlı Kuvvetlerinin, Kıbrıs'a çıkarma yapmak için hazır olmadığını farkında olan İsmet İnönü, "*Türk askerinin Rum askeri önünde mağlup olmasına asla müsaade etmem*" diyerek tüm hazırlıklara ve jestlere rağmen Kıbrıs'a çıkarma yaptırmamıştır. İsmet İnönü, askeri müdahaleyi kullanarak Rumlara ve Yunanlılara gözdağı vermiştir (Mütercimler, 1998, s.108-111).

Askeri açıdan Kıbrıs'a asker çıkarılması oldukça zor bir uygulamaydı. Elde uygun çıkarma araçlarının olmaması nedeniyle, askerleri, teçhizatları ve araçlarını Kıbrıs'a taşımak için devletin ve özel şirketlerin elinde bulunan şilepler Mersin'e intikal ettirilmiştir (Mütercimler, 1998, s.108). İstanbul Liman İdaresi'ndeki kömür taşımak üzere İngiltere'den satın alınmış hurda durumda 3-4 İngiliz yapısı layterin dışında, tüm amfibi harekât şileplere yüklenecek kıtalara, araç ve teçhizata bağlanmıştır. Savaş yüklemesi yapılan şileplerin güvertelerindeki tankların sahile çıkarılması ise adeta imkansız gibiydi. Sahilde uygun liman şeridi ele geçirilecek, gemiler limana bağlayacak ve normal yük boşaltır gibi vinçlerle rıhtıma indirilecekti. Bu uygulaması son derece güç bir plandı. İkinci olasılık ise, sahilde açıkta, alargada kalacak şileplerden layterlere vinçle indirilme ve sahile çıkarılma şeklinde idi. Bugün düşünüldüğünde bile, layterlerin taşıma kapasitesi ve deniz seyir durumları göz önüne alındığında bu planın da ütöpik ve uygulanması imkansız olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, o günün şartlarında daha iyisini planlamak ise çok güç, hatta imkansız idi (Günsev, 2004, s.132).

3.3. 1967 Kıbrıs Olayları ve Türk Deniz Kuvvetlerinin Kıbrıs'a Müdahale İçin Yeterliliğinin Analizi

1967 Ekim ayı sonlarında Kıbrıs Türk Cemaat Lideri Rauf Denktaş'ın Rum polisi tarafından tutuklanması ve 15 Kasım'da Grivas önderliğindeki Rum çetelerinin Boğaziçi ve Geçitkale köylerine saldırarak Türkleri öldürmesi Kıbrıs'a müdahale edilmesini tekrar gündeme getirmiştir. Bunun üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi 17 Kasım'da Kıbrıs'a askeri müdahale kararı almıştır (Üçler, 2009, s.42). Aynı gün, Türk Hükümeti, Makarios'u da bir yana iterek, doğrudan doğruya Yunan Cunta Hükümetine Grivas'ın ve anlaşmalar haricindeki Yunanlı askerlerin adayı terk etmesi için ultiatom vermiştir (Artuç, 1989, s.103).

1967 Kıbrıs olayları nedeniyle Türk Ordusu daha ilk günden harekete geçmiş ve müdahale yetkisi alınmadan önce, 16 Kasım'da sınırlara askeri yığınak yapılmış, Türk Deniz Kuvvetleri gereken güvenlik tedbirlerini almış, Donanmaya mensup birlikler Mersin ve İskenderun limanlarına intikal ettirmiş (Derya Mecmuası, 1 Aralık 1967, s.4), Gölcük'te bulunan 53 parçalık Türk Donanması erken saatlerde denize açılmış ve Karadeniz'de tatbikatta bulunan harp gemileri ikmal yapmak için Gölcük'e dönmeye

başlamış (Derya Mecmuası, 1 Ocak 1968, s.4) ve Batı Anadolu'daki üslerde bulunan uçaklar doğuya kaydırılmıştır (Mütercimler, 1998, s.127).

18 Kasım'da Türk uçakları Kıbrıs üzerinde alçak uçuş yapmış ve harp gemileri Kuzey Ege'de karakol yapmaya başlamıştır. 19 Kasım'da Türk Deniz Kuvvetlerine bağlı gemiler Girne önlerinde boy göstererek Yunan askerlerinin Kıbrıs'ı boşaltması istenmiştir (Üçler, 2009, s.42).

20 Kasım'da Amerika Birleşik Devletleri başkanı Johnson yolladığı mektupta "NATO'ya ait silahların Kıbrıs'ta kullanılmamasını" istemiştir. Aynı gün, yıllardan beri beklenen olay gerçekleşmiş ve asker yüklü gemiler Mersin'den hareket etmiştir (Üçler, 2009, s.42-43). 20 Kasım sabahının ilk saatlerinde 6 gemiden oluşan birlik Mersin limanından ayrılmış ve daha sonrada 34 gemiden oluşan çıkarma filosu Taşucu yönünde harekete geçmiştir (Derya Mecmuası, 1 Ocak 1968, s.5).

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Johnson özel temsilcisini göndererek Türkiye'nin Kıbrıs'ta hiçbir girişimde bulunmamasını istemiş ve Kıbrıs'a yapılacak müdahalede Amerikan silah ve donanımlarını kullanmasının ikili anlaşmalara aykırı olduğunu yinelemiştir. Birleşmiş Milletler de Türkiye'yi "durumu daha da çıkmaza sokacak her türlü hareketten uzak durmaya" çağırmıştır (Üçler, 2009, s.42-43). Türk Hükümeti maruz kaldığı yoğun baskı sonucunda harekâtı durdurmak zorunda kalmış ve denize açılan birliklere yarı yolda "geri dön" emri verilmiştir (Mütercimler, 1998, s.130). Gerginliğin tekrar artması üzerine Türk Donanması 28 Kasım'da sabaha karşı Mersin Limanında tekrar ayrılmış ve Kıbrıs karasularına girmiştir (Derya Mecmuası, 1 Ocak 1968, s.5). Yunanistan'daki Cunta Hükümetinin Amerikan baskısına boyun eğerek Kıbrıs'taki askerlerini geri çekmesiyle ikinci savaş tehlikesi de atlatılmıştır (Artuç, 1989, s.104).

1967 yılında Türk Deniz Kuvvetlerinin elinde Kıbrıs'a yönelik bir deniz harekâtında kullanılabilir 10 adet muhrip, 15 adet karakol gemisi, 10 adet denizaltı, 20 adet mayın arama/tarama gemisi, 4 adet liman savunma botu, 4 adet hücumbot, 7 adet mayın dökücü gemi, 8 adet avcıbot, 6 adet Ç-101 Sınıfı Çıkarma Aracı (LCT), 16 adet Ç-201 Sınıfı Çıkarma Aracı (LCU), 20 adet Ç-301 Sınıfı Çıkarma Aracı (LCM), 9 adet jandarma botu ve bunlara ilave olarak çeşitli hizmet ve görevlerde için 30 adet yardımcı sınıf gemi bulunmakta idi (Derya Mecmuası, 8 Ekim 1967, s.6).

Kıbrıs'a yönelik başarılı bir harekât için en azından bir kolordu ile 50 tankın adaya çıkarılması gerekiyordu (Üçler, 2009, s.42). Ancak, Deniz Kuvvetlerinin elindeki gemiler bu büyüklükteki bir kuvveti Kıbrıs'a götürmeye yeterli değildi. 1963-64 bunalımından beri istenen seviyede ilerleme kaydedilememiştir. Çıkarma ağırlıklı olarak yine şileplerle yapılacaktı. Bu çıkarma uygulamasının büyük zayıflara yol açacağı değerlendirilmiştir (Mütercimler, 1998, s.126-127).

3.4. Türk Deniz Kuvvetlerini Geliştirme Stratejisi

1961 yılında teşkilatlanmasını tamamlayan Türk Deniz Kuvvetleri, 1960'da Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasının Kıbrıs'ta barışı sağlamaya yetmemesi üzerine denizaşırı bir harekât için yeteneklerini geliştirmeye başlamıştır.

Yunanistan'ın Kıbrıs'taki ısrarlı tavrı onu bir rakip haline getirmiş ve Türkiye'yi bir takım tedbirler almak zorunda bırakmıştır. Bu durumda, Deniz Kuvvetlerinin çok kısa bir sürede çok sayıda çıkarma aracı temin etmesi bir zorunluluk halinde gelmiştir. Bu maksatla, öncelikle Donanma Cemiyeti kurulmuş ve Türk Ulusu'ndan maddi yardım toplanmaya başlanmıştır (Atabey, 2002, s.59).

Donanmanın güçlendirilmesi için maddi kaynak sağlamak maksadıyla, 19 Temmuz 1909'da kurulan ve çok başarılı çalışmaları ile Osmanlı Donanmasına birçok gemi kazandıran "Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye" kısa adıyla Donanma Cemiyetinin bir benzeri 11 Şubat 1965 tarihinde kurulmuştur. Maksadı halktan toplayacağı yardımlarla donanmaya yeni gemiler kazandırmak olan cemiyet, daha sonra adını Türk Donanma Vakfı olarak değiştirmiştir (Öcal, 2008, s.391).

Türk Deniz Kuvvetleri, Kıbrıs Sorunu doğrultusunda 1960-1974 yılları arasında Kıbrıs'a gerektiğinde denizaşırı harekât uygulama kabiliyetine sahip bir kuvvetin gerekliliğini hissetmiş ve bu kapsamda aşağıda belirtilen ana başlıklar altında belirtilen geliştirme stratejisi uygulamıştır (Denizaltı Filosu Komutanlığı, 2007, s.119).

- Denizaşırı harekât için gerekli özel birliklerin teşkil edilmesi,
- Mevcut yüzer unsurların modernizasyonu ve yenilenmesi,
- Gemi inşa yeteneklerinin artırılması,
- Lojistik destek yeteneklerinin artırılması,
- Deniz hava kuvvetinin oluşturulması.

3.4.1. Türk Donanma Cemiyeti ve Faaliyetleri

NATO çerçevesinde yapılan askeri yardımlar, sadece NATO'nun savunma planları gereklerine ve yardım yapan ülkenin imkanlarına göre ayarlanmıştır. Bundan dolayı, Deniz Kuvvetlerine yapılan yardım gereken ölçüde olmamıştır. Oysa, Türkiye'nin coğrafi yapısı, kıyılarının ve deniz menfaatlerinin korunması nedenleri ile Deniz Kuvvetlerinin takviye edilmesi ve yeterli bir kudrete çıkarılması milli bir zaruret haline gelmiştir. NATO planları dışında, milli bir deniz gücüne olan ihtiyacı Kıbrıs olayları açığa çıkarmıştır. Türk Deniz Kuvvetlerinin ancak Türk'ün fedakarlığı ile oluşturulabileceğine dair milli inanç ve heyecan sonucunda Türk Donanma Cemiyeti kurulmuştur. Bu cemiyet ile 1909 yılında kurulan ve devrinde büyük ses getiren "Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti" arasında kuruluş şartları bakımından büyük benzerlikler bulunmaktadır (Arnom, 1967, s.3).

3.4.1.1. Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti'nin Kurulması ve faaliyetleri

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde, Türk Milleti'ni içinde bulunduğu kötü durumdan kurtarmak, eski şan ve şerefini tekrar kazandırmak için çok sayıda cemiyet kurulmuştur. Bu cemiyetlerden en önemlilerden biri "Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti"dir.

II. Abdülhamit döneminde, 30 yıl boyunca Haliç'te atıl vaziyette kalan Osmanlı Donanması, ilk defa 4 Temmuz 1909 yılında halkın önüne çıkmış ve Sarayburnu önünde büyük bir geçit töreni icra edilmiştir. Söz konusu geçit töreni, donanmanın yetersizliğinin görülmesine ve donanmanın yeniden kurulmasına ilişkin hamlelerin başlatılmasına vesile olmuştur (Derya Mecmuası, 8 Ekim 1967, s.6).

10 Temmuz 1909 günü, 2. Belediye Dairesinin sağlık şubesinde aynı konuda dertleşen Dr. Hafız İbrahim, Dr. İsmail Hakkı, Dr. Papadepule ve Belediye Başmühendisi Haşim donanmanın yeniden kurulması için bütün memleketi kapsayan ulusal bir hamle yapma fikrinde birleşmişlerdir. Anılan kişiler, fikirlerini Tercüman-ı Hakikat gazetesi başyazarı Hüseyin Kazım'a açmıştır. Gazetede yayınlanan yazılara halkın olumlu yaklaşması üzerine, fikir sahipleri Belediye, klüp, muhtelif cemaat ve ordu mensuplarına toplantıya çağırılmışlardır (Çoker, 1994, s.22). 19 Temmuz 1909'da icra edilen toplantının ardından, Osmanlı Devleti'nin ihtiyacına göre bir

donanma meydana getirmek maksadıyla Donanma Cemiyeti kurulmuştur (Özçelik, 2000, s.141).

Osmanlı Hükümetinin de desteğinin alan Donanma Cemiyeti halktan topladığı bağışların yanı sıra, gelir sağlamak maksadıyla diğer bazı teşebbüslere de girişmiştir. Bu kapsamda icra edilen faaliyetler aşağıda belirtilmiştir (Çoker, 1994, s.24).

- Kibrit ve sigara kağıdı imtiyazı alınmış,
- İkramiyeli piyangolar ve sergiler düzenlenmiş,
- Donanma gemilerine havi kartpostallar bastırılarak satılmış,
- Kurban derileri, fitre ve zekatların cemiyete teslimi için yapılan çağrılara olumlu yanıt alınmış,
- 10 bin baskılı Donanma adında bir dergi çıkarılmış,
- II. Abdülhamit'ten intikal edip Osmanlı Bankası'nda duran mücevherlerden murassa olan nişanlarla tarihi ve milli kıymeti haiz olanlardan maadası hükümetin gözetim ve sorumluluğu altında satılmak üzere cemiyete verilmiştir.

Donanma Cemiyeti kısa sürede topladığı önemli miktardaki maddi yardımlarla Türk Ordusu'na çeşitli hizmetler yapmıştır. Bu faaliyetler içerisinde en çok dikkati çeken de şüphesiz cemiyetin harp ve nakliye gemileri almasıdır (Özçelik, 2000, s.148).

Cemiyet birinci aşamada torpido muhripleri ve zırhlı muhriplerden oluşan harp gemileri, ikinci aşamada nakliye gemileri, üçüncü aşamada ise dev zırhlı gemileri almayı (Reşadiye, Osman-ı Evvel, Fatih) kararlaştırarak hem donanmayı hem de ticaret filosunu kuvvetlendirmeyi gaye edinmiştir. Bu maksatla aşağıda belirtilen gemiler satın alınmıştır (Özçelik, 2000, s.149-174; Çoker, 1994, s.23).

- Almanya'dan 1910 yılında 4 adet torpido muhribi alınmış ve milletin yadigarı kıymetleri olan bu gemilere Yadigar-ı Millet, Muavenet-i Milliye, Numune-i Hamiyet ve Gayret-i Vataniye isimleri verilmiş,
- Almanya'dan 1910 yılında 2 adet zırhlı muhrip alınmış ve bu zırhlılara Türk Bahriyesi'nin en önemli iki denizcisinin adı olan Barbaros Hayrettin ve Turgut Reis isimleri verilmiş,

- İngiltere'den Reşit Paşa, Mithat Paşa, Giresun, Kemal Reis ve Piri Reis nakliye gemileri satın alınmış,
- Romanya'dan 600 ton büyüklüğünde ve 340 ton yük hacmi bulunan bir gemi ile 150 tonluk bir romorkör alınmış,
- İngiltere'ye, Osmanlı Hükümeti tarafından sipariş edilen Sultan Osman ve Reşadiye'nin alınmasında para vermek suretiyle yardım etmiş³,
- Almanya ve İngiltere'den gemiler için top ile torpido alınmış ve Boğazların savunması için deniz mayınları yaptırılmıştır.

1909-1919 yılları arasında Osmanlı Donanması'nın geliştirilmesi için çok önemli bir katkı sağlayan Donanma Cemiyeti; İttihat ve Terakki Partisi ile yakın alakası, İtilaf Devletleri'nin baskısı, muhalefetin ve basın bu husustaki tahrik edici yazıları nedeniyle (Özçelik, 2000, s.230-233), 8 Şubat 1919'da Bahriye Nezareti'ne devredilerek faaliyetleri önlenmeye çalışılmış ve 2 Nisan 1919'da ise fesih olunarak tamamen kapatılmıştır (Çoker, 1994, s.24).

3.4.1.2. Türk Donanma Cemiyetinin Kurulması ve Faaliyetleri

1963 yılından itibaren Kıbrıs'ta Rumların Türklere saldırmaya başlaması üzerine, 1964 yılında Kıbrıs'a çıkarma yapılması düşünülmüştür. Ancak, Türk Donanması'nın çıkarma yapmak için yetersiz olması nedeniyle eldeki kısıtlı imkanlarla Kıbrıs'a müdahale edilebilmiştir. Kıbrıs Türklerine yönelik Rum saldırıları 1964'te devam ederken Türk Donanması'nın daha da güçlendirilmesi fikri ortaya çıkmıştır (Olgundemir, 1968, s.5). Cumhuriyet Gazetesinin, 29 Nisan 1965 tarihli sayısından itibaren, Amerikan Askeri Yardımının Yunanistan lehine işlediği ve Türk Deniz Kuvvetlerine yapılan yardımın azlığı nedeniyle aradaki güç dengesinin bozulduğuna dair bir dizi yayın yapmış ve bunu takiben 1 Mayıs 1965'ten itibaren "Başkalarının Vermediğini Millet Yapar" kampanyasını başlatmıştır. Bu girişim, ülkede büyük ilgi görmüş ve gazeteye toplamı milyonları bulan bağışlar gelmeye başlamıştır. Gazetenin girişiminin ulusal bir boyut kazanması ve bağışların Hükümete intikal ettirilmesi zamanı gelmesinden dolayı, gazetenin yazı işleri

³ İngiltere Hükümeti, Sultan Osman Zırhlısına Osmanlı Sancağı çekileceği gün olan 2 Ağustos 1914 tarihinde, tüm taksitleri ödenmiş olmasına rağmen, gemiyi inşa eden Armstrong Fabrikasına bir beyanname göndererek "Hangi devlete ait olursa olsun, İngiliz tezgahlarında yapılan harp sefinelerinden hiç biri, hiçbir vesile ile İngiltere sahillerinden ayrılamayacağı" bildirmiştir. Ayrıca, İngiltere Hükümeti, Osmanlı Devleti'ne "Bu kararı bir tedbir olarak verdiğini ve bundan dolayı Sultan Osman Zırhlısının teslim edilmeyeceğini" bildirmiştir (Özçelik, 2000, s.170)

müdürü Ecvet GÜRESİN Başbakan Suat Hayri ÜRGÜPLÜ'yü ziyaret etmiştir. Ziyaret hitamında, 1909 yılında olduğu gibi bir Donanma Cemiyeti'nin kurulması için teşebbüse geçildiğinin Türk Milleti'ne duyurulmasına karar verilmiştir. 11 Mayıs 1965 günü şeref üyeleri ve 178 kurucu üyenin katıldığı genel kurul toplantısı icra edilmiş ve Donanma Cemiyeti faaliyetlerine başlamıştır. (Çoker, 1994, s.25). Türk Donanma Cemiyetinin kuruluş gayeleri ise; Türk Deniz Kuvvetlerinin milli görevini başarabilecek bir kudrete çıkarılmasına yardımcı olmak, Türk Gençliğini denizciliğe alıştırmak ve Türk Milletini denizci bir millet yaparak denizin nimetlerinden faydalandırmak olarak belirlenmiştir (Engin, Mayıs 1968, s.2).

Türk Donanma Cemiyeti, "KENDİ GEMİNİ KENDİN YAP" sloganı ile elde ettiği gelirlerin ilk ürünü olarak, Deniz Kuvvetleri Komutanlığınca düzenlenmiş olan beş yıllık program çerçevesinde yurt içinde yapımına karar verilen 10 Avcıbotu, 12 LCU ve 20 LCM tipi çıkarma gemisi ve 4 muhribin yapımına katkıda bulunmuş, bunlardan ilk muhribin omurgası 9 Mart 1967'de Gölcük Tersanesi'nde yapılan bir törenle kızağa konulmuştur. Beş yıllık programın mali portresi 540 milyon TL olup bununun 165 milyonluk kısmının cemiyet tarafından karşılanması öngörülmüştür (Engin, Mayıs 1968, s.3).

Türk Donanma Cemiyeti, 8 Ekim 1967'de DERYA adında bir meslek dergisi çıkarmaya başlamıştır. Ayrıca, belirli miktarda bağışta bulunan ve amaca yönelik geniş katkıları ile Cemiyete büyük hizmetleri olanlara verilmek üzere tunç, nikel, gümüş ve altın madalyalar ihdas edildiği gibi yelken, açık deniz yat yarışları düzenlenerek sportif faaliyetlerde de bulunulmuştur (Çoker, 1994, s.26).

1970 yılı başlarından itibaren bağışlarda bir duraklama görülmesi üzerine yeni kampanyalar başlatılmıştır. Bu kapsamda, 14 Kasım 1970'de Atatürk Filotillası kampanyası başlatılmıştır. Ancak, bütün bu çabalara rağmen dernek statüsünün öngördüğü imkanlarla amaca ulaşmanın zorluğunu gözlenerek Türk Donanma Cemiyetinin Türk Donanma Vakfına dönüştürülmesine karar verilmiştir. Bu duruma ilişkin ilan, 11 Mart 1972'de Resmi Gazete de yayınlanmasıyla Türk Donanma Cemiyeti tarihe karışmıştır (Çoker, 1994, s.26-27).

Cemiyet, faaliyette bulunduğu 6 yıl 8 ay içerisinde; bağışlardan 24.985.105.08 TL, üye aidatlarından 410.665.94 TL, piyango ve sosyal faaliyetlerden 1.363.736.33 TL ve diğer kaynaklardan 5.622.736.33 TL olmak üzere toplam 33.382.027.50 TL gelir elde etmiş olup bunun 20.049.834.09 TL'lik kısmını amacı doğrultusunda Deniz Kuvvetleri Komutanlığına vermiştir (Çoker, 1994, s.27). Bu yardım TCG BERK Muhribi makinelerinin alımında (14.549.834,62 TL) ve büyük yüzer havuz alımında (5.500.000 TL) kullanılmıştır (Türk Donanma Vakfı Genel Merkezi, 1977, s.26). Ayrıca, Cemiyet adına Armatör Hayri BARAN tarafından 1,5 milyon TL değerinde bir çıkarma gemisi armağan edilmiştir (Çoker, 1994, s.27).

3.4.2. Denizaşırı Harekât İçin Gerekli Özel Birliklerin Teşkil Edilmesi

3.4.2.1. Amfibi Deniz Piyade Birliklerinin Kurulması

Deniz harekât çeşitlerinden biri olan amfibi harekât, düşmana ait bir bölgenin ele geçirilmesini de kapsamakta ve bu haliyle kara ortamına da taşarak diğer deniz harekâtlarına göre daha karmaşık bir nitelik almaktadır. Amfibi harekât, kara kuvvetleri ve hava kuvvetleri ile koordineli bir harekât olması karmaşıklığı daha da artırmaktadır. Amfibi harekât kıyıya hücumla sona ermemekte, amfibi görev kuvvetinin vazifesi çıkarma kuvvetinin kıyıya çıkması ve orada tutunarak görevi devralmaya hazır hale gelmesiyle sona ermektedir (Güngen, 1986, s.16).

Amfibi Kuvvet, bir devletin bütün stratejisini destekleyecek olan deniz savaşını icra edebileceği donanmanın dört kolundan biridir. Diğer üçüyle birlikte (Suüstü Kuvvetleri, Denizaltı Kuvvetleri ve Deniz Hava Kuvveti) amfibi kuvvet, denizaşırı güç uygulamasına imkan sağlamaktadır. Amfibi Kuvvet; ağır takip kuvvetlerinin kullanımını gerektiren çıkarma harekâtlarında, bunların karaya çıkarılması için hiçbir liman mevcut değilse veya düşmanın kontrolü altında ise bir çıkış mevziinin ele geçirilmesi maksadıyla kullanılmaktadır. Amfibi kuvvetler ilgili sahaya doğrudan çıkarak veya bitişik sahaya çıkarma yaparak kıyıbaşını tesis etmekte ve limanı ele geçirmeye çalışmaktadır (Thompson, 2002, s.158).

Amfibi harekât icra etmek üzere Türk Deniz Kuvvetleri bünyesinde amfibi deniz piyade birlikleri bulunmaktadır. Deniz piyadeler, kuruluşunda bulunan

muharebe, muharebe destek ve muharebe hizmet destek birlikleri ile, her türlü hava ve arazi şartlarında, emredilecek herhangi bir bölgede amfibi hücum icra ederek, kıyıbaşını emniyete almak ve harekâtın askeri hedeflerinin ele geçirilmesine yardımcı olmak amacıyla görev yapmaktadır. Deniz piyadeler envanterlerinde bulunan dik ve yatık mermi yollu ateş destek vasıtaları ile, düşmanın zırhlı birlik harekâtı yapan ve kıyı savunması icra eden unsurlarını imha edebilecek şekilde, manevrasını destekleyen etkili ateş destek silahlarına sahip bulunmaktadır (Polat, 2003, s.268) .

1963-65 yılları Türk Deniz Kuvvetlerinde Deniz Piyade sınıfının yeniden kuruluş yılları olmuş ve ilk defa 1965 yılında Deniz Piyade sınıfı subay ve astsubaylar bu kıtalara atanarak görevlerine başlamıştır (Günsev, 2004, s.134). Türk Deniz Kuvvetlerini geliştirme çabalarına paralel olarak Amfibi Deniz Piyade Alayı'nın ilk nüvesi 30 Ağustos 1968'de Gölcük'te, 1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu'nun kurulması ile atılmıştır (İkiz, 2007, s.100). Tabur, o yıllardaki kısıtlı imkanlara rağmen, yurt içi ve yurt dışında bir çok milli ve NATO tatbikatlarına iştirak etmiş, büyük başarılar kazanarak, amfibi harekât konusunda deneyimini artırmıştır (Polat, 2003, s.261).

1972 yılının temmuz ayında, 1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu için son derece önemli bir olay gerçekleşmiştir. Çok büyük çabalarla kurulan 1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu 1972 yılı Temmuz ayında dönemin Genelkurmay Başkanı Memduh TAĞMAÇ ve Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Celal EYİCEOĞLU tarafından lağvedilmiştir. 1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu'nun kuruluşunca çok büyük emek sahibi olan ve 30 Ağustos 1972'de Deniz Kuvvetleri Komutanı olan Oramiral Kemal KAYACAN, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Faruk GÜLER'i ikna ederek taburun tekrar kurulmasını sağlamıştır (Atatanır ve ark., 2010, s.75). Çağdaş bir çıkarma filosu ve amfibi deniz piyade birliklerinin kurulmasında 1961-1968 yılları arasında Deniz Kuvvetleri Komutanlığı görevi icra eden Oramiral Necdet URAN ile birlikte en büyük pay sahibi olan Oramiral Kemal KAYACAN o günleri şöyle yansıtmıştır (İkiz, 2007, s.xvi): *“Terfilerim oldu. Büyük kumanda kademelerinde bulundum. Fakat en büyük sevincim, Kıbrıs'a ilk çıkan birliğin; yıllarca takım takım ve bölük bölük hazırladığımız deniz piyadelerin oluşudur.*

Hayatımın en büyük armağanı da, bu Levent'lerin ilk elde ettikleri Rum silahını bana armağan etmeleridir.”

1974 yılı Mayıs ayında, İtalya'nın Sardunya Adası'nda yapılan ve Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, İspanya, Yunanistan ve Türkiye'nin aralarında bulunduğu 5 NATO üyesi iştirak ettiği müşterek tatbikatlara katılan birlik, başarısını bu tatbikatlarda da göstermiştir (İkiz, 2007, s.106).

2'nci Amfibi Deniz Piyade Taburu 1973 yılında kurulmuş ve ertesini yıl, 18 Nisan 1974 tarihinde, öncelikle karargahı teşkil edilen iki taburlu Amfibi Deniz Piyade Alayı'nın kuruluşu tamamlanmıştır. Böylece, Kıbrıs Barış Harekâtı öncesinde Amfibi Deniz Piyade Alayı, karargahı ve bağlısı iki taburla teşkil edilmiş ve yoğun amfibi eğitimlere başlamıştır (Polat, 2003, s.268). 1974 yılı başlarından itibaren Batı standartlarına uygun üstün teçhizat ve silahlarla teşkilatlanan Amfibi Deniz Piyade Alayı, metotlu çalışmalarla üstün bir seviyeye ulaşmıştır. TCG ERTUĞRUL'un hizmete girmesiyle 1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu bu gemide konuşlanmış, 2'nci Amfibi Deniz Piyade Taburu ise İskenderun'a intikal etmiştir (Üçler, 2009, s.54).

Amfibi Deniz Piyade Alayı, 1974 yılında icra edilen Kıbrıs Barış Harekâtı'nda, 20 Temmuz günü sahile kapak atan ilk dalga ile karaya çıkmış; Cumhuriyet Döneminde ilk kez icra edilen böylesine güç bir harekâtı başarı ile tamamlayarak (Polat, 2003, s.262) Kıbrıs'a ilk adım atma ve amfibi harekâtın en kritik safhası olan kıyıbaşının emniyetini alma başarısının sahibi olmuştur (Günsev, 2004, s.99). İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı'na iştirak eden Amfibi Deniz Piyade Alayı Lapta-Karava muhaberelelerinde büyük başarı sağlamış, Yılmaz köy ileri harekâtında aldığı tüm görevleri liyakatle tamamlamıştır (Günsev, 2004, s.141).

3.4.2.2. Çıkarma Birlikleri Komutanlığının Kurulması

Bir çıkarma harekâtında kıyıya çıkan Amfibi piyadeler, suüstü gemilerinin uzun menzilli toplarının himayesinde kıyı başını tutarlar ve bu himaye sayesinde takviye olarak ileri harekete geçerler. Denizaşırı harekâta deniz piyadelerini ve diğer kara gücünü düşman topraklarına ulaştıracak yegane güç deniz gücü, iskele ve liman aramadan piyadeyi karaya çıkartacak özel vasıta ise çıkarma araçlarıdır.

Kıbrıs Sorunu 1960'lı yıllarda yoğun olarak ülke gündemini işgal etmeye başladığında çeşitli ihtimaliyat planları yapılmış ve güçlü bir çıkarma filosunun tesis ve idame edilmesi zorunluluk haline gelmiştir. Çıkarma Filosu'nun çekirdeğini oluşturan Çıkarma Birlikleri Komutanlığı 15 Eylül 1966 tarihinde Donanma Komutanlığına bağlı olarak Gölcük'te kurulmuştur (Polat, 2003, s.251).

Kıbrıs olayları ve Johnson mektubundan sonra Türkiye'nin kendi gücünden başka hiçbir güvenemeyeceği çok açık ve net olarak görülmüştür. Zamanın Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Necdet URAN, Donanma Komutanı Oramiral Kemal KAYACAN ve Taşkızak Tersanesi Komutanı Albay Vedii BİLGET milli olanaklar içerisinde maddi ve manevi güçlüklerle rağmen, çağdaş bir çıkarma filosu oluşturulması için örnek bir işbirliği sergilemiştir. Amerika Birleşik Devletlerinden defalarca kez istenen LCT ve LCU tank çıkarma araçlarının verilmemesi üzerine, Taşkızak Tersanesi Komutanı tarafından bu gemileri kendi tersanelerimizde, kendi mühendis ve işçilerimiz tarafından yapılabileceği ifade edilmiştir (Atatanır ve ark., 2010, s.81). Bu dönemde, Deniz Kuvvetleri Komutanı'nın direktifi ile "kendi gemini kendin yap" projesi ortaya atılmıştır. Bu çerçevede LCM tipi küçük çıkarma araçlarının yapımına başlanılmıştır. Bu gemiler yapılırken tank motorlarından faydalanılmıştır. Hurdaya ayrılmış tank motorlarından 2-4 tanesi bir araya getirilerek denizde kullanılabilir şekilde tadil edilerek gemilerde kullanılmıştır. LCM'lerden sonra LCU tipi çıkarma araçları yapımına başlanılmıştır (Tümer, 2008, s.76).

Çıkarma birliklerinin geliştirilmesi kapsamında, yurt içinde amfibi gemi ve araçlarının inşasına öncelik verirken, yurt dışından da özellikle LST tipi tank çıkarma gemisi tedariki yönünde planlamalar yapılmıştır. Çıkarma gemisi tedarik edilmesi kapsamında, Türk Tersanelerinde inşa edilen 20 adet Ç-301 Sınıfı mekanize vasıta çıkarma aracı (LCM) 1965 yılında, 12 adet Ç-201 Sınıfı Çıkarma Aracı (LCU) 1965-66 yıllarında, 11 adet Ç-101 Sınıfı Çıkarma Aracı (LCT) 1971-1974 yılları arasında hizmete girmiştir. Bu çıkarma araçlarına ilave olarak İngiltere'de inşa edilen 6 adet Ç-101 Sınıfı Çıkarma Aracı (LCT) ve Amerika Birleşik Devletleri'nde inşa edilen 4 adet Ç-201 Sınıfı Çıkarma Aracı (LCU) 1967 yılında hizmete girmiştir. Almanya'dan transfer edilen TCG BAYRAKTAR ve TCG SANCAKTAR 1972 yılında ve Amerika Birleşik Devletleri'nden transfer edilen TCG ERTUĞRUL 1973 yılında hizmete girmiştir (Polat, 2003, s.251-252). Amerika Birleşik Devletleri'nden

hibe olarak alınan TCG ERTUĞRUL Tank Çıkarma Gemisi (LST) Kıbrıs Barış Harekâtı'nda sancak gemisi görevi üstlendiği gibi çıkarmanın da bel kemiğini teşkil etmiştir. TCG ERTUĞRUL ile birlikte, diğer bahriyelerde olduğu gibi Türk Amfibi Deniz Piyade Taburu seferi ve yüklü olarak denizde dolaşabilmeye başlamıştır (Günsev, 2004, s.133).

1964-74 yılları arasında on yıl içerisinde, İskenderun ve Doğanbey olmak üzere her sene bir-iki büyük tatbikatla birlikte çok sık eğitimler yapılarak Çıkarma Filosunun seviyesi iyi bir duruma getirilmiştir. Çıkarma Birlikleri haricinde kara birlikleri de amfibi harekât için eğitilmişlerdir (Tümer, 2008, s.77).

Çıkarma Birlikleri Komutanlığı, 30 Ağustos 1973 tarihinde Donanma Komutanlığı kuruluşundan ayrılarak Güney Deniz Saha Komutanlığı kuruluşuna alınmış ve Mersin'de konuşlandırılmıştır. 20 Temmuz 1974'te, Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılan Çıkarma Birliği Komutanlığı, asli görevi olan amfibi harekâtı başarı ile icra ederek, Türk Silahlı Kuvvetlerinin başarısında tarihi rol oynamıştır (Polat, 2003, s.252).

3.4.2.3. Sualtı Taarruz ve Savunma Timlerinin Kurulması

Askeri harekâtın en karmaşığı, komuta kontrolü ve koordinasyonu en güç olan amfibi harekâtın “Ön kuvvet harekâtı” olarak adlandırılan ve çıkarma yapılacak plajın mayın ve engellerden arındırılmasını amaçlayan kısmında mayın tarama birliklerinin yanı sıra, Sualtı Savunma (SAS) ve Sualtı Taarruz (SAT) timlerinin faaliyetleri ön plana çıkmaktadır. Çıkarma birliklerinin başarıyla plaja çıkışı, emniyetli bir kanal açılmasına, daha sonrada büyük ölçüde bu kanalda bulunan engel ve maniaların temizlenmesine bağlıdır. Ne kadar iyi planlama yapılırsa yapılınsın, bu engeller nedeniyle çıkarma birliklerinin sahile ulaşamaması harekâtın geleceğini ciddi bir şekilde olumsuz etkilemektedir (Günsev, 2004, s.33).

Deniz, kara ve havada her türlü uygun silah ve teçhizatı kullanarak görev Sualtı Taarruz Timleri çıkarma plajlarında amfibi harekât öncesinde keşif ve temizlik, limanda, şamandırada ve demirde bulunan düşman gemilerine sinsi taarruz, düşmanın kritik üs ve tesislerine baskın/Sabotaj, düşman derinliklerine sızarak istihbarat toplama görevleri maksadıyla eğitilmektedir (Polat, 2003, s.302).

Deniz harbinin çeşitli ihtiyacını karşılamak maksadıyla sualtı savaş yüzücülerinin özel bir eğitime tabi tutulmalarına ilk kez 1963 yılında İskenderun’da açılan bir kurs ile başlanmıştır. Bu faaliyet Sualtı Taarruz Grup Komutanlığının kuruluşuna gidecek olan yolun başlangıcı olmuştur. Kurs sonrasında İskenderun’un Arsuz bölgesinde kurulan komutanlık, çeşitli isimlerle muhtelif aşamalardan geçtikten sonra 1976 yılında Sualtı Taarruz Grup Komutanlığı ismini almıştır (Polat, 2003, s.299).

Sualtı Savunma Timlerinin ise en önemli görevi, süratli botlarla intikal ettikleri çıkarma plajlarındaki sualtı engel ve manialarını temizlemek ve plaj bölgesindeki mayınları etkisiz hale getirmektir. Sualtı Savunma timleri, harp esnasında limanlarımız, kritik üs ve tesislerimiz ile gemilerimizin sinsî taarruz, baskın ve sabotajlara karşı korunmasında önemli görevler üstlenmektedir (Polat, 2003, s.312).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, bu savaş nedeniyle dizayn edilen muhtelif silah ve cephanenin insan hayatına ve mali hasara yol açmadan hasarsız hale getirilmesi yönündeki çabalar, “Patlayıcı Madde İmha Timleri”nin kurulmasına neden olmuştur. Türk Deniz Kuvvetleri, bu kapsamdaki ihtiyaçları nedeniyle 1960 yılında Amerika Birleşik Devletleri’ndeki “Patlayıcı Mühimmatın Zararsız Hale Getirilmesi Okulu”na çekirdek personel göndermiştir. Sualtı Savunma Grup Komutanlığı, Amerika Birleşik Devletleri’nde eğitim gören personelin çalışmaları sonucunda 1964 yılında Riva/İstanbul’da kurulmuştur (Polat, 2003, s.308).

3.4.3. Mevcut Yüzer Unsurların Modernizasyonu ve Yenilenmesi

1960-74 yılları arasında, yüzer birliklerin modernizasyonu ve yenilenmesi kapsamında, Amerikan yardımından alınacak gemiler ve milli imkanlarla yapılacak gemiler için tedarik planları hazırlanmış ve uygulamaya koyulmuştur. Amerikan yardımından alınan denizaltılar muhripler ve Almanya’dan alınan hücumbotlar ile gemi sayıları artırılmıştır (Tümer, 2008, s.78).

Türk Denizaltıcılığının gelişim süreci İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Amerika Birleşik Devletlerinin Truman Doktrini ve Marshall yardımı çerçevesinde Türkiye’ye verilen FİLO tipi dört denizaltı ile yeni bir boyut kazanmıştır. Söz konusu denizaltıların sayısı 1960 yılına kadar 10’a ulaşmıştır. 1970 yılında Filo Sınıfı Denizaltıların süratle yenilenmesine duyulan ihtiyaç nedeniyle daha yüksek sürate

sahip, üstün cihaz ve silahlarla donatılmış GUPPY sınıfı denizaltı gemilerinin tedariki için çalışmalar yürütülmüştür. Yenileme programı hazırlanarak, tatbikine Aralık 1970 tarihinde geçilmiş ve toplam 10 adet denizaltı 1973 yılına kadar transfer edilmiştir (Denizaltı Filosu Komutanlığı, 2007, s.118). 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı öncesinde, 4 Filo ve 10 GUPPY sınıfı olmak üzere toplam denizaltı sayısı 14'e ulaşmıştır. Harekât süresince, bu denizaltılardan dördü Ege'de ve ikisi ise Kıbrıs açıklarında görev yapmıştır (Polat, 2003, s.198).

Muhrip sınıfı gemilerin modernizasyonu kapsamında, NATO planları gereğince Amerika Birleşik Devletlerinden 12 adet muhrip alınmış ve Gölcük Tersanesinde TCG BERK gemisi inşa edilmiştir. Böylece, eldeki muhriplerin hepsi 1967-1974 yılları arasında yenilenmiştir. Amerika Birleşik Devletlerinden alınan gemilerin hepsi İkinci Dünya Savaşı esnasında inşa edilmiştir. Amerika Birleşik Devletlerinden alınan muhripler; 3.000 tonluk TCG MUAVENET, TCG ADATEPE, TCG KOCATEPE, TCG TINAZTEPE, TCG ZAFER, TCG M.F.ÇAKMAK ve TCG GAYRET; 2.050 tonluk TCG İSTANBUL, TCG İZMİT, TCG İZMİT, TCG İSKENDERUN ve TCG İÇEL'dir (Büyüktuğrul, 1973, s.36). Birinci Kıbrıs Barış Harekâtı esnasında, TCG ADATEPE, TCG KOCATEPE, TCG TINAZTEPE, TCG M.F.ÇAKMAK, TCG İZMİT ve TCG BERK Kıbrıs bölgesinde görev almışken, diğer 7 muhrip olası Türk-Yunan savaşına karşı tedbir olarak Ege Denizi'nde konuşlanmıştır. Birinci Kıbrıs Barış Harekâtı'nda TCG KOCATEPE'nin kendi uçaklarımız tarafından batırılması üzerine, yerine TCG İÇEL görevlendirilmiş ve söz konusu gemi ikinci harekâta iştirak etmiştir.

Teknolojik alandaki gelişmeler, satıhtan satıha güdümlü mermilerin küçük tonajdaki gemilere yerleştirilebilir hale gelmesi, savunma maliyetlerinin azaltması açısından hücumbotları ön plana çıkartmıştır. Büyük gemilere göre maliyetlerinin az olması, aynı maliyetle daha fazla sayıda hücumbotun yapılabilmesi ve inşa sürelerinin az olması hücumbotlara olan rağbeti artırmıştır (Taluy, 1968, s.21). Dünya bahriyelerindeki hücumbot sayısının artmasına paralel olarak, Türk Deniz Kuvvetlerindeki muharip unsurların modernize edilmesi kapsamında Almanya'dan 1964 yılında 2 adet Nasty sınıfı Hücumbot (Öcal, 2008, s.390) ve 1965-1970 yılları arasında 9 adet Kartal Sınıfı Hücumbot alınmıştır (Polat, 2003, s.175). Nasty Sınıfı

Hücumbotlardan yeterli verimin alınamaması nedeniyle Birinci Kıbrıs Barış Harekâtı öncesinde 1973 yılında hizmetten çıkarılmıştır.

Arap-İsrail Savaşı sırasında 22 Ekim 1967 tarihinde, Mısır'ın Port Said limanının açıklarında karakol yapan İsrail'e ait Eliath muhribi, Mısır'a ait Sovyetler Birliği yapımı KOMAR Sınıfı Hücumbot tarafından atılan güdümlü mermilerle batırılmıştır. Söz konusu gemi tarafından atılan 4 STYX güdümlü mermisinin hepsinin Eliath muhribine isabet etmesi deniz harbinde yeni bir sayfa açmıştır. Bu taarruz gerçekleştiğinde, Batı donanmalarında henüz ne güdümlü mermiler ne de güdümlü mermi atma imkanına sahip hücumbotlar bulunmakta idi. Eliath'ın güdümlü mermi ile batırılması batı devletlerin bu yöndeki çalışmalara ağırlık vermesine neden olmuştur (Özdoğan, 1970, s.1-3). Bu kapsamda, 1960'lı yılların sonunda Norveç ısıya güdümlü PENGUIN güdümlü mermisini geliştirmiştir. Türk Deniz Kuvvetlerindeki hücumbotlara ana silah olarak güdümlü mermilerin kullanılmaları yönünde yapılan çalışmalar neticesinde, 1970 yılında Norveç'ten temin edilen PENGUIN güdümlü mermi ve sistemi 1971 yılından başlamak üzere tüm Kartal Sınıfı Hücumbotlara monte edilmiştir (Polat, 2003, s.175). Güdümlü mermiler geldikte sonra Marmara denizinde, Erdek körfezinde denenmiş ve hedef başarı ile vurulmuştur (Tümer, 2008, s.106). Kıbrıs Barış Harekâtı süresince, 4'ü güdümlü mermili olmak üzere 9 hücumbot olası Türk-Yunan savaşına hazırlık amacıyla Ege'de görev yapmıştır.

1964 yılında hızla gelişmekte olan Gölcük Deniz Fabrikalarının deneyimini artırmak ve donanmanın karakol gemisi ihtiyacını karşılamak amacıyla, 1'i Türkiye'de ve 5'i Amerika'da inşa edilecek olan 6 Hisar Sınıfı Karakol gemisinin yapım anlaşması imzalanmıştır (Öcal, 2008, s.390). 280 tonluk 6 adet Hisar Sınıfı Karakol Gemisi 1965-1966 yıllarında hizmete girmiştir (Büyüktuğrul, 1973, s.36). Bu gemilere ilave olarak, 1973 yılında 2 adet Bora Sınıfı Karakol Gemisi hizmete girmiştir.

Yukarıda belirtilen gemilere ilave olarak TCG NUSRET Mayın Dökücü Gemi 1964 yılında Danimarka'dan; 8 adet "S" Sınıfı Mayın Arama-Tarama Gemisi 1965-1970 yılları arasında, 4 adet "F" Sınıfı Mayın Arama-Tarama Gemisi 1968 yılında, 4 adet PGM-71 Sınıfı Avcıbot 1968 yılında ve TCG DONATAN Onarım/Yatak

Gemisi 1969 yılında Amerika Birleşik Devletlerinden, TCG ÜLKÜ yük gemisi 1972 yılında Federal Almanya'dan transfer edilmiştir.

3.4.4. Gemi İnşa Yeteneklerinin Artırılması

Deniz kuvvetlerinin ana unsuru donanmadır. Donanmanın her bakımdan geliştirilmesi ve güçlendirilmesi ise sahip olunan ve teknik donanımı güçlü olan tersanelerle mümkündür. Türkiye'de özellikle İkinci Dünya Savaşı yıllarında donanmanın ihtiyaçlarını yoğun olarak dış piyasalardan ve dış yardımlardan karşılama yoluna gidilmiştir. Oysaki Atatürk döneminde 1936 yılından itibaren bu ülkede denizaltı yapılmaya başlanmıştı. Deniz Kuvvetlerine ait savaş gemilerinin ve donanımının dış yardımlarla güçlendirme çabaları, millî imkânların gelişimini baltalamıştır (Özlü, II.Dünya Savaşından .., 2006, s.37-38).

Millî politikaların ve millî stratejilerin sınırsız olarak uygulanabilmesi için, askerî gücü oluşturan silâh, araç ve gereçlerimizin millî imkânlar ile geliştirilmesi gerekmektedir. Dış pazarlardan satın alınan silah ve araçlarla savaşların kazanılmadığını ve savunmanın yapılamadığını tarih bize öğretmiştir. Geçmiş tecrübelerinden dersler çıkartan Türk Deniz Kuvvetleri, donanmasını milli sanayiye dayalı olarak geliştirme hedefini, uzun vadeli olarak 1960'lı yıllarda belirlemiştir. Bu dönemde, 1963 yılında Kıbrıs olaylarının patlak vermesiyle amfibi gemi inşasına ağırlık verilmiştir (Silahlı Kuvvetler Dergisi, 2010, s.9).

Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, kendi gemilerimizi kendi imkanlarımızla yapmak amacıyla 1960'lı yılların başında deniz kuvvetleri ana direktifini hazırlamıştır. Dönemin Deniz Kuvvetleri Komutanı olan Oramiral Necdet URAN, Türk Donanma Cemiyeti'nin kuruluşu ve Amaçları hakkında 22 Mayıs 1965 tarihinde Türkiye Radyolarına verdiği demeçte (Çoker, 1994, s.39); *“Gayemiz, Donanma Cemiyeti'nin toplayacağı para ile önce ihtiyacımız olan çıkarma gemilerini yapımına devam etmek, daha sonra da vurucu savaş gemilerini yapmaktır. Şimdi biz çıkarma gemilerimizi istediğimiz sayıya yükseltmek için hızla çalışmaktayız. Çıkarma gemisi, refakat gemisi ve tanker yapabilen bir bahriye, neden vurucu savaş gemilerini, muhripleri yapmasın?”* diyerek Deniz Kuvvetlerinin gemi inşa hedefini belirtmiştir

Deniz Kuvvetlerinin kendi imkanlarımız ile geliştirilirken, tersanelerin geliştirilmesi, personelin eğitim ve donanım yönleri ile geliştirilmesi, malzeme tedariki konuları bir plân dâhilinde programlanmıştır (Özlu, II.Dünya Savaşından ..., 2006, s.37-38). Devlet Plânlama Teşkilatı tarafından hazırlanan beş yıllık kalkınma plânlarına paralel olacak şekilde hazırlanan gemi inşa programlarının ilki 1963–1967 yıllarını kapsayacak şekilde hazırlanmış ve bir geçiş devresi olarak kabul edilmiş, başlangıçta küçük gemiler, çıkarma gemi ve araçları, yardımcı gemiler, karakol gemileri ve jandarma botlarının yapımına yönelik olarak hazırlanmıştır (Özdoğancı, 1968, s.7). Birinci beş yıllık plân döneminde, plan hedeflerine % 92 oranında ulaşılmıştır. İkinci döneme sarkan gemilerle birlikte, plan gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde, çeşitli güç ve evsafa 49 parça gemi ve 67 adet çeşitli deniz aracı inşa edilmiştir (Terzioğlu, 1972, s.10).

İkinci beş yıllık plân dâhilinde 1968–1972 yıllarını kapsayan dönemde ise, 2000'er tonluk dört adet refakat muhribi, on adet 150'şer tonluk avcıbotu, denizaltı gemileri, hücumbotlar, büyük tankerler, kuru yük gemileri, genel maksatlı muhrip, avcı botları, yardımcı gemiler, çıkarma araçlarının yapımı plânlanmıştır (Özdoğancı, 1968, s.7). İkinci beş yıllık plana göre 55 parça irili ufaklı savaş teknesi yapılması planlanmıştır (Terzioğlu, 1972, s.10). Tamamı yurt içinde ve kendi imkanlarımız ile yapılacak olan bu gemilerden ilki 9 Mart 1967'de Gölcük Tersanesinde kızağa konmuştur. Programı mali yönü 540 milyon Türk Lirası olup, 165 milyon Türk Lirasının Türk Donanma Cemiyeti tarafından karşılanması planlanmıştır (Derya Mecmuası, 8 Ekim 1967, s.8). Beş yıllık planlar kapsamında 1963-74 yılları arasında inşa edilen gemi ve deniz araçları Tablo 3.1.'de belirtilmiştir.

Yapılan bu teşebbüsler bir yandan Türk Deniz Kuvvetlerini güçlendirirken diğer taraftan gemilerimizi kendi tersanelerimizde yapmak suretiyle gemi inşa sanayimizin gelişmesinde çok faydalı rol oynamıştır. Gerek ağır sanayi, gerekse diğer yan sanayi dallarının gelişmesinde önemli bir etken olan gemi inşa sanayinin Türk ekonomisine sağladığı fayda aşikardır (Engin, Mayıs 1968, s.3). Yeni Türk Tipi avcıbotları sivil sektörün İstinye, Haliç ve Camialtı tersanelerinde inşa edilmiştir. Böylece, sivil tersanelerinin de iş hacmi genişletilmiş ve harp gemilerinin komplike makine ve elektronik düzenlerine alışkanlık sağlamaları amaçlanmıştır (Gültunca, Ocak 1969, s.2). Sivil Bahriye'nin geliştirilmesi kapsamında 1968 yılı içerisinde, Denizcilik

Tablo 3.1. Beş Yıllık Planlar Kapsamında İnşa Edilen Gemiler

S.NU	ADET	TONAJ	GEMİ CİNSİ	İNŞA YILI	İNŞA YERİ
	1	140	Atıl Yangın Romorkörü	1962-63	Gölcük
	1	2,5	Hisar Tipi Motor	1963	
	8	10	Lale Tipi Motor	1963	
	1	3730	Alb.H.BURAK Akaryakıt Tankeri	1963-65	
	1	4500	Havuz Pontonu	1964	
	2	60	Kuru Yük Şalopası	1964	
	2	200	Taş Dubası	1964	
	2	405	LCU Çıkarma Gemisi	1964-65	
	5	405	LCU Çıkarma Gemisi	1965-66	
	1	477	Koçhisar Karakol Gemisi	1966	
	20	113	Ç-301 Sınıfı Mekanize Vasıta Çıkarma Aracı (LCM)	1965	Taşkızak
	2	405	LCU Çıkarma Gemisi	1965-66	
	2	45	Mesaha Sınıfı Hidrografik Araştırma Yardımcı Gemisi	1963-66	
	3	300	“H”Sınıfı Kıyı Akaryakıt Gemisi	1964-65	Haliç
	2	405	LCU Çıkarma Gemisi	1965-66	
	2	405	LCU Çıkarma Gemisi	1965-66	Camialtı
	4	270	Pınar Sınıfı Su Gemisi	1967-68	
	2	1450	Van Sınıfı Su Gemisi	1966-68	
	1	26	Deniz Katırı	1968	Gölcük
	2	6	Deniz Ambulansı	1969	
	1	17635	Sadık Altıncan Kuru Yük Gemisi	1970	
	2	240	Çamur Dubası	1971	
	1	1950	TCG BERK Refakat Muhribi	1967-72	
	1	1950	TCG PEYK Refakat Muhribi	1968-75	
	4	170	Türk Tipi Avcıbot	1967-69	Haliç
	1	170	Türk Tipi Avcıbot	1967-70	
	1	170	Türk Tipi Avcıbot	1965-69	
	1	170	Türk Tipi Avcıbot	1968-71	
	1	170	Türk Tipi Avcıbot	1968-69	
	1	170	Türk Tipi Avcıbot	1968-70	Camialtı
	1	170	Türk Tipi Avcıbot	1968-69	İstinye
	1	4460	Bnb.Saadettin GÜRCAN Akaryakıt Gemisi	1968-70	Taşkızak
	2	820	Şarköy Sınıfı Kuru Yük Gemisi	1971-72	
	6	300	Ç-101 Sınıfı Tank Çıkarma Gemisi (LCT)	1970-71	
	1	3500	Yüzer Havuz	1972	
	1	3200	Petrol Ofisi Tankeri	1971-72	
	1	170	Cephane Sınıfı Cephane Gemisi	1967	İzmir
	1	170	Cephane Sınıfı Cephane Gemisi	1969	
	1	22	Deniz Ambulansı	1967	
	8	180	Jandarma Botu	1969-71	Gölcük, Taşkızak
	2	25	Motor Yat	1973	Gölcük
	6	26	Deniz Katırı	1974	
	3	60	Mavna	1974	
	1	56	Mayın Toplama Botu	1973-74	
	4	4	Ponton	1974	
	1	234	Kum Dubası	1974	
	1	2500	Asit Tankeri	1974	
	4	300	Ç-101 Sınıfı Tank Çıkarma Gemisi (LCT)	1973	
	1	300	Ç-101 Sınıfı Tank Çıkarma Gemisi (LCT)	1973-74	Taşkızak
	2	170	Türk Tipi Avcıbot	1973-76	
	6	150	Jandarma Botu	1973	
	2	4800/ 5600	Petrol Ofisi Tankeri	1973-74	

Kaynak: Derya Mecmuası'nın muhtelif sayılarından ve Cumhuriyet Donanması isimli eserden derlenmiştir.

Bankası Deniz Nakliyatı Şirketi için 12.400 tonluk Amiral Sadık Altıncan kuru yük gemisi Gölcük Tersanesinde (Derya Mecmuası, Ekim 1968, s.5) ve Amiral Şükrü Okan kuru yük gemisi Camialtı Tersanesinde (Derya Mecmuası, Kasım 1968, s.5) ve 3 adet Petrol Ofisi tankeri 1971-1974 yılları arasında Taşkızak Tersanesi'nde inşa edilmiştir.

Gemilerimizin kendi tersanelerimizde yapılması önemli bir döviz tasarrufu sağlamıştır. Askeri tersanelerimizde yapılan gemiler, dış pazardan alınan gemilere göre daha ucuza mal olmuştur Askeri gemilerde % 40, ticaret gemilerinde ise % 60-70 arasında döviz tasarrufu sağlanmıştır (Olgundemir, 1968, s.7). 1960-1974 yılları arasındaki dönemde, ihtiyaç duyulan gemilerin bir kısmı askeri yardımlarla diğer ülkelerden transfer edilirken, bir kısmı kendi tersanelerimizde inşa edilmiştir. Bu dönemde, 1980'lerin donanmasını kurmak için yeni tip denizaltı, fırkateyn ve hücumbot yapılması için büyük projelerin hazırlıklarına başlanılmıştır. Bu dönemde tersanelerimiz geliştirilerek denizaltı, hücumbot ve fırkateyn gibi gelişmiş harp gemileri inşa edebilecek hale getirilmiştir (Tümer, 2008, s.78).

Denizaltı Filosunu Güçlendirme çalışmalarının son aşaması, Alman ve Türk Tersanelerinde yepyeni AY Sınıfı Denizaltı gemilerinin inşasına başlamak olmuştur. Yeni tip toplam 6 denizaltının ilk ikisinin omurgaları 2 Ağustos 1972 tarihinde Almanya'nın Kiel şehrindeki Howaldtswerke Deutsche Werft (HDW) fabrikasının tezgahlarına konmuştur (Denizaltı Filosu Komutanlığı, 2007, s.129).

1970'li yılların başlarında, Türk Deniz Kuvvetlerine uzun menzilli güdümlü mermilerle teçhiz edilmiş hücumbotların kazandırılması amacıyla çalışmalar başlatılmış ve bu çalışmaların sonuçları 1973 yılında alınmıştır. 1973 yılında Harpoon Güdümlü Mermisi ile teçhiz edilmiş Alman "FPB-57" sınıfı hücumbotların inşasına, biri Alman Lürssen Werft Tersanesi'nde diğer üçü Taşkızak Tersanesi'nde olmak üzere başlanmıştır (Hücumbot Filosu Komutanlığı, 2008, s.131).

3.4.5. Lojistik Destek Yeteneklerinin Artırılması

Türk Deniz Kuvvetlerinin gelişim sürecinde, belirli bir seviyeye ulaşan vurucu unsurların faaliyetlerinin çoğalması söz konusu gemilerin ana üslerinden uzak kalmasına neden olmuştur. Gemilerin ana üslerinden uzakta, harekât üslerinde ve denizde iken başta akaryakıt ve su olmak üzere ihtiyaçlarının karşılanması

maksadıyla, mevcut gemilere ilave olarak Türk tersanelerinde lojistik destek gemileri inşa edilmiş ve dışalım yoluyla yeni gemiler alınmıştır.

1960-74 yılları arasındaki periyotta, Gölcük Tersanesinde inşa edilen TCG ALB.H.BURAK akaryakıt gemisi, 3 adet ‘‘H’’ Sınıfı Kıyı Akaryakıt Tankeri, Amerika Birleşik Devletleri’nden transfer edilen TCG AKBAŞ ve TCG KEPEZ romorkörleri 1965’te; İstanbul Camialtı Tersanesinde inşa edilen TCG ULUBAT, TCG VAN ve 4 adet Pınar Sınıfı Su Gemisi 1968’de, Taşkızak Tersanesinde inşa edilen TCG BNB.S.GÜRÇAN akaryakıt gemisi 1970’te, Taşkızak Tersanesinde inşa edilen TCG ŞARKÖY ve TCG KANARYA kuru yük gemileri 1972’de ve Amerika Birleşik Devletleri’nden transfer edilen TCG GAZAL romorkörü 1973’te hizmete girmiştir.

Türk Deniz Kuvvetleri envanterine 1948 yılından itibaren giren Amerikan yapımı denizaltıların overhol denilen büyük bakımları ve batarya değişimleri, başlangıçta Amerikalı uzmanların katılımıyla Gölcük Tersanesinde yapılmıştır. Gemiler 1952’den itibaren şnorkel tadilatı, yeni cihaz montesi ve mukavim tekne bakımları için Amerika Birleşik Devletlerine gitmiştir. Daha sonra, 1957’den itibaren ikinci kez overhol denilen büyük bakımlar maksadıyla Amerika Birleşik Devletlerine gitmiştir. Denizaltı gemilerinin tekne onarımları, 1964 yılından itibaren Gölcük Tersanesinde yapılmaya başlanmıştır. Böylece büyük ölçüde döviz tasarrufu sağlandığı gibi başta Pakistan olmak üzere diğer ülke denizaltılarının overhol denilen büyük bakımları yapılarak döviz getirisi de sağlanmıştır (Derya Mecmuası, Haziran 1968, s.4). Onarım imkanlarının artırılması açısından tersanelerde bulunan kızak ve tezgahlar yenilenmiş ve çok sayıda yüzer havuz temin edilmiştir.

Türk Deniz Kuvvetleri, 1960’lı yıllara kadar büyük onarımlar için gemilerini yurt dışına gönderiyor iken 1970’li yılların başından itibaren kendi gemilerini inşa eder duruma gelmiştir (Silahlı Kuvvetler Dergisi, 2010, s.9).

3.4.6. Deniz Hava Kuvvetinin Oluşturulması

Hava gücü esas olarak ilk defa Birinci Dünya Savaşı esnasında sahneye çıkmıştır. Denizdeki ilk performansı belirsiz ve sonuca etki etmekten uzak kalmıştır. İkinci Dünya Savaşı’nda ise uçaklar hareket kabiliyeti, sürat ve irtifa avantajları ile

deniz kuvvetini temelden değiştirmiş ve donanmanın hayati bir parçası olduğu gerçeği hakkındaki şüpheleri ortadan kaldırmıştır (Benbow, 2002, s.105).

İlk yıllarda deniz uçaklarından sadece keşif ve denizaltı tehdidine karşı gemilerin korunması maksadıyla yararlanılmışken, hava araçları ve sistemlerin gelişmesiyle deniz havacılığın görev yelpazesi, taarruz, ordu desteği ve arama kurtarmayı kapsayacak şekilde genişlemiştir (Dağlılar, 2007, s.19).

İkinci dünya savaşında askeri maksatlarla kullanılmaya başlayan helikopterler savaş sonrası dönemde büyük bir gelişme göstermiş ve 1950'den itibaren deniz havacılığında helikopterlere verilen önem sürekli artmıştır (Dağlılar, 2007, s.32). Çok küçük bir alanda iniş-kalkış yapabilen ve istenilen zamanda istenilen irtifada havada durabilen helikopterler deniz harekâtında da gittikçe artan bir tatbikat sahası elde etmiştir (Bargut, 1968, s.8). Helikopterlerin deniz sahasında ilk kullanımı, denize düşen uçakların personelini kurtarmak ve gemi-sahil arasında yapılan muhaberenin menzilini artırmak için aracılık yapma şeklinde olmuştur. Zaman içinde, daha güçlü helikopterlerin yapılmasıyla, bu hava araçlarının denizaltı savunma harbinde büyük bir potansiyele sahip olduğu fark edilmiştir (Dağlılar, 2007, s.32-33).

İkinci Dünya savaşı sonrasında, teknolojik gelişmenin getirdiği en korkunç silahlardan biride uzun seyir menziline, sualtı ve suüstündeki yüksek sürate, yüzlerce metreye dalma kabiliyetine, uzun süre sualtında kalabilme ve kıtalararası balistik füze taşıyabilme özellikleri sahip nükleer denizaltılar olmuştur. Klasik muhriplerin bu denizaltılar karşısında yetersiz kalması üzerine denizaltı savunma helikopterleri ve bu helikopterleri taşıyabilecek gemiler geliştirilmeye başlanmıştır (Gültunca, 1968, s.7). Helikopterler, sahip oldukları akustik sistemlerle suüstü gemilerinden millerce uzaktaki denizaltıları tespit etme ve taşıdıkları torpidolar vasıtasıyla denizaltıları imha etme imkanı elde etmiştir.

Deniz helikopterleri, düşman denizaltıların tespit edilmesi dışında, deniz mayınlarının aranması, askeri birlikleri teçhizatları ile birlikte çıkarma bölgesine nakledilmesi, ateş desteği sağlanması, batan gemilerin personelinin kurtarılması, malzeme nakliyatı, suüstü keşfi ve tespit edilen suüstü gemilerine taarruz etmek için kullanılabilir (Bargut, 1968, s.8-11).

1914 yılında kurulan Türk Deniz Havacılığı, İkinci Dünya Savaşının sonuna kadar faaliyetlerine devam etmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki dönemde, imkansızlıklar nedeniyle yeni uçak alınamaması ve mevcut uçakların ise eskimesi nedeniyle hizmet dışına çıkarılmasıyla deniz görevlerine tahsisli hava birliği kalmamış ve 1947 yılında Türk Deniz Havacılığının ilk bölümü sona ermiştir (Polat, 2003, s.219-222).

Üç tarafı denizlerle çevrili olan Türkiye'nin, hem suüstü hem de denizaltı tehdidine karşı büyük fayda sağlayan deniz hava gücünden mahrum kalmaması için 1960'lı yılların sonunda adım atılmaya başlanmıştır. Donanma'nın görev ihtiyacını karşılamak maksadıyla döner ve sabit kanat olmak üzere iki filonun kurulmasına karar verilmiştir. 1960 yılların sonlarında deniz hava gücü için ihtiyaç duyulan pilot ve operatörler diğer kuvvetlerin imkanlarından istifade ile yetiştirilmeye başlanmıştır (Dağlılar, 2007, s.113-114).

1971 yılı içerisinde Hollanda'dan 4 adet S2-A Tracker uçağı temin edilerek 18 Ekim 1971'de 301'inci Deniz Hava Filo Komutanlığı Etimesgut/Ankara'da kurulmuştur. S2A uçakları ile uçuş eğitimleri sürerken, Amerika Birleşik Devletleri tarafından kullanım dışı bırakılan, S2A'dan daha büyük ve gelişmiş bir model olan S2E uçaklarının tedariki için çalışmalara başlanılmıştır. Toplam 12 adet S2E uçağı tedarik edilmiştir. Bu uçakların gelmesiyle, Ankara'daki 301'inci Deniz Hava Filo Komutanlığı 04 Ağustos 1972'de Bandırma'da bulunan 6'ncı Ana Jet Üs Komutanlığına konuşlandırılmıştır (Polat, 2003, s.224). S2E Tracker uçağı 1000 deniz mili azami uçuş mesafesine sahip olup 8 saat boyunca havada kalabilmekteydi. Uçaklar denizaltılara karşı torpido ve su bombası taşıma imkanına sahipti (Öcal, 2008, s.398).

1971 yılı başında İtalya'dan 3 adet AB-204B tipi helikopter alımına karar verilmiştir. Diğer hazırlıkların tamamlanmasıyla 15 Ağustos 1972'de Güvercinlik/Ankara'da Deniz Helikopter Skadron Komutanlığı kurulmuştur. Eğitimlerini Kara Kuvvetlerine ait helikopterlerle sürdüren filonun kendi helikopteri sırasıyla 4 Ekim 1972, 25 Mart 1973 ve 11 Nisan 1973 tarihlerinde gelmiştir. Deniz Helikopter Skadron Komutanlığı kendi helikopteri ile uçuşa başladıktan sonra adı Deniz Helikopter Birliği Komutanlığı olarak değiştirilmiştir. Donanma'ya daha yakın olması maksadıyla helikopterler, 19 Mayıs 1973'te İzmit'teki Cengiz Topel Hava

Meydanına konuşlandırılmıştır. Aynı tarih'te Deniz Helikopter Birliği Komutanlığı ismi 351'inci Deniz Helikopter Filosu olarak değiştirilmiştir. Deniz Kuvvetlerinin envanterine giren AB-204 helikopteri AS-11/12 tel güdümlü mermi ile MK 44 torpido ve MK54 su bombası atma imkanına sahipti. Helikopterler SAT Harekâtı, personel/malzeme nakli ve sahip oldukları radar ile keşif görevlerinde kullanılmıştır (Dağlılar, 2007, s.120-121).

1974 Haziran ayında, Denizkurdu Tatbikatı maksadıyla 301'inci Deniz Hava Filosu Bandırma'dan ve 351'inci Deniz Helikopter Filosu Topel'den Çiğli/İzmir'e intikal etmiştir. Tatbikat sırasında, Kıbrıs olaylarının patlak vermesiyle helikopterler Ege yaklaşma sularında keşif yapmaya, Uçaklar ise Akdeniz'deki keşif harekâtına katkı sağlamak maksadıyla Antalya meydanına intikal ettirilmiştir. Yeniden kuruluş aşamasında olan deniz havacılık, Kıbrıs Barış Harekâtında kendine verilen keşif/gözetleme görevlerini yerine getirmiştir. Harekât boyunca Antalya'ya konuşlu uçaklar 66 sorti ve 339 saat keşif/gözetleme uçuşu, Çiğli'ye konuşlu helikopterler ise Ege'de 149 sorti, 503 saat silahlı keşif uçuşu icra etmiştir (Dağlılar, 2007, s.126).

3.5. 1974 Kıbrıs Olayları ve Türk Deniz Kuvvetlerinin Kıbrıs'a Müdahaleye Yeterliliğinin Analizi

1974 yılına gelindiğinde, Türk Silahlı Kuvvetleri Kıbrıs'a yönelik bir harekât için hazır hale gelmiştir. Bu kapsamda, Hava Kuvvetleri 5 bin kişilik bir hava indirme tugayını, 2 parti halinde de olsa taşıyabilecek taşıma uçağına ve o sayıda paraşüte sahipti. Kara Kuvvetleri elindeki helikopter sayısı da bin kişilik piyade taburunu tüm silah ve personeliyle bir yerden alıp uzak bir diğer yere taşıyabilecek sayıya ulaşmıştı. Deniz Kuvvetlerinde 1963'te hiç bulunmayan çıkarma araçlarının sayısı, 4-5 bin kişilik bir birliği kademeler halinde bir kıyından diğer bir kıyıya çıkarabilecek kadar artmıştı. Kısacası, Türk Silahlı Kuvvetleri 1964 ve 1967 olaylarından gerekli dersleri almış ve her bakımdan bir denizaşırı harekât için hazır hale gelmiştir (Artuç, 1989, s.167).

1964 ve 1967 yıllarındaki çıkarma girişimlerinin engellenmesi, Türk Deniz Kuvvetleri açısından faydalı olmuştur. Çünkü, o günkü şartlarda Kıbrıs'a çıkmak için yeterli gücümüz bulunmamakta idi. 1968-74 yılları arasında her an çıkarma yapılacakmış gibi hazırlık yapılmıştır (Mütercimler, 1998, s.162-164). Bu süreçte,

denizaşırı harekâta göre eğitilmiş donatılmış, hazırlanmış, seçkin ve nitelikli özel birlikler olan Amfibi Deniz Piyade Alay Komutanlığı'na ilave olarak bir deniz komando birliği ve bir sualtı tahrip birliğini de ihtiva eden yeterli bir amfibi kuvveti geliştirmiş ve buna paralel olarak da, bir filoyu her türlü teçhizat ve malzemesiyle denizaşırı bir bölgeye nakledebilecek ve kıyıya çıkarabilecek güçte bir deniz taşıma ve çıkarma potansiyelini sağlamıştır (Atabey, 2002, s.60).

1970'li yıllarda Kıbrıs'taki olayların temposuna bağlı olarak, kritik noktaya yaklaştıkça alınan tedbirler içerisinde gemilerin Mersin'de kalmasına karar verilmiştir. Kıbrıs'ta muhtemel herhangi bir harekâta hazır olmak maksadıyla, muhriplere ilave olarak, 2 tane denizaltı, lojistik destek görevli bir akaryakıt gemisi ve su gemileri Mersin bölgesinde rotasyon görevi icra etmiştir. Muhtelif tarihlerde hem çıkarma tatbikatı, hem sancak gösterme hem de normal eğitim planlarını uygulamak üzere denizde eğitimler ve Doğu Akdeniz limanlarına liman ziyaretleri yapılmıştır. O devirde birkaç kere Girne açıklarına seyir yapmak suretiyle gösteri harekâtı icra edilmiştir (Tümer, 2008, s.79).

Çıkarma gemilerinin sayısının artması ile Çıkarma Birlikleri Komodorluğu teşkil edilmiş ve Mersin'de konuşlandırılmıştır. Mersin'deki birliğin gelişmesi ve gemi sayısının artması üzerine bir üs haline getirilmesi üzerinde durulmuş ve müteakiben Mersin Deniz Üs Komutanlığı kurulmuştur (Tümer, 2008, s.79).

4. KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI VE TÜRK DENİZ KUVVETLERİNİN HAREKÂTA ETKİSİ

4.1. Harekât Öncesi Türk Silahlı Kuvvetlerinin ve Muhasım Kuvvetlerin Mukayesesi

4.1.1. Kıbrıs Barış Harekâtı'na İştirak Eden Türk Silahlı Kuvvetleri ve Türk Mukavemet Teşkilatı Birlikleri

Barış Harekâtı başlamadan önce, Kıbrıs'ta Türk Silahlı Kuvvetleri birliği olarak sadece 1959 tarihli Londra ve Zürih Antlaşmaları gereğince Ada'da bulunan Kıbrıs Türk alayı bulunmakta idi. Ayrıca, Türkiye'nin desteği Kıbrıslı Türkler tarafından 1958'de kurulan Türk Mukavemet Teşkilatı kısıtlı imkanları ile kendilerini savunmakta idi. Kıbrıs Barış Harekâtı'na, Kıbrıs Türk Alayı ve Türk Mukavemet Teşkilatına ilave olarak, denizden çıkarılan ve Paraşüt/Helikopterle indirilen Türk Silahlı Kuvvetleri birlikleri de iştirak etmiştir

4.1.1.1. Türk Silahlı Kuvvetleri

Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Konya'daki 2'nci Ordu Komutanı Orgeneral Suat Aktulga'nın sorumluluğunda, Yıldız Atma-4 Harekât Planı çerçevesinde icra edilmesine karar verilmiştir. Kıbrıs'a 2'nci Ordu Komutanlığına bağlı Adana'daki 6'ncı Kolordunun gönderilmesi kararlaştırılmıştır. 6'ncı Kolordu Komutanı Korgeneral Nurettin Ersin'in emrine verilen birlikler; Mersin bölgesinde kurulacak Çakmak Özel Görev Kuvveti, Bolu'daki Komando Tugayı, Kayseri Hava İndirme Tugayı, İskenderun'da konuşlu 39'uncu Piyade Tümeni, Ankara'da konuşlu 28'inci Piyade Tümeni, Lefkoşa'da bulunan Kıbrıs Türk Alayı ve Bayraktarlık emrindeki tüm Kıbrıs Mücahitleriydi (Artuç, 1989, s. 167-169).

4.1.1.1.1. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Kıbrıs Planları

1963-1964 yıllarında, Kıbrıs'ta yaşanan olaylarla birlikte, Genelkurmay Başkanlığı tarafından Kıbrıs'a yönelik olarak daha önceden hazırlanan planlar, ordunun silah ve imkanları artıkça geliştirilmiştir (Artuç, 1989, s.166). 1963'te Kıbrıs'a müdahale için birliği olmayan, 1967'de ise kısıtlı imkan kabiliyeti bulunan

Türk Silahlı Kuvvetleri, 1974 Temmuz’unda; iki taburu paraşütle atabilecek, bir taburu helikopterle taşıyabilecek, dört taburu bir kısım tank ve topla birlikte tek seferde denizden çıkarabilecek duruma gelmiştir (Evcil, 1999, s.21).

Genelkurmay Başkanlığının Kıbrıs ile ilgili üç ana planı vardı. Bunlar 24 veya 48 saat içinde müdahale planları ile iki safhalı geniş müdahale planı idi. 24 ve 48 saatlik müdahale planları sadece hava bombardıman harekâtını ihtiva etmekte, herhangi bir çıkarma veya hava indirme harekâtını kapsamamaktaydı. Geniş Müdahale Planları Yıldız ve Atma Kod adlı planlardan oluşuyordu. Yıldız Planının özeti şöyledir: Çıkarma birlikleri ile Magosa’nın 30 km kadar kuzeyindeki Boğaziçi bölgesine çıkılacak, buradan batıya ilerlenecek ve “Attila Safha Hattı” denilen ve genel olarak Trodos Dağlarının doğu eteklerinden geçen hatta ulaşılacaktı. İkinci safhada ise Kıbrıs’ın tümü işgal edilecekti (Çalık, 2006, s.59-60).

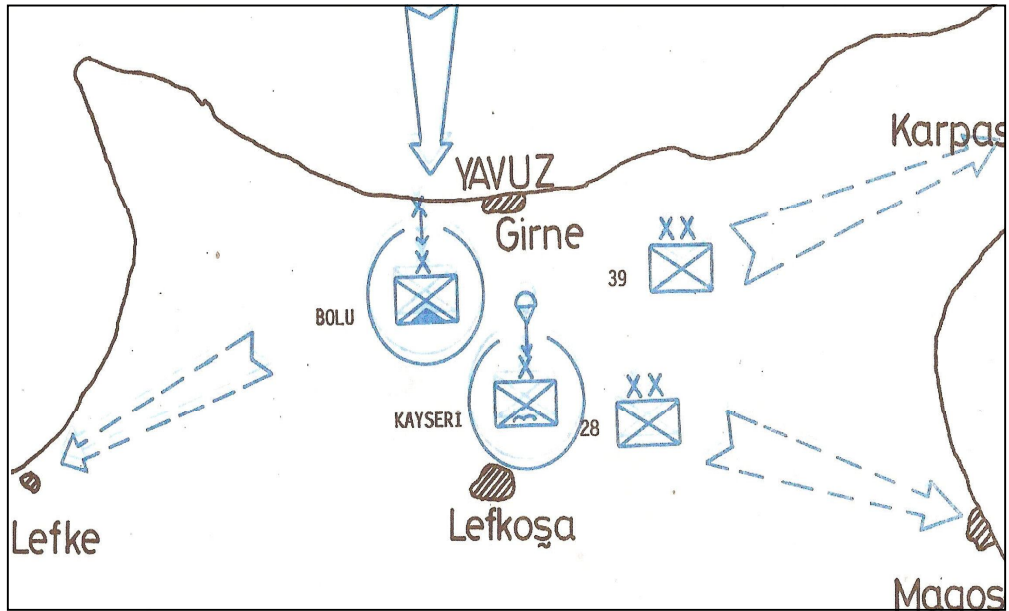
1972 yılından itibaren Türk ordusunda helikopterlerin yeterli ölçüde girmesi üzerine, helikopter ve hava indirmesi ile çıkarma harekâtının koordineli olarak yapılması fikri Türk Silahlı Kuvvetleri’nde belirmiştir. Bunun üzerine geliştirilen Atma planı şöyle idi: Çıkarma birlikleri Girne bölgesinden çıkacak, Lefkoşa kuzeyi bölgesine hava indirmesi ve uçar birlik harekâtı icra edilecek, kıyıbaşı tesisini müteakip batıda Omorfo, güneyde ise Larnaka’ya kadar harekât geliştirilecekti (Çalık, 2006, s.60).

Yıldız ve Atma Harekât Planlarının 5 alt planı bulunmakta idi. Bunlar Magosa bölgesine çıkarma yapılmasını öngören Yıldız-70 Harekât Planı, sadece hava indirme ve uçarbirlik harekâtını öngören Yıldız Atma-1 Harekât Planı, Yıldız Atma-2 Harekât Planı, zor durumlarda havada ikmal yapılmasını öngören Yıldız Atma-3 Harekât Planı ve Kıbrıs Barış Harekâtı’nda uygulanan Yıldız Atma-4 Harekât Planı’dır (Çetiner, 2007, s.46-47).

Genelkurmay Başkanlığı tarafından 15 Temmuz 1974’te gerekli değişiklikler yapılarak yayınlanan Yıldız Atma-4 Harekât Planı 2 safhalı bir harekâtı öngörmekteydi. Şekil 4.1.’de belirtilen Yıldız Atma-4 Harekât Planının özeti aşağıda belirtilmiştir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.5):

- Birinci safhada; Kıbrıs Türk Alayı ile Lefkoşa ve Boğaz sancakları, Girne Boğazı-Gönyeli ve Lefkoşa arasında kalan üçgen bölgeyi⁴ kontrol altına alırken, hava indirme ve komando tugayları ile bu bölgeye hava indirme ve uçurbirlik harekâtı icra edilecek, bu harekâtla koordineli olarak da, birinci kademe olan ÇAKMAK Özel Görev Kuvveti ile Girne plajlarına amfibi harekât icra edilecek, bilahare inen ve çıkan kuvvetlerle birleşme sağlanacak,
- İkinci safhada; kıyı bölgesinin emniyete alınmasını müteakip ikinci kademe olan 28'inci Piyade Tümeni ve 39'uncu Piyade Tümeni'nin ÇAKMAK Özel Görev Kuvveti'nde olmayan diğer unsurları olan BORA Özel Görev Kuvveti Ada'ya çıkarılarak, sıklet merkezi doğuda olmak üzere, doğu ve batı istikametinde taarruzla ŞAHİN hattı'na kadar olan bölge ele geçirilecek,
- Yapılan planlamaya göre hava taarruzları 20 Temmuz saat 05.00'de, indirme ve çıkarma harekâtı saat 06.30'da başlayacak, harekât 6'ncı Kolordu Birliklerince icra edilecekti.

Şekil 4.1. Yıldız Atma-4 Harekât Planı

Kaynak: Çetiner, 2007, s.48

⁴ Üçgen Bölge: Lefkoşa-Girne yolunun doğu ve batısında kuzeyde St.Hillarion Kalesi ve Türk Bozdağ'ı, batıda Göçeri-Gönyeli-Lefkoşa, doğuda Boğaz-Dikoma-Hamitköy-Lefkoşa arasında kalan, şekil itibarı ile üçgene benzediği için "Üçgen Bölge" diye anılan en büyük Türk Kantonu'dur.

Harekât planının ağırlık noktasını oluşturan Üçgen bölge, anavatan Türkiye'ye yakınlığı ve konumu ile stratejik öneme sahiptir. Lefkoşa-Girne yolu üzerinde bulunan Boğaz bölgesi Beşparmak Dağlarını ikiye bölmekte idi. Dağın doğu ve batı yakasında mücahitlerin kontrolünde küçük birer bölge bulunmakta idi. Beşparmak dağlarının güneyinde Kırnı veya Pınarbaşı olarak bilinen, Mücahitler tarafından yapılmış ve sadece küçük uçakların inebileceği bir havaalanı bulunmakta idi. Girne Boğazı ve bölgesi, Mücahitlerin Boğaz Sancağının sorumluluğu altında idi (Serter, 2006, s.96).

4.1.1.1.2. Türk Kara Kuvvetleri

Kıbrıs'a çıkacak olan kara kuvveti Tuğgeneral Süleyman TUNCER'in emrindeki Çakmak Özel Görev Kuvvetiydi. Mersin'de teşkil edilen Çakmak Özel Görev Kuvvetinin bünyesinde aşağıda belirtilen birlikler bulunmaktaydı (Okçay, 2000, s.9).

- Tugay Karargahı,
- 2 taburlu Deniz Piyade Alayı,
- 3 piyade taburu, 1 tank bölüğü ve 1 mekanize piyade bölüğünden oluşan 50'nci Piyade Alayı,
- Topçu taburu,
- İstihkam Bölüğü,
- Muhabere Takımı,
- Levazım Takımı
- Sıhhiye Takımı.

İki taburlu Deniz Piyade Alayının Ertuğrul Çıkarma Gemisine, bir topçu taburu ve bir tank bölüğü ile takviyeli 50'nci Piyade Alayının da çıkarma araçlarına bindirilmesiyle 19 Temmuz 1974 sabahı Çakmak Özel Görev Kuvveti, Mersin'den harekete hazır hale getirilmiştir (Mütercimler, 1998, s.183-184).

Çakmak Özel Görev Kuvveti ile harekâtın ilk safhasında 18 kilometre genişliğinde ve 22 kilometre derinliğinde bir kıyı şeridinin ele geçirilmesi öngörülmüştür. Ön kuvvet harekâtı 06:30'da başlayacak ve Çakmak Özel Görev Kuvveti 08:30'dan itibaren Pladini plajına çıkmaya başlayacak ve çıkarma 5 dalgada

tamamlanacaktı (Çetiner, 2007, s.49). Bu dalgalara ait planlamalar aşağıda belirtilmiştir (Çalık, 2006, s.63).

- Amfibi Taarruz
- Su Altı Taarruz Timlerinin Su Altı Aramaları
- 1'inci Dalga Deniz Piyade Alayı
- 2'nci Dalga 50'nci Piyade Alayı
- 3'üncü Dalga Tank, Mekanize, İstihkam Birlikleri
- 4'üncü Dalga 2'nci Topçu Taburu
- 5'inci Dalga Muharebe Hizmet Destek Birlikleri

Çakmak Özel Görev Kuvveti'nin kara harekât planı şu şekilde idi: İlk dalgada çıkacak olan Deniz Piyade Alayı emniyetli bir kıyı başı tesis edecek, müteakiben diğer dalgalarda çıkacak olan 50'nci Piyade Alayına bağlı birlikler, Deniz Piyade Alayı'nın üzerinden aşarak 1'inci Piyade Taburu ile batıya Karava bölgesine, 2'nci Piyade Taburu ile güneye Fteriha-Beşparmak Dağları bölgesine ve 3'ncü Piyade Taburu ile doğuya Ayyorgi-Zeytinlik bölgesine ilerlenecekti. Böylece, kıyıbaşı elde edilecek ve elde edilen kıyıbaşı hattı savunulacaktı.

Tuğgeneral Sabri DEMİRBAĞ'ın emrindeki 3 taburdan oluşan Komando Tugayı, 16 Temmuz 1974'te 280 araçla Bolu'dan yola çıkmıştır. 1100 kilometrelik yol boyunca tek bir kazaya yol açmadan 19 Temmuz 1974 sabahı Taşucu'nun güneybatısında bulunan ve Anadolu'nun çıkarma bölgesine en yakın yeri olan Ovacık kasabasına gelmiştir. Ovacık'ta, Komando Tugayı'na Nevşehir Jandarma Komando Taburu ile 230'uncu Piyade Alayının 1'inci Taburu da katılmıştır. Böylece, tugaydaki tabur sayısı 5'e yükselmiştir. Bu birlikleri taşıyacak olan yaklaşık 70 helikopterde Ovacık bölgesine gelmiştir. Ordunun elindeki helikopter sayısı aynı anda bir taburu taşıyabilecek kadar idi (Artuç, 1989, s.187). Komando Tugayı bağlı 5 tabur helikopterler aracılığıyla aşağıda belirtilen sırada göre Kıbrıs'a taşınmıştır (Artuç, 1989, s.188-189).

- 1'inci tabur 20 Temmuz 1974 08:15'ten itibaren Boğaz bölgesini savunan Boğaz mücahitlerini takviye ederek Boğaz'ı güven altına almak amacıyla Kırnı (Pınarbaşı) havaalanı civarına inmiş,

- 2'nci tabur 20 Temmuz 1974 11:45'ten itibaren Kırnı (Pınarbaşı) havaalanı civarına inerek 1'inci taburun ardından boğaza intikal etmeye başlamış,
- 3'üncü tabur 20 Temmuz 1974 15:45'ten itibaren Gönyeli bölgesine inmiş,
- Nevşehir Jandarma Komando Taburu 20 Temmuz 1974 18:45'ten itibaren Hamitköy bölgesine inmiş,
- Taşınması ertesi güne kalan, 230'uncu Piyade Alayı 1'inci taburu ise 21 Temmuz 1974'te 0900'da Gönyeli bölgesine inmiştir.

Barışta İskenderun ve çevresinde konuşlu bulunan 39'uncu Piyade Tümeni, Sampson darbesiyle birlikte sefer görev yerlerinde toplanmış ve hazırlıklarını tamamlamıştır. Eldeki mevcut çıkarma araçlarıyla bir defada ancak bir tugaylık kuvvet çıkarılabilmesi nedeniyle, Tümen'de Bora Özel Görev Kuvveti oluşturulmuştur. Tuğgeneral Hakkı Borataş komutasındaki Bora Özel Görev Kuvveti 22 Temmuz 1974'te ikinci kademe olarak 22 çıkarma aracı, DONATAN ve TRUVA gemileri ile Kıbrıs'a çıkmıştır (Artuç, 1989, s.239).

4.1.1.1.3. Türk Deniz Kuvvetleri

Kıbrıs'ta Sampson darbesi yaşanırken, Türk Deniz Kuvvetlerine ait gemiler Doğu Akdeniz ve Ege'de Denizkurdu-74 Tatbikatı icra etmekteydi (Öcal, 2008, s.403). 1970'li yıllarda Türk Deniz Kuvvetleri muhtelif tarihlerde farklı denizlerde tatbikatlar icra etmekteydi. En kapsamlı tatbikatlar olan Denizkurdu Tatbikatları Denizkurdu-1 ve Denizkurdu-2 olmak üzere yılda iki defa yapılmaktaydı. Denizkurdu-1 genellikle kış aylarında Karadeniz'de, Denizkurdu-2 ise yaz aylarında Ege ve Doğu Akdeniz'de icra edilmekteydi (Tümer, 2008, s.80).

Denizkurdu-2/74 devam ederken, Sampson darbesi nedeniyle 17 Temmuz 1974 günü saat 14:00'da askeri teyakkuz durumuna geçilmiş ve saat 19:00'da da Genelkurmay Başkanlığından şifaen alınan YILDIZ ATMA-4 emri gereğince; Deniz Kuvvetlerinin vazifesi aşağıdaki şekilde belirlenmiştir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.6).

“Kıbrıs ve buna paralel olarak Yunanistan’la gelişen durum muvacehesinde yurdumuzun hükümranlılığı ve hakları ile deniz alaka ve menfaatlerini korumak ve kollamak maksadıyla; Akdeniz ve Ege harekât alanında,

- *Kıbrıs’a çıkarma harekâtı yapmak ve bu harekâtla ilgili taarruz ve savunma görevlerini ifa etmek,*
- *Yunanistan harbe girdiği takdirde, Ege’de deniz menfaatlerimizin korunmasını sağlamak, düşmanın deniz menfaatlerine taarruz etmek,*
- *Kıyılarımızı ve adalarımıza vaki olacak akınları önlemek,*
- *Alınacak emre göre MİDİLLİ ve SAKIZ Adasına çıkarma yapmaktır.”*

YILDIZ ATMA-4 Planı çerçevesinde Denizkurdu-2/74 tatbikatına iştirak etmekte olan birlikler de dahil olmak üzere faal durumdaki tüm deniz birlikleri, planlı mevkielelerine sevk edilmiştir. YILDIZ ATMA-4 Planı’nın uygulama emri alındığında, Deniz Kuvvetleri plandaki görev organizasyonuna geçerek Donanma Komutanı emrinde Batı Görev Kuvveti Komutanlığı ve Harp Filosu Komutanı emrinde Güney Özel Görev Kuvveti Komutanlığı teşekkül ettirilmiştir. Olası bir Türk-Yunan savaşı ihtimaline karşılık, Ege Denizi’nde Deniz Kuvvetleri Komutanlığı emrinde 4 denizaltı, Donanma Komutanlığı emrinde 7 muhrip, 4’ü güdümlü mermili 9 hücumbot, TCG ÜLKÜ, Çiğli/İzmir’de konuşlu 3 helikopter ve Antalya’da konuşlu 6 deniz karakol uçağı ile tertiplenilmiştir. Kıbrıs’a çıkarma yapılması kapsamında, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı emrinde 2 denizaltı ve Harp Filosu Komutanı emrinde aşağıda belirtilen gemilerle Mersin bölgesinde tertiplenilmiştir (Çakıroğlu, 2000, s.40-41).

- 5 muhrip (TCG KOCATEPE, TCG M.F. ÇAKMAK, TCG ADATEPE, TCG TINAZTEPE, TCG İZMİT), TCG BERK refakat muhribi, TCG AKHİSAR ve TCG DEMİRHİSAR karakol botları,
- TCG ERTUĞRUL, TCG BAYRAKTAR, TCG SANCAKTAR ile 12 LCM, 11 LCU ve 12 LCT’den oluşan çıkarma gemileri,
- TCG DONATAN, TCG ÇEŞME, TCG KUVVET, TCG KEPEZ, TCG ALBAY H.BURAK, TCG ULUBAT, TCG ŞARKÖY ve TCG KANARYA lojistik destek gemileri,
- 4 SEYDİ sınıfı Mayın Karşı Tedbirleri gemisi (TCG SAROS, TCG SİLİFKE, TCG SARIYER, TCG SIĞACIK),
- Jandarma botu (Sahil Güvenlik botu) J-14, J-18 ve J-20

- Ayrıca, seferde el atılan KÖYCEĞİZ, TRUVA, ALTINCAN, RENKTAŞ, MİLAS, MORDOĞAN, YENİGÜN, ALEMDAR, KAPTAN MEHMET, İMROZ, RAGİP GÜMÜŞPALA, MİMAR SİNAN ve KOSOVA nakliye gemileri.

Amfibi Görev Grubu Komutanı olarak tefrik edilen Harp Filosu Komutanına bağlı birlikler; çeşitli çıkarma gemileri, çıkarma araçları ve nakliye gemilerinden oluşan Amfibi Görev Birliği; 4 muhripten oluşan Yakın Destek/Deniz Ateş Destek Birliği; 1 muhrip, 1 refakat muhribi ve 2 karakol gemisinden oluşan Emniyet ve Perde Birliği; 4 adet mayın gemisinden oluşan Mayın Karşı Tedbirler Birliği; 2 SAT timi, 1 SAS timi ve 3 adet jandarma botundan oluşan Plaj Keşfi ve Sualtı Tahrip Birliği; Mersin Limanında bulunan Türk bandıralı ticari gemiler ve çıkarma gemilerinden oluşan Amfibi Aldatma Birliği ve 3 adet gemiden oluşan Lojistik Destek Birliği bulunmakta idi. Bu birliklere verilen vazifeler aşağıda belirtilmiştir (Çakıroğlu, 2000, s.41-43).

- Amfibi Görev Grubu Komutanı: Amfibi harekâta tahsis edilen kuvvetlerle Girne-Yavuz Çıkarma Plajı arasındaki bölgede bir kıyıbaşı tesis etmektir.
- Amfibi Görev Birliği Komutanı: Çıkarma kuvvetini hedef bölgesine intikal ettirmek ve kıyıya hücumu sağlamaktır.
- Yakın Destek/Deniz Ateş Destek Birliği Komutanı: Deniz geçiş safhasında Amfibi Görev Birliğine yakın destek sağlamak ve hedef bölgesinde deniz ateş desteği sağlamaktır. Diğer bir görevi de, Yunanistan'dan Kıbrıs'a yönelik deniz nakliyatına mani olmaktır.
- Emniyet ve Perde Birliği Komutanı: Deniz geçiş safhasında ve çıkarma safhasında Amfibi Görev Birliğinin yakın emniyetini sağlamaktır.
- Mayın Karşı Tedbirler Görev Birliği Komutanı: Mayın tehdidine karşı amfibi görev birliğinin emniyetini sağlamaktır.
- Plaj Keşfi ve Sualtı Tahrip Birliği: Plaj sahasının keşfi ve sualtı engellerinin temizlenmesidir.
- Amfibi Aldatma Birliği: Düşmanı yanıltmak ve kendisi için uygun olmayan bir hareket tarzını kabul etmesini sağlamaktır.
- Lojistik Destek Birliği: Deniz birliklerinin su ve yakıt ihtiyaçlarını karşılamaktır.

4.1.1.1.4. Türk Hava Kuvvetleri

Hava harekâtı, 2'nci Taktik Hava Kuvvetleri Komutanlığı sorumluluğunda idi (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.6). 2'nci Taktik Hava Kuvveti Komutanlığı emrinde, Diyarbakır'daki 8'inci üs, Malatya'daki 7'nci Üs ve Merzifon'daki 5'inci üsler vardı. Kısa bir süre sonra, Paraşüt birliklerini Kıbrıs'a taşıyan Kayseri'deki 12'nci üs ile Konya'daki 131 ve 132'nci filolar gereğinde kullanılmak üzere bu komutanlığa bağlanmıştır. Merzifon'daki 5'inci üsse bağlı 151'inci Filo Antalya'ya, 152'nci filo ise İncirlik'te konuşlandırılmıştı. Aynı şekilde Malatya'daki 7'nci üsse bağlı 171 ve 172'nci filolar Antalya'ya diğer yarısı İncirlik'e, Diyarbakır'daki 8'inci üsse bağlı 181 ve 184'üncü Filolar da İncirlik'te konuşlandırılmıştır (Öcal, 2008, s.404).

Genelkurmay Başkanlığı tarafından Hava Kuvvetleri'ne verilen direktifin ana hatları ile indirme ve çıkarma bölgeleri civarının yumuşatılması, atma ve helikopter indirilmesi yapan kollarla amfibi çıkarma konvoyunun yakın himayesi ve havada ve yerde hazır kollar bulundurmaya sağlayacak tarzda hazırlanmıştır. Harekâtın desteğine tahsis edilen filolar miktar itibarı ile kifayetli idi. İlk gün icra edilen hava harekâtına konan tahditler, harekâtın etkinliğini olumsuz olarak etkilemiştir. İlk günkü harekâta çıkan ve inen birlikler oldukça büyük zorluklarla karşılaşmıştır. İkinci ve üçüncü günler hava harekâtına konan tahditler kaldırılmış, sadece meskun yerlere ve sivil halka taarruz edilmeyeceği emri verilmiştir. Kıbrıs Barış Harekâtı genel olarak dost ve düşmanın son derece iç içe bulunduğu bir bölgede ve bu nedenle de hava harekâtı yönünden çok zor şartlar altında cereyan etmesine rağmen, icra edilen hava taarruzlarında beklenenin üzerinde isabet sağlanmıştır (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.29-30).

Tuğgeneral Sabri EVREN'in emrindeki 4 taburlu Hava İndirme Tugayı, hazırlıklarına 16 Temmuz 1974 sabahı Kayseri'deki kışlasında başlamış ve 20 Temmuz 1974 sabahı Kayseri Erkilet havaalanından harekete geçmek üzere tüm hazırlıklarını tamamlamıştır (Artuç, 1989, s.183). Yıldız Atma-4 Planı gereğince Hava İndirme Tugayı aşağıda belirtilen mevkilere atılmıştır (Çalık, 2006, s.64).

- 1'inci ve 2'nci Paraşüt Taburları ile Topçu Bataryası birinci kademede, 3'üncü ve 4'üncü Paraşüt Taburları ikinci kademede, Türk tarihinin ilk

paraşüt hücumunu gerçekleştirecek havabaşını genişletecek, çıkan birliklerle birleşecek ve müteakip harekâta hazır olacaktır.

- 1'inci Paraşüt Taburu, Pınarbaşı (Kırını) Hava Alanı'na paraşüt hücumu yapacak, havabaşının Beşparmak Dağları güneyinde, Üçgen bölgenin batısında tertiplenerek Üçgen bölgeyi batıya karşı savunacaktır.
- 2'nci Paraşüt Taburu, Hamitköy bölgesine paraşüt hücumu yapacak, Darboğaz bölgesine intikalle Ozanköy-Çatalköy istikametinde taarruz ederek havabaşını genişletecektir.
- 3'üncü Paraşüt Taburu, 1'inci Paraşüt Taburunu atan uçakların dönmesini müteakip aynı uçaklarla intikalle Pınarbaşı (Kırını) Havaalanı'na paraşüt hücumu yapacak, Türk boğazına intikalle Rum Bozdağ'ı ve doğusu istikametinde taarruz ederek havabaşını genişletecektir.
- 4'üncü Paraşüt Taburu, 2'nci Paraşüt Taburunu atan uçakların dönmesini müteakip aynı uçaklarla Hamitköy bölgesine paraşüt hücumu yapacak, bir bölgede toplanarak tugay ihtiyatı olarak harekâta hazır bulunacaktır.

19-20 Temmuz gecesi Kırını meydanına inecek Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na bağlı bir uçağın kılavuz timini atma bölgesine bırakması planlanmış olmasına rağmen gece şartları nedeniyle bu uçağın istenilen zamanda inememesi neticesinde atma; tabii nirengilere göre yapılmış ve rüzgar durumunun uçaklara bildirilmemesi sonucunda görevler rüzgara bağlı kalmaksızın icra edilmiştir. Üç gün süresince devam eden hava indirme harekâtı bazı aksaklıkların olmasına karşın o günkü şartlara göre oldukça başarılı geçmiştir. Üç günlük harekât süresince 2466 personel ve 180 ton malzeme havadan atılmıştır (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.30).

4.1.1.1.5. Kıbrıs Türk Alayı

Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı 19 Şubat 1959 tarihinde onaylanan Türkiye-Kıbrıs-Yunanistan arasındaki üçlü ittifak antlaşmasına göre kurulmuş ve 16 Ağustos 1960 Kıbrıs'a gelmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti Ordusu'nun talim ve terbiyesini sağlayacak olan Kıbrıs Türk Alayı 650 subay, astsubay ve erden oluşuyordu (Yalçın, 2006, s.119).

Kıbrıs Türk Alayı 1963 Kanlı Noel olaylarından sonra, 15 Aralık 1963'te Lefkoşa'nın Türk kesimine yerleşmiştir (Artuç, 1989, s.179). 1968–1974 yıllarında Rumlar arasındaki iktidar mücadelesi ile çatışmalarının devam etmesi ve tedhiş eylemleri yüzünden karışıklıkların Türk tarafına sıçratılması ihtimali sebebiyle Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı daima müteyakkız ve görevlerini ifaya hazır olarak bu devreyi geçirmiştir. Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı, Karargâh ve Servis Bölüğü, 1 ve 4'üncü Piyade Bölükleri Ortaköy'de, 2 ve 3'üncü Bölükleri ve Ağır Silah Bölüğü Gönyeli'de bulunmaktaydı (Özdoğan ve ark., s.156-157).

Genelkurmay Başkanlığının Kıbrıs Harekâtı emrini 18 Temmuz 1974'te alan Kıbrıs Türk Alayı, 19 Temmuz 1974 gece yarısı savunma mevzilerine geçmiştir. Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı'nın harekâtın başlangıcında ilk görevi, Atma ve İndirme bölgelerinin işaretlenmesi ve emniyet altına alınmasıydı. Alay bu maksatla bütün atma ve indirme bölgelerini 20 Temmuz gecesini işaretlemiş ve söz konusu mevkiilerin emniyetini alacak şekilde tertiplenmiştir. Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı'nın savunma planı aşağıda belirtilen esaslara dayanmaktaydı (Çetiner, 2007, s.38-39).

- İndirme bölgesine inen ve çıkma bölgesine çıkan kuvvetlerin birleşmesine kadar bulunulan bölgede zaman kazanmak,
- Yunan Kontenjan Alayı ile Rum Milli Muhafız Ordusu birliklerinin Boğaz bölgesinde birleşmelerine ve inen kuvvetlerle çıkan kuvvetlerin irtibatlarının kesilmesine engel olmak,
- İnen ve çıkan kuvvetlerin birleşmesinin sağlanmasından sonra, emrine verilecek takviye kuvvetleriyle Yunan Kontenjan Alayı'nın ve bu bölgedeki Rum Milli Muhafız Ordusu birliklerini imha etmek.

4.1.1.2. Türk Mukavemet Teşkilatı

1955 yılında Rum EOKA faaliyetlerine karşı Türk toplumu içinde Volkan isimli bir teşkilat kurulmuştur. Bu teşkilat 1958 yılından itibaren Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) ismini alarak 1974 Barış Harekâtı'nın sonuna kadar faaliyetlerine devam etmiştir (Tuncel, 2005, s.79).

Türk Mukavemet Teşkilatı, Lefkoşa'da bulunan Bayraktarlığa bağlı sancaklar halinde teşkilatlanmıştır. Bayraktar, sancaklar vasıtasıyla tüm mücahitlere komuta

etmekten başka, Türkiye ile olan bağlantıyı, gizli silah bütünlemesini, yerel imkanlarla hafif silah yapımını da sağlıyordu. Özetle, Kıbrıs mukavemet örgütünün beyni ve merkezi Bayraktar idi. Kurmay albay olan bayraktarlar, 2 yıllık süre için Türkiye’den gönderilmiş ve büyükelçilikte idari ateşe görümü altında bayraktarlık vazifelerini yerine getirmişlerdir (Artuç, 1989, s.177).

Kıbrıs’ta mevcut 10 Sancağa bağlı 20 piyade taburu, 19 müstakil bölük, 4 keşif bölüğü, 9 karargah bölüğü, 1 muharebe bölüğü ve 12 takım mevcuttu (Çetiner, 2007, s.40-41). 104’ü Türk ve 26’sı karışık olmak üzere toplam 130 yerleşim yerinde örgütlenen Türk Mukavemet Teşkilatı yedekler dahil sefer mevcuduyla toplam 7500-8000’e çıkan bir kuvvete sahipti (Yalçın, 2006, s.119). Sancakların yerleri ve birlikleri aşağıda belirtilmiştir (Özdoğan ve ark., 1996, s.156-158).

- Lefkoşa Sancaktarlığı: Karargahı Lefkoşa’da olan sancağın, ikisi Lefkoşa, birer tane Hamitköy ve Akıncılarda olmak üzere toplam 4 taburu vardı.
- Boğaz Sancaktarlığı: Karargahı Boğaz’da olan sancağın, Boğaz’da Levent taburu, Pınarbaşı’nda Zafer taburu ve St.Hillarion’da Yaman taburu bulunmakta idi.
- Magosa Sancaktarlığı: Karargahı Magosa’da olan sancağın, Magosa ve Mehmetçik’te birer taburu vardı.
- Serdarlı Sancaktarlığı: Karargahı Serdarlı’da olan sancağın, Serdarlı, Yeniceköy, Gönendere ve Meriç’te birer taburu vardı.
- Limasol Sancaktarlığı: Karargahı Limasol’da olan sancağın, Limasol ve Evdim (Düz kaya)’de birer taburu vardı.
- Baf Sancaktarlığı: Karargahı Baf’ta olan sancağın, Baf, Yeşilova ve Poli’de birer taburu vardı.
- Lefke Sancaktarlığı: Karargahı Lefke’de olan sancağın, sadece Lefke’de bir taburu vardı.
- Larnaka Sancaktarlığı: Karargahı Larnaka’da olan sancağın, Larnaka ve Geçitkale’de bir taburu vardı.
- Yeşilirmak Sancaktarlığı: karargahı ve bütün birlikleri Yeşilirmak’ta idi
- Erenköy Sancaktarlığı: Sancak karargahı ve bütün birlikleri Erenköy’de idi.

Sancaklar içinde, 4 taburlu Lefkoşa ile 3'er taburlu Boğaz ve Serdarlı Sancakları en kuvvetli olanlardı. Lefkoşa Sancağı, Yeşil Hat kuzeyindeki Türk kesimini Ortaköy-Hamitköy bölgelerini kontrol ederken, Boğaz Sancağı Girne-Lefkoşa yolu üzerindeki Boğaz'ı ve Boğaz yakınındaki St. Hillarion Kalesi'ni kontrol altında bulunduruyordu 1974 Harekâtında gelecek Hava İndirme Tugayı'nın paraşütçüleri Lefkoşa ve Boğaz Sancağının sorumlu olduğu alana inecekleri için, bu iki Sancak mücahitlerinin görevleri çok önemliydi. Kuzey Kıbrıs kıyıları boyunca uzanan yüksek ve ormanlık Beşparmak Dağları, incek birliklerle denizden çıkacak birlikleri arasında doğal bir engel oluşturduğundan, Lefkoşa-Girne yolunun geçtiği Beşparmak Dağlarının o bölgedeki tek geçidi olan "Boğaz" ve bu boğazı elinde tutan "Boğaz Sancağı"nın görevi daha da ağırdı. Serdarlı Sancağı ise, bulunduğu yer nedeniyle Boğaz ve Lefkoşa Sancaklarının doğu yanını korumaktaydı (Artuç, 1989, s.173)

Türk Mukavemet Teşkilatı Rumların ağır silah ve tanklarına karşın sadece hafif silahlara sahiptiler. Tüm liman, havaalanı ve yollar Rumların kontrolünde olduğu için, adaya ağır silah sokmak mümkün olmamıştır. Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Lefkoşa ve Boğaz bölgesindeki 7 taburu dışındaki birlikleri, sadece kendi köylerini koruyabilecek güçte ve kuruluştaydılar. 20 Temmuz 1974 günü Barış Harekâtı başladığında, TMT kuvvetleri seferberliğini tamamlamış vaziyette köylerini savunma düzenini almıştır. Kıbrıs Türk Kuvvetler Alayı 650 kişilik kuvvetiyle kendi bölgesinde savunurken, Lefkoşa ve Boğaz sancakları 6000 kişilik kuvvetleriyle geniş bir alanda tertiplenmiş ve "Hava İndirme Harekâtı" icra eden Türk birliklerinin hava indirmesini, Rumların kara taarruzlarına karşı korumuş ve kılavuz hizmeti vermiştir. Harekâtın başlangıcında Rum kuvvetlerinin 2/3'ü TMT kuvvetlerince tespit edilerek, hava indirmesi ve çıkarılması yapan Türk birliklerin asgari Rum müdahalesi ile karşılaşmaları sağlanmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak Kıbrıs Barış Harekâtı'nda TMT önemli oranda Rum birliğini tespit etmiş, arazide kılavuz hizmet vermiş, ikmal faaliyetlerine katkıda bulunmuş, temizleme harekâtına katılıp sivil işlerin yürütülmesinde büyük rol oynamıştır (Çalık, 2006, s.75-76).

4.1.2. Kıbrıs'taki Rum ve Yunan Kuvvetleri

Barış Harekâtı başlamadan önce, Kıbrıs'taki muhasım unsurlar olarak Rum Milli Muhafız Ordusu, Makarios'un Taktik Yardımcı İhtiyat Kuvveti isimli polis gücü ve 950 kişilik Kıbrıs Yunan Kontenjan Alayı bulunmakta idi.

4.1.2.1 Rum Milli Muhafız Ordusu (RMMO)

Rum Milli Muhafız Ordusu 1964 Mart ayında kurulmuş ve 1964 Haziran ayında ise komutanlığına Grivas'ın atanmasıyla resmen ortaya çıkmıştır. Direkt olarak Yunanistan Genelkurmay Başkanlığına bağlı olan Rum Milli Muhafız Ordusu'nun komutanı ve subayları Yunanlı idi. Rum Milli Muhafız Ordusu'nun Yunanlı personelinin bir kısmı, 1967 krizinden sonra Türkiye'nin baskısıyla adadan ayrılmıştır. Ancak, bin kadar subay ve astsubay gizlice Kıbrıs'ta kalmaya devam ederek Rum Milli Muhafız Ordusu'nu eğitmeye devam etmiştir (Artuç, 1989, s.171). Rum Milli Muhafız Ordusu kara, deniz ve hava kuvvetlerinden oluşmakta idi.

4.1.2.1.1. Kara Kuvvetleri

Kara kuvvetleri; Limasol, Baf, Omorfo, Lefkoşa ve Magosa'da bulunan tugay seviyesinde 5 Yüksek Taktik Komutanlık (YTK) ve alay seviyesinde 10 Taktik Grup Komutanlığı'ndan (TGK) oluşmakta idi.

1974 Kıbrıs Barış Harekât öncesi Rum Milli Muhafız Ordusu, toplam 19 piyade taburu, 4 komando taburu, 1 mekanize tabur, 1 zırhlı kesif taburu, 6 topçu taburu, 1 uçaksavar taburu, 1 istihkam taburu, 1 muhabere taburu, 2 dağ topçusu bataryası olmak üzere 15-20 bin kişilik bir kuvvete sahipti (Çetiner, 2007, s.26). Bu kuvvetin 38 adet Rus yapımı T-34 tankı (Oberling, 1987, s.127), 100 üzerinde İkinci Dünya Savaşından kalma 20 mm topa sahip İngiliz yapımı Marmaen Harrington zırhlı aracı (Gibbons, 2004, s.312), 463 topu, 382 tanksavar silahı (Artuç, 1989, s.171), topçu taburlarında 87.6 mm ve 100 mm topları, 120 mm'lik havanları, uçaksavar taburlarında 40 mm bofors topları, AR-47 ve BRT-152 otomatik makineli tüfekleri vardı (Mütercimler, 1998, s.142).

Rum Milli Muhafız Ordusu'nda düzenli olarak görev yapan kuvvetlere ilave olarak, seferberlik durumunda 6 saatte hazır duruma gelecek 25 taburluk yedek

kuvvet (Home Guard) bulunmakta idi (Artuç, 1989, s.171). Savunmanın takviyesi kapsamında; 15 Temmuz 1974 günü ilan edilen seferberlik ile yedek kuvvetler etkin hale getirilmiştir. Ancak, harekâtın yarattığı baskın tesiri ve firarlardan dolayı kısa bir süre sonra bu kuvvetin büyük bir kısmı görev yapamaz duruma gelip dağılmış ve savunmanın ada içinden takviye olasılığı kalmamıştır (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2002, s.4).

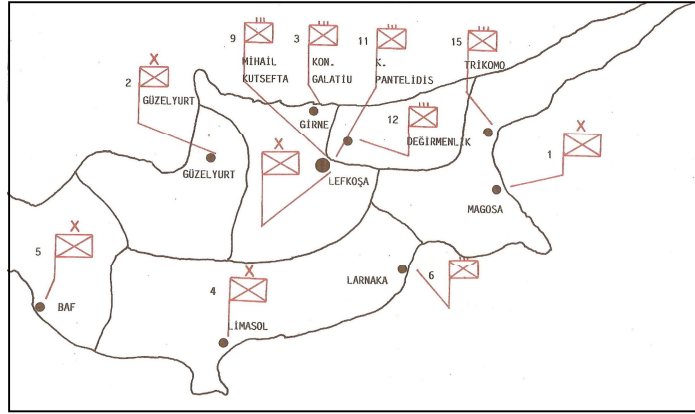
1964 ve 1967'deki ciddi Türk Çıkarma tehdidi nedeniyle Rum Milli Muhafız Ordusu sürekli tetikte beklemekteydi. O günlerden başlayarak bir Türk deniz çıkarmasının beklendiğinden, sahillerde esaslı tahkimat yapılmış, beton koruganlar ve silah yuvalarıyla savunma için hazırlanılmıştır. Magosa kuzeyinde bulunan Salamis Körfezi kıyıları ve Güzelyurt batısındaki kıyı şeritleri öncelikle savunmaya hazırlanılmış, beton tahkimatlara ilave olarak sualtı engelleri de yapılmıştır. Ayrıca, Lefkoşa-Girne yoluna yakın Beşparmak dağları da savunmaya hazırlanmıştır. Ormanlık ve geçitvermez dağlarda koruganlar ve gizli sığınaklar oluşturulmuştu (Artuç, 1989, s.171-172).

Silah altına alınan toplam asker sayısı 40 bini bulan RMMO, kuvvet çoğunluğu ile Lefkoşa bölgesinde, Beşparmak Dağlarının Girne tarafında, Magosa bölgesinde ve adanın diğer bölgelerinde hem Türk Mukavemet Teşkilatını (TMT) hem de çıkarma bölgelerini kontrol edecek şekilde tertiplenmiştir (Yalçın, 2006, s.118-119). Adanın en önemli Türk Bölgesi olan Üçgen Bölge'de Rumlar 5 piyade taburu kuvveti ile TMT'ye karşı temas halinde; Girne bölgesinde de muhtemel Türk çıkarmasına karşı iki tabur ile tertiplenmiş durumda idi. Üçgen Bölge'nin güneyinde 9, batısında 3, kuzey ve doğusunda da 5 taburunu ihtiyat olarak bulundurmakta idi (Evcil, 1999, s.8). Rum Milli Muhafız Ordusunun konuşlanma durumu Şekil 4.2.'de gösterilmiştir.

15 Temmuz'daki darbe ile birlikte Türkiye'nin müdahale tehdidi artınca, Rum Milli Muhafız ordusu seferberliğini tamamlamış ve yedek kuvvetlerini de silah altına almıştı. 20 Temmuz tarihine gelindiğinde Kıbrıs'taki Rum Kuvvetleri hiç de hazırlıksız değildi (Artuç, 1989, s.172). Ayrıca, Kıbrıs'ın her yerinde, Türkiye ve NATO tarafından varlığı bilinenlerin dışında çok sayıda ithal edilmiş silah stokları mevcuttu. Silahların çoğunluğu, NATO tarafından Yunanistan'a verilen ve sonra da yasal olmayan yollarla Kıbrıs'a kaçırılarak Rumlara teslim edilen silahlardı

(Gibbons, 2004, s.312). Harekât sırasında ele geçirilen cephanenin bir kısmı Türk malı idi ve üzerinde Makine Kimya Endüstrisinin damgaları var idi (Birand, 1984, s.187).

Şekil 4.2. Rum Milli Muhafız Ordusu YTK Sorumluluk Sahaları

Kaynak : Çetiner, 2007, s.26

4.1.2.1.2. Deniz Kuvvetleri

Kıbrıs Barış Harekât öncesi Rumların Deniz Kuvvetleri emrinde; kıyı savunma maksatlı 6 Rus yapısı hücumbotu, 1 ganbot, 6 karakol botu, 2 yardımcı gemi ve 1 balık adam timi bulunmakta idi (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2002, s.4). 150 deniz subayı ve eri de LEVENTIS adlı kıyı koruma gemisi ve hücumbot/karakol gemilerinin personelini teşkil ediyordu (Oberling, 1987, s.127). Rum gemileri Chrysoullis, Laççi, Baf ve Potamas üslerine bağlı idi (Çetiner, 2007, s.24).

Rum Deniz Kuvvetleri'nin Karpaz burnunda ve Güzelyurt kuzeyindeki Koruçam'da birer deniz gözetleme radarı bulunmakta idi (Artuç, 1989, s.172). Bu radarlar ile Kıbrıs kuzeyi ile Anadolu'nun güneyi arasındaki deniz sahası sürekli olarak gözetlenmekte idi.

4.1.2.1.3. Hava Kuvvetleri

Rum Milli Muhafız Ordusunda Türkiye'ye tehdit teşkil edecek ciddi bir hava gücü bulunmamakta idi. Hava Kuvvetleri emrinde; keşif, irtibat ve gözetleme maksatlı 3 T-11 BEECRAFT, 2 DORNIER-27, 6 CESNA uçağı bulunmaktaydı (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2002, s.4). Rumlar Geçitkale kuzeyindeki

Kantara'da bir hava uyarı radarı ile Güney Anadolu ve Akdeniz'i izlemekteydi (Artuç, 1989, s.172). Yunanlı 35 hava subayı adadaki radar istasyonunda danışman olarak çalışıyordu (Oberling, 1987, 127).

4.1.2.1.4. Rum Milli Muhafız Ordusu Planları

Rum Milli Muhafız Ordusunun, Kıbrıs'a yönelik iki ana planı bulunmakta idi. Bunlardan Festos Planı iç güvenlikle ilgili olup, Kıbrıs'ta bulunan Türkleri imhaya yönelik idi. İkinci Plan ise, Kıbrıs'a yapılacak çıkarma ve indirmelere karşı koymaya yönelik Afrodit Planı idi. Afrodit Planı 3 alt plandan oluşmakta idi. Leon Planı Magosa, Aetos Planı Güzelyurt ve Velos Planı Girne bölgesine çıkacak Türk birliklerine karşı uygulanacaktı (Özdoğan ve ark., 1999, s.103-110).

Kıbrıs Adasının gerek içeriden gerekse dışarıdan herhangi bir müdahale ile statüsünü değiştirme durumunda kaldığı zaman, uygulanacak savunma sistemlerinin planları, 1959 Antlaşmaları ile kurulmuş olan ve Türkler, Yunanlılar ve Kıbrıslılar'ın birlikte çalıştığı müşterek karargah tarafından hazırlanmıştır. Savunma planları hazırlanırken, müşterek karargah büyük sıkıntı çektiğinden hem Yunanistan'dan hem Türkiye'den bir çalışma grubu istenmiştir. Türk Deniz Kuvvetleri temsilcisi olarak, Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Harp Filosu Komutanı olarak görev yapacak olan Nejat Tümer görevlendirilmiştir. Nejat Tümer savunma planlarının hazırlanması kapsamında Kıbrıs'ın kuzey kıyılarında, Karpaz burnunda, Magosa güneyi, Dikelya İngiliz Üssü, Larnaka, Limasol ve Baf sahillerinde inceleme yapma fırsatı elde etmiştir (Tümer, 2008, s.70-71).

4.1.2.2. Taktik Yardımcı İhtiyat Kuvveti (EPIKOURIKI)

1972 yılında, Kıbrıs'ta Makarios ile Grivas arasındaki iktidar savaşı kızıştığında, Makarios, polis teşkilatında bulunan EOKA'cıları uzaklaştırmış, "Taktik Yardımcı İhtiyat Kuvveti" adı altında kendine bağlı yeni bir polis örgütü kurmuştur (Artuç, 1989, s.108).

4000 kişiden oluşturulan Taktik Yardımcı İhtiyat Kuvveti iyi bir şekilde silahlandırılmıştı (Gibbons, 2004, s.311). Bu kuvvetin Çekoslovak yapımı tanksavar silahları, ağır makineli silahları, Rus yapımı AK-47 Kaleşnikof tüfekleri ve

gümrükten “soğutma sistemli kamyon” damgalı ambalaj içinde, kaçak olarak Kıbrıs’a sokulan 4 adet İngiliz yapımı tankı vardı (Oberling, 1987, s.127).

4.1.2.3. Yunan Kontenjan Alayı

Adadaki Yunan kuvveti, 16 Ağustos 1960’ta Ada’ya gelen ve statüsü Zürih ve Londra Antlaşmalarıyla tespit edilen Yunan Kontenjan Alayı idi. Alayın anlaşmalara göre öngörülen mevcudu 62 subay, 2 astsubay ve 866 er olmak üzere toplam 950 kişi idi. Haziran 1964’te Grivas’ın Rum Milli Muhafız Ordusu komutanı olarak atanmasından sonra Ada’ya 7000–8000 kişilik bir Yunan kuvveti getirilmiştir. Ancak 1967 Kasım ayından sonra bu kuvvetler Ada’dan çekilmiştir. Çekilen kuvvetlerden 1000 kadar subay ve astsubay Rum Milli Muhafız Ordusu birliklerini eğitmek için gizlice Ada’da kalmıştır (Özdoğan ve ark, s.153-156).

Kıbrıs Barış Harekâtı’nın başlamasıyla Yunanistan’dan gelebilecek takviyenin; hazırlıksız yakalanan Yunanistan’ın harbe girme anlamına geleceği, takviye gönderilse bile zaman-mekan faktörleri dikkate alındığında bu takviyenin; ulaştırma uçakları ile çıkarma gününden bir gün sonra, muhrip tipi gemilerle çıkarma gününden iki gün sonra, konvoy harekâtı ile de çıkarma gününden asgari üç gün sonra Kıbrıs’a ulaşabileceği değerlendirilmiştir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2002, s.4).

4.2. I. Kıbrıs Barış Harekâtına Hazırlık ve Harekâtın İcrası

15 ile 22 Temmuz tarihleri arasındaki günler, gecesi ve gündüzü ile upuzun olan bir haftadır. Kıbrıs’ta Sampson darbesinin yaşanması ile birlikte bu oldubittiyi kabullenmeyen Türkiye bir yandan yoğun bir şekilde politik girişimlerini gerçekleştirirken, diğer yandan da askeri hazırlıklara başlamıştır.

Kıbrıs’a yönelik askeri harekât planı 20 günlük bir hazırlık süresini öngörürken, Kıbrıs’ta ani olarak gelişen darbe nedeniyle 5 günlük bir hazırlık süresi bulunmaktaydı. Bu kısa sürede Türkiye’nin çeşitli bölgelerinde bulunan askeri birlikler kısa bir sürede başta Mersin olmak üzere harekâta katılacakları üs bölgelerinde konuşlanmıştır. Bu bölümde, Deniz Kuvvetleri birliklerinin Kıbrıs Barış Harekâtı’na hazırlıkları ve söz konusu harekât esnasında icra ettikleri faaliyetler incelenecektir.

4.2.1. 15 Temmuz 1974

Yunanistan'ın Kıbrıs'a gizlice asker yığması, Rum Milli Muhafız Ordusu arasında EOKA-B örgütü ile terör olaylarına girişmesi, Türk Toplumunu eritme politikası ve sonunda 15 Temmuz 1974'te Kıbrıs'ı cunta hükümetine bağlama girişimi Türkiye'yi Kıbrıs'a müdahale etmeye itmiştir. 15 Temmuz akşamı Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Milli Güvenlik Kurulu'nda son gelişmeler kapsamında durum değerlendirilmesi yapılmış ve Kıbrıs'a müdahale hakkının kullanılmasına karar verilmiştir.

Yaklaşık 4 saat süren Milli Güvenlik Kurulu toplantısında, Kıbrıs'a yönelik planlar üzerinde görüşmeler yapılmıştır. Toplantıda, 24 ve 48 saatlik müdahale planları yetersiz bulunmuş ve 2 safhalı büyük planın uygulanmasına karar verilmiştir. Toplantı neticesinde, Bakanlar Kurulu'na "*Türkiye'nin yüksek menfaatlerinin ve güvenliğinin korunması için gereken tüm hazırlıkların yapılması ve tedbirlerin alınması*" tavsiye edilmiştir (Birand, 1984, s.42).

Bakanlar Kurulu toplantısı neticesinde Kıbrıs'a müdahale etme konusunda kesin kararını veren Başbakan Ecevit, Genelkurmay Başkanlığına giderek 15-16 Temmuz gecesi saat 03:30'da "*Türk Askeri varlığı Ada'ya etkin ve ölçülü şekilde çıkartılacaktır*" emrini yazılı olarak vermiştir (Birand, 1984, s.44-45). Böylece, Türk Ordusu ilk defa açık olarak bir savaş emri almıştır. Başbakan Ecevit ilk günden itibaren orduya güvendiğini ve başarıdan emin olduğu hissini vermiştir. Planlamalara karışmadan sadece siyasi kararlarını bildirmiştir (Artuç, 1989, s.131).

Kıbrıs'ta darbe olduğunda, Denizkurdu-2/74 Tatbikatı Ege Denizi ve Doğu Akdeniz'de devam etmekteydi. Kıbrıs Barış Harekâtı'na iştirak edecek gemiler Ege Denizi, Gölcük, Kuşadası, Marmaris ve Fethiye limanlarında bulunmakta idi. Amfibi harekât öncesinde, plajı temizleyecek olan Sualtı Taarruz ve Savunma timlerinin büyük bir kısmı Denizkurdu-2/74 Tatbikatı kapsamında gemilerde bulunmakta ve İzmir'deki Yenikale geçidinde batık çalışmalarına iştirak etmekte idi.

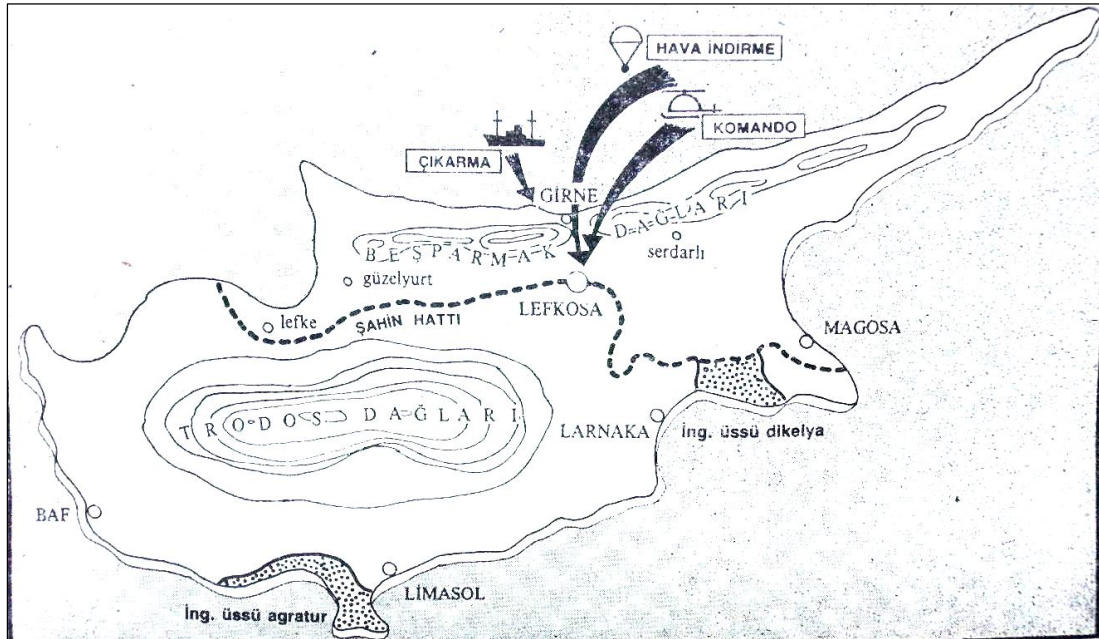
Kıbrıs Barış Harekâtına iştirak edecek olan Çıkarma Birlikleri Komutanlığı Mersin'de konuşlu idi. Çıkarma Birlikleri Komutanlığının bir birimi olan Deniz Piyade Alayı ve söz konusu alaya bağlı 2'nci Amfibi Piyade Taburu İskenderun'da bulunmaktadır. Alaya bağlı 1'inci Amfibi Piyade Taburu ise Mersin'de konuşlu

Çıkarma Birlikleri Komutanlığı gemi ve sahil tesislerinde bulunmakta idi (Atatanır ve ark., 2010, s.75).

4.2.2. 16 Temmuz 1974

16 Temmuz günü Genelkurmay Başkanlığında Kıbrıs planları üzerinde değişiklikler tartışılmıştır. Planlar 1967 yılında hazırlanmış ve sonradan gözden geçirilmiştir. Başbakan Ecevit'in tek isteği Ada'da Türk Toplumuna denize çıkış verecek, kuvvet dengesini sağlayacak bir köprübaşının tutulması idi. Başbakan, köprübaşı tutmuş bir Türk gücünün, Rumları etkileyici bir güç olacağına inanmıştır. Plan, Rumların tutumuna göre hareket edilecek iki safhalı bir operasyondur. Çıkılıp durulacak, siyasi seçenekler değerlendirilecek ve sonuca göre ikinci hareket yapılacaktır. Kıbrıs'a çıkarma planı Şekil 4.3.'te gösterilmiştir.

Şekil 4.3. Kıbrıs'a Çıkarma ve İndirme Planı

Kaynak: Artuç, 1989, s.168.

Planlama aşamasında, Kıbrıs Harekâtı ikinci derecede önemli idi. Akdeniz'de deniz ve hava üstünlüğü Türkiye'deydi. Yunanistan ile Türkiye'nin sınırını oluşturan Trakya'da ise, her iki ülke NATO'dan aldığı yardımlarla ciddi bir yığınak yapmış ve bu bölgede bir ilerleme kaydedilmesi beklenmiyordu. Ege Denizi'nde inisiyatif Yunanistan'da idi. Ne olursa Ege'de olacaktı. Bundan dolayı Deniz Kuvvetlerini oluşturan ana kuvvetin yüzde yetmişten fazlası Ege'de bırakılmış, deniz gücünün

küçük bir kısmı Kıbrıs'a kaydırılmıştır. Kıbrıs'a yönelik baskın tarzında bir plan hazırlanmıştır. Daha önce tespit edilen ve Magosa'nın 36 km kuzeyindeki Boğaz'a çıkarma yapılması planından vazgeçilmiştir. Rumlar Magosa bölgesinde çıkarma ihtimaline karşılık yoğun tedbirler almış olması, Lefkoşa'ya giden yol üzerinde çok sayıda birlik konuşlandırması ve yaz sezonunda Magosa bölgesinde binlerce turistin bulunması bu kararın alınmasında etkili olmuştur (Birand, 1984, s.59-61).

Adana'daki 6'ncı Kolordu Komutanlığı karargahında, 2'nci Ordu Komutanı Orgeneral Suat AKTULGA'nın başkanlığında yapılan son koordinasyon toplantısına Çıkarma Birlikleri Komutanı ve Kurmay Başkanı iştirak etmiştir. Bu toplantının hitamında, aynı karargahta Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Eşref AKINCI başkanlığında kısa bir toplantı daha icra edilmiştir. Bu toplantı da Kara Kuvvetleri Komutanı, "*20 Temmuz 1974'te Kıbrıs'a fiilen çıkarma yapılacağını*" resmen açıklamış ve buna göre derhal hazırlıkların derhal yapılmasını emretmiştir (Üçler, 2009, s.58). Daha önce hazırlanan Kıbrıs'a yönelik planlarda çıkarma plajı olarak Magosa ile Boğazköy arasındaki sahil kesimi belirlenmiştir. Toplantı da 2'nci Ordu Komutanı Orgeneral Suat AKTULGA tarafından çıkarma plajını değiştirilmesi teklif edilmiş ve bu teklif kabul görmüştür (Atatanır ve ark., 2010, s.75). Ancak, plaj seçimi 18 Temmuz'da yapılacak planlama toplantısına bırakılmıştır.

Çıkarma Birlikleri Komutanlığı tarafından, Mersin'de bulunan 1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu Komutanlığına eksik silah ile cephanenin tamamlanması ve 2-3 gün içinde hareket edecek şekilde hazırlık yapılması emredilmiştir. Bunun üzerine, 1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu Komutanlığı tarafından cephanenin tamamlanması maksadıyla Akşehir, Balıkesir ve İstanbul'a personel gönderilmiştir (Aloğlu, 1983, s.1).

16 Temmuz akşamında itibaren Kıbrıs'a çıkacak olan 39'uncu Tümen birlikleri Mersin askeri limanı ve Mersin'in Erdemli ilçesindeki Alata kumsalında grup grup toplanmaya başlamıştır. Bu birliklerin yükleme işlemi, 19 Temmuz sabahına kadar sürmüştür (Mütercimler, 1998, s.161-162).

4.2.3. 17 Temmuz 1974

Milli Güvenlik Kurulu, Kara Kuvvetleri Komutanının 20 günlük hazırlık süresi istemesine rağmen harekâtın 20 Temmuz 1974 günü icra edilmesine karar vermiş ve saat 14:00'da askeri teyakkuz durumu ilan edilmiştir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.9).

17 Temmuz 1974 Çarşamba akşamı, Deniz Kuvvetleri Komutanlığından verilen emirle, 1 subay ve 20 astsubaydan oluşan Sualtı Taarruz Ünitisi ile 1 subay ve 10 astsubaydan oluşan Sualtı Savunma Timinin Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılacağı bildirilmiştir. Bahse konu tarihte Denizkurdu-2/74 Tatbikatı'nın devam etmesi ve bir kısım personelin İzmir'in Yenikale bölgesinde batık çıkarmada görevli olması nedeniyle, İstanbul'da bulunan SAT personel sayısı sadece 24 idi. SAT ve SAS tim personeli ile teçhizatlarının Mersin'e intikali, 17-18 Temmuz gecesi Yeşiköy askeri havalimanından Adana'ya giden bir C-160 ulaştırma uçağı ile sağlanmıştır (Günsev, 2004, s.34).

Çıkarma Birlikleri Komutanlığı tarafından, Deniz Amfibi Alayı ve 2'nci Amfibi Deniz Piyade Taburu'nun derhal Mersin'e intikal etmesi emri verilmiştir. Bunu üzerine, İskenderun Er Merkezi Komutanlığındaki yerleşkesinden ayrılan birlik yüklemenin yapılacağı Gülcihan Plajına intikal etmiş ve akşam saatlerinde birliğin çıkarma gemilerine yüklenmesine başlanmıştır (Atatanır ve ark., 2010, s.75).

4.2.4. 18 Temmuz 1974

Kıbrıs'taki darbe nedeniyle, Türk kuvvetlerinin adaya çıkmasına karar verilmesinden hemen sonra, Genelkurmay Başkanlığı "Çakmak Amfibi Özel Görev Kuvveti" kurulmuştur. Çakmak Amfibi Özel Görev Kuvveti Komutanı olarak atanan Tuğgeneral Süleyman Tuncer ve karargah personelinin Mersin'e ulaşmasıyla Çakmak Amfibi Özel Görev Kuvveti karargahı oluşturulmuştur (Mütercimler, 1998, s.164-165).

Mersin'deki 1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu çıkarma hazırlıklarına başlamıştır (1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu, 1974, s.1). Sabah saatlerinde, güneşin doğmasına yakın bir zamanda Deniz Amfibi Alayı ve 2'nci Amfibi Deniz Piyade Taburunun çıkarma gemilerine bindirilmesi tamamlanmıştır. Refakat gemileri

öncülüğünde (Atatanır ve ark., 2010, s.75), Mersin'e intikale geçen birlik saat 18:00'da Mersin'e ulaşmıştır. Böylece, 1 ve 2'nci Amfibi Deniz Piyade Taburları, Amfibi Deniz Piyade Alayı adı altında TCG ERTUĞRUL'da birleşmiştir (Aloğlu, 1983, s.2).

6'ncı Kolordu Karargahında Kara Kuvvetleri Komutanı, 2 nci Ordu Komutanı ve 3 kuvvetin temsilcilerinin iştiraki ile en üst düzeyde yapılan toplantıda indirme bölgeleri ve zamanları kararlaştırılmıştır. Çıkarma plajının seçimi, aynı gün Mersin'deki Çıkarma Birlikleri Komutanlığında yapılacak toplantıya bırakılmıştır. Bununla birlikte, çıkarma sahası olarak Kıbrıs'ın kuzeyinde, Girne ile Pladini Plajı arasında kalan saha çıkarma sahası ve çıkarma zamanı 20 Temmuz 1974 saat 07:00 olarak belirlenmiştir. Bu toplantıda düşmanın konuş durumu hakkında yeterli bilgi olmadığı görülmüş ve 39'uncu Piyade Tümenin'in 2'nci kademe birliklerine intikal emri verilmiştir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.9).

Adana'dan askeri araçlarla Mersin'e ulaşan Sualtı Taarruz ve Savunma Timlerinin Komutanları, Çıkarma Birlikleri Komutanlığına giderek *“Beraberlerinde getirdikleri teçhizat, mühimmat ve personel olanaklarıyla, havadan, su üstünden ve sualtından intikal olanaklarının yeterli olduğunu ve emredilecek çıkarma plajının harekâta uygun hale getirilmesi için her türlü olanağın ve eğitim düzeyinin yeterli olduğunu”* bildirmiştir (Mütercimler, 1998, s.172-173).

4.2.4.1. Kıbrıs Barış Harekâtı Öncesinde Son Planlama Toplantısı

Mersin'de Çıkarma Birlikleri Karargahı'nda yapılan ve Deniz Kuvvetleri Harekât Başkanı Tümamiral Nejat SERİM, Çıkarma Birlikleri Komutanı Tuğamiral Emin GÖKSAN, Kurmay Başkanı Kurmay Albay Ertuğrul ÜÇLER ve karargahı, 39'uncu Tümen Komutanı Tümgeneral Bedrettin DEMİREL ve harekât nedeniyle yeni kurulan Çakmak Özel Görev Kuvveti Komutanı Tuğgeneral Süleyman TUNCER ve karargahı, Çıkarma Gemileri Komodoru Deniz Kurmay Albay Ahmet ÖZÖN, Amfibi Deniz Piyade Alayı Komutanı Deniz Güverte Yarbay Neşet İKİZ, SAT ve SAS timleri komutanları Deniz Binbaşı Yılmaz CENGİZ ve Deniz Yüzbaşı Tuncer GÜLLER, Harp Filosu Komutanlığı'ndan deniz topçu desteği için temsilci olarak TCG M. F. ÇAKMAK Komutanı Deniz Kurmay Yarbay Atılâ ERKAN, TCG KOCATEPE Komutanı Deniz Kurmay Yarbay Güven ERKAYA,

TCG ADATEPE Komutanı Deniz Kurmay Yarbay Rıza Nur ÖNCÜ, TCG I. İNÖNÜ Denizaltısı Komutanı Deniz Binbaşı Gürol ETİZ, TCG CERBE Denizaltısı Komutanı Deniz Kurmay Binbaşı Orhun ÖZDEMİR, refakat gemileri ve çıkarma gemileri komutanlarının da hazır buldukları son planlama toplantısında (İkiz, 2007, s.111-112), Girne ile Pladini arasındaki plajlar etüt edilmiş ve çıkarma plajının temizlenmesi hususları kararlaştırılmıştır.

4.2.4.1.1. Denizaltı Karakol Sahalarının Belirlenmesi

Kıbrıs Barış Harekâtı öncesi icra edilen planlama toplantısında TCG I. İNÖNÜ denizaltısına Kıbrıs güneyindeki karakol sahası, TCG CERBE denizaltısına ise Kıbrıs kuzeyindeki karakol sahasında görev verilmiştir. Toplantıda denizaltı komutanları tarafından, Türk ve Yunan Donanmalarında silüetleri birbiriyle benzer olan Amerikan menşeli gemilerin bulunduğu ve bir milden daha fazla mesafelerden dost-düşman ayırımı yapamayacakları belirtilmiştir (Günsev, 2004, s.38-39).

Denizaltı komutanlarının, *”karakol sahaslarına dost gemilerin kesinlikle girmemesi sağlansın, karakol sahaslarındaki bütün suüstü gemilerine hücum geliştirmemiz için de izin verilsin”* isteğine Deniz Kuvvetleri Harekât Başkanı’na, *”bu sahasların uluslararası ulaşımına kapatılmasının imkansız olduğu ve en uygun yöntemin denizaltı komutanlarınca kullanılacağına güvendiğine”* yönelik cevap verilmiştir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.19).

4.2.4.1.2. Çıkarma Plajının Temizlenmesi

Askeri harekâtın en karmaşığı, komuta kontrolü ve koordinasyonu en güç olan amfibi harekâtın “Ön kuvvet harekâtı” olarak adlandırılan ve çıkarma yapılacak plajın mayın ve engellerden arındırılmasını amaçlayan kısmında mayın tarama birliklerinin yanı sıra, Sualtı Savunma (SAS) ve Sualtı Taarruz (SAT) timlerinin faaliyetleri ön plana çıkmaktadır. Çıkarma birliklerinin emniyetle plaja çıkışı, mayın tarama gemilerinin emniyetli bir kanal açmasına, daha sonrada büyük ölçüde bu kanalda bulunan engel ve maniaların temizlenmesine bağlıdır. Ne kadar iyi planlama yapılırsa yapılsın, bu engeller nedeniyle çıkarma birliklerinin sahile ulaşamaması harekâtın geleceğini ciddi bir şekilde olumsuz etkilemektedir.

Kıbrıs Barış Harekâtı öncesinde, mayın temizleme amacıyla dizayn edilen Mayın Karşı Tedbirleri gemilerinin Denizkurdu-2/74 Tatbikatı maksadıyla İzmir bölgesinde bulunması ve süratlerinin düşük olması nedeniyle Kıbrıs Barış Harekâtı'nın başlangıç zamanına kadar yetişemeyecek olmaları sebebiyle, ön kuvvet harekâtının sadece SAT ve SAS timleri tarafından yapılması kararlaştırılmıştır (Mütercimler, 1998, s.174).

Plaj belirleme çalışmaları neticesinde, Genelkurmay Başkanlığı tarafından verilen direktife uygun olarak, Girne'nin batısındaki 3 plaj uygun görülmüştür. Tümgeneral Bedrettin Demirel *”çıkarma planlamaları sırasında kara manevra planının, üç taburun aynı anda üç ayrı plaja çıkarma yapılmasına göre planlandığını”* belirtmiş ancak SAT komutanının *“sadece bir plajı temizleme imkanı belirtmesi ve halen Ege Denizi'nde devam eden Denizkurdu Tatbikatı ile Yenikale Geçidi'nde görevli 40 SAT personelinin bulunduğunu, eğer helikopter veya uçak gibi bir olanak sağlanabilirse onlardan da yararlanarak aynı anda üç plajın temizliğini yapabileceklerini”* belirtmiştir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.19). Ancak, Denizkurdu-2/74 Tatbikatı ve Yenikale Geçidi/İzmir'de batık çalışmalarında bulunan SAT personelinin harekâta yetişmesinin imkansız olması nedeniyle 1 plaja çıkarma yapılmasına karar verilmiş ve çıkarma plajı olarak Girne'nin 7,5 km (5 mil) batı yönünde olan Pladini Plajı seçilmiştir.

Planlama toplantısında, bunlara ilaveten ön kuvvet harekâtına ilişkin aşağıdaki hususlar kararlaştırılmıştır (Günsev, 2004, s.38-39).

- Personelin harekât sahasına intikali maksadıyla denizaltıya ihtiyaç bulunmadığı, 2 adet jandarma botunun (Mersin'de göreve hazır 3 Jandarma Botu'ndan J-18 ve J-20 harekâta iştirak etmiştir.) yeterli olacağı,
- Seyir imkan kabiliyetleri az olan Jandarma Botlarının, çıkarma günü 0300'te çıkarma plajının bir mil kuzeyinde olacak şekilde TCG MAREŞAL F.ÇAKMAK tarafından yönlendirilmesi ve bu muhrip tarafından gerektiğinde ateş desteği sağlanması,
- Konvoy'a göre daha süratli olan ve SAT/SAS timlerini taşıyan jandarma botlarının konvoyu denizde katılması.

4.2.4.1.3. Çıkarma Plajının Belirlenmesi

Kıbrıs'ın coğrafi yapısı incelendiğinde, çıkarma için uygun 3 bölge dikkat çekmektedir. Bunlar, kilometrelerce uzunluğundaki kumsal ve sahile yakın sığ suyu ile ideal bir çıkarma plajı olan ve Kıbrıs'ın değişken geçmişinde tüm çıkarmalar/istilaların yapıldığı Magosa Körfezi, geniş ve korunmuş koyu ile kuzeydoğu sahilindeki Güzelyurt ve uzun bir kumsal şeridine sahip Güneydoğu sahilindeki Larnaka koyudur. Bu seçeneklerle ilgili en önemli sorun, Rum savunmacıların da otomatik olarak buraları çıkarma yapılabilecek bölgeler olarak düşünmesi ve buna göre savunma kurmaları idi. Bu bölgelere yapılabilecek bir çıkarma harekâtı ile sürpriz etkisi oluşturamayabilirdi. Ayrıca, Larnaka koyundaki Dikelya'da bulunan İngiliz üssü bazı sorunlar yaratabilir ve Türk-İngiliz askerlerinin karşı karşıya gelmesine neden olabilirdi. Sonunda, Beşparmak dağ silsilesi ile iç bölgelerden ve Lefkoşa'dan ayrılmış olması nedeniyle, kuzey sahilindeki Girne'nin Rumlar tarafından çıkarmanın en az beklenildiği yer olarak düşünüleceği kararına varılmıştır. Ayrıca, seçilecek plaj Girne'ye, Kıbrıslı Türkleri Türkiye'ye ve dış dünyaya, Lefkoşa'yı denize bağlayan yola yakın olmalıydı (Gibbons, 2004, s.351-352).

Kıbrıs için hazırlanmış olan harekât planları, çıkarma plajları olarak Boğazköy ve Magosa arasındaki bölgenin seçildiği planlardı. 2'nci Ordu Komutanı Orgeneral Suat Aktulga'nın teklifi ile çıkarma bölgesinin Lefkoşa'ya 70 km uzaklıktaki Magosa yerine, 15 km uzaklıktaki Girne olmasına karar verilmiştir. Girne bölgesi diğer alternatif çıkarma bölgelerine göre deniz geçiş safhasının en kısa olduğu ve sürpriz etkisinin sağlanabileceği bölge idi. Ayrıca, St.Hilarion Kalesi ile Boğaz bölgesinin Kıbrıslı Mücahitlerin kontrolünde olması nedeniyle, Girne'yi Lefkoşa'ya bağlayan yolun, Rum birlikleri ile çevrelenen Magosa-Lefkoşa yoluna göre daha emniyetli olacağı düşünülmüştür (İkiz, 2007, s.112-113).

Çıkarmanın başarılı olabilmesi için isabetli plaj seçimi temel koşuldur. Plaj seçiminde göz önünde bulundurulmuş hususlar aşağıda belirtilmiştir (Üçler, 2009, s.58-59).

- Çıkılacak kıyı parçası, kayalık, taşlık olmayan çıkarma araçlarının rahatça kapaklarını direkt olarak sahile indirebileceği, karaya oturmayacağı, mayın ve patlayıcı maddelerden arındırılmış bir sahil

olmalıdır. Tabiatıyla bu sahilin kumluk veya küçük çakıllı olması tercih edilmektedir.

- Çıkılacak kıyının arkasında veya çevresinde, plajı koruyan silahlı kuvvetlerin top, mayın ve savunma tesislerinin olmaması tercih edilmektedir.
- Çıkılacak arazinin arkasında kendi silahlı kuvvetlerimizin rahatlıkla ilerleyebileceği yol ve düzlük arazi olmalıdır.
- Deniz kesiminde mayın, sualtı engeli ve sahilde de kara mayınları olmamalıdır.

Girne bölgesindeki plajların etüdü için Çakmak Özel Görev Kuvveti Komutanı Tuğgeneral Süleyman TUNCER ve Çıkarma Gemileri Komodoru Albay Ahmet ÖZÖN görevlendirilmiştir. Çıkarma yapılacak plajın seçiminde göz önünde bulundurulması ve uyulması gereken direktifler şunlardı; "*Çıkarma Girne'nin batısında Yılan adası ile Karava arasına yapılacak, Girne'nin doğusuna ve Girne'ye çıkılmayacaktır*" (Mütercimler, 1998, s.178).

Çıkarma yapılması planlanan Girne'ye ilişkin deniz haritaları, hava fotoğrafları, istihbarat raporları ve Kıbrıslı Mücahitlerin gözlemlerinin incelenmesi neticesinde, Girne'nin batısında bulunan 6-8 kilometre uzunluğundaki çıkarma yapmaya uygun plajların tamamen mayınladığı, kıyı bölgesindeki sığ sularda çıkarma araçlarının kıyıya kapak atmasını önleyen kazık maniaların çakıldığı, kumsalların antipersonel mayınlarıyla donatıldığı, Beşparmak dağlarının ise havan ve toplarla donatıldığı görülmüştür. Beşparmak dağlarında, beş kat aşağıya inen, sığınma ve iskan olanakları sağlayan çok korunaklı, cephanelerin asansörlerle top başına çıkarılabildiği, çok modern cephanelikler bulunduğu tespit edilmiştir (Üçler, 2009, s.63-64).

Yukarıda belirtilen durum neticesinde, çıkarmanın amfibi harekâta hiç uygun olmamakla birlikte mayınlanmamış ve manialar çakılmamış olan Pladini plajına yapılmasına karar verilmiştir. Pladini 400 metre genişliğinde ve 250 metre kayaliksız girişi olan küçük bir koydu. Kıyıya bakan yerde, çıkarma yapan askerlere düşman ateşine karşı kısmen koruma sağlayan, yaklaşık 10 metre yüksekliğinde bir yükselti mevcuttu. Çıkarma mevkinin hemen batısında Altınkaya olarak adlandırılan, küçük bir tümsek adacık vardı. Bu ada çıkarma gemileri için bir işaret olarak düşünülmüştür

(Gibbons, 2004, s.352). Ayrıca, koyun geniş olan plaj kısmında yalnız 2 makineli tüfek yuvası varken, daha dar kısmında top mevzisinin bulunduğu tespit edilmiştir (Günsev, 2004, s.41). Pladini Plajı Girne-Lapta yolu üzerinde bulunmakta ve Girne-Lefkoşa yoluna yakın bir mevkide idi. Pladini Plajı Şekil 4.4.'te gösterilmiştir.

Şekil 4.4. Pladini Çıkarma Plajı

Kaynak: Google Earth

Pladini çıkarma plajına ilişkin en önemli sorun plajın genişliği idi. Çıkarma harekâtı planı, tank ve diğer araçları taşıyan LCT ve LCU'ların aynı anda 10 gemi ile kıyıya hücum etmesi prensibine göre hazırlanmıştı. Ancak, aynı anda 10 LCU ve LCT'nin kıyıya hücum edebileceği ve çıkış manevrasını yapabileceği uygun bir plaj bulunmamakta idi. Bu nedenle, LCT ve LCU'ların dörderli gruplar halinde kıyıya hücum etmesi kararlaştırılmıştır (Üçler, 2009, s.72). Aynı anda, sadece 4 geminin kıyıya kapak atabilmesi çıkarma harekâtının uzun sürmesine ve bu esnada civardaki Rum birliklerinin plaja ulaşmasına imkan sağlamıştır.

Çıkarma plajının seçilmesinin ardından kıyıbaşı saptanmış, kara manevra planı, kıyıya hücum planı, yükleme bindirme planı ve intikal planı yapılmıştır. Bu planların 18 Temmuz 1974 gecesi yapılmasına tesir eden en büyük faktör, emrin alınışından

11 saat sonra deniz harekâtının fiilen başlamasının gerekli oluşu ve o esnadaki gerçek olanakların planlamaya dahil edilmesi zorunluluğu idi (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.10).

4.2.4.1.4. Aldatma Konvoyunun Oluşturulması

Denizaşırı harekât doktrininde sahte konvoy ile aldatma-şaşırtma uygulaması bulunmaktadır. Bunun yapılmasında amaç, düşmanın gerçek çıkarma yapılacak bölgeye kuvvet kaydırmasını önlemektir (Atatanır ve ark, 2010, s.76). Sahte konvoyun uygulanması sırasında, her şeyi ile gerçek bir çıkarma harekâtı izleniminin oluşturulması zorunludur. Bunun için sahte konvoyun içinde çeşitli savaş gemileri, çıkarma gemi ve araçları ile bindirilmiş kıtalara ihtiyaç bulunmaktadır. Kıbrıs'ta sahte konvoy uygulaması şart idi. Tek plaja çıkılacaktı ve tüm Kıbrıs Adası iyi bir yol şebekesi ile ağ gibi örülmüştü. Bu nedenle, Rumlar rahatlıkla bir bölgeden başka bir bölgeye kuvvet kaydırma imkanına sahip olabilmekteydi (İkiz, 2007, s.115).

Girne batısına yapılacak çıkarmanın gizlenmesi ve düşman kuvvetlerinin başka yöne kuvvet kaydırmasını sağlamak maksadıyla Magosa'ya yönlendirilmiş sahte konvoy oluşturulmasına karar verilmiştir. Sahte Konvoy oluşturulması maksadıyla Mersin limanında bulunan çeşitli büyüklükteki ticaret gemilerinden istifade edilmiştir. Sahte konvoyun komodor gemisi olarak TRUVA feribotu seçilmiştir. TRUVA ile birlikte konvoyda AYGAZ, MORDOĞAN ve MİLAS ticari gemileri ile birlikte, çeşitli büyüklükte çıkarma gemileri bulunmakta idi (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.8). Sahte Konvoya Komodor olarak Mersin Merkez Komutanı atanmıştır.

1'inci Kıbrıs Barış Harekatında oluşturulan sahte konvoy amacına ulaşmıştır. Sahte konvoy nedeniyle, Rumlar Magosa'dan Girne'ye bir alay kaydırmasını durdukları gibi Girne'den Magosa bölgesine bir alay kaydırmak durumunda kalmıştır. Böylece, çıkarma bölgesinde 2 alay daha az olan Rum kuvvetleri ile karşılaşmıştır. Bu kuvvetin sonradan, Girne bölgesine kaydırılması mümkün olmamıştır (Üçler, 2009, s.85).

4.2.5. 19 Temmuz 1974

Londra'da İngiltere hükümetiyle yapılan görüşmelerden bir sonuç alınamaması üzerine Türkiye'ye dönen Başbakan Ecevit, saat 03:00'da Genelkurmay Başkanlığına gitmiştir. Burada Genelkurmay Başkanı Orgeneral Semih Sancar, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Kemal Kayacan ve Orgeneral Hava Kuvvetleri Komutanı Emin Alpkaya ile görüşmeler yapmıştır. Bu görüşmeye, Adana'ya harekâta katılacak birliklerin yanına giden Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Eşref Akıncı katılmamıştır. Başbakan Ecevit bu toplantıda, İngilizler garantör devlet olarak Kıbrıs'taki üslerinden yararlanmamızı ve birlikte hareket etme tekliflerimizi kabul etmediklerini, Sisco aracılığı ile tekliflerin kabul edildiğine dair bir haberin gelmeyeceğinin belli olduğunu, harekâtın yalnız başımıza ve kararlaştırılan günde yapılacağını belirtmiştir. Ayrıca, yanlışlıkla yapılacak bir bombardımanın sivil kayıplara neden olarak harekâtın haklılığının dünya kamuoyunda yok olmasından çekinen Başbakan Genelkurmay'dan aşağıda belirtilen istekte bulunmuştur (Artuç, 1989, s.144).

“Ben buna bir barış harekâtı diyorum. Günahsız insanların ölmesine karşıyım. Zaten kendi aralarında savaşıyorlar. Üstelik turist sezonu gereksiz ve ağır bombardıman yapılmasın. Karşıdan ateş açılmadıkça ateş etmeyelim.”

1967'de ve daha önceki olaylarda gemilere binilmiş, Kıbrıs'ın etrafında günlerce dolaşmış ve “çıktık, çıkacağız” tehditlerine rağmen geri dönmüştür. Yunanlıların ve Rumların “Bekledim de gelmedim” şarkısını radyodan çalmaları, dünya basınının alaycı konuşmaları ve kamuoyundaki tepkiler, Silahlı Kuvvetler içinde ters tepmişti. Bu nedenle Silahlı Kuvvetler bu onur kırıcı durumun tekrarlanmamasını istemekteydi. Toplantıda Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Kemal Kayacan Başbakan'a hitaben (Birand, 1984, s.103) *“Sayın Başbakan benim çıkarma gemilerim saatte 6 mil yapar. Planlamalara göre hareket edebilmek için benim hareket emrini en geç bu sabah 08:30'da vermem gerekir. Planlara göre Ada'ya saatinde kapak atabilmek için 20 saate ihtiyacım var.”* demiştir. Toplantı sonunda Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Kemal Kayacan Başbakan'a kaygılarını şu şekilde açıklamıştır (Birand, 1984, s.103): *“Sayın başbakan, eğer gerçekten Ada'ya çıkacaksak orduyu gemilere bindirelim. Eğer son dakikada geri döneceksek, ne biz komutan olarak, ne de siz başbakan olarak kalabiliriz”* demiştir.

Genelkurmay Başkanlığından ayrılan Başbakan Ecevit, Bakanlar Kurulu toplantısı maksadıyla başbakanlığa gitmiştir. Bakanlar Kurulu toplantısı fazla uzun sürmemiştir. Koalisyon hükümetini oluşturan Cumhuriyet Halk Partili ve Milli Selamet Partili bakanlardan herhangi bir itiraz yükselmemiş ve karar oybirliği ile alınmıştır. Bakanlar Kurulunun, bir kurye aracılığı ile sabahın ilk ışıkları ile Genelkurmay Başkanlığına ulaştırılan yazılı kararı şöyle idi (Artuç, 1989, s.146):

“Türk Silahlı Kuvvetleri Kıbrıs'ta denize çıkışı olan bir bölgeyi elde etmek ve Ada'daki Türk Toplumunun güvenliğini sağlamak üzere yarın sabah (20 Temmuz 1974) Kıbrıs'a çıkacaktır.”

Kıbrıs'a ilk çıkacak birlik olan Amfibi Deniz Piyade Alayı ve 50'nci Piyade Alayından müteşekkil Çakmak Özel Görev Kuvvetinin çıkarma araçlarına yüklenmesi sabah 07.00'a kadar sürmüştür (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.11). Çakmak Özel Görev Kuvveti Komutanı ve karargahı Deniz Piyade Alayı ile birlikte TCG ERTUĞRUL'a, 50'nci Piyade Alayı karargahı ve askerleri KÖYCEĞİZ, GÜMÜŞPALA ve SADIK ALTINCAN gemilerine, 50'nci Piyade Alayının tank, zırhlı araç ve diğer araçları ise LCT ve LCU'lara yüklenmiştir (Mütercimler, 1998, s.184). LCM'ler ise boş gideceklerdi. LCM'ler çıkarma bölgesinde TCG ERTUĞRUL'a yaklaşacaklar ve ilk çıkacak birlik olan Deniz Piyade Alayı'nı sahile ulaştıracaktı (Üçler, 2009, s.88).

Saat 06:00'da muhriplerin ve müteakiben 08:00'da ÇAKMAK Özel Görev Kuvveti'nin intikale geçmesi gerekirken, muhrip, karakol gemileri, sivil gemiler, destek gemileri ve çıkarma gemilerinden oluşan bu büyük konvoyun liman çıkışı 11:30'dan itibaren gerçekleşmeye başlamıştır. Bazı kaynaklarda, yükleme/bindirme iskelelerinin yetersizliği sebep gösterilirken, yapılan incelemede gecikmenin asıl nedeninin, ABD'nin hükümete gönderdiği arabulucunun süre isteklerine 'evet' denilmesinden kaynaklandığı ve nihai görüşmelerin olumsuzluğuna binaen harekât emrinin saat 11:00'da geldiği tespit edilmiştir (Mütercimler, 1998, s.184-185). Denizkurdu-2/74 Tatbikatı'nda bulunan Harp Filosu Komutanlığının Mersin'e gelmesi ve harekât ile ilgili emri teyiden alışı ile 19 Temmuz 1974 11:30'da Güney Özel Görev Grubu görev teşkilatına fiilen geçilmiştir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.11).

Çakmak Özel Görev Kuvveti limandan ayrılmaya devam ederken, TRUVA, MİLAS, AYGAZ ve MORDOĞAN ticaret gemileri ile çıkarma gemilerinden oluşan amfibi aldatma konvoyu 12:00'da Mersin limanından ayrılmış ve Magosa'ya gidecek izlenimi verecek şekilde Karpas Burnu'na doğru intikale geçmiştir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.11). Çıkarma araçları 12:55'ten itibaren limanı terk etmeye başlamıştır. Takriben 14:00'da TCG ERTUĞRUL da limandan ayrılmıştır (Aloğlu, 1983, s.3). TCG ERTUĞRUL'un liman çıkışı yapmasından hemen önce, Mersin Valisi Bayram Turan ÇETİN ve Diyanet İşleri Başkanı Lütfi DOĞAN gemiye gelerek güzel birer konuşma yapmışlar ve askere moral vermişlerdir (Atatanır, 2010, s.76).

TCG ERTUĞRUL'un Mersin Limanı'ndan ayrılması ile TCG ERTUĞRUL, TCG ÇEŞME, TCG KUVVET, 12 LCT, 9 LCU, 10 LCM, KÖYCEĞİZ, GÜMÜŞPALA ve SADIK ALTINCAN ticaret gemilerinden oluşan çıkarma birliği, 4 muhrip ve 2 karakol gemisi himayesinde (Üçler, 2009, s.93-95), öncelikle Anadolu kıyılarına paralel olarak 6 knot süratle Taşucu'na doğru hareket ederek deniz geçiş safhasına başlamıştır. İntikal süresince Deniz Piyadeler, bir gün evvel Amfibi Alayı takviye etmek için gelen G-3 piyade tüfeği, law tanksavar silahı, bombaatar gibi hiç kullanmadıkları silahlar hakkında erlere eğitim verirken (Aloğlu, 1983, s.6), gemilerin savaş harekât merkezlerinde bulunan personel ise çıkarma birliği etrafında tehdit teşkil edebilecek temasları incelemekteydi. Zira, çıkarma birliğinin hareketlerinin, Kıbrıs-Mersin arasındaki 1 adet İngiliz deniz karakol uçağı ile 1 adet Rus istihbarat gemisinin tarafından izlediği tespit edilmiştir. Bunların haricinde, Doğu Akdeniz'de Amerika Birleşik Devletlerine ait 6'ncı Filo, Sovyetler Birliğine ait Akdeniz Donanması ve İngiliz Filosu bulunmaktaydı (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.11).

SAT/SAS harekâtına ilişkin planlanmaların yapılmasının ardından, harekât için gerekli mühimmat ve teçhizat J-18 ve J-20 botlarına eşit olarak yüklenmiştir. Görev paylaşımı gereği, SAT Tim Komutanı ile birlikte 10 SAT ve 5 SAS astsubayı J-18'de, SAS Tim Komutanı ile birlikte 10 SAT ve 5 SAS astsubayı ise J-20'de bulunmuştur. Böylece, botlardan birinin savaş dışında kalması durumunda, diğer bot eşit imkanlarla harekâta devam edecekti. 19 Temmuz 17:30'da Mersin'den ayrılan

Jandarma Botları 20:00'da konvoyu ulaşıp, ancak rehberlik yapacak olan TCG MAREŞAL F.ÇAKMAK ile irtibat kuramamıştır (Günsev, 2004, s.43-44).

Kuşadası'ndan Taşucu önlerine gelen TCG BERK akşam saatlerinde TCG İZMİT ise sabaha karşı çıkarma birliğine katılmıştır. Taşucu bölgesinden Kıbrıs'a doğru intikale geçen çıkarma birliğinin önlerinde konvoyu denizaltı, hava ve suüstü tehditlerine karşı koruyan ve muhriplerden oluşan birlik bulunmakta idi (Üçler, 2009, s.105). Arkadan gelen çıkarma konvoyun ortasında çıkarma gemileri ve ticaret gemileri, bunların dışında Hisar sınıfı karakol gemileri ve en dışta TCG BERK olacak şekilde intikal etmişlerdir (Gürbüz, 2009).

4.2.6. 20 Temmuz 1974

Saat 03:00'da SAT birliğine "konvoydan ayrılarak plajı temizleme harekâtı icra ediniz" emri verilmiştir. SAT/SAS personelinin harekât tasarısında çıkarma plajının bir mil kuzeyinde olma zamanı 03.00 olması gerekirken, burada ancak 06.00'da olunabilmiştir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.19). SAT birliğinin intikal vasıtası olan Jandarma botu verilen kerterizde ilerleyerek, saat 05.00'da gün doğarken Girne kalesine ulaşmış, bu esnada Kıbrıs BAYRAK Radyosu'ndan DENKTAŞ'ın Türkçe, Rumca ve İngilizce çıkarmanın başladığı haberi yayınlanmıştır. Türk Toplum lideri Rauf Denktaş bu maksatla şu ifadeleri kullanmıştır (Artuç, 1989, s.157-158):

"Türk Silahlı kuvvetleri şu dakikadan itibaren Ada'nın çeşitli yerlerine çıkmaya ve inmeye başlamıştır. Harekât bağımsızlığın garantisi olarak 1960 anlaşmalarının anavatanımız Türkiye'ye vermiş olduğu meşru hak ve yetkilere dayanmaktadır. Bu bir ihtilal değildir. Kıbrıs'ın bağımsızlığı, ülke bütünlüğü ve güvenliğini yeniden kurmak için girişilmiş ve sadece bu gayeyi güden sınırlı bir polis hareketidir. Bu müdahalede, devamlı surette dost geçinmek istediğimiz ve bağımsızlığımızın ortak kurucusu olan Rum toplumuna karşı girişilmiş bir hareket değildir. Tam aksine, hak ve hürriyetleri Yunanistan'daki cunta adına ellerinden zorbalık ve silah zoruyla alınmış Rum halkını meşru hak ve hürriyetlerine kavuşturmak, başlarına oturmuş Cunta ağalarını bertaraf etmek ve meşru hükümeti kurmaktır. Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün koruyucusu olarak kahraman Türk Silahlı Kuvvetlerini aziz vatan topraklarında

kucaklamanın, bir asırlık hasreti gidermenin sevinci ve mutluluğu içindeyiz. Zafer bağımsız Kıbrıs Cumhuriyetinin savunucusu tüm Kıbrıslıdır. Tanrı kahraman Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları ve ondan ayrılmaz bir parçası olan Mücahit Ordumuza kuvvet bahşetsin. Zaferler nasip eylesin. Zafer haktan yanadır. ”

Çıkarma birliğinin Mersin’den çıkışının gecikmesi, ayrılmadan önce tasarlanan ön kuvvet harekâtının değiştirilmesini zorunlu hale getirilmiştir. Gündüz şartlarında icra edilecek yeni plana ilişkin hususlar aşağıda belirtilmiştir (Günsev, 2004, s.43-44).

- Göreve iştirak eden tüm SAT personelinin J-18’de, SAS personelinin ise J-20’de bulunulması kararlaştırılmış,
- Plajın Batı tarafında bulunan adanın 200 yarda kuzeyinden başlamak üzere, J-18 botundan 15 SAT personeli 25 metre aralıkla, 400 metre uzunluğundaki plaja paralel olacak şekilde suya bırakılmış,
- Yüzücüler, sahile dik bir şekilde kıyıya kadar yüzmüş, müteakiben 12,5 metre doğuya doğru ilerledikten sonra tekrar aksi rotaya dönerek sualtında herhangi bir engel olup olmadığını kontrol etmiş,
- Yüzücüler, yaklaşık 30 dakika sonra görevlerini tamamladıktan sonra toplama hattında intikal etmiş ve duman kandili ile verdikleri işaretten sonra J-18 botu tarafından denizden toplanmıştır.

SAT timlerinin plajın açıklarına J-18 botu ile döküldüğü bu zamanda, sahilten J-18’e top ateşi açılmıştır. Atılan 10 mermiden biri J-18 botuna isabet ederek hasar vermiştir. Düşman topunun ateşlenmesi, çevredeki yerleşim yerlerini ve savunma birliklerinin harekâttan haberdar olmasına neden olmuştur. Artık kıyıda evlerden ve mevzilerden, kıyıya doğru yaklaşan SAT yüzücülerine yoğun bir şekilde hafif silah atışı başlamıştır. Bu sırada ufuk hattında görülen TCG M.F.ÇAKMAK muhribinin üçlü salvo atışı neticesi düşman topu ve civarı yerle edilmiştir. 06:30 sıralarında, toplam 15 yüzücü J-18 ile sudan toplanmıştır (Mütercimler, 1998, s.193-195).

Çıkarma planına göre, plajın önüne varıldığında asker yüklü ticari gemiler ve TCG ERTUĞRUL kendilerine tahsisli mevkilere demirleyeceklerdi. Müteakiben LCM tipi araçlar öncelikle demirlemiş olan TCG ERTUĞRUL’a yanaşacak ve Kıbrıs’a ilk olarak çıkıp kıyıbaşını zapt edecek Deniz Amfibi Alayı’nı bindirecekti.

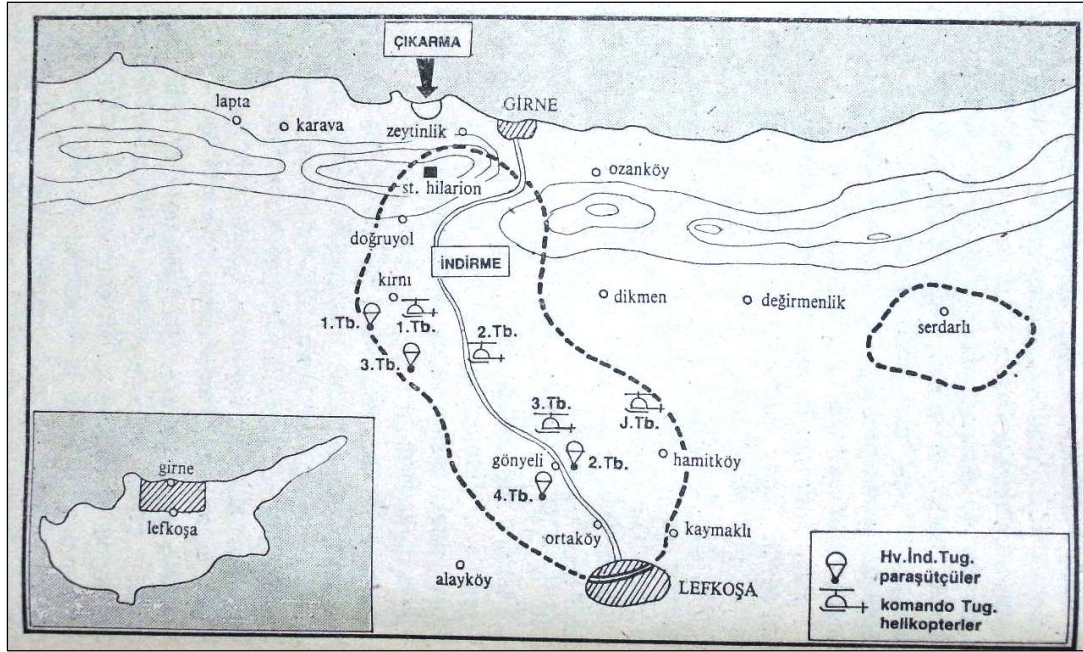
Bindirme işlemini tamamlayan LCM tipi araçlar, kıyıya hücum emriyle birlikte her bir dalgada 4-5 araç olacak şekilde peş peşe birlikleri tahsisli plaja çıkartacaklardı. İşi biten dalga, hemen plajı terk edecek, arkasından gelen diğer dalga zaman kaybetmeksizin kapak atacaktı. Ancak, sabah 05.00'dan itibaren Rauf DENKTAŞ'ın radyodan yaptığı konuşma ile harekât açığa çıkmıştı. Bu konuşma yapılırken çıkarma araçlarının, hedef bölgesine 3 saatlik yolu vardı. Bu nedenle, zaman kazanmak amacıyla demirde iken yapılması planlanan bindirme işleminin hareket halinde iken yapılmasına karar verilmiştir. Deniz şartlarının iyi olmasından istifade ile yeni yapılan plana göre, seyir halindeki boş LCM'ler TCG ERTUĞRUL gemisi üzerine yanaşarak, baştan halat verecek ve Kıbrıs'a birlikte yaklaşırken, yani seyir halinde iken Deniz Piyadeler TCG ERTUĞRUL'dan LCM'lere sarkıtılan ağlar yardımıyla bindirilmiştir. Böylece çok değerli olan 2 saatlik süre kazanılmıştır (Üçler, 2009, s.117-122).

İlk dalgada plaja gidecek olan Amfibi Deniz Piyade Alayı, kıyıbaşını tesis ederek süratle plaj sahasının yakın emniyetini sağlayacaktı. Müteakip dalgalarda çıkacak olan 50'nci Piyade Alayı'nın muharebe grubunun 1'inci, 2'nci ve 3'üncü Piyade Taburları Amfibi Deniz Piyade Alayı üzerinden aşarak Karava-Elve-Trimiti-Zeytinlik ve Girne'yi birleştiren hatta kadar olan tahsisli hedefleri ele geçirecekti. Bu hattın ele geçirilmesi ve Komando Tugayı ile birleşmenin sağlanmasından sonra, Deniz Piyade Alayı plaj bölgesinde toplanacak ve Çakmak Özel Görev Kuvveti'nin ihtiyatı olarak verilecek görevler için hazır olacaktı (Atatanır ve ark., 2010, s.77). Kıbrıs Barış Harekatı Çıkarma ve İndirme Bölgeleri Şekil 4.5.'te gösterilmiştir.

LCM'lere bindirme zamanı yaklaştığında, Amfibi Deniz Piyade Alayı Komutanı, karşılaşmayı beklediği zor durum hakkında personeli önceden bilgilendirmek ve onları uyarmak amacıyla; *“Evlatlarım amfibi hücum varış hattını geçişimiz sırasında ve çıkarma plajına kapak attığımızda, düşmanın son derece ağır karşı koyması, direnmesi ile karşılaşabiliriz. Kıdemli erlerimiz dahi çevrelerinde, komutayı almak zorunda kalabilir. Ancak, Yüce Tanrı'nın bir lütfu olarak belki bir baskın şeklinde çıkışımız da mümkün olabilir.”* demiştir. Amfibi Deniz Piyade Alayı Komutanı, Çakmak Özel Görev Kuvveti Komutanı ve Çıkarma Birlikleri Komutanına *“Amfibi Deniz Piyade alayı her şart altında görevini yapmaya hazırdır”* raporu vermiş ve müteakiben gemi genel anons devresinden *“Bismillah,*

indirme noktalarını tahsisli çıkarma botlarına boşaltınız” emri verilmiştir (İkiz, 2007, s.130-131). Amfibi Deniz Piyade Alayı Komutanının bu emri ile birlikte, 06:00’da TCG ERTUĞRUL’un bordasına yanaşan ilk LCM’ye askerler indirilmeye başlamıştır (Aloğlu, 1983, s.6).

Şekil 4.5. Kıbrıs Barış Harekâtı Çıkarma ve İndirme Bölgeleri

Kaynak: Artuç, 1989, s.184

847 kişiden oluşan Amfibi Deniz Piyade Alayı’nın 10 LCM ve 3 LCVP olmak üzere toplam 13 çıkarma aracı ile plaja ulaştırılması planlanmıştır (Atatanır ve ark., 2010, s.77). LCM gemilerine toplam 70 kişi sığmaktaydı. Her bir LCM yaklaştıktan sonra 70 kişinin bindirilmesi sadece 1,5-2 dakika sürmekteydi. Fakat LCM araçlarının yaklaşıp seyir halindeki gemiye deniz şartlarında yanaşması, aborda olması zaman almaktaydı. LCM’lere askerlerin bindirilmesi işlemi saat 08:00’da tamamlanmıştır (Üçler, 2009, s.123). Burada uygulanan ve Limbo olarak adlandırılan harekât pek çok ülkenin askeri akademilerinde ders olarak okutulmuştur (Mütercimler, 1998, s.202).

Sualtı Taarruz Timlerinin plaj bölgesini kontrolü ve Amfibi Deniz Piyade Alayı’nın LCM’lere bindirilmesi sürerken, Başbakan Ecevit saat 06:10’da radyodan yaptığı şu açıklama ile harekâtın başladığını dünya kamuoyuna açıklamıştır (Birand, 1984, 128):

“Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs’a indirme ve çıkarma harekâtı başlamış bulunuyor. Allah milletimize, bütün Kıbrıslılara ve insanlığa hayır etsin. Bu şekilde insanlığa ve barışa büyük hizmette bulunmuş olacağımıza inanıyorum. Öyle umarım ki, kuvvetlerimize ateş açılmaz ve kanlı bir çatışma olmaz. Biz aslında savaş için değil, barış için yalnız Türklere değil, Rumlara da barışı getirmek için Ada’ya gidiyoruz. Bu karara ancak tüm politik ve diplomatik yolları denedikten sonra mecbur kalarak vardık. Bütün dost ülkelere, bu arada son zamanlarda yakın istişarelerde bulunduğumuz dost ve müttefiklerimiz Birleşik Amerika’ya ve İngiltere’ye meselenin müdahalesiz halledilmesi, diplomatik yollardan halledilmesi için gösterdikleri iyi niyet çabalar için şükranlarımı belirtmeyi borç bilirim. Eğer bu çabalar sonuç vermediyse, elbette sorumlusu bu iyi niyetli gayretleri gösteren devletler değildir. Tekrar bu harekâtın insanlığa, milletimize ve tüm Kıbrıslılara hayırlı olmasını dilerim. Allahın milletimize ve bütün insanlığı felaketlerden korumasını dilerim.”

SAT yüzücüleri tarafından çıkarma plajında yapılan keşifte, yatlar tarafından kullanılan beton ağırlıklar dışında yapay engel bulunmadığı ve bunların çıkarma araçlarına zarar verebileceği, iyice sahile yaklaşıldığında arazinin aşırı meyilli olması nedeniyle düşman ateşinden etkilenilmediği tespit edilmiştir. Kontrolü yapılan plaj bölgesinin sınırları J-18 botundan atılan şamandıralarla işaretlendikten sonra, J-18’de bulunan SAT timi Komutanı tarafından Çıkarma Birlikleri Komutanlığına aşağıda belirtilen hususlar telsiz ile bildirilmiş ve çıkarma dalgasına rehberlik etmek maksadıyla, J-18 botu plajın doğusunda, J-20 botu ise plajın batısında olmak üzere mevki almıştır (Günsev, 2004, s.48-49).

- Plajın temiz olduğu,
- Kontrol edilen sahanın 2 adet şamandıra ile işaretlendiği,
- Plajın doğu tarafında bulunan kaya döküntülerinden etkilenmemeleri için çıkarma araçlarının Girne yönünden meyilli olarak plaja yaklaşımlarının uygun olacağı,
- SAT ünitesinde herhangi bir şehit ve yaralı olmadığı,
- İlk çıkarma dalgasına rehberlik yapılacağı.

Çıkarma gemileri plaj önünde iken, Girne limanından ayrılan iki Rum hücum botununun süratle çıkarma yapılacak plaja doğru yaklaşmakta olduğu tespit

edilmiştir. Bu esnada, çıkarma birliğine refakat eden TCG KOCATEPE çıkarma yapılacak plajın önünde, hücumbotlar ile KOCATEPE arasında ADATEPE ve Girne batısında TCG MAREŞAL F.ÇAKMAK gemileri bulunmakta idi. Gemilere henüz ateş açma yetkisi verilmemişti. Bu nedenle Rum Hücumbotları TCG ADATEPE'yi geçerek çıkarma gemilerine yaklaşmaya devam etmiştir. Bunun üzerine, TCG KOCATEPE rotasını doğuya çevirerek, çıkarma gemileri ile Rum hücumbotları arasına girmiştir (Baytok, 2001, s.115-116). Bu esnada beliren iki Türk savaş uçağı 06:46'da dalışa geçerek Rum hücumbotlarından birini batırmış, diğerine ise hasar verdirmiştir (TCG İZMİT, 1974). Hasar alan hücumbot, karaya oturmak suretiyle kendisini kurtarabilmiştir.

Çıkarma gemilerinin bazılarında askerler bindirilirken ve yüklü olanlar kıyıya hücum için beklemede iken, onların denizaltılara karşı korumakta olan emniyet perdesindeki gemiler müteyakkız durumda idi. Çıkarma gemilerinde refakat eden TCG AKHİSAR 07:40'ta sonar teması almıştır (TCG İZMİT, 1974). Bunun üzerine, diğer bir refakat gemisi olan TCG BERK tarafından, tespit edilen muhtemel denizaltı temasına karşı 4 adet su bombası atılmıştır (Gürbüz, 2009).

Deniz Amfibi Alayı personelini bindiren LCM ve LCVP'ler bot toplama bölgesinden, randevu mevkesine ve oradan da varış hattına doğru intikale geçmiştir (İkiz, 2007, s.133). Saat 08:00'da ilk dalgada bulunan çıkarma araçlarına telsiz aracılığıyla hücum emri verilmiş (Üçler, 2009, s.124) ve çıkarma araçları jandarma botları rehberliğinde kıyıya doğru yaklaşmaya başlamıştır. Çıkarma yapılacak Pladini plajı o kadar küçüktü ki, çıkarma araçları tanımakta zorluk çekmekteydi. Plajın batısında bulunan küçük ada plajın bulunmasını sağlamıştır (Aloğlu, 1983, s.8).

Çıkarma birlikleri, sahile yaklaştıkça plaj bölgesinden mukavemet görmeye başlamıştır. Daha çok evlerden ve yakında bulunan karakoldan ateş açılmıştır. Bu binalar, çıkarma araçlarından açılan ateşle susturulmuştur (Günsev, 2004, s.71). Sahildeki Rum Kuvvetlerinin hareketleri ateş desteği sağlayan TCG ADATEPE, TCG KOCATEPE ve TCG M.F.ÇAKMAK tarafından da izlenmekte idi. Girne bölgesi sahili tamamen meskun mahal olduğundan ve ileri gözetleyici olmadığından görerek atış yapmak maksadıyla muhripler 2-4 mil mesafeden, oteller ve Girne kalesi üzerinden ateş eden sahil bataryalarını imha etmişlerdir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.12). Ayrıca, TCG KOCATEPE muhribi, bir otelin önünde

ağaçlar arasına mevzilenmiş bir makineli tüfek birliğini tespit etmiş ve bu birliği karabombardımanı ile yok etmiştir (Baytok, 2001, s.116). Beşparmak dağlarından çıkarma gemilerine atılan havan ve top mermileri ise hedeflerini bulamamış, çıkarma araçlarına isabet eden hafif silah mermileri ise gemilere ve içindeki personele hasar verdirememiştir (Üçler, 2009, s.125). Çıkarma araçlarının sahile rahatça ulaşabilmesi amacıyla, ateş desteği sağlayan muhripler karabombardımanı yapmayı kesmiş ve sahilin 5 mil açığına çekilmiştir (Mütercimler, 1998, s.206).

Saat 08:50'de ilk olarak LCM-314 Pladini plajına yaş kapak atmıştır. Arka arkaya LCM'ler plaja kapak atmıştır. Bel hizasına kadar suya gömülen Deniz Piyadeleri süratle ilerleme başlamıştır (Mütercimler, 1998, s.207). Bu esnada ilk şehit haberi gelmiştir. İntikal seyrinde Mersin Onarım Destek Komutanlığından bazı ustalar arızalı olan cihazları tamir etmek üzere gemilerde bulunuyordu. Bunlardan biride Ahmet ERSOY idi. İlk kapak atacak gemilerden birinde bulunan Ahmet ERSOY, geminin kapak ırgatındaki arızayı gidermek için uğraşırken vurularak ölmüş ve çıkarmanın ilk şehidi olmuştur (Tümer, 2008, s.109).

Amfibi Deniz Piyade Alayının kıyıya çıkışının sürdüğü saat 09:00 civarında, Çıkarma Birliği Komutanı'nın verdiği emir gereğince, J-18 ve J-20 ile "Girne açıklarında denize düşen bir jet uçağı ile pilotunun aranmasına" başlanmıştır. Anılan pilotun Antalya önünde paraşütle atlayarak kurtulduğu öğrenilmiştir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.20).

Amfibi Deniz Piyade Alayı mukavemet ile karşılaşmadan derinlikte ilerlemeye başlamıştır (1'inci Amfibi Deniz Piyade Alayı, 1974, s.1). Kıyıya ulaşan Deniz Piyadeler, takriben 10 metrelik bir kumsaldan sonra üç kademe halinde yükselen ve dikenli tellerle çevrili olan bir sırtı aşarak Girne-Lapta-Karava yoluna ulaşmış ve yolu trafiğe kapatmıştır (Aloğlu, 1983, s.9). Deniz Piyadeler 09:10'da kıyının zapt edildiğini belirten Türk Bayrağı göndere çekmiş ve Alay Komutanı tarafından 09:25'te kıyıbaşının ele geçirildiği bildirilmiştir (Üçler, 2009, s.125). Kıyıbaşının ele geçirilmesi esnasında sadece 1 er şehit olmuştur. Düşman zayıyatı ise 22 ölü, 35 yaralı ve esir idi (Aloğlu, 1983, s.9). Çıkarma plajının batısındaki kabinler ve tesisler esir, yaralı ve enterne edilmiş ada sakinleri ile turistlere ayrılmıştır. Kumsalın hemen üstündeki iki katlı motelin zemin katı da sahra hastanesi haline getirilmiştir

(Mütercimler, 1998, s.210). Kıyıbaşının doğu tarafını 1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu, batı tarafını ise 2'nci amfibi Deniz Piyade taburu savunmaya başlamıştır.

09:38'de (TCG İZMİT, 1974) Köyceğiz ticaret gemisinde bulunan 50'nci Piyade Alayı'nın muharebe grubu LCM'ler ile ikinci dalga ile sahile kapak atmıştır (Üçler, 2009, s.130). 50'nci Piyade Alayı, Amfibi Deniz Piyade Alayı üzerinden atlayarak ilk emniyet hattını tutmuştur. Bu grupla birlikte 4 tank ve 3 zırhlı araç karaya çıkarılmıştır (Aloğlu, 1983, s.9). Saat 12:22'de de Çakmak Özel Görev Kuvveti Komutanı ve Karargahı kendi birliklerinden sonra sahile çıkarak harekâtın komutasını devralmıştır (Üçler, 2009, s.131).

Amfibi Deniz Piyade Alayı karaya çıkarken ciddi bir mukavemetle karşılaşmamıştır. Bununla beraber, yakın yerde bulunan Rum kuvvetleri hızla çıkarma bölgesine yetişme imkanı bulmuştur. Bunda bölgenin ağaçlık olmasının ve gizlenme imkanı vermesinin rolü büyüktü. Öğle saatlerinde düşmanın direnişi artmış, bölgeye yetişen düşman topçusu kıyıyı, gittikçe artan bir şekilde dövmeye başlamıştır. Beşparmak dağlarının yüksekliklerine hakim olan Rum topçusu, çukurda bulunan Türk çıkarma birliklerini rahatlıkla görmüş ve atışlarını istediği noktada toplayabilmiştir (Artuç, 1989, s.192). Beşparmak dağlarından atılan havan ve top mermileri çıkarma araçlarının çok yakınına düşmesine rağmen, atılan mermilerin hiç birisi isabetli olmamış ve çıkarma araçları zayıt vermemiştir (Üçler, 2009, s.132).

Girne tarafındaki 1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburunun sol kısmında 1'inci Bölük bulunmakta idi. Bu taraf tamamen düşmana tamamen açık ve tehlikeli bir yaklaşma istikametinde idi. Bu istikametten yaklaşan ve içi Rum askerlerle dolu bir minibüs geri tepmesiz toplar yardımıyla imha edilmiştir. Daha sonra, bu istikametten 2 tank yaklaştırmaya başlamıştır. Harekâtın gidişatını olumsuz olarak etkileyebilecek bu iki tankı durdurabilmek için elde sadece 2 tane geri tepmesiz top bulunmakta idi. Saat 10:00'da bu tanklardan biri, geri tepmesiz topla atılan 6 mermi ile paleti parçalanarak durdurulabilmiştir (Aloğlu, 1983, s.10). Ateş gücü hala muhafaza eden tank, 57'lik top ekibine ateş etmiş ve ekipte yer alan 3 Mehmetçik'in şehit olmasına neden olmuştur. Top başındaki bu 3 Mehmetçik, Türk Deniz Piyade Alayı'nın Kıbrıs Barış Harekatındaki ilk şehitleri olmuştur (Günsev, 2004, s.77). Diğer tank da 10:15'te imha edilmiştir (1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu, 1974, s.1).

10:30 civarında Çakmak Özel Görev Kuvveti'nin kalan unsurları da plaja çıkarılmıştır (Ündev, 1974). Saat 11.30'da, 2'nci Amfibi Deniz Piyade Taburunun bulunduğu batı tarafından 50 kadar Rum askeri saldırıya geçmiştir (Keçeci, 1974). Söz konusu taburun 2'nci ve 3'üncü bölükleri müşterek bir taarruzla Rum askerlerini etkisiz hale getirilmiştir. Çatışma sonucunda, 1 Yunanlı subay esir alınmış, Rumların çoğunluğu öldürülmüş ve az bir kısmı ise geri çekilmeyi başarmıştır (Ündev, 1974). Türk Deniz Piyadelerinden ise 2 er şehit olmuş ve 1 astsubay⁵ kaybolmuştur (Keçeci, 1974).

Saat 14:00'da düşmanın en ciddi taarruzu başlamıştır. Rum Kuvvetleri, Sovyet Rusya'dan almış oldukları 4 adet T-34 tankı (Atatanır, 2010, s.80) ve piyadeleri ile birlikte hücumu geçmiştir. Tanklardan üçü tahrip edilmiş ve piyadeleri ise etkisiz hale getirilmiştir (Ündev, 1974). Yapılan muharebede 2'nci Amfibi Deniz Piyade Taburu Komutanı ile birlikte 4 er yaralanmıştır (Keçeci, 1974). Çatışma hitamında, meskun mahaller taranmaya başlanmış ve esir alınanlar plaj bölgesinde enterne edilmiştir. Tarama işlemi ardından savunma mevzilerine geçilerek tahkimat yapılmıştır (Ündev, 1974).

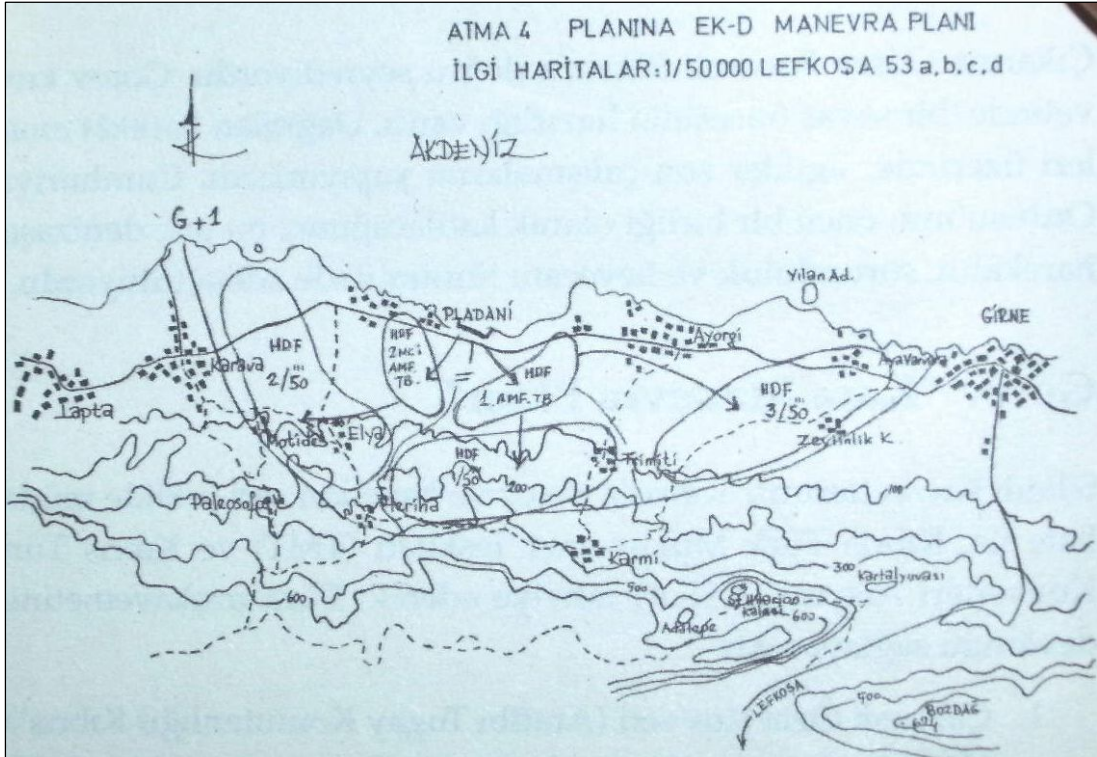
Akşama kadar süren çatışmalar sonucunda Çakmak Özel Görev Kuvveti fazla ilerleme imkanı bulamamıştır. 50'nci Alay Muharebe grubu, kara manevra planında emredilen tahsisli hedef olan ve Şekil 4.6.'da belirtilen Karava-Elya-Trimiti-Zeytinlik-Girne hattını ele geçirememiş ve köprübaşında Komando Tugayı ile birleşmeyi sağlayamamıştır (İkiz, 2007, s.160). Bununla birlikte, kıyıbaşında tutulan mevzilerini muhafaza etmeyi başarmıştır. Yaklaşık 3500 deniz ve kara askeri 1.5-3 km genişliğindeki dar bir kıyı şeridinde sıkışıp kalmıştır. Beşparmak dağları güney tarafı, Rum kuvvetleri Doğu ve batı taraflarını tıkamış, arkaları ise denizdi. Gün boyu çıkarma bölgesinde kuvvet toplayan düşman kuvvetleri saldırmak için gece olmasını ve uçakların çekilmesini beklemiştir (Artuç, 1989, s.194-196).

Yüklerini boşaltan çıkarma araçları 17:00'dan itibaren TCG İZMİT, TCG BERK, TCG AKHİSAR ve TCG DEMİRHİSAR gemilerinin refakatinde Mersin'e geri intikale başlamıştır (İZMİT, 1974). Diğer muhripler ise ateş desteği için Girne önlerinde kalmıştır (Mütercimler, 1998, s.224). Çıkarma araçlarından LCT-113 ve LCU-214 yük ve personeli kıyıya çıkartmış olmasına rağmen kıyıda kendilerini

⁵ Astsubay Necati SIVACILAR'ın daha sonra şehit olduğu anlaşılmıştır.

kurtaramamış ve kuma saplanıp kalmışlardır. Yoğun top ve havan atışı altında kendi imkanları ve kıyıda bulunan dozer yardımıyla kurtarılan gemilerle birlikte, harekâta katılan tüm çıkarma gemileri kayıpsız ve hasarsız olarak ikinci kademe birlikleri almak üzere Mersin'e intikale geçmiştir (Mütercimler, 1998, s.213-215).

Şekil 4.6. Kıbrıs Çıkarma Harekâtı Kara Manevra Planı

Kaynak: İkiz, 2007, s.126

Gece şartlarında Rum kuvvetlerinin kıyıbaşında ve çıkarma plajında, her türlü sızma, baskın ve sabotaj girişimlerine karşı etkin tedbirler alınmıştır. Bu maksatla plaj bölgesinin doğu tarafının savunulması için 1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu, batı tarafının savunulması için 2'nci Amfibi Deniz Piyade Taburu ve deniz kısmının savunulması için ise bir muhrip görevlendirilmiştir (İkiz, 2007, s.160).

Gece 22:10'dan itibaren Rum kuvvetleri 4 tank ve bir bölük ile taarruz etmiştir (Ündev, 1974). Çok iyi mevzilenmiş olan, arazi ve örtü bakımından avantajlı olan Rum Kuvvetleri, kıyıbaşının batısında, deniz tarafından kalan bir boşluktan sızmaya çalışmış, ancak 2'nci Amfibi Deniz Piyade Taburunun şiddetli mukavemeti nedeniyle geri çekilmek zorunda kalmıştır (Aloğlu, 1983, s.11-12). Bununla birlikte, düşmanın top, havan ve roket saldırıları sabaha kadar sürmüş ve bu sıkışık yerdeki

çıkarma kuvvetlerine kayıp verdimiştir. Çatışmalarda deniz piyadelerden 2 er şehit olmuş, 1 astsubay ile 9 er yaralanmıştır (Keçeci, 1974). Çıkarma bölgesinde, 50'nci Piyade Alayı tarafından karargah olarak kullanılan binaya Rumlar tarafından yapılan roket saldırısı sonucunda da, 50'nci Piyade Alayı Komutanı Albay İbrahim KARAOĞLANOĞLU ile Hava İrtibat Subayı Binbaşı Fehmi ERCAN şehit olmuştur (Artuç, 1989, s.203).

4.2.7. 21 Temmuz 1974 ve TCG KOCATEPE'nin Batışı

Çakmak Özel Görev Kuvveti kıyıya ayak bastıktan itibaren bir türlü ilerleyememiş ve 4 kilometrekarelik bir alanda sıkışıp kalmıştır. Gece yaşanan çatışmada 50'nci Piyade Alayı Komutanı şehit olmuştur. Rum kuvvetleri çıkarmanın hiç beklemedikleri bir yerde yapılmasına rağmen, Doğuda Magosa ve Batıda Lefke ile Güzelyurt bölgesinden kuvvet kaydırarak Çakmak Özel Görev Kuvvetini sıkı bir şekilde kuşatmıştır. Gündüz ve gece yaptığı taarruzlarla sonuca ulaşamayan Rumlar, Beşparmak Dağları'nda bulunan top ve havanları ile çıkarma kuvvetlerini yoğun bir ateş altına almıştır (Artuç, 1989, s.218). Rumların top ve havan saldırılarında herhangi bir zayıf olmamıştır (Ündev, 1974).

Görevi sona eren çıkarma gemi ve araçlarından idari nakliye grupları oluşturularak TCG İZMİT, TCG BERK, TCG AKHİSAR ve TCG DEMİRHİSAR refakatinde Mersin'e sevk edilmişlerdir. 21 Temmuz 1974 saat 09:00 civarında konvoy Mersin'e dönmüştür. 21 Temmuz saat 17:00'da Bora Özel Görev Kuvvetini taşıyan TCG DONATAN, TRUVA ticaret gemisi ve 22 adet çıkarma gemisinde oluşan birlik Mersin'den ayrılmıştır (TCG İZMİT, 1974). Böylece, çıkarma gemi ve araçları ile seferde el atılan gemilerden oluşan nakliye grupları ile idari nakliyata başlanmıştır. Diğer gemiler de, nakliye gruplarının yakın emniyetlerine tahsis edilmişlerdir. Deniz Kuvvetleri açısından amfibi harekât sona ermiş ve idari nakliyata başlanarak ikinci safha harekâtı başlamıştır (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.13).

21 Temmuz öğle saatlerinde 1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburuna mevzi değiştirmesi emredilmiş ve 500 metre ilerdeki tepeleri ele geçirmiştir (Aloğlu, 1983, s.13). 2'nci Amfibi Deniz Piyade Tabura ise tugay ihtiyatı ve düşmanın plajın güney tarafından gelecek mukavemetini kırma görevleri verilmiştir. Taburlar düşmanın

olası saldırısına karşı tahkimat yapma ve silah temizliği ile uğraşmışlardır (Keçeci, 1974). Dün gündüz ve gece saatlerinde yaşanan çatışmaların ardından cephanes, pil ve ilk yardım malzemesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu malzeme ihtiyacı üst makamlara bildirilmiştir. Tedbir olarak, Amfibi Deniz Piyade Alayı Komutanı tarafından “*Kalan cephanenin çok dikkatli bir şekilde kullanılması, şartlar ne olursa olsun, süngü harbide yaparak çıkarma bölgesinin tutmaya mecbur olduğu*” söylenmiştir (İkiz, 2007, s.166). Amfibi Deniz Piyade Alayının ihtiyaç duyduğu cephanenin Kıbrıs’a intikali görevi SAT/SAS timine verilmiş ve J-17 botu cephanes yüklü olarak Kıbrıs’a gönderilmiştir. Ancak hava/deniz şartları nedeniyle J-17 botu Mersin’e geri dönmüştür. Çıkarma plajında bulunan yaralılar için helikopter sağlanması teklifine ise henüz hava kontrolünün sağlanamaması ve yoğun ateşin devam etmesi gerekçesi ile olumlu yanıt verilememiştir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.19).

Kıbrıs Barış Harekâtının ikinci gününde, adada çatışmalar ve deniz nakliyatı sürerken, Kıbrıs’ın batısında trajik bir olay yaşanmıştır. Yaklaşmakta olduğu bildirilen Yunan Konvoyunu durdurmak için görevlendirilen 3 muhribimiz TCG ADATEPE, TCG M.F.ÇAKMAK ve TCG KOCATEPE kendi uçaklarımızın taarruzuna maruz kalmış ve TCG KOCATEPE aldığı hasarla batmıştır.

Harekâtın ikinci gününün en önemli konusu, bir Türk-Yunan Savaşı olasılığı idi. Bu savaşı başlatacak olan şey ise, savaş gemileri eşliğinde Kıbrıs’a doğru ilerlemekte olan Yunan konvoyu idi (Artuç, 1989, s.220). 20 Temmuz günü saat 19:30’da Genelkurmay Başkanlığı karargahına ilk defa Muğla Jandarma Komutanlığından, bilahare Milli İstihbarat Teşkilatı ve Bodrum Kaymakamlığından alınan rapor ve mesajlarda, Rodos Adası’ndan bir Yunan konvoyunun Kıbrıs’a doğru hareket ettiği bildirilmiştir (Yalçın, 2006, s.122). Bu konvoya ilişkin istihbaratın ortaya çıkışı ise şu şekilde idi (Üçler, 2009, s.179-180): Datça yarımadasının en batısındaki burunda bulunan jandarma gözetleme postası önünden Rodos geçidine doğru geçmekte olan ve güvertesinde askeri malzeme ile birlikte GMC ismiyle anılan yüklü askeri kamyonlar olan bir gemi görmüştür. Jandarma gözetleme postasının bu istihbarat sıralı amirleri vasıtasıyla İçişleri Bakanlığına kadar ulaşmıştır. Bu mesajda geçen GMC harfleri, şifre çözümü esnasında değiştirilmiştir. Hangi makam tarafından yapıldığı bilinmeyen bu işlem neticesinde, GMC harfleri gemiler olarak

değiştirilmiş ve hatalar zinciri işlemeye başlamıştır. Böylece, silah yüklü 10 gemilik Yunan konvoyu ortaya çıkmış bulunuyordu.

Bu haber gece Antalya'dan kalkan keşif uçağı tarafından da doğrulanmıştır. Sabahın erken saatlerinde bölgede keşif yapan deniz karakol uçağı, 8-11 kadar geminin Kıbrıs'a doğru 10 knot süratle ilerlediğini, aralarında 8 mil mesafe olduğunu ve toplu halde göründüklerini bildirmiştir (Birand, 1984, s.168). Gece süresince konvoyla ilgili çelişkili keşif raporları gelmeye devam etmiştir. 02:00'da bir deniz karakol uçağı Rodos'tan Baf'a doğru altılı ve beşli iki grup halinde intikal eden bir konvoy tespit ettiğini, 04:00'da başka bir deniz karakol uçağı Baf'a doğru yol olan 3 ile 8 gemi olduğunu, 04:58'de Anamur radarı 8 tane gemi saptadığını (Mütercimler, 1998, s.239), 05:50'de ise Hava Kuvvetleri'ne ait keşif uçakları 3 geminin Baf'a doğru intikal ettiğini rapor etmiştir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.13).

Alınan bilgilere göre bu asker ve savaş malzemesi taşıyan bu konvoy gerçektir. Şayet, bu konvoy Baf'a ulaşırsa, Kıbrıs Barış Harekâtı'nı çok büyük tehlike atacaktı. O ana kadar Yunanistan'la savaşa girilmemişti. Konvoyu koruduğu söylenen Yunan savaş gemilerine ateş açılırsa Yunanistan'la savaşa girilmesi kaçınılmaz olacaktı. Kısacası, bir Türk Yunan savaşının çıkması an meselesiydi. Tüm bu varsayımlar irdelendikten sonra Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Emin ALPKAYA ile Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Kemal KAYACAN, 20 Temmuz gecesi Deniz Kuvvetleri Komutanının odasında buluşmuştur. Raporlar değerlendirildiğinde, Deniz Kuvvetleri Komutanı bu konvoyun deniz keşif uçağı tarafından görüldüğünü ve kesinlikle Yunan gemileri olduğunu söylemiştir. Hava Kuvvetleri Komutanı da aynı fikirde olduğunu beyan etmiştir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.14). Yapılan durum değerlendirmesinde, konvoyun mevcut hızıyla 21 Temmuz öğlen saatlerinde Baf'a ulaşacağı tahmin edilmiştir. Belirlenen harekât tasarısına göre, düşman konvoyuna, Girne önlerinde bulunan 3 muhrip uçaklarla koordineli olarak taarruz edecek, ancak gemilerimiz Arnavut Burnu'nu geçmeyecekler, daha güneye inmeyeceklerdi. Konvoy Baf'a yaklaşırken uçaklarımız en hassas zamanda onları vuracaktı. Uçaklarımız konvoyu vurduktan sonra, durum Deniz Kuvvetleri Komutanlığına bildirilecek ve Arnavut Burnu'nda bekleyen muhriplerimiz Baf bölgesine inip konvoyun geri kalan gemilerini imha edecekti (İkiz, 2007, s.175).

21 Temmuz 1974 06:20'de Genelkurmay'a gelerek harekât hakkında bilgi alan Başbakan Ecevit'e Kıbrıs'a yönelen Yunan konvoyu hakkında bilgi verilmiştir (Birand, 1984, s.170-171). 09:50'de Anamur ve Antalya'nın ortalama 100 mil güneyinde görevli bulunan Deniz Kuvvetleri'ne ait deniz karakol uçağı tarafından, çok sayıda çıkarma gemilerinden ibaret bir amfibi konvoyun Yunan muhriplerinin desteğinde Kıbrıs'ın güney batısına doğru seyir halinde oldukları rapor edilmiştir. 20 Temmuz 1974 sabahından bu saate kadar geçen süre, Yunan Adaları ile Kıbrıs arasındaki mesafe ve böyle bir konvoyun hava desteğinin imkansızlığı düşünülerek Anamur radarı ikaz edilmiş, ancak bu haberin doğruluğu Anamur radarı tarafından da teyit edilmiştir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.13). Ayrıca, keşif yapan deniz karakol uçağından konvoy hakkında raporlar gelmeye devam etmiştir uçak raporlarında; 11 kadar geminin Kıbrıs yönünde ilerlemeye devam ettiğini, havanın puslu olması ve silahı bulunmadığından gözle tespit yapamadığını, gemilerin ne taşıdıklarını ve hangi ülkeye ait olduğunu göremediğini bildirmiştir. Ancak, harekâtın devam etmesi ve yaşanan yoğunluk içerisinde, havadan resim çektilirip incelemek için yeterli vakit bulunmuyordu. Deniz Karakol uçakları tarafından da konvoyun adaya doğru yaklaşmakta olduğu ısrarla belirtilmesi, bunun deniz gören hava radarları tarafından da doğrulanması, çeşitli istihbarat kanallarından alınan verilerle bu gemilerin Yunan gemisi olduğuna ve sayılarının da 11 olduğu değerlendirilmesine varılmıştır (Birand, 1984, s.170-171).

İki Kuvvet Komutanı arasında taarruz kararı alındıktan sonra durum Genelkurmay Başkanı'na bildirilmiş; taarruz kesinleşmiştir. Bundan sonra Genelkurmay Başkanı Başbakan'la görüşüp, açıklamalarını yapmış ve taarruzdan başka çözüm yolu olmadığını belirtmiştir. Başbakan da Bakanlar Kurulu'na konuyu götürüp, Genelkurmay'ın isteği doğrultusunda taarruz için kesin emir ve yetki vermiştir. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı; Güney Özel Görev Kuvveti Komutanı Tümamiral Nejat TÜMER'e; *"dokuz muhrip tarafından korunan bir Yunan konvoyunun Rodos'tan hareket ederek Kıbrıs'a yaklaştığının belirlendiği ve bu konvoyun durdurulması için bir kuvvet ayrılması"* emrini vermiştir. Bu esnada, 2'nci Ordu Komutanı tarafından konvoya havadan ve denizden taarruz edilerek muharebe dışı edilmesi için Genelkurmay Başkanlığından müsaade istenmiş; fakat Genelkurmay Harekât Merkezi'nden, konvoyun henüz yasak bölge içerisine girmediği, diplomatik yollardan hareketini engellemek için teşebbüse geçilmediği,

havadan taarruz için planlama hazırlıklarının arttırılması ve Hava Kuvvetleri Komutanlığından tahmini serbest atış saatinin 12:30 olabileceği, Adana'daki Müşterek Harekât Merkezi'ne bildirilmiştir. Müşterek Harekât Merkezi'nde görevli deniz irtibat subayı, yapılacak hava taarruzundan hemen sonra konvoya denizden de hücum edilerek tam bir başarı sağlamak için, Deniz Kuvvetleri Harekât Merkezi'nin TCG M.F.ÇAKMAK, TCG ADATEPE, TCG KOCATEPE ve TCG TINAZTEPE muhriplerini aynı bölgeye sevk ettiğini Ordu Komutanı'na arz etmiştir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.14).

Kıbrıs'a yönelik Yunan konvoyunu durdurmak için bir taraftan askeri planlar yapılırken diğer taraftan diplomatik girişimlerde bulunulmakta idi. Dışişleri Bakanı Turan Güneş ile Amerikan Temsilcisi Joseph Sisco'nun 21 Temmuz'da yaptıkları toplantıya sonradan katılan Başbakan Bülent Ecevit tarafından Amerikan Temsilcisi Joseph Sisco'ya Yunan gemi konvoyunun geri dönmediği taktirde batırılacağı kesin bir dille belirtilmiştir. Bu ise kuşkusuz bir Türk-Yunan savaşının başlaması demektir (Artuç, 1989, s.214). Amerikan Temsilcisi Joseph Sisco, Atina'ya gider gitmez ilk iş olarak Yunan gemi konvoyunu durdurmak için girişimlerde bulunmuştur. Yunan askerî hükümetinin kuvvetli adamlarından General Yuannides, Deniz Kuvvetleri Komutanı Amiral Arapakis aracılığıyla Amerikan Temsilcisi Joseph Sisco'ya ilettiği mesajında *“Kıbrıs'a doğru giden hiçbir Yunan gemisinin bulunmadığını, bulabilirlerse Türklerin batırabileceğini”* belirtmiştir. Diğer taraftan, Amerikan haber alma kaynakları da bu mesajı doğrulamaktaydı. Amerika'nın 6'ncı Filosundan ve diğer Amerikan haber alma kaynaklarından Amerika'nın Atina Büyükelçiliğine ulaşan raporlara göre, Ege'de Güneye doğru gitmekte olan tek tük birkaç ticaret gemisinin dışında bir şey yoktu. Bunun üzerine Amerikan Temsilcisi Joseph Sisco, bu bilgiyi Amerika'nın Ankara Büyükelçisi Macomber aracılığıyla Başbakan Bülent Ecevit'e ilettiği. Ancak, Türk Genelkurmay Başkanlığına ulaşan keşif raporları bunun tam tersini söylemekteydi (Birand, 1984, s.180-186). Ayrıca, Atina Deniz Ataşesi'nin Pire Limanı ve civarında yaptığı araştırma neticesinde, Kıbrıs'a konvoyla götürülecek birlik ve birliği yükleyecek gemi ve araçlara rastlanmamıştır. Bunun üzerine, Amerikan, Alman ve İngiliz Askeri Ataşeliklerine de gidilmiş ve söz konusu ataşeliklerin de konvoy hakkında bilgilerinin olmadığı öğrenilmiştir. Elde edilen istihbarat bilgileri Ankara'ya gönderilmiş ancak dikkate alınmamıştır (İkiz, 2007, s.187).

21 Temmuz 1974 günü 01:00'de ilk çıkarma harekâtını müteakip Mersin'e doğru intikal etmekte olan TCG M.F.ÇAKMAK, TCG KOCATEPE, TCG ADATEPE ve TCG TINAZTEPE muhripleri geri döndürülerek Girne önlerine intikale geçmeleri ve kıyıbaşında gece saldırıya uğrayan birliklerimize ateş desteği sağlamaları emredilmiştir. Bunun üzerine 06:45'de destek atışlarına başlayan muhripler, fasıllı olarak 09:40'a kadar destek atışına devam etmişler ve kıyıda ki düşman hedeflerini tahrip etmişlerdir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.13). Destek atışı maksadıyla kıyıya yakın seyreden muhriplere, bir gün önce düşen bir uçağımızın pilotunu kurtarma görevi de verilmiştir. Anılan pilot, gün ağardıktan sonra TCG M.F.ÇAKMAK tarafından kurtarılmıştır. Ancak, bir gün boyunca denizde kalan pilotumuz, ilerleyen saatlerde kendi uçaklarımızın saldırısına maruz kalacaktır (Mütercimler, 1998, s.240).

Kıbrıs'a yönelik Yunan konvoyunun karşılanması maksadıyla, Güney Özel Görev Kuvveti Komutanlığından, emrine tahsis edilmiş muhriplerden 3 tanesini ayırarak bir komodor emrine verilmesi ve harekât kontrolünün Deniz Kuvvetleri Komutanlığına devredilmesi istenmiştir. Bunun üzerine 2'nci Muhrip Filotillası Komodoru Kurmay Albay İrfan TINAZ emrine TCG M.F.ÇAKMAK, TCG ADATEPE ve TCG KOCATEPE muhripleri verilerek emir yerine getirilmiştir (Tümer, 2008, s.111).

09:44'de Güney Özel Görev Kuvveti Komutanı Tümamiral TÜMER, Komodor, Kurmay Albay İrfan TINAZ'a; *“Baf'ın 60 mil batısında rapor edilen düşman çıkarma gemilerinin imha edilmesi için Güney Özel Görev Kuvveti Komutanlığı emrindeki gemilerden üç tanesini emrine verdiğini ve adı geçen bölgeye gitmelerini”* emretmiştir. 09:55'te üç muhripten oluşan birlik, Baf'ın 60 mil batısında olduğu bildirilen düşman konvoyuna karşı intikale geçmiştir. İleride Komodorun bulunduğu TCG M.F.ÇAKMAK, ortada TCG ADATEPE, geride ise TCG KOCATEPE olmak üzere Girne'den Baf'a doğru kıyıları tarayarak ve Kıbrıs'ın kuzey kıyılarına paralel olarak seyretmişlerdir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.14).

09:57'de Güney Özel Görev Kuvveti Komutanı Tümamiral TÜMER'den Komodor TINAZ'a aşağıdaki emir gönderilmiştir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.15).

"Emrinize TCG M.F.ÇAKMAK, TCG KOCATEPE ve TCG ADATEPE'yi alarak 09.20 C'de Baf'ın 60 mil batısında bulunan konvoy ile temas sağlayınca, ikaz ederek geri döndürünüz, dönmediği takdirde taarruz ediniz.

Konvoy dönerse, bir saat süre ile rotaya döndüğünü takip ediniz ve müteakiben Baf bölgesine yaklaşarak kıyıdaiki mevcut askeri birlikleri tespit ettiğinizde bombardıman ederek GIRNE bölgesine dönünüz.

TCG TINAZTEPE'yi hedef bölgesindeki atış desteği için bırakınız. Bu gemi Harp Filosu Komutanının emrine göre hareket edecektir.

Konvoy ikaza rağmen geri dönmezse taarruzunuzla koordineli olarak havadan destek talebinde bulununuz. Müteakip safhalarda durum ve şartlara göre TCG TINAZTEPE ve TCG İZMİT sizinle koordineli olarak hareket için denizde buluşacaktır. Herhangi bir durumda muhriplerimiz kuzeye çekilecektir.

Harekât sahamızda denizaltı savunma harekâtı yapılmayacaktır. (Bunun anlamı, denizaltı teması olursa bunlar dosttur demektir). Çünkü TCG CERBE ve TCG I.INÖNÜ denizaltıları harekât sahasında bulunmaktaydı.

Her zamanki başarılarınızın devamını dilerim."

TCG TINAZTEPE gemisi Deniz Kuvvetleri ve havada bulunan deniz karakol uçağı ile muharebe irtibat gemisi olarak görevlendirilmişti. TCG TINAZTEPE'nin ateş desteği maksadıyla Girne bölgesinde kalması nedeniyle, bu görevler TCG KOCATEPE'ye verilmiştir. TCG KOCATEPE keşif yapan deniz karakol uçağı ile irtibat kurmuş ve uçak tarafından konvoyun doğuya, Baf'a doğru yol aldığı bildirilmiştir. Deniz karakol uçağına, konvoy olarak belirtilen gemi topluluğundaki gemilerin tipleri ve milliyetleri sorulmuş, ancak bunların bilinmediği cevabı alınmıştır. Konvoya taarruz emri alındığında, TCG KOCATEPE deniz karakol uçağından gemilerin tipi, milliyeti ve refakat durumuyla ilgili bilgileri tekrar istemiştir. Uçak pilotları sis yüzünden aşağıyı göremedikleri ve tespitlerinin sadece radara göre olduğunu bildirmiştir. TCG KOCATEPE ve diğer gemiler tarafından, konvoy denilen gemiler topluluğunun ne olduğu tam olarak anlaşılamamıştır. Deniz karakol uçağından alınan raporlar çelişkili idi. Bazen konvoyun 8-10 muhriple

korunduğu, bazen korumada muhrip olmadığı, bir başka haberde konvoyun yıldız şeklinde dağıldığı bildirilmekte idi. Deniz karakol uçağı, konvoyun tesadüfen bir araya gelmiş ticaret gemileri olduğunu dahi söylemiştir. Gözle yapılan istihbarata dayanmayan bu bilgilerin hangisinin doğru olduğunu bilmek mümkün olmamıştır (Baytok, 2001, s.116-118).

12:16'da muhripler Deniz Kuvvetleri Komutanlığından, "*Yasak bölgede bulunan Yunan Savaş ve yardımcı gemilerine ateş ediniz*" emrini almıştır. Emirde, ayrıca konvoya öncelikle uçakların taarruz edeceği, bundan sonra muhriplerin konvoya saldıracağı ve uçakların taarruzu sırasında muhriplerin harekât sahasından uzakta beklemesi belirtilmiştir (Mütercimler, 1998, s.245-246). Muhriplere harekât sahasının sınırları ulaşmadığından, harekât sahalarını kendileri tayin etmek zorunda kalmıştır. Bunun üzerine muhriplerimiz, hava taarruzundan hemen sonra konvoya ulaşabilmek ve konvoyu Baf'a ulaşmadan engelleme imkanına sahip olabilmek için (Baytok, 2001, s.118), Baf'ın kuzeybatısı 15-18 milde kuzey-güney hattında karakol yaparak beklemeye başlamışlardır (Mütercimler, 1998, s.246).

Muhripler, Arnavut Burnu civarında güneye doğru karakol yaparken bir Türk-Yunan savaşı değil de, küçük çaplı bir Türk-Kıbrıs çatışması yaşanmıştır (Artuç, 1989, s.223). Baf'a doğru ilerleyen gemiler, Poli açıklarında 3 Yunan hücumbotuna rastladıklarını, birini batırdıkları ve diğer ikisini de yaraladıklarını saat 14:30'da Deniz Kuvvetleri Komutanlığına rapor etmiş ve bu raporu aynı kanalda bulunan Ordu Karargahı da almıştır (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.15). Diğer bir kaynağa göre ise 12.48'de Arnavut Burnu açığında 3 Rum hücumbotu tespit edilmiş, 13:07'de 2 hücumbot batırılmış, 1 adedi de yaralı olarak güney istikametinde uzaklaşmıştır (Mütercimler, 1998, s.247).

12:41'de deniz karakol uçağı konvoyun Baf'ın 15 mil güneybatısında olduğu rapor ederken, 14:26'da Adana'daki Müşterek Harekât Merkezine ulaşan Hava Kuvvetlerine bağlı 184. filo keşif raporunda ise "*Konvoy halinde, 3 büyük askeri geminin Baf'ın 15-18 mil kuzeybatısında güneye doğru seyretmekte*" olduğu bildirilmekte idi (Mütercimler, 1998, s.247-249). 14:30'da Deniz Kuvvetleri Komutanlığından tarafından muhriplere, Drepan Burnu batısında Hava Kuvvetleri uçaklarının taarruzunun bitmesini bekleme emri verilmiştir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.15).

Yapılan hesaplara göre, muhriplerin konvoyu artık görmeleri gerekmektedir. Ancak, radarda da herhangi bir temas yoktu. Gelen emirlerle, bölgede bir konvoyun bulunmadığı gerçeği birbiri ile uyuşmadığı için deniz karakol uçağının son bir defa gözle keşif yapması istenmiştir. Deniz karakol uçağı pilotu son raporunda “*Gemilerin üstünde bulunduğunu, birinin adının Line MESSİNA olduğunu, diğer geminin ismini okuyamadığını, bir geminin yükünün örtülü olduğu, diğer gemide ise taksi tipi otomobiller bulunduğunu, anormal bir durum olmadığını*” bildirmiştir (Birand, 1984, s.194-195). Deniz karakol uçağı pilotu diğer gemiler tarafından da dinlenen mesaj şu şekilde bitirmiştir: “*Bulduğum yerden bizim muhripleri de görebiliyorum. Etrafta başka hiçbir gemi yok. Konvoy bu iki gemidir.*” (Artuç, 1989, s.225).

15:00’da Komodor Albay İrfan TINAZ tarafından Deniz Kuvvetleri Komutanlığına ve Harp Filosu Komutanına son durum raporu verilmiştir: “*Deniz karakol uçağının son raporuna göre Baf güneybatısındaki iki gemiden biri bordasında Lines Messina yazılı, mavi bacalı yolcu veya ticaret gemisidir. Kuzeydeki ikinci geminin güvertesinde taksi bulunmaktadır. Şimdiye kadar hiç Yunan savaş gemisine rastlanmamıştır.*” (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.15-16).

Türk Savaş uçakları, 15:00’da konvoyu saldıracak şekilde, 14:15’ten itibaren ilkin Eskişehir, sonra Mürted (Ankara) ve Antalya’daki üslerinden kalkış yapmıştır (Artuç, 1989, s.226). Toplam 48 uçaktan oluşan filo (Birand, 1984, s.198), “*öncelikle konvoy gemileri vurulacak, konvoyu bulamazlarsa savaş gemilerini vurulacaktır.*” emri almıştı (Mütercimler, 1998, s.252). Bu esnada ise, gemilerde Yunan uçaklarından ziyade Türk uçaklarının saldırısına maruz kalma endişesi başlamıştır. Muhripler ile ticaret gemilerinin bir birine yaklaşması nedeniyle, Hava kuvvetleri uçakları tarafından konvoy olarak algılanabilmesi mümkündü (Baytok, 2001, s.120).

Bir süre geçtikten sonra, gemiler tarafından Türkiye yönünden yaklaşmakta olan uçaklar tespit edilmiştir. Bu nedenle uçaklara ateş açılmamış ve yanlışlarından dönmeleri beklenmiştir. Ancak, 15:05’ten itibaren uçakların taarruza geçmesi ile birlikte karşı ateş açılmaya başlanmıştır (Baytok, 2001, s.120). İlk isabeti TCG KOCATEPE almıştır. Saat 15:05’te muhriplerimiz hava taarruzlarına uğradıklarını Deniz Kuvvetleri Harekât Merkezine bildirirken, söz konusu durum Müşterek Harekât Merkezi tarafından telsizler aracılığı ile takip edilmiştir. Buradaki ilgili denizci ve havacı subaylar taarruzun bizim uçaklar tarafından yanlışlıkla

yapılabileceği sonucuna varmışlardır. Maalesef havada bulunan ikinci filo da aynı şekilde yaralı gemilerimize taarruz etmeye devam etmiştir. 21 Temmuz günü, ortak deniz-hava harekâtı olmadığı için gemilerde hava irtibat subayı mevcut değildi. Ancak, TCG M.F.ÇAKMAK'ta bir gün önce düşen uçaktan kurtarılan bir pilotumuz vardı ve bu pilotun verdiği frekanslardan uçaklarla temas kurulmuştur. Fakat 1'inci Taktik Hava Kuvvetlerinden gelen uçakların pilotlarının kullandığı parola ile Kıbrıs Barış Harekâtı'nda kullanılan parolanın aynı olmaması sonucu parola teatisi gerçekleştirilememiştir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.16).

Konvoya taarruz etmek maksadıyla üslerinden hareket eden uçak pilotlarına, o bölgede yalnız Yunan gemileri bulunduğu bildirilmiş ve buna inandırılmıştır. Bu yüzden hücum ettikleri gemilerin Türk gemisi olduğuna inanmamışlardır. Hem Türk ve hem de Yunan gemileri Amerika Birleşik Devletleri yapımı olup tamamen aynı tip gemilerdi. Gemilerin ayırt edilmesinin tek yolu, direklerle çekilen milli bayraklar olup bunların dikine durduğundan havadan görülmesi çok zor idi. Diğer yandan Yunan gemileri de Türk bayrağı çekmiş olabilirlerdi. Gemiler iyi görülebilmesi için büyük bir Türk bayrağını güverteye yatay olarak sermişse de, pilotlar bunun kendilerini aldatmak için Yunanlılar tarafından bilhassa yapıldığını sanmışlardır. Pilotlar, kendi aralarında yaptıkları telsiz konuşmalarında da bundan bahsetmişlerdir. Saldırıya maruz kalan gemiler, pilotların kullandıkları frekanslara girmişler, pilotlara *“Türk gemileri olduklarını, bombalamakla büyük hata yaptıklarını”* bildirmişler ve inandırıcı bazı ipuçları vermişlerdir. Fakat pilotlar kendi aralarındaki çevrimlerde, *“Şu Yunanlılara bakınız, ne güzel Türkçe konuşuyorlar.”* diyerek inanmadıklarını belli etmişlerdir. Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında, her savaş bölgesi için ayrı ayrı hazırlanmış ve günlük değişen parolalar kullanılmıştır. Gemiler Kıbrıs bölgesi parolası kullanırken, Kıbrıs Harekâtında görevli olmayan 1'inci Taktik Hava Kuvvetlerine ait uçaklar kendi harekât bölgesinin parolasını kullanmakta idi. Bu yüzden, parolalarına doğru cevap alamayan pilotlar, güzel Türkçe konuşulmasına rağmen bunun bir aldatma olduğu kanaatine varıp taarruza devam etmişlerdir (Üçler, 2009, s.184-185).

Gemilere taarruz eden ilk grup uçaklar 16:00'da bölgeden ayrılmıştır. İlk taarruz esnasında, TCG KOCATEPE'nin kıçtaki topu kullanılamaz hale gelmiş ve geminin beyni durumundaki savaş harekât merkezi isabet almıştır. Mermileri biten

uçaklar uzaklaşıyor, ama hemen arkasından yeni grup geliyordu. Bu uçakların taarruzu sırasında da gemi tekrar isabet almış, tüm radarlar devreden çıkmış, Savaş Harekât Merkezi ve telsiz kamarasında yangın başlamıştır. Gemiye elektrik sağlayan jeneratörlerin de devreden çıkmasıyla, gemi bir anda çökmüş ve yangını söndürmek için gerekli olan tulumbalar çalıştırılmaz hale gelmiştir. Diğer iki gemi kuzeye çıkararak anakaraya yaklaşmış ve hareketten sakıt olan TCG KOCATEPE ise uçaklar için kolay hedef haline gelmiştir. Geminin kurtarılamayacağını anlaşılmaya başlanınca, personele gemi terk emri verilmiş ancak, bunun için uçak taarruzlarının bitmesi kararlaştırılmıştır. Çünkü, personel gemiyi terk için açık güvertede iken isabet alınması personel zayıflığının artmasına neden olacaktı (Baytok, 2001, s.121).

Hava harekâtının sevk ve idaresinin saat 16:30'dan sonra tekrar 2'nci Taktik Hava Kuvveti Komutanlığına devredilmesi üzerine, görevlendirilen keşif uçakları TCG ADATEPE ve TCG TINAZTEPE'nin kuzeye doğru uzaklaştıklarını TCG M.F.ÇAKMAK'ın yaralandığını ve TCG KOCATEPE'nin yanmakta olduğunu hava fotoğrafları ile tespit etmişler ve raporla Ordu Karargahı'na bildirmişlerdir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.16).

16:43'te uçak taarruzları devam ederken TCG ADATEPE ve TCG M.F.ÇAKMAK kuzeye doğru intikale geçmiştir. TCG ADATEPE'nin arızası nedeniyle sadece 8 knot sürat yapabilmesi nedeniyle, Komodor tarafından "*TCG ADATEPE'ye Anamur'a emniyetli bölgeye gidiniz, TCG M.F.ÇAKMAK TCG KOCATEPE'ye yardıma gidecek*" direktifi verilmiştir (Mütercimler, 1998, s.265). TCG M.F.ÇAKMAK, TCG KOCATEPE'ye 1 kilometre kadar yaklaşmışken, uçaklar tekrar saldırmaya başlamıştır. İki gemi arasında kalan ve uçakların yakınlarına ateş ettiği bazı can salları, birbirlerini bağlayan ipleri kesmiştir. Bu durum, ağırlaşan deniz şartlarında, hasar gören bazı sallardaki can kaybının artmasına neden olmuştur. Ayrıca, uçakların makineli tüfek atışından kaçmak isteyen bazı personel de denize atıldığı için hayatını kaybetmiştir (Birand, 1984, s.211). TCG M.F.ÇAKMAK, uçak taarruzları nedeniyle 18:51'de TCG KOCATEPE'ye yardım edemeden süratle kuzeye yükselmeye başlamıştır (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.16).

19:20'de gemilerimiz kendi uçaklarımız tarafından üçüncü kez taarruza uğramıştır (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.16). Uçaklar, saldırıya

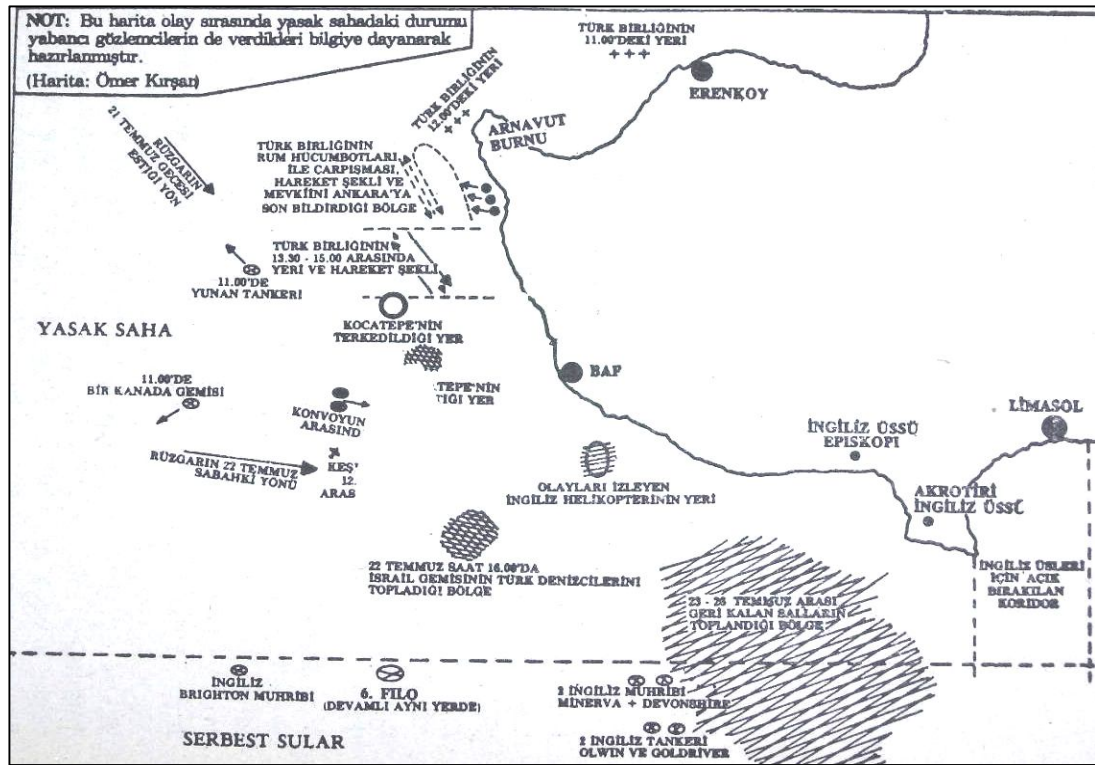
uğrayan muhriplere yardım maksadıyla tam yolla giden TCG TINAZTEPE'ye yönelmişlerdir. Uçaklar ile TCG TINAZTEPE yine farklı parolalar kullanıyorlardı ve anlayamıyorlardı. En son çözüm olarak Genelkurmay Başkanlığının özel parolası kullanılarak uçaklar durdurulabilmiştir (Mütercimler, 1998, s.275).

21:00 civarında TCG KOCATEPE akaryakıt ve cephanesi ile infilak etmiştir (Baytok, 2001, s.123). Bu an TCG TINAZTEPE'de bulunan Tümamiral Nejat Tümer tarafından şu şekilde anlatılmaktadır (Tümer, 2008, s.113):

“Kıbrıs batı sahillerinde, Baf açıklarında yardım bekleyen TCG KOCATEPE'ye herhangi bir ihtimale karşı bir yardımımız dokunur diye kendi inisiyatifimizle hemen bölgeye intikal ettik. TCG KOCATEPE'ye yaklaştıktan sonra, çok büyük bir infilak oldu. Alevler 150-200 metreye kadar yükseldi. Gemi ikiye ayrılmıştı önce yarısı battı, beş-on dakika sonra diğer yarısı battı ve alevler söndü. Gemi artık radarla görülmüyordu. Yapacak bir şey kalmamıştı. Yasak bölgeye geçmemizin tehlikeli olması, gerekli arama kurtarma emirlerinin verilmesi, bölgeye İngiliz ve Amerikalıların gitmekte olması ve ticaret gemilerinin o bölgede olması nedeniyle tekrar görev yerimiz olan Girne açıklarına döndük.”

TCG KOCATEPE muhribimizin kendi uçaklarımız tarafından batırılması sonucunda, 3 subay, 14 astsubay ve 37 erimiz olmak üzere toplam 54 kişi hayatını kaybetmiştir (Öcal, 2008, s.405). Personelin bir kısmı gemide taarruz ve yangınla mücadele esnasında, bir kısmı ise gemiyi terk ederken hayatlarını kaybetmiştir. Sallarda iken meydana gelen hava saldırısı esnasında bir kısmı kendilerini denize attıkları için, bazıları da denize atlayarak karaya yüzmeye çalıştıkları için hayatlarını kaybetmiştir (Baytok, 2001, s.123). TCG KOCATEPE'den kurtulan personelin kurtarılması maksadıyla, Refakat gemilerine Kıbrıs'ın güney kıyılarında arama yapılması ve alınacak bilgilere göre diğer ülkelere ait kurtarma gemileriyle birlikte hareket etmeleri emri verilmiştir (Tümer, 2008, s.114). Kurtarma çalışmaları sonucunda toplam 12 subay, 70 astsubay ve 101 er TCG BERK, İngilizler, Libyalılar ve İsrail balıkçı gemisi tarafından kurtarılmıştır (Birand, 1984, s.216). İngilizler tarafından kurtarılan 70 personel, Kıbrıs'ta ilk tedavileri yapıldıktan sonra TCG BERK tarafından Mersin'e getirilmiştir (Gürbüz, 2009). TCG KOCATEPE'nin battığı ve personelinin kurtarıldığı bölgeler Şekil 4.7.'de belirtilmiştir.

Şekil 4.7. TCG KOCATEPE'nin Batışı

Kaynak: Birand, 1984, s.244

Kıbrıs Başı Harekâtı sırasında batan Türk Deniz Kuvvetleri'ne ait TCG KOCATEPE muhribi 3410 tonluk, 119 metre boyunda, 12.5 metre eninde bir savaş gemisiydi. 280 kişilik mürettebatı bulunun TCG KOCATEPE, Deniz Kuvvetleri'nde "D-354 TCG KOCATEPE" adı ile kayıtlı bulunmaktaydı. TCG KOCATEPE 1944 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılmış ve büyük yenilikler taşıyarak Aralık 1971'de Türk Deniz Kuvvetleri'ne katılmıştır. Saatte 33 mil hızı olan TCG KOCATEPE 4 tane 5/38'lik topa, Hecok'a ve onlu su bombalarına sahip bulunuyordu. Geminin topları suüstü harbi ve karabombardımanı için kullanılmakta olup hava savunma açısından çok efektif değildi. Atış süratleri düşük olup dakikada 16 mermi atabilirlerdi. Süratli uçaklara sadece birkaç mermi atabilirdi. Bu nedenle hava savunmasında zafiyeti vardı (Baytok, 2001, s.113)

Dünya savaş tarihine baktığımız zaman hatasız yapılmış, aksaklıkların olmadığı bir savaşı göstermek hemen hemen olanaksızdır. İkinci Dünya Savaşı sırasında, ne zaman üsse döneceği sorulan bir İngiliz denizaltı komutanı "Eğer Atlantik'i tarayan İngiliz savaş uçaklarından kurtulabilirsem, yarın akşam üsse dönebilirim" demiştir. Aynı savaşta 10 Alman muhribi, Alman uçakları tarafından

Norveç'te batırılmıştır. Yine bu savaşta Japon savaş uçakları Amerikan uçak gemisine; Amerikan savaş uçakları ise Japon uçak gemisine inmişlerdir. Daha yakın dönemde ise, ABD'nin Vietnam'da onlarca kez kendi birliklerine ateş etmiş olması; İngiltere'nin Falkland adalarındaki hataları; Sovyetler Birliği savaş uçaklarının Afganistan'da kendi birlikleri üstüne ateş açması dünya kamuoyunca bilinmektedir. Körfez Savaşı sırasında, son derece gelişmiş teknik cihazlarla donatılmış ABD savaş gemisi yolcu uçağını düşürmüştür. Başka bir savaş uçağı da gemiye ateş açmıştır. Bu örnekler de göstermektedir ki, bir harekât sırasında bu tür yanlışlıklar olağandır. Kocatepe'nin batması da savaşan her ülke ordularının başına gelebilecek türden bir olaydır (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.18).

4.2.8. 22 Temmuz 1974

22 Temmuz'un ilk saatlerinde Rumlar, kıyıbaşında bulunan birliklere karşı şiddetli bir taarruz başlatmıştır. Bu saldırı günün ilk saatleri ile birlikte etkisini kaybetmiştir (Aloğlu, 1983, s.13). Düşmanın ağır havan saldırısında 1 er ağır yaralanmıştır (1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu, 1974, s.2). 08:50'de kıyıbaşının güney hatlarını emniyete almak için görevlendirilen Amfibi Deniz Piyade Alayı ileri harekete geçmiş (Ündev, 1974) ve düşmanın ağır havan atışı altında 12:10'da yeni mevzilerini ele geçirmiştir (Keçeci, 1974).

Kendi uçaklarımızın taarruzundan hasar alan TCG ADATEPE ve TCG M.F.ÇAKMAK Mersin limanına intikale geçmiştir. TCG ADATEPE sabah 08:00'da, TCG M.F.ÇAKMAK ise akşam saatlerinde Mersin'e ulaşmıştır (İkiz, 2007, s.178). TCG TINAZTEPE ise sahildeki birliklere ateş desteği sağlamak üzere Girne limanı önlerinde bulunmakta idi.

Bora Özel Görev Kuvveti'ni taşıyan çıkarma gemileri ile ticaret gemileri uçaklara ve denizaltılara karşı koruyan TCG İZMİT, 06:20'de elde ettiği denizaltı temasına 1 adet su bombası atmıştır. TCG İZMİT, müteakiben TCG TINAZTEPE ile birlikte sahildeki birliklerimize ateş desteği sağlamak maksadıyla mevki almış ve tespit edilen hedeflere her iki gemi tarafından karabombardımanı atışları icra edilmiştir (TCG İZMİT, 1974). Konvoyu korumakla görevli olan TCG BERK ve TCG AKHİSAR saat 10:00'da tespit ettikleri denizaltıya baskı uygulamaya

başlamıştır. Bu kapsamda, denizaltıya karşı TCG AKHİSAR tarafından 3 adet (TCG İZMİT, 1974) ve TCG BERK tarafından 7 adet su bombası atılmıştır (Gürbüz, 2009).

Sabah 08:00 sıralarında, Amfibi Deniz Piyade Alayının ihtiyaç duyduğu cephane, pil ve ilk yardım malzemesini taşıyan J-17 jandarma botu Pladini plajı önlerine gelmiştir. Malzemelerin botta bulunan SAS ve SAT timlerine ait kauçuk botlarla transfer edilmesine başlanmıştır. Tahliyenin başlamasıyla birlikte, botun çevresine etkili bir havan ateşi başlamıştır. Atışların artması üzerine bot tüm malzemelerinin boşaltmadan ayrılmak zorunda kalmıştır. Jandarma botunun koya girmesine rağmen maruz kaldığı yoğun ateş, ikinci kademenin ne derece çetin bir karşı koyma ile karşılaşacağını habercisi olmuştur (İkiz, 2007, s.183).

39'uncu Tümen Komutanı Tümgeneral Bedrettin DEMİREL ve Bora Özel Görev Kuvveti Komutanı Tuğgeneral Hakkı BORATAŞ çıkarma araçları ile Girne'ye intikalde iken durum değerlendirmesi yapmışlardır. Bunun neticesinde en uygun hareket tarzının, kıyıya ayak basar basmaz hiç beklemeksizin taarruz olduğuna karar vermişlerdir. Bu taarruz; havabaşı ile en çabuk biçimde birleşme sağlamak amacıyla, önce Girne'ye daha sonrada Boğaz bölgesi istikametinde gerçekleştirilecek ve Hava İndirme Tugayı ile Komando Tugayı ile birleşme sağlanacaktı. Kıbrıs Barış Harekâtının başarısı bu birleşmeye bağlı idi. Çünkü 3 gündür adada bulunan birlikler, akşama kadar cephane ve yiyecek bakımından desteklenmezlerse savaş güçlerini yitirebilirdi (Mütercimler, 1998, s.311). Diğer taraftan, ikinci kademenin ilk çıkarma aracı kıyıya ulaşmadan önce, saat 17:00'da ateşkes ilan edileceği haberi başbakanın ağzından radyodan verilmiştir. Bora Özel Görev Kuvvetinin önünde 6-7 saatlik bir zaman vardı ve daha sonra ateşin kesilmesi gerekiyordu (Artuç, 1989, s.240).

22 Temmuz saat 10:30'da ikinci kademe olan BORA Özel Görev Kuvvetinin ilk dalgası Pladini'ye çıkmış, süratle Girne yönünde ilerleme başlamıştır (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.18). Çıkarmaya mani olmak isteyen Rumlar, plaja doğru ilerleyen çıkarma araçları üzerine ve ateş desteği için açıkta bekleyen muhriplerimiz üzerine yoğun bir şekilde top ve obüs atışına başlamış, ancak hiç isabet sağlayamamışlardır (Aloğlu, 1983, s.13). Bir yandan TCG TINAZTEPE ve TCG İZMİT tarafından da tespit edilen Rum hedeflerini ateş açılırken (TCG İZMİT, 1974), diğer yandan jetler havadan Rum mevzilerini sürekli olarak bombalamıştır.

BORA Özel Görev Kuvveti 10:30'da başlattığı çıkarmayı 5 saat sonra tamamlamış, ilk çıkan birlikler tank ve kariyer desteğinde Girne doğrultusunda ilerlemeye başlamıştır. Düşmanın şiddetli direnişine rağmen, BORA Özel Görev Kuvvetinin uç birlikleri birkaç saat sonra Girne'ye ulaşmış ve sonra Boğaz'a doğru yönelmiştir. Saat 17:00'da, ateşkesin başladığı sıralarda Boğaz bölgesindeki kuvvetlerle birleşme sağlanmıştır. Aynı saatlerde 3'üncü Komando Taburu ile BORA Özel Görev Kuvvetinin kalan unsurları Girne'ye girmiş, ancak şehrin temizlenmesi sabaha kadar sürmüştür. Artık Girne limanının alınmasıyla, Türkiye'den gelecek malzemeler çıkarma araçlarına gerek kalmadan gemilerle buraya çıkarılabilecekti (Artuç, 1989, s.241-244).

Bora Özel Görev Kuvvetini boşaltma işlemini tamamlayan ticari gemiler ve çıkarma gemileri 16:00'dan itibaren Taşucu'nu doğru ilerlerken, TCG İZMİT ve TCG KEPEZ “*Baf açıklarında bulunduğu belirtilen TCG KOCATEPE'yi yedeklemek veya imha etmek*” maksadıyla son süratle Baf açıklarına intikale geçmiştir. Söz konusu bölgede herhangi bir suüstü teması ile kazazede bulunmaması ve Deniz Kuvvetleri Komutanlığından gelen emir nedeniyle TCG İZMİT konvoyla buluşmak üzere Taşucu'na, TCG KEPEZ ise TCG BERK ile buluşmak üzere Girne'ye intikal etmiştir (TCG İZMİT, 1974).

4.3. II. Kıbrıs Barış Harekâtına Hazırlık ve Harekâtın İcrası

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Kıbrıs Barış Harekâtı'nın ilk günü olan 20 Temmuz 1974'te 353 sayılı Ateşkes Kararını kabul etmiştir. Türkiye bu karara 22 Temmuz'da uyarak 17.00'dan itibaren ateşkesi yürürlüğe koymuştur (Özlü, 2006, s.179). Böylece, Birinci Kıbrıs Barış Harekâtı tamamlanmıştır.

4.3.1. TCG KOCATEPE Personelinin Kurtarılması

TCG KOCATEPE muhribimizin kendi uçaklarımızın saldırısına uğrayarak harekâttan sakıt kalması ve geminin kurtarılamayacağını anlaşılmaması üzerine gemi terk edilmiştir. Uçak saldırılarında, gemide bulunan can sallarının bir kısmı ile can sallarını çekecek olan gemi vasıtası kullanılamaz duruma gelmiştir. Can salları birbirlerine bağlayan ipler, uçak saldırılarının devam etmesi üzerine kesilmiş, can

salları rüzgar ve dalgaların etkisi ile Kıbrıs güneyine doğru sürüklenerek dağılmıştır (Baytok, 2001, s.122-123).

TCG KOCATEPE'nin terk edilmesinden sonra, TCG M.F.ÇAKMAK ve TCG TINAZTEPE'nin personeli kurtarma girişimleri uçak saldırılarının devam etmesi nedeniyle sonuçsuz kalmıştır. 22 Temmuz'da ise TCG İZMİT ve TCG KEPEZ, TCG KOCATEPE personelini kurtarmak için görevlendirilmiş, ancak TCG KOCATEPE'nin battığı bildirilen mevkide kazazede bulunamaması nedeniyle söz konusu 2 gemi geri dönmek durumunda kalmıştır (TCG İZMİT, 1974).

22 Temmuz 16:30 civarında, içerisinde TCG KOCATEPE'nin Komutanının da bulunduğu 42 kişi yaklaşık 24 saat denizde kaldıktan sonra İsrail balıkçı gemisi tarafından kurtarılmıştır. Söz konusu personel, İsrail Balıkçı gemisi tarafından Hayfa limanına ulaştırılmış, müteakiben Tel Aviv havalimanı üzerinden Türk Hava Yollarına ait bir uçakla Ankara'ya getirilmiştir (Üçler, 2009, 190-194).

23-24 Temmuz gecesi, TCG KOCATEPE'den kurtulan personelin kurtarılması amacıyla, Deniz Kurmay Albay Fikri TOPSEVER'e, emrindeki Refakat Filotillası unsurları ile Kıbrıs'ın güney kıyılarında arama yapması ve alınacak bilgilere göre diğer ülkelere ait kurtarma gemileriyle hareket etmesi emri verilmiştir (Tümer, 2008, s.114). Aynı gece, 02:00'da TCG BERK aldığı emirle arama kurtarma harekâtı icra etmek üzere Kıbrıs güneyine gönderilmiştir. TCG BERK sabah saatlerinden itibaren Türk deniz karakol uçağı ile birlikte arama kurtarma harekâtı icra etmeye başlamıştır (TCG İZMİT, 1974). Bir Fransız uçağı da TCG BERK'e yardımcı olmuştur. Uçaklar tespit ettikleri can salarının yerini duman kandili ve işaret fişekleri ile işaretlemiş ve can sallarındaki personel TCG BERK tarafından kurtarılmıştır. Arama kurtarma görevi kapsamında TCG BERK, 3 gün boyunca denizde kalan 35 kişiyi kurtarmıştır (Gürbüz, 2009).

Kıbrıs güneyinde İngilizler tarafından da arama kurtarma harekâtı icra edilmekteydi. Bu arama kurtarma harekâtına HMS ANDROMEDIA ile birlikte 1 İngiliz Muhribi, 1 süratli tekne ve Albatros sınıfı helikopter katılmıştır (TCG İZMİT, 1974). Arama kurtarma harekâtı neticesinde, İngilizler tarafından da 3 gün boyunca denizde kalan 70 kişi kurtarılmıştır. Kurtarılan bu personel, Kıbrıs'ta ilk tedavileri

yapıldıktan sonra, TCG BERK'e teslim edilmiş ve söz konusu gemi tarafından Mersin'e getirilmiştir (Gürbüz, 2009).

Bir kısım personel ise 8 gün boyunca denizde kalmış ve Libya kıyılarına kadar sürüklenmiştir (Mütercimler, 1998, s.284). Bunlarda Libyalılar tarafından kurtarılmıştır. Bu personel Kaddafi tarafından en mükellef sofralarda, yiyecek ve içeceklerle ağırlandıktan sonra yeşil üniformalar ve ayakkabılar giydirilerek Türkiye'ye gönderilmiştir (Baytok, 2001, s.125). TCG KOCATEPE personelinden toplam 12 subay, 70 astsubay ve 101 er TCG BERK, İngilizler, Libyalılar ve İsrail balıkçı gemisi tarafından kurtarılmıştır (Birand, 1984, s.216)

4.3.2. Girne Liman Komutanlığının Kurulması

Lefkoşa havaalanı ile diğer limanların Rum kontrolünde bulunması nedeniyle, Mersin ile Kıbrıs arasında nakliyatın başarı ile yapılabilmesi için güvenli bir limana ihtiyaç duyulmakta idi. Bu nedenle 20 Temmuz gecesi Girne'de Liman Komutanlığı kurulmasına karar verilmiştir (Mütercimler, 1998, s.330).

22 Temmuz'da Kurtarma ve Sualtı Komutanı Deniz Albay Faik VANK, Deniz Albay Kemal ALTINBAŞ ve Deniz Yüzbaşı Atilla KIYAT Girne'deki yükleme/boşaltma olanaklarını belirlemek için Deniz Kuvvetleri Komutanlığı tarafından görevlendirilmiştir. Söz konusu kişiler, bu çalışmalar süresince SAT/SAS Komandolarınca korunacaklardı. Bu görev için iki albay ve bir yüzbaşının yanı sıra, emniyetten sorumlu SAT üniti (1 Sb., 13 Astsb.) ve SAS timi (1 Sb., 7 Astsb.) Girne'ye intikal etmek üzere J-20 ile Mersin'den harekete geçmiş, ancak deniz şartlarının uygun olmaması nedeniyle geri dönmek zorunda kalmışlardır. Söz konusu personel, Denizcilik Bankası'na ait Sadık ALTINCAN şilebi ile 23 Temmuz 1974'te Mersin'den Kıbrıs'a hareket etmişlerdir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.20).

Hemen çalışmaya başlayan komutanlık, çok kısa bir sürede liman içinde ve dışında yükleme-boşaltmaya uygun rıhtımlar tespit etmiştir. Nakliyatı yönetmeye başlayan, taşıma sorunlarının daha rahat bir şekilde çözülmesinde ve limana yaklaşamayan akaryakıt gemilerinin yüklerinin boşlatılmasında büyük katkı sağlamıştır (Mütercimler, 1998, s.332-333).

26 Temmuz 1974 cuma sabahı Albay VANK “*Girne Limanı, her türlü yükleme/boşaltmaya elverişli duruma getirilmiştir*” raporunu Deniz Kuvvetleri Komutanlığına iletmek üzere Ankara’ya hareket etmiştir. Aynı gün, Girne Deniz Komutanlığı aracılığıyla Deniz Kuvvetleri Komutanlığından alınan mesaj ile “*Girne civarında rampa yapmaya elverişli 6 mevkiinin belirlenmesi ve Girne Kalesi yanındaki rıhtımın da çıkarma araçlarını kapak atmasına elverişli duruma getirilmesi*” emri alınmıştır. Yapılan keşif neticesinde; 3’ü elverişli, ve 3’ü de tahrip neticesinde elverişli duruma getirilebilecek toplam 6 mevki bulunmuştur. Ayrıca rampa yapılmaksızın bile kıyıya kuru kapak atılabilecek en az 10 doğal yer bulunabilmiştir. Rampa yapılabileceği belirtilen mevkilerden sadece bir adedine rampa yapılabilmıştır. Yılanlı Ada’daki rampa bitirilmiş ve Ertuğrul Plajı ismiyle kullanılmaya başlanmıştır (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.21).

29 Temmuz 1974 akşamı, Girne Deniz Komutanlığı emrinde görevlendirilmiş olan subay, astsubay ve erat (yaklaşık 110 personel) TCG ERTUĞRUL ile Ada’ya intikal etmişlerdir. 4 Ağustos 1974 günü, Deniz Kuvvetleri Komutanlığınca “*Girne’nin yaklaşık bir mil doğusundaki sahilde bulunan yaralı-hasarlı bir Rum hücumbotunun yüzdürülmesi*” emri verilmiştir. 5 Ağustos 1974 günü, ALEMDAR-II kurtarma romorkörüyle Girne’ye gelen TCG DONATAN, batık hücumbotun kurtarılmasını sağlamış ve Mersin’e götürmüştür (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.21).

4.3.3. Cenevre Konferansları

Birinci Barış Harekâtı’ndan sonra, Nikos Sampson 23 Temmuz 1974’te Cumhurbaşkanlığından çekilmiş ve onun yerine Rum Temsilciler Meclisi Başkanı Glafkos Klerides geçmiştir. Yunanistan’da da askerî hükümet idareyi sivillere devretme kararı almış ve yedi yıldır Fransa’da sürgünde bulunan Konstantin Karamanlis’i hükümeti kurması için Yunanistan’a çağırmıştır. Konstantin Karamanlis, 24 Temmuz 1974’te hükümeti kurmuş ve böylece Yunanistan’da 1967’den beri devam eden askerî rejim son bulmuştur.

4.3.3.1. Birinci Cenevre Konferansı

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin 353 sayılı kararının 5’inci maddesi, Kıbrıs’ta anayasa düzeninin yeniden kurulması amacıyla, Türkiye, Yunanistan ve

İngiltere'nin derhal görüşmelere başlamasını istemekteydi. Bu sebeple Türkiye Dışişleri Bakanı Turan Güneş, Yunanistan Dışişleri Bakanı Yorgo Mavros ve İngiltere Dışişleri Bakanı James Callaghan, İsviçre'nin Cenevre kentinde toplanarak Birinci Cenevre Konferansı'nı düzenlemiştir. 25 Temmuz 1974'te toplanan konferans 6 gün sürmüştür, konferansta Birleşmiş Milletler, Sovyetler Birliği ve Amerika birer gözlemci bulundurmıştır (Armaoğlu, 1986, s.804).

Yunanistan'a göre; Birinci Cenevre Konferansı'nın amacı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 353 sayılı kararının, ateşin kesilmesi, yabancı askeri kuvvetlerin çekilmesi ve anayasal hükümetin yeniden iadesini öngören hükümlerinin uygulanması biçimini saptamaktan ibaretti (Toluner, 1977, s.286). Türkiye'ye göre; Birinci Cenevre Konferansı, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 353 sayılı kararının bölgede barışın ve Kıbrıs'ta anayasal hükümetin yeniden iadesi hükmünü içeren 5'inci paragrafının uygulanması amacıyla yapılan bir konferans değildi. Türkiye, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 353 sayılı kararının yalnız ateşkes hükmünü (2'inci paragraf) kabul etmiş bulunmaktaydı. Bu nedenle, konferansın amacına ilişkin olarak 5'inci paragrafta öngörülen sınırlamalara bağlı değildi. Amaç, 15 Temmuz darbesi öncesindeki fiili duruma dönüş şartlarının saptanması değil, Kıbrıs Türk toplumunun güvenliğini garanti altına alacak ve Kıbrıs Türk toplumuna denize çıkışı olan bir bölgenin verilmesini sağlayacak, coğrafi ayrılık esasına dayalı federatif bir Kıbrıs devletinin kurulması prensibinde anlaşmaya varılmasıydı. İki ayrı bölge ve iki otonom idareden meydana gelecek olan federal yapıdaki devletin statüsü saptanana kadar, Kıbrıs Türk toplumunun ve Kıbrıs'taki Türk birliklerinin güvenliğini sağlamak için bazı tedbirlerin alınması gerekiyordu. Kıbrıs'ta devlet otoritesi boşluğunu karşılamak için öncelikle, idare Türk bölgelerinde Türklere, Rum bölgelerinde Rumlara bırakılmalı; karma köylerdeki düzen, Birleşmiş Milletler Barış Gücü tarafından sağlanmalıydı. Ayrıca, devlet başkanlığının meşruiyet kazanabilmesi için Cumhurbaşkanı Yardımcısı sıfatıyla Rauf Denktaş'ın temsil yetkisi kabul edilmeliydi. Kıbrıs'ta bulunan Türk birliklerinin etrafında bunları top menzili dışında bırakacak genişlikte bir güvenlik kuşağı oluşturulmalıydı. Bu birliklerin ikmali ve takviyesi konusundaki Türkiye'nin yetkilerinin sınırlandırılması kabul edilemezdi. Kıbrıs devletinin yeni statüsünü saptayacak olan antlaşmada, garanti eden devlet sıfatıyla Türkiye'nin haiz olduğu haklar saklı tutulmalıydı (Toluner, 1977, s.288).

Birinci Cenevre Konferansı, 80 saat süren çetin tartışmalardan sonra, 30 Temmuz 1974 akşamı Türkiye Dışişleri Bakanı Turan Güneş, Yunanistan Dışişleri Bakanı Yorgo Mavros ve İngiltere Dışişleri Bakanı James Callaghan tarafından imzalanan anlaşma ile sona ermiştir. Cenevre Anlaşması ile Türkiye'nin isteklerinin büyük kısmı taraflarca kabul edilmekteydi. Bu anlaşmayla Kıbrıs Cumhuriyeti'nde fiiliyatta Türk ve Rum olmak üzere iki özerk yönetimin bulunduğu kayıt altına alınmıştır (Uçaral, 2006, s.926). Türkiye, Birinci Barış Harekâtı'nın hukuki temellerini bu antlaşmayla daha da pekiştirmiş ve Kıbrıs'ın yeni statüsünün kurulmasına doğru bir adım daha atılmıştır. Bu anlaşmaya ilişkin hususlar aşağıda belirtilmiştir (Sarıca ve ark, 1975, s.200).

- Kıbrıs'taki karşıt kuvvetler 30 Temmuz 1974'te Cenevre saati ile saat 22:00'de kontrollerinde bulundukları araziye genişletmeyeceklerdir. Böylece Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından 22 Temmuz 1974 saat 17:00'den sonra ele geçirilen yerlerin mevcudiyeti ilgili taraflarca tanınmıştır.
- Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Kıbrıs'ta ele geçirdiği bölgenin etrafında oluşturulacak güvenlik bölgelerine Birleşmiş Milletler Barış Gücü hariç hiçbir kuvvet girmeyecektir.
- Kıbrıs'ta Yunan ve Rum kuvvetlerince işgal edilen Türk yerleşim bölgeleri derhal tahliye edilecektir. Bu bölgeler Birleşmiş Milletler Barış Gücü tarafından korunmaya devam edilecektir.
- Kıbrıs'ın karma köylerindeki güvenlik ve polis görevleri Birleşmiş Milletler Barış Gücü tarafından yürütülecektir.
- Bütün esirler değiştirilecek veya serbest bırakılacaktır.
- Kıbrıs'taki silahlı kuvvetlerin mühimmatın ve diğer harp materyalinin zamanlı ve safhalı olarak indirimi için-bütün taraflarca kabul edilebilen adil ve sürekli çözüm çerçevesinde ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nde barış, güvenlik ve karşılıklı itimat tesis edildiği ölçüde-ayrıntılı tedbirler alınacaktır.
- Bölgede barışın sağlanması ve Kıbrıs'ta anayasal düzenin yeniden tesisi için görüşmelere 8 Ağustos 1974'te başlanacak ve bu görüşmelere Kıbrıs Türk ve Rum toplumlarının temsilcileri de katılacaklardır. Kıbrıs'ta anayasal düzen yeniden tesis edilinceye kadar Rauf Denktaş, Cumhurbaşkanı Yardımcılığı görevlerini yürütecektir.

Türkiye Dışişleri Bakanı Turan Güneş, Yunanistan Dışişleri Bakanı Yorgo Mavros ve İngiltere Dışişleri Bakanı James Callaghan Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Türk ve Rum olmak üzere iki otonom idarenin mevcut olduğunu kabul etmiş ve bundan doğan sorunları gelecek görüşmelerde görüşmek için anlaşmıştır. Ayrıca, bu anlaşma ile ateşkesten sonra genişletilmiş olan Türk işgal bölgesinin mevcudiyetinin tanınması, özellikle Türk kontrolünde bulunan araziyi sınırlamak için tesis edilen güvenlik bölgesinde Türk birliklerinin Kıbrıs'ta devamlı kalışına olanak vermesi ve iki bölge prensibine bağlılık bakımında Türklerce diplomatik başarı sağlanmıştır (Oberling, 1987, s.141-142).

4.3.3.2. İkinci Cenevre Konferansı

Bölgede barışın sağlanması ve Kıbrıs'ta anayasal düzenin yeniden tesisi için düzenlenen İkinci Cenevre Konferansı, daha başlamadan başarısızlığa mahkum edilen bir konferans olmuştur. Bunun başlıca nedeni Yunanistan ve Kıbrıs Rum tarafının, daha mürekkebi dahi kurumadan, 30 Temmuz 1974 tarihli Cenevre Antlaşması ile üstlenmiş oldukları yükümlülükleri reddeden bir tutum içine girmiş olmalarıdır. Ateşkes ihlal edilmekte ve gerçekte bunların önlenmesi amacıyla kabul edilmiş olan güvenlik bölgesinin saptanmasına yanaşılmamakta, işgal altındaki Türk köyleri boşaltılmamakta, esirler serbest bırakılmamaktaydı. Ateşkes hattının ve güvenlik bölgesinin saptanması sorunu, bu yoldaki çalışmalara daha 2 Ağustos'ta başlanmış olmasına rağmen, ancak İkinci Cenevre Konferansı başladıktan sonra, 9 Ağustos'ta, uyuşmazlık konusu olan bir iki bölge dışında anlaşmaya varılmasıyla, kısmen çözümlenebilmiştir. İşgal altındaki Türk köylerinin boşaltılmaya başlanacağı 11 Ağustos'ta açıklandığı halde, Larnaka, Limasol ve Baf'taki bir iki girişim dışında, Türk köylerinin boşaltılması gerçekleştirilmemiştir (Toluner, 1977, s.303-305).

30 Temmuz 1974 tarihli Cenevre Antlaşması'nda kararlaştırdığı gibi, 8 Ağustos 1974'te, İsviçre'nin Cenevre kentinde, Türkiye Dışişleri Bakanı Turan Güneş, Yunanistan Dışişleri Bakanı Yorgo Mavros ve İngiltere Dışişleri Bakanı James Callaghan'ın katılımıyla başlayan İkinci Cenevre Konferansı'na, 12 Ağustos 1974'te Kıbrıs Türkleri adına Rauf Denктаş ve Kıbrıs Rumları adına Glafkos Klerides'in de katılımıyla görüşme tarafları beşe çıkmıştır (Uçaral, 2006, s.926).

İkinci Cenevre Konferansı'nda beşli görüşmeler 10 Ağustos 1974'te, saat 17:30'da başlamıştır. Bu görüşmelerde söz alan Kıbrıs Rum toplum temsilcisi Glafkos Klerides, "1960'a dönelim" önerisi yapmıştır. Yunanistan Dışişleri Bakanı Yorgo Mavros da Kıbrıs Rum toplum temsilcisi Glafkos Klerides'i desteklemiştir. İngiltere Dışişleri Bakanı James Callaghan da 16 Ağustos 1960 tarihinde yürürlüğe giren Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın devam ettirilmesinden yana tavır almıştır (Denktaş, 1999, s.390-391)

Kıbrıs Türk toplum temsilcisi Rauf Denktaş ise bir saatlik konuşmasında, Kıbrıs Türk toplumunun geçen 11 yıl boyunca çektiklerini ayrıntılı şekilde dile getirmiştir. Rauf Denktaş'a göre; yıllardır Türklerin ezilmesine yol açan 1960 düzenine geri dönülemezdi. Kıbrıs'ı ve toplumu koruyamayan bir Anayasa kağıttan ibaretti. Kıbrıslı Türkler, coğrafi esasa dayanan, güvenlik içinde yaşayabilecekleri bir bölge ve idarede taksim istemekteydi (Birand, 1984, s.416).

Yunanistan Dışişleri Bakanı Yorgo Mavros ve Kıbrıs Rum toplum temsilcisi Glafkos Klerides, Kıbrıs Türk toplumunun haklarını gözetecek bir anlaşmaya kesinlikle yanaşmak niyetlisi değillerdi. Amaçları zaman kazanmak, meseleyi diplomasinin dolambaçlı yollarına sokmak ve milletlerarası baskıyla yeniden eski durumu diriltmekti. Birkaç ay sonra Makarios yine başa geçer, Kıbrıs Türk toplumu üzerindeki baskı da hiçbir şey olmamış gibi sürerdi. Bu amaçlar doğrultusunda ne Yunanistan Dışişleri Bakanı Yorgo Mavros ne de Kıbrıs Rum toplum temsilcisi Glafkos Klerides hiçbir uzlaşmaya yanaşmadılar. Sözlü olarak kabul ettikleri birçok şeyi bile yazılı olarak tanımaktan kaçındılar. İngiltere Dışişleri Bakanı James Callaghan da buna göz yummakta, görüşmelerin hiçbir sonuç alınmadan devamında bir neden görmemekteydi. Bu arada Kıbrıs'taki Türk birliklerinin etrafına süratli bir şekilde Rum askeri yığınağı yapılmaktaydı (Çay, 1989, s.100).

Türk Dışişleri Bakanı Turan Güneş, son bir uzlaşma sağlamak için, 12 Ağustos 1974'te çok bölgeli federasyon esasına dayanan önerilerini resmen taraflara bildirmiştir (Uçaral, 2006, s.927). Bu önerilerden birincisi, iki bölgeli bir federasyondur. Türk bölgesi aşağı yukarı şimdiki duruma benzer şekilde Kuzey Kıbrıs'ı kapsamaktaydı. İkincisi ise, altı kantonlu bir Türk bölgesi ile iki kantonlu bir Rum bölgesini kapsayan bir federasyondur. Asıl Türk önerisi birincisi; iki bölgeli federasyondur. Ama başta Amerika Dışişleri Bakanı Henry Kissinger olmak üzere,

kısa bir zamanda anlaşmaya varılmasını isteyen yabancıların istekleri üzerine ikinci öneri; kantonlu federasyon önerisi de bir alternatif olarak önerilmekteydi. Her iki öneride de Kıbrıs Türk toplumuna Kıbrıs'ın %34'ü bırakılmakta ve ayrıntılar üzerinde tartışma yolu açık tutulmaktaydı. Türk tarafı, önerilerine cevap için Yunan-Rum tarafına 13 Ağustos 1974 akşamına kadar süre tanımıştır (Artuç, 1989, s.290-292).

Cenevre görüşmelerinin çıkmaza gireceğinin anlaşılması üzerine, Ankara'dan Cenevre'ye ilk işaret verilmiş ve ikinci harekâta başlanabileceği bildirilmiştir. Aslında, Güneş'in görüşmelerden sonuç alınmayacağını anladığında, Başbakan Ecevit'e telefonla "Ayşe tatile gitsin" diyerek harekâtın başlamasını önerecekti. Ama tersi olmuş ve Başbakan Ecevit "*Turan Güneş beye söyleyin, Ayşe tatile çıkmak istedi. Hazırlıkları tamam. Eğer işi uzayacaksa gitmesini söyleyeceğim*" diyerek Dışişlerini Bakanını uyarmıştır. 13 Ağustos akşamı gelen gizli haber ile Güneş'e "*Görüşmelerin en geç 14 Ağustos Cenevre saatiyle 02.00'da kesilmesi*" talimatı verilmiştir (Artuç, 1989, s.292-293).

İkinci Cenevre Konferansı'nın son toplantısı 13 Ağustos 1974 akşamı saat 19:00'da başladı. Toplantıda federasyonla ilgili Türk önerilerine, Yunanistan Dışişleri Bakanı Yorgo Mavros ve Kıbrıs Rum toplum temsilcisi Glafkos Klerides'in cevap vermesi gerekmekteydi. Ancak Yunanistan Dışişleri Bakanı Yorgo Mavros 36 saat, Kıbrıs Rum toplum temsilcisi Glafkos Klerides ise 48 saat süre istemiştir (Birand, 1984, s.463). Fakat Türkiye, bir oyalama niteliği taşıyan bu talebi kabul etmemiştir. Bundan sonra yapılan görüşmelerden de bir sonuç alınmamış ve tam bir başarısızlığa uğrayan Cenevre Konferansı 14 Ağustos'un ilk saatlerinde Türk heyeti tarafından dağıtılmıştır (Uçaral, 2006, s.927).

Cenevre Konferansının sonuçsuz kalması zerine 14 Ağustos sabahı 05.30'da "zafer parolası geçerlidir, hedef şahin hattıdır" komutuyla, Türk Silahlı Kuvvetleri İkinci Kıbrıs Barış Harekâtını başlatmıştır (Birand, 1979, s.37).

4.3.4. Amfibi Deniz Piyade Alayı

22 Temmuz'da ateşkesin ilan edilmesinden sonra Amfibi Deniz Piyade Alayı plaj bölgesini savunmaya devam etmiştir. Plajın güney tarafından 1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu, batı tarafında 2'nci Amfibi Deniz Piyade Taburu bulunmakta idi (Aloğlu, 1983, s.16).

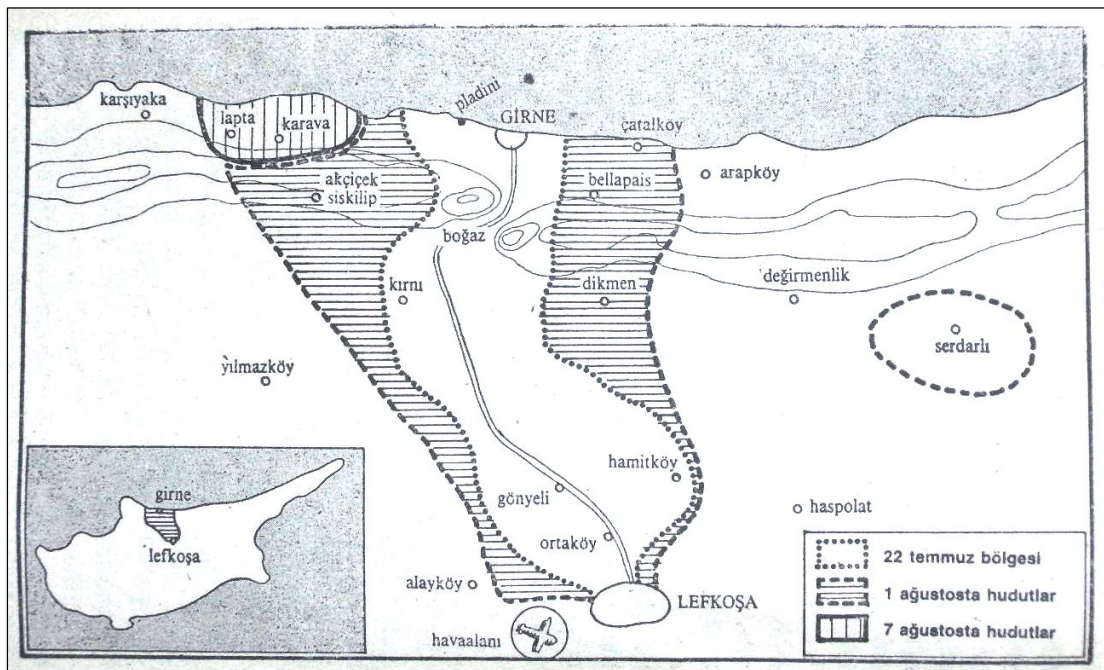
Plaj bölgesinde, ateşkesin yürürlükte olmasına rağmen zaman zaman karşılıklı çatışmalar yaşanmıştır. Ateşkesten istifade ile birliklerin 150 metre yakınında Rum Kuvvetlerinin tahkimat yapması, çıkmaya devam eden birliklerin güvenliğine tehdit teşkil etmiştir. Bu nedenle, Karava, Lapta ve Vasilya'nın alınması gerekmektedir. Ancak, bu düşünce 30 Temmuz'da Cenevre anlaşmasının imzalanmasıyla geçici olarak rafa kaldırılmıştır (Aloğlu, 1983, s.17).

31 Temmuz'da St.Hilarion kalesindeki Kolordu Karargahında yapılan toplantıda, 6'ncı Kolordu Komutanı Korgeneral Nurettin ERSİN Lapta ve Karava bölgesinin ateş açılmadan alınmasını emretmiştir. Sonuç olarak, Türk Kuvvetleri ateş etmeden ilerleyecek, Rumlar ateş açarsa karşılık verilecekti. 31 Temmuz akşamı, Beşparmak dağlarında Komando Tugayı ile Rum kuvvetleri arasında şiddetli bir çatışma çıkmış ve bu çatışma 1 Ağustos sabahına kadar sürmüştür (Aloğlu, 1983, s.17). Rum ve Yunanlı kuvvetler, çıkarma plajı bölgesine yakın, batıda Zeyphros ve doğuda ise yine bir otel bloğuna destek silahları yerleştirerek buraları müstahkem mevki haline getirmiştir. Çok iyi görüş imkanları olan bu otellerin çatı katlarından Türk mevzilerine ateş etmekteydiler. Zeyphros otelinden yapılan atışların artması üzerine, söz konusu otel 1 Ağustos sabahı gemiler ve sahra topçuları tarafından imha edilmiştir. Bundan sonra bu otel, "Yanık Otel" olarak anılmaya başlanmıştır (İkiz, 2007, s.209-210). Yanık Otel bölgesini terk eden Rumlar Lapta'ya çekilmiştir. Öğle saatlerinde Elya ve Fteria köylerine doğru taarruza geçilmiş ve Türk mevzilerinin batı sınırı Spotofolos köyüne kadar ulaşmıştır (Aloğlu, 1983, s.18).

Pladini'den sonra batıya doğru olan Lapta-Karava bölgesini ellerinde bulunduran Rumlar, açtıkları ateşle plaj bölgesindeki Türk birliklerini taciz etmeye devam etmiştir. Barış Gücü'nün sürekli uyarılarına rağmen ateş edilmeye devam edilmesi üzerine, Lapta-Karava harekâtı planlanmıştır. Bu harekâta Komando Taburu, 28'inci Tümen ve Amfibi Deniz Piyade Alayı katılmıştır (Mütercimler,

1998, s.340). 61'inci Piyade Alayı ve Komando Tugayı Beşparmak yüksekliklerine dayanarak Kuzeye, denize doğru yaptıkları taarruzla Lapta-Karava bölgesini kuşatarak Rum Kuvvetlerini sıkıştırmıştır (Artuç, 1989, s.284). Komando tugayının 04:15'te harekâtını tamamlaması üzerine, Amfibi Deniz Piyade Alayı tank ve zırhlı kariyerlerin desteğinde batıya doğru harekete geçmiş ve 1 saat içerisinde Lapta'ya ulaşarak kıyıdaki Rum Top Taburu kışlasının ele geçirmiştir (İkiz, 2007, s.214-215). 1'nci Amfibi Deniz Piyade Taburu ise, harekât emrini aldıktan sonra 04:00'da büyük bir sessizlik içinde patika ve yamaçlardan ilerleyerek, gündoğumuna yakın bir zamanda Karava'ya ulaşmış ve 3 saatlik bir çatışmadan sonra 09:00'da Karava'yı ele geçirmiştir (1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu, 1974, s.7). İki hareket arasındaki genişleme Şekil 4.8.'de gösterilmiştir.

Şekil 4.8. İki Harekât Arasında Genişleme

Kaynak: Artuç, 1989, s.280

Buradaki çatışmalarda 1 er şehit olmuş ve 1 er yaralanmıştır. Karava'da bulunan Rum kuvvetleri Vasilya istikametinde çekilmesinin ardından, kuzeydeki deniz kesimine kadar tarama yapılarak bölge temizlenmiştir (Aloğlu, 1983, s.20). Yapılan tarama neticesinde 3 piyade tüfeği, 2 otomatik piyade tüfeği, 1 makineli tüfek ve bunlara ait çok sayıda mühimmat ele geçirilmiştir (1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu, 1974, s.7).

09 Ağustos 15:00'da verilen emirle 2'nci Amfibi Deniz Piyade Taburu Girne'nin yakın emniyetini ve sahil emniyetini sağlamak amacıyla Girne'nin doğusundaki Çatalköy'e intikal etmiştir (Keçeci, 1974). 1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu ise Yanık Otel-Paliosofos köyü hattı doğusunda batıya karşı savunma düzeni almıştır (1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu, 1974, s.8). Böylece, 1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu 5 kilometreyi geçen bir cepheyi, arazinin örtülü ve engebeli olmasına rağmen kontrol etmeye başlamıştır (Aloğlu, 1983, s.21).

4.3.5. Deniz Kuvvetleri Gemileri

Birinci ve İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı arasındaki dönemde, Deniz Kuvvetlerine bağlı çıkarma, lojistik destek gemileri ile seferde el atılan ticaret gemileri vasıtasıyla, Türkiye'nden Kıbrıs'a askeri teçhizat, lojistik malzemesi ve personel nakliyatına devam edilmiştir. Deniz nakliyatı esnasında başta TCG İZMİT, TCG BERK (Arama Kurtarma Harekâtına kadar), TCG AKHİSAR ve TCG DEMİRHİSAR konvoylara eşlik etmiştir. Olası ateş desteği ihtiyaçlarına karşı bir muhrip sürekli olarak Girne önünde karakol yapmaya devam etmiştir. Ayrıca, mayın temizleme faaliyetleri amacıyla Mersin'e gelen Seydi Sınıfı Mayın Karşı Tedbirleri gemileri tank ve zırhlı araçları taşıyan LCT ve LCU tipi çıkarma araçlarına rehberlik etmesi amacıyla kullanılmıştır. LCT ve LCU çıkarma araçları yüklerini direkt olarak kıyıya çıkartırken, TCG ERTUĞRUL, TCG DONATAN ve ticari gemilerin yükleri LCM tipi araçlar sayesinde boşlatılmıştır. Bu işlem TCG ERTUĞRUL'un kapak atabileceği Ertuğrul Plajındaki rampa yeri faaliyete geçinceye kadar devam etmiştir (TCG İZMİT, 1974).

22 Temmuz'da Bora Özel Görev Kuvveti ile Kıbrıs'a çıkmaya başlayan 39'uncu Tümenin çıkma işlemi 25 Temmuz'da tamamlanmıştır. Ondan sonraki 5 gün içinde Ankara'dan gelerek Mersin'de toplanmış olan 28'inci Tümen ile Ankara Etimesgut'taki Zırhlı Alay'da Kıbrıs'a çıkartılmıştır. İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı öncesinde adadaki toplam asker sayısı 40 bine, tank sayısı da 150'e ulaşmış yeterli bir topçu kuvveti oluşturulmuştur (Artuç, 1989, s.279).

4.3.6. İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı

II. Cenevre Görüşmeleri çıkmaza girdikçe II. Kıbrıs Barış Harekâtı hazırlıkları da hızla yerine getirilmekteydi. Toplam bir hafta içerisinde; 28'inci ve 39'uncu Tümenlerle birlikte bir tank alayı Ada'ya intikalini tamamlamıştır. Tank ve topçu sayısı yeterli sayıya getirilmiştir. Sayıca Rumlar da az değildi. Fakat Türk tarafında sevk ve idare ile hava kuvveti üstünlüğü bulunmakta idi (Yirmibeşoğlu, 1999, s.116).

Bu birliklerin Kıbrıs'a gönderilmesinin başlıca iki nedeni vardı. Birinci neden, Girne ve Lefkoşa arasındaki dar bölgede sıkışık vaziyette olan Türk birliklerinin güvenliklerini sağlamaktı. İkinci ve asıl önemli neden ise, Cenevre Konferansları'ndan bir sonuç alınamazsa, Kıbrıs Türk toplumu için güvenlik sağlayacak olan Lefke – Lefkoşa – Magosa hattına kadar Kuzey Kıbrıs'ın ele geçirilmesini sağlamaktı (Artuç, 1989, s.302). Rumların Türk askerinin güvenlik şemsiyesi altında bulunmayan Kıbrıs Türklerini yok etme düşüncelerine devam ettiğinin anlaşılması, Türkiye'nin harekâta devam etmesine neden olan bir başka faktördür (Erkmen ve ark., 1990, s.33).

13 Ağustos'ta Türk Genelkurmay Başkanlığınca onaylanan plana göre; kuzeyden itibaren Çakmak Tugayı, 39'uncu ve 28'inci Tümenler doğu istikametinde taarruzla, Magosa ve Kuzey Kıbrıs'ı ele geçirecektir. Bu taarruz yapılırken Girne batısındaki Komando Tugayı ve Lefkoşa bölgesindeki Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı savunmada kalarak taarruz eden birliklerin gerisini ve güneyini koruyacaktı. Savunma pozisyonundaki bu birlikler, aynı zamanda kendi bölgelerinde bir taarruza katılacak şekilde hazırlık yapacaklardı. Hava İndirme Tugayı ise 3 ve 4'üncü Paraşüt Taburu ile ihtiyatı oluşturacaktı (Artuç, 1989, s.304). Harekâtın başlangıç kodu "Zafer", bitiş kodu "Temel" (Çalık, 2006, s.126), hedefi ise "Şahin Hattı" idi (İkiz, 2007, s.221).

Mersin'de bulunan gemiler, 13 Ağustos akşamı harekât hazırlığı kapsamında personeli gemiye çağırarak seyir hazırlıklarına başlamıştır. Saat 21:30'dan itibaren TCG DONATAN'da gemi komutanları, harekât subayları, silah subayları ve muhabere subaylarının iştiraki ile brifing icra edilmiştir. Brifingte Harp Filosu Komutanı Tümamiral Nejat Tümer ve İkinci Muhrup Filotillası Komodoru Deniz Kurmay Albay İrfan TINAZ harekâta ilişkin açıklamalarda bulunmuştur. Brifingin

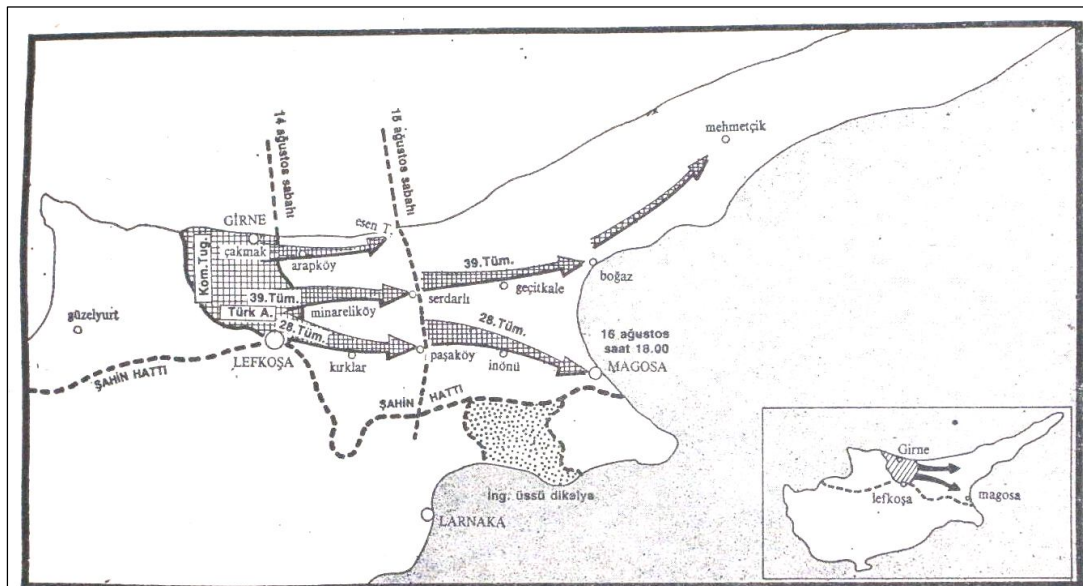
ardından TCG TINAZTEPE, TCG ADATEPE, TCG M.F.ÇAKMAK, TCG İZMİT ve TCG İÇEL 23:00'dan itibaren Mersin Limanı'ndan ayrılarak tahsisli karakol mevkilerine intikale geçmiştir (TCG İZMİT, 1974).

13-14 Ağustos gecesi son hazırlıklar yapılmıştır. Gece Kolordu Karargâhında yapılan brifingde; Cenevre görüşmelerinin başarısızlıkla sonuçlanması halinde harekâtın 14 Ağustos sabahı yapılacağı bildirilmiştir. Saat 05:40'ta deniz bombardımanı, 06:00 – 06:25 arası hava taarruzu, 06:30 – 07:15 arası yapılan topçu hazırlık ateşi sonrasında, 07:15'te birlikler taarruza başlamıştır (Çetiner, 2007, s.133).

4.3.6.1. 14 Ağustos 1974

İkinci Cenevre Konferansı'nın sonuçsuz dağılmasının hemen ardından 14 Ağustos 1974 sabahı saat 04:30'da Kıbrıs'taki Türk birlikleri harekete geçmiştir. Tümgeneral Bedrettin Demirel'in emrindeki 39'uncu Tümen ve Tümgeneral Fazıl Polat'ın emrindeki 28'inci Tümen Girne kıyısından Magosa'ya doğru ilerlemeye başlamıştır. 39'uncu Tümen Karatepe, Minareliköy ve Serdarlı'yı; 28'inci Tümen de Timbu Havaalanı, Kırklarköy ve Paşaköy'ü; Girne kıyısında bulunan Çakmak Özel Görev Kuvveti de Arapköy, Gözübüyük ve Esentepe'yi ele geçirmiştir (Artuç, 1989, s.306-308). Doğu İstikametindeki taarruzlar Şekil 4.9.'da gösterilmiştir.

Şekil 4.9. II. Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Doğu İstikametinde Taarruz

Kaynak: Artuç, 1989, s.303

Doğu istikametinde icra edilen taarruzlar esnasında Rum Milli Muhafız kuvvetleri, hızla geri çekilmekteydiler. Ancak Türk birliklerinin uzağında kalan ve kuşatma altında bulundukları Türk yerleşim bölgelerine de tüm güçleriyle saldırmaktaydılar. Özellikle Magosa Kalesi'ne sığınmış olan sivil Türklere ve onları koruyan Magosa Sancağı Mücahitlerine, Rum Milli Muhafız kuvvetleri tarafından yapılan saldırı çok şiddetliydi. Magosa Sancağı Mücahitleri, durumları çok kritik bir hal almasına rağmen mücadelesine devam ettiler. 39'uncu ve 28'inci Tümenlerin Güney yanını koruyan Kıbrıs Türk Alayı, düz ovada bulunduğu Yunan Alayının yoğun ateşine maruz kalmıştır. Buna rağmen Kıbrıs Türk Alayı, Yunan Alayını güneybatıdan kuşatmayı başarmıştır (Artuç, 1989, s.306-308).

İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Amfibi Deniz Piyade Alayı karargahı Ayayorgi'deki komuta yerinde idi. 1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu plaj bölgesindeki savunma tıkama mevzilerinde, 2'nci Amfibi Deniz Piyade Taburu ise Girne doğusundaki Çataköy'de taarruz ihtiyatı olarak bulunmakta idi. 2'nci Amfibi Deniz Piyade Taburu 13:30'da Çakmak Özel Görev Kuvveti Komutanından aldığı emirle, 50'nci Piyade Alayı ile birlikte taarruza katılma emri almıştır. Çataköy bölgesindeki taarruzda kalan mukavemet ve düşman artıklarının temizlenmesi amacıyla görevlendirilen tabur, görev hitamında Çataköy mevzilerinde tekrar tertiplenmiştir (İkiz, 2007, s.222).

TCG TINAZTEPE, TCG ADATEPE, TCG M.F.ÇAKMAK, TCG İZMİT ve TCG İÇEL'den oluşan ateş destek birliği, Girne ile Kormaçit burnu arasında tertiplenerek 05:42'den itibaren Zafer planı kapsamında karabombardımanı atışlarına başlamıştır (TCG İZMİT, 1974). Söz konusu gemiler tarafından Girne/Araplar köyündeki hedeflere direkt ve endirekt kara bombardımanı atışları yapılmış, saat 11:55'de atışlar sona erdirilmiştir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.19). İcra ettikleri yumuşatma atışları ile Çakmak Özel Görev Kuvvetinin Arapköy'ü ele geçirmesine katkı sağlayan TCG TINAZTEPE, TCG ADATEPE, ve TCG İZMİT akşam saatlerinden itibaren Girne'nin 15 mil açıklarındaki sahada karakol görevi icra etmeye başlamıştır (TCG İZMİT, 1974).

Girne Bölgesindeki karabombardımanın tamamlanmasının ardından TCG M.F.ÇAKMAK ve TCG İÇEL Magosa bölgesinde icra edecekleri görev için 12:15'ten itibaren intikale geçmiştir (TCG İZMİT, 1974). Söz konusu iki gemi, saat

15:00'dan itibaren Magosa/Boğaz deniz üssüne 30 dakika süre ile kara bombardımanı atışları gerçekleştirilmiş, daha sonra birlik planlı görevlerine devam etmiştir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, s.19).

4.3.6.2 15 Ağustos 1974

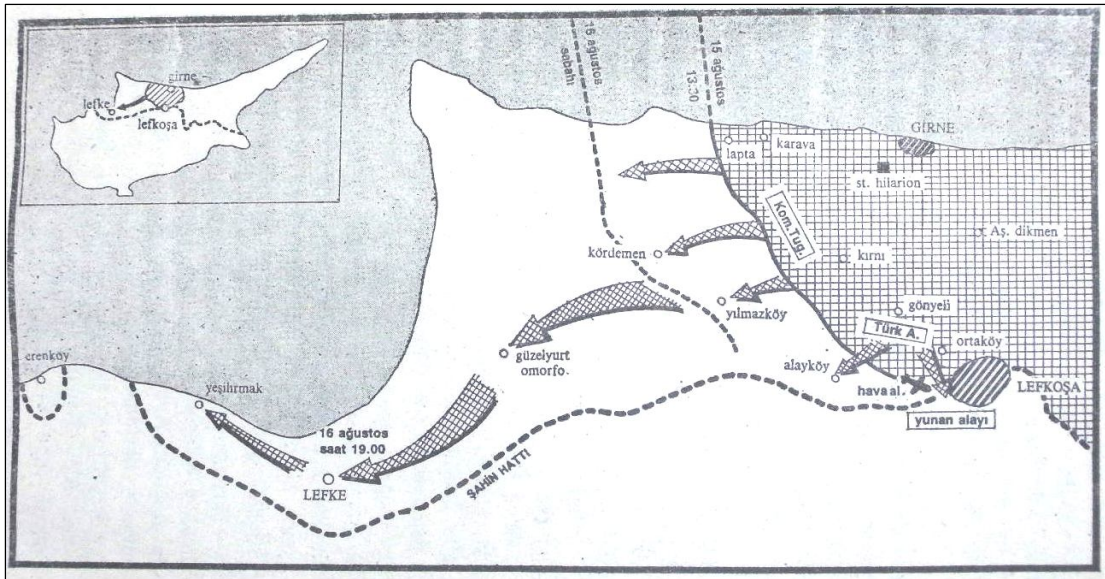
Harekâtın ikinci günü 39'uncu Tümen, Rum Milli Muhafız kuvvetlerinin önemli bir deniz üssü olan Magosa'nın kuzeyindeki Boğaz'ı ele geçirirken, 28'inci Tümen de Magosa'yı ele geçirmiştir. Magosa'nın ele geçirilmesiyle Magosa kalesine sığınmış olan 12.000 Kıbrıslı Türk kurtulmuştur (Oberling, 1987, s.147).

15 Ağustos gündüz saatleri süresince, TCG TINAZTEPE, TCG ADATEPE ve TCG İZMİT Girne doğusundaki ateş destek sahasında, , TCG M.F.ÇAKMAK ve TCG İÇEL ise Magosa önlerindeki ateş destek sahasında karakol görevi icra etmiştir. TCG İZMİT akşam saatleri aldığı emir gereğince, Girne'den Rum kuşatması altındaki Erenköy'e intikal eden motora yakın destek görevi icra etmek maksadıyla, 15-16 Ağustos gecesini Güzelyurt Körfezi'nde karakol icra etmiştir (TCG İZMİT, 1974).

1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu 15 Ağustos saat 09:00'da Boğaz bölgesindeki Kömürcü köyü civarında Hava İndirme Tugayının ihtiyatı olarak görevlendirilmiştir. 30 kilometrelik bu mesafe yeterli araç olmaması nedeniyle yaya olarak gidilmeye başlanmış, daha sonra temin edilen sivil araçlarla iki kademe halinde 17:30'a kadar Kömürcü-Pınarbaşı köyleri arasındaki çamlık kesimde mevzilenilmiştir (Aloğlu, 1983, s.22).

Hava İndirme Tugayının iki taburu, 28'inci Tümenin Tank Taburunu içeren Komando Tugayı, 13:00'da hava kuvvetlerinin yakın desteği ile Güzelyurt istikametinde taarruza başlamıştır. Ancak tankların bir kısmının Rum Milli Muhafız kuvvetleri tarafından hazırlanmış olan mayın tarlasına düşmesi ve arazinin de dolaşmaya uygun olmaması nedeniyle taarruz durdurulmuştur. Akşama kadar ancak Yılmazköy-Filiya doğusuna kadar ulaşılabilmiştir (İkiz, 2007, s.226). Batı İstikametinde icra edilen taarruz Şekil 4.10.'da gösterilmiştir.

Şekil 4.10. II. Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Batı İstikametinde Taarruz

Kaynak: Artuç, 1989, s.315

4.3.6.3 16 Ağustos 1974

Harekâtın üçüncü günü, 39'uncu Tümen Karpas Yarımadasını güvenlik altına alırken, 28'inci Tümen de Magosa çevresini güvenlik altına almaktaydı. Komando Tugayı ise, mayın tarlasının temizlenmesinden sonra yeniden taarruza başlamıştır. Hızla ilerleyen Komando Tugayı Güzelyurt, Lefke ve Yeşilirmak'ı ele geçirmiştir. Diğer taraftan Kıbrıs Türk Alayı ile Yunan Alayı arasında harekâtın ikinci günü azalan çatışmalar, harekâtın üçüncü günü yeniden şiddetlenmiştir. Kıbrıs Türk Alayı taarruza geçerek Yunan Alayı'nın komuta merkezini ele geçirmiştir. Böylece Yunan Alay Sancağının da içinde bulunduğu birçok mühimmat Kıbrıs Türk Alayının eline geçmiştir (Mütercimler, 1998, s.353).

Sabah 05:30'da Yılmazköy'e ulaşan 1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu, Komando Tugayı Komutanının emri üzerine Dağyolu-Fato köyüne intikal etmek zere yola çıkmıştır. Saat 11:00'da 9 adet jip, 6 adet jipe monteli 106 mm geri tepmesiz top, 12,7 mm uçaksavara sahip 4 dodge, 106 mm havan yüklü 4 kayser, 2 reo kamyon ve 9 ton cephaneye yüklü traylerden oluşan 229'uncu Piyade Alayının Karargah ve Destek Bölüğü 1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu emrine girmiştir. Yılmazköy ile 3 kilometre kadar batısındaki Gürpınar Köyü arasında amansız bir

savaş sürmekte idi. 1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu, akşam saatlerinde Fotoköy batısındaki Mücahittepe'de mevzilenmiştir (Aloğlu, 1983, s.23).

TCG İZMİT ve TCG İÇEL, Kıbrıs Batısına doğru hareket icra etmekte olan Komando Tugayına ateş desteği sağlamak ve Güzelyurt'tan deniz yoluyla kaçacak düşman unsurları imha etmek maksadıyla Güzelyurt Körfezi'nde görev yapmıştır. Ateşkes ilanı üzerine TCG İÇEL Girne önlerindeki karakol sahasına dönmüştür (TCG İzmit, 1974).

Başbakan Bülent Ecevit, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Semih Sancar ile görüşükten ve Bakanlar Kurulu'nu topladıktan sonra saat 14:30'da düzenlediği basın toplantısında, Türkiye açısından İkinci Barış Harekâtı'nın hedeflerine vardığını ve saat 19:00'dan itibaren ateşkesin uygulanacağını bildirmiştir. Ayrıca Başbakan Bülent Ecevit, İkinci Barış Harekâtıyla çıkmaza saplanmış olan müzakerelerin önündeki engellerin ortadan kaldırıldığını, uzun sürebilecek bu müzakerelere Kıbrıslı Türklerin güvenliği sağlam esaslara bağlandığı için rahatça zaman ayrılacağı ve coğrafi esasa dayanan iki otonom idareden oluşan federal bir Kıbrıs devletinin temelinin atılmış olduğunu belirtmiştir. Başbakan Bülent Ecevit, basın toplantısı düzenlediği sırada, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi de 357 sayılı karar doğrultusunda 360 sayılı kararı alarak Kıbrıs'ta ateşkesin sağlanması ve tarafların derhal görüşmelere başlaması için dördüncü defa çağrıda bulunmaktaydı (İsmail, 1988, s.160-161)

Kıbrıs'taki Türk birlikleri saat 19:00'da ateş kestiklerinde, Kıbrıslı Türkler için güvenlik sağlayacak olan Lefke-Lefkoşa-Magosa hattına kadar Kuzey Kıbrıs'ı ele geçirmiş bulunmaktaydılar (Mütercimler, 1998, s.353-354)

4.3.7. İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı Sonrasında Amfibi Deniz Piyade Alayı

Harekâtın ilk günü Çatalköy doğusunda mevzilenen, 2'nci Amfibi Deniz Piyade Taburu 17 Ağustos'a kadar bahse konu mevkiye kalmıştır. 2'nci Amfibi Deniz Piyade Taburu 17 Ağustos saat 20:00'da Girne batısındaki Ayayorgi'deki savunma mevzilerine intikal etmiştir (Ündev, 1974).

Harekâtın üçüncü günü Foto köyü batısında mevzilenen, 1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu 20 Ağustos'a kadar bahse konu mevkiye kalmıştır. 1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu 20 Ağustos saat 18:00'da çıkarma bölgesindeki mevzilerine geri dönmüştür. 1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu, araziyi çok iyi tanıyan Rumların, bilhassa geceleri küçük grup halinde sızarak sabotajlar düzenlemesini önlemek amacıyla sık sık keşif ve tarama harekâtı icra etmiştir (Aloğlu, 1983, s.24).

1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu Kıbrıs'taki görev sona erinceye kadar Girne bölgesinde kalmıştır. 2'nci Amfibi Deniz Piyade Taburu ise 26 Ağustos'ta verilen emir gereğince, Dikelya-Derinya hattında görev yapmak üzere (İkiz, 2007, s.232), 27 Ağustos Magosa bölgesine intikal etmiştir (Keçeci, 1974).

Kıbrıs'taki görevini tamamlayan Amfibi Deniz Piyade Alayı, 9 Mart 1975'te Türkiye'ye dönüş emri almıştır (Aloğlu, 1983, s.26). Bunun üzerine, 2'nci Amfibi Deniz Piyade Taburu Dikelya-Derinya hattındaki görevini, 13 Mart 1975'te Jandarma Komando Taburuna devrederek Gülseren kampına intikal etmiştir (Keçeci, 1974). Amfibi Deniz Piyade Alayı Karargahı ve 1'inci Amfibi Deniz Piyade Taburu 16 Mart 1975'te, 2'nci Amfibi Deniz Piyade Taburu ise 17 Mart 1975'te İskenderun'a dönmüştür (Aloğlu, 1983, s.26).

5. SONUÇ

Türkiye için Kıbrıs, başka politik amaç ve çıkarlara kurban edilemeyecek kadar önemli bir coğrafyada bulunmaktadır. Kıbrıs, Ege Adaları ile batıdan kuşatılmış olan Türkiye'nin güney kıyıları sayesinde dünyaya açıldığı bir mevkiye bulunmaktadır. Kıbrıs davasının özünde Türkiye'nin yakın güvenliği ve Osmanlı Devleti'nin iskan politikası doğrultusunda oluşan Ada'daki Türk varlığının korunması bulunmaktadır.

1571'de Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'ı fethetmesiyle başlayan Türk hakimiyeti, 1878 yılında zamanın politik koşulları sebebiyle İngiliz yönetimine devredilmiştir. Kıbrıs'ın geçici olarak İngilizlere devri, birinci dünya savaşında Osmanlı İmparatorluğu ile İngiltere'nin karşı kamplarda olması nedeniyle İngiltere'nin Kıbrıs'ı tek yanlı ilhakıyla sonuçlanmış; Lozan Antlaşmasıyla kurulan Türkiye Cumhuriyeti bu ilhak kararını tanımak zorunda bırakılmıştır.

11 Şubat 1959'da İngiltere'nin adadan çekileceğini duyurmasının ardından, Kıbrıs Türklerinden sayıca fazla olan Rumlar, adanın kendilerine bırakılmasını talep etmiştir. Ancak Türk tarafı, Rumların bu talebine haklı olarak çeşitli nedenlerle karşı çıkmıştır. Ada, İngiltere'nin denetimine geçmeden çok önce Türkler tarafından yönetilmekteydi. Ayrıca, o ana kadar Kıbrıslı Türklerle Rumlar adada azınlık-çoğunluk ilişkisi olmaksızın iki eşit toplum statüsünde yaşamıştır. Kıbrıslı Türklerin, Rumların önerisine şiddetle karşı çıkmasının en önemli nedeni ise, Rumların "Enosis" çerçevesi içinde adayı Yunanistan'a bağlama çabalarıydı. Rumların bu isteklerine karşı, Kıbrıs Türkleri de adanın taksimini istemiştir. Türkler bu isteklerini şu sloganla ifade etmiştir: "*Ya Taksim Ya Ölüm*"...

Kıbrıs'taki Rumların Enosis hülyası, Rumların İngilizlerle mücadelesi, Rum-Türk çıkarlarının ayrılığı, 16 Ağustos 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Ada tarihinde böylece ilk kez bir devlet kurulmuştur. Kıbrıs Cumhuriyetinin kurulmasına temel teşkil eden Zürih ve Londra Antlaşmaları olarak anılan metinler, "*Bağımsızlık, iki toplumun ortaklığı, toplumsal alanda otonomi ve çözümün Türkiye, Yunanistan ve İngiltere tarafından garanti edilmesi*" ilkelerine dayanmaktaydı. Kıbrıs Cumhuriyeti Devletinin yasamasını temin için, kuruluş anlaşmasına dahil edilen Garanti ve İttifak Antlaşmaları, Yunan yayılmacılığının engellenmesi için Türkiye'nin öngördüğü antlaşmalardır. Bu anlaşmalardan

anlaşıldığı gibi; Kıbrıs Cumhuriyeti, bağımsız üniter bir devlet değil; iki toplum eşitliği esasına dayalı ve bağımsızlığı vesayet altına alınmış bir devletti. İngiltere, Türkiye ve Yunanistan bu devletin bağımsızlığının ve iki toplumlu yapısının garantörü olmuştur. Anlaşmalar uyarınca, garantörlerin, topluca veya tek yanlı, müdahale hakkı bulunmakta idi.

Rum toplumunun Kıbrıs'ın tümüne sahip olma hevesi nedeniyle bu cumhuriyet uzun ömürlü olmamıştır. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı Başpiskopos Makarios, 1960 anayasasının yürümediğini öne sürerek bazı değişiklikler yapılmasını talep etmiştir. Makarios amacını açıkça dile getirmemekle birlikte, "*Türklerin ancak azınlık statüsünde olduğu*" fikrini anayasaya yerleştirmek ve Türkleri adanın yönetiminden tamamen dışlamak istemiştir. Anayasa değişikliği taleplerinin Türkiye ve Kıbrıslı Türkler tarafından reddedilmesinin ardından Rumlar adada 1960 Antlaşmalarıyla kurulan uzlaşma ortamını bozarak Türklere saldırmaya başlamıştır. Rumların 21 Aralık 1963'te başlattığı ve Kanlı Noel olarak adlandırılan saldırılar iki toplum arasındaki gerginliklerin kanlı çatışmalara dönüşmesine neden olmuştur.

1963 sonunda başlayan Kıbrıs Rumlarının Kıbrıs Türklerine karşı girişmiş olduğu katliamlar; Türk Halkı'nın büyük tepkisini çekmiş ve onları hükümetleri üzerinde Kıbrıs'a askeri müdahalede bulunma konusunda baskıda bulunmaya itmiştir. O tarihe kadar Türk kamuoyunun ve politikacılarının dış politika üzerine eleştiriler yapması, dış politikayı sorgulaması söz konusu değildir. Türk Dış Politikası'nın siyasi partiler ve kamuoyu tarafından tartışılabilmesi ve eleştirilebilmesi 1963 yılı sonlarında Kıbrıs Krizi'nin ortaya çıkmasıyla gerçekleşmiştir.

Aralık 1963 Kanlı Noel saldırıları ile birlikte Kıbrıs'a çıkarma yapılması dile getirilmeye başlamıştır. Ancak, Kıbrıs olayları acı bir gerçeği ortaya çıkarmıştır. Ne Deniz Kuvvetleri, ne de diğer kuvvetler Kıbrıs'a yönelik deniz aşırı bir harekât için hazır değildi. Elde ne bir çıkarma gemisi, ne bir helikopter ne de paraşütçü birlikleri var idi. İsmet İnönü'nün çıkartma yapmayı tasarladığı zamanlarda ısrarla bunu Amerika Birleşik Devletleri'ne bildirmesi ve onların görüşünü almadan hareket etmemesi, çıkarma ifadesinin siyasi bir blöf olduğunu göstermekteydi. İsmet İnönü'nün planladığı bir yönde çıkarma yapabilmesi dönemin şartlarını düşünecek olursak pek mümkün değildir. Ayrıca İsmet İnönü Türk askerlerinin Rumlar

karşısında herhangi bir yenilgiye uğramasına göz yumamazdı. İnönü bir askerî müdahale telkini ile sadece gözdağı vermiştir.

Kıbrıs Konusu; Türk Dış Politikası'nın en önemli unsuru sayılan ve Truman Doktrini ile belli bir düzene oturan Türk - Amerikan ilişkilerinde değişikliklere neden olmuştur. Amerikan Başkanı Johnson'un Türk müdahalesini durdurmak için Türkiye Başbakanı İsmet İnönü'ye diplomatik nezaket kurallarını aşan çok sert bir mektup göndermesi, Türkiye için büyük bir hayal kırıklığı yaratmıştır. NATO üyesi Türkiye ve Yunanistan'ın Kıbrıs Adası ile ilgili olarak anlaşmazlığa düşmesinin NATO'nun güney kanadının zayıflaması anlamına geleceğine inanan Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye'nin Kıbrıs'a askeri müdahalede bulunması durumunda, Sovyetler Birliği'nden gelecek bir askeri müdahalede NATO'nun koruma şemsiyesinin Türkiye için gerektiğinde kullanılmayacağını ve Amerika tarafından verilen silahların savunma amaçlı olması nedeniyle Kıbrıs'a yönelik bir harekâta kullanılmayacağını bildirmiştir.

Johnson Mektubu; Türkiye'nin aklını başına getirmiş ve batıya güvenin daha sağlam temellere oturtulması gerektiği fark edilmiştir. Türk Hükümeti, Amerika Birleşik Devletlerine karşı hissettikleri hayal kırıklığının da etkisiyle dış politikada bazı değişiklikler yapma gereğini duymuş, bu tarihten itibaren Sovyetler ve Ortadoğu Ülkeleri ile de iyi ilişkiler kurması gerektiğini anlamıştır. Ayrıca, NATO haricinde milli bir deniz gücünün de kurulmasının önemi de ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda, 1963 Kıbrıs olaylarından sonra, Kıbrıs'a müdahale edebilmek maksadıyla denizaşırı harekât için gerekli olan birliklerin kurulmasına, milli savunma sanayinin geliştirilerek çıkarma araçlarının kendi imkanlarımızla inşa edilmesine, modern gemilerin tedarik edilmesine ve 1974 yılına kadar devam edecek olan Kıbrıs Harekâtına hazırlık sürecine başlanmıştır. Belki de 1964 yılında Johnson Mektubu gelmemiş olsaydı, Türkiye 1974'te Kıbrıs'a müdahale etme yeteneğine sahip olmayacaktı. Bu mektubun Türkiye'ye gelişi iyi bir ders olmuştur.

1963 Kanlı Noel olaylarında, Türkiye çıkarma gemisi, helikopter ve paraşütçü birliklerin eksikliği nedeniyle Kıbrıs'a müdahale edememiş ve uçakların ihtar uçuşları ile yetinmiştir. 1964 yılında Kıbrıs Türklerine yönelik saldırıların devam etmesi ve aynı yılın Ağustos ayında Rumların Erenköy'e düzenlediği saldırının durdurulması için Türk uçakları tarafından hava taarruzu icra edilmiştir. Bu taarruz

ile Türkiye Kıbrıs'a ilk fiili müdahalesini gerçekleştirmiştir. Ancak, çıkarma gemisi, helikopter ve paraşütçü birliklerin eksikliğinin devam etmesi nedeniyle daha ileri bir müdahale yapılamamıştır.

1963-1964 olayları karşısında, Türkiye'nin kararlı tutumu Kıbrıs'taki Türklere yönelik Rum saldırıların bir süreliğine kesilmesine neden olmuştur. Bu müdahaleden itibaren silahlı saldırıların yerini ekonomik abluka almaya başlamıştır. Adaya giriş çıkış yapılacak tüm liman ve hava alanlarının Rum kontrolünde olması, Türklerin herhangi bir yardım alma imkanını ortadan kaldırmıştır.

1967 yılında, Yunanistan'da Enosis yanlısı Albaylar Cuntasının başa geçmesi Kıbrıs Sorunu'nun yeniden alevlenmesine neden olmuştur. 1967 Ekim ayı sonlarında Kıbrıs'a gizlice girmeye çalışan Türk Toplum lideri Rauf Denktaş'ın Rumlar tarafından tutuklanması ve bu olaydan birkaç hafta sonra Grivas önderliğindeki Rumların iki toplum arasındaki sürtüşmeleri bahane ederek Geçitkale ve Boğaziçi köylerine saldırması Kıbrıs'a müdahaleyi tekrar gündeme getirmiştir. Kıbrıs'a müdahale için donanma Akdeniz'e gönderilmiş ve asker yüklü gemiler Kıbrıs karasularına kadar gönderilmiştir. Türkiye'nin 1967 olaylarındaki kararlı tutumu sonucunda Yunanlıların ve Rumların geri adım atması ile müdahale fikri fiiliyata geçmemiştir.

1967'de Kıbrıs'a müdahale edilmiş olsaydı, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'na göre çok daha fazla sayıda can kaybına ve hatta harekâtın başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olabileceği değerlendirilmektedir. Türk Deniz Kuvvetlerinin elinde, kısıtlı miktarda kara birliğini Kıbrıs'a ulaştırmaya yetecek kadar çıkarma araçları mevcut idi. Ancak, henüz çıkarma harekâtının asıl birliklerinden olan Deniz Piyade birlikleri teşkil edilmemişti. Hava ve Kara Kuvvetlerinin elinde ise sadece 6 helikopter, 6 taşıma uçağı ve 450 tane paraşüt bulunmakta idi. Hava indirme ve uçarbirlik harekâtının yetersiz olduğu bir çıkarma harekâtında kıyıbaşının sadece denizden çıkan ve amfibi harekât konusunda eğitilmemiş kara birlikleri tarafından tutulmasının çok pahalıya mal olması muhtemeldi.

Kıbrıs'ta Türklerin devlet yönetiminden dışlanması ve kendi topraklarını terk ederek adanın küçük bir bölümüne sığınmak zorunda bırakılması, Türk toplumunda ortak bir devlet anlayışının devam etmeyeceği kanaatini oluşturmuş ve kuzey

Kıbrıs'ta devletleşme sürecini başlatmıştır. Rum saldırılarının devamı ve Geçitkale-Boğaziçi saldırılarının ardından Türk tarafı 27 Aralık 1967'de "Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi"ni kurmuştur. Böylelikle, Kıbrıs Türk Toplumunu federasyona doğru ilk adımı gerçekleştirmiştir. Bu devletleşme aşamasında yasama, yürütme ve yargı işleri temel kurallar uyarınca yürütülmeye başlanmıştır. Bu yönetim bir süre devam ettikten sonra, 24 Nisan 1971'de başındaki geçici sözcüğü kaldırılarak "Kıbrıs Türk Yönetimi" olarak değiştirilmiştir

Türkiye Cumhuriyeti 1960-1974 yılları arasında Kıbrıs Sorunu'na diplomasi ile çözümler aramıştır. 1963 ve 1967 yılı olaylarında, uluslararası hukuka dayanan garantörlük hakkından dolayı adaya müdahale etmeyi düşünmüş, ancak askeri açıdan yetersizlikleri buna engel olmuştur. Deniz aşırı bir ülkeye yapılacak harekâta, birlikleri adaya taşımak için gerekli olan hava ve deniz taşıma araçlarının sayısal yetersizliği, diğer ülkelerde, özellikle Rumlarda Türklerin müdahale edemeyeceği fikrini güçlendirmiştir. Bu nedenle Enosis yolunda her türlü hukuk dışı eylemleri yapmaktan çekinmemişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti, 1974 yılına kadar bir yandan ada barışına katkı sağlamak için "Toplumlararası Görüşmelere" devam ederken, diğer yönden askeri yetersizliklerini ortadan kaldıracak çalışmalar yapmıştır. İç politikadaki çalkantılı dönemine rağmen, iktidara gelen Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri Kıbrıs meselesini milli dava olarak görmüş ve hazırlıkları 1974 yılına kadar sürmesini sağlamıştır.

Kıbrıs'ta Cunta ve Makarios yanlıları arasındaki iktidar mücadelesinin 15 Temmuz 1974'te Yunanistan yanlısı Nikos Sampson darbesi ile sonuçlanması ve bu darbe ile fiilen Enosis'in gerçekleştirilmek istenmesi karşısında Türkiye, bu oldubittiye boyun eğmemiştir. Türkiye öncelikle diplomasi yollarını denemiş ve bunlardan sonuç alamayınca Garantörlük Antlaşmasının kendisine verdiği hak ve yükümlülüğe dayanarak 20 Temmuz 1974'te adaya bir barış harekâtı gerçekleştirmiştir.

Ani gelişen Sampson darbesinin ardından, Türk hükümeti diplomatik girişimlerini sürdürürken, diğer yandan Genelkurmay Başkanlığı Kıbrıs'a yönelik harekât planlarını güncellemiş ve 5 gün gibi kısa bir sürede ülkenin dört bir yanında bulunan çıkarma, indirme ve atma birliklerini Mersin bölgesinde toplayarak harekâta hazır hale getirmiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri, 20 Temmuz 1974'te Kıbrıs gibi küçük

bir coğrafyaya aynı zamanda hava indirme, hava hücum harekâtları ve amfibi harekât icra ederek başarılı olmuştur. Bütün olumsuz şartlara rağmen birleşme harekâtını üç gün içinde gerçekleştiren Türk Silahlı Kuvvetleri, beklenmedik yer ve zamanda beklenmeyi gerçekleştirerek savaşı daha başlangıçta kazanmasını bilmiştir. Rumlar hiç beklemedikleri bir şekilde Ada topraklarında Türk askerleriyle karşılaşmışlardır.

Kıbrıs Barış Harekatının başarısında en önemli etken baskın olmuştur. Deniz aşırı bölgede icra edilen bu harekâta, başarı kazanabilmek için stratejik baskın sağlayabilmek büyük bir önem arz etmekteydi. 1963 olaylarından beri Türkiye'nin müdahale edememiş olması, herkeste "*yine Türkiye siyaseten kazanç elde etmek için kuvvet kaydırıyor*" düşüncesini hakim kılmış, bir seri diplomatik girişimler bu düşüncüyü kuvvetlendirmiş, savaş kararı alması beklenen Türkiye Büyük Millet Meclisinin 20 Temmuz 1974 tarihinde toplanacağını ilan da bu düşüncüyü kesinleştirmiştir. 19 Temmuz 1974 günü çıkarma gemilerine binen askerlerde bile, geri dönecekleri endişesi var idi. Baskın sağlayabilmek ve kayıpları asgari seviyeye indirebilmek maksadıyla, Rumların kuvvetli bir şekilde tahkim ettikleri ve çıkarma harekatı için daha uygun olan plajlar yerine, büyük riskler göze alınarak Girne'nin batısında daracık bir kumsala çıkarma yapılmıştır. Diğer yandan, Rumların Girne bölgesine kuvvet kaydırmasını önlemek maksadıyla Magosa yönünden sahte bir konvoy oluşturulmuştur.

Birinci Barış Harekatı, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 353 sayılı kararına uyularak 22 Temmuz 1974'te durdurulmuştur. Harekata ara verildiğinde, Türk birlikleri Girne ile Lefkoşa arasındaki dar bir bölgede sıkışmış vaziyette idi. Ayrıca, Türkiye'den yeni birliklerin gelmeye devam etmesi sıkışıklığın artmasına ve birlikleri Yunan-Rum saldırılarına karşı hassasiyetinin artmasına neden olmuştur. Diğer taraftan, bu dar bölgenin dışında kalan Türk yerleşim bölgeleri Rum Milli Muhafız kuvvetlerinin saldırısı altında idi. Birinci Barış Harekatı ile; Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı yani Enosis önlenmiş, Türk düşmanlığı ile ün yapmış Nikos Sampson yönetiminin Kıbrıslı Türklerine zarar vermesi engellenmiş, Kıbrıs'ta Makarios ve Nikos Sampson taraftarları arasındaki çatışmalara son verilmiş ve Yunanistan'da 1967'den beri devam etmekte olan askeri yönetimin yerine sivil yönetimin gelmesine olanak sağlanmıştır. Böylece Ada barışı ve Yunanistan istikrarı için önemli bir adım atılmıştır.

Cenevre’de toplanan konferanslardan sonuç alınamaması, Türk köylerinin Rum kuşatması altında olması ve elde edilen toprak parçasının Kıbrıs Türklerine denize çıkış için yeterli olmaması nedeniyle 14 Ağustos 1974’te İkinci Barış Harekatı başlatılmıştır. İlki gibi 3 gün süren ikinci harekatın sonucunda Kıbrıs’ta bugünkü sınırları belirlenmiş ve Kıbrıs’ın %36’sını kontrol altına alınmıştır.

Türk Deniz Kuvvetleri, 1963-1974 yılları arasında Kıbrıs Sorunu’nun kapsamında en kritik rolü üstlenen kuvvet olmuştur. 1963 yılındaki Kıbrıs olaylarının patlak vermesiyle birlikte Donanma Kıbrıs yaklaşma sularında sancak-varlık göstermeye ve imkansızlıklara rağmen bir çıkarma harekatı için sürekli hazır bulunmuştur. Mersin ve İskenderun bölgelerinde sürekli olarak harp gemileri ve denizaltılar bulundurmak suretiyle Rumlar baskı altında tutulmuştur.

1963 yılındaki çıkarma teşebbüsü, Deniz Kuvvetlerinin yetersiz olduğu yönlerin daha iyi anlaşılmasını sağlamıştır. Bu tarihten itibaren Deniz Kuvvetleri öncelikle denizaşırı harekat için çıkarma araçları inşa etmeye ve amfibi birlikleri kurmaya başlamıştır. Deniz Kuvvetlerinin çok kısa bir sürede çok sayıda çıkarma gemisi teminine gerek duyması nedeniyle, Türk Milleti’nden maddi yardım toplanmasına ihtiyaç duyulmuş ve bu maksatla 1965 yılında Donanma Cemiyeti kurulmuştur.

Deniz Kuvvetleri beşer yıllık gemi inşa programları hazırlayarak bir yandan sivil bahriyenin ihtiyacı olan ticaret gemileri inşa ederken diğer taraftan kendi ihtiyacı olan çıkarma araçları, karakol gemileri, avcıbotları, refakat muhripleri, lojistik destek gemileri ve jandarma botları da inşa ederek başta gemi inşa sanayi olmak üzere milli savunma sanayinin gelişmesine öncülük etmiştir. Bu dönemde, Cumhuriyet Donanmasının milli imkanlarla inşa edilen ilk harp gemisi olan TCG BERK Gölcük Tersanesi’nde inşa edilmiştir. Gemi inşa faaliyetlerine paralel olarak askeri yardımlar ve dışalımlarla gemilerin modernize edilmesine de devam edilmiştir. Bu dönemde daha modern cihazlara sahip denizaltılar ve muhripler, güdümlü mermi atma imkanına sahip hücumbotlar ve tank çıkarma gemileri tedarik edilerek donanmanın caydırıcılığı artırılmış ve Yunanistan’ın Kıbrıs ve Ege’de Türkiye’ye yönelik bir harekete geçmesi önlenmiştir.

Türk Deniz Kuvvetleri denizaşırı harekatta görev alacak esas kuvvet olarak, harekatta katılacak araçları çıkarma bölgesine intikal ettirecek Çıkarma Birlikleri Komutanlığını; çıkarma araçlarının plaja emniyetli bir şekilde kapak atabilmesi için deniz mayınları ve sualtı engellerini temizleyecek Sualtı Taarruz ve Sualtı Savunma Komutanlığını, kara kuvvetleri birliklerinin çıkışı maksadıyla kıyıbaşını ele geçirecek ve savunacak olan Deniz Amfibi Piyade Alayını, çevre denizlerimizdeki keşif-gözetleme kaplama sahasını artırmak ve muhasım unsurları daha uzak mesafeden tespit edebilmek maksadıyla Deniz Hava Kuvvetini aynı dönem içerisinde kurmuştur.

Kıbrıs Barış Harekatı süresince Türk Deniz Kuvvetlerine bağlı birlikler tarafından aşağıda belirtilen faaliyetler icra edilmiştir.

- Çıkarma gemileri ve seferde el atılan ticaret gemileri herhangi bir gemi kaybetmeden başta Çakmak ve Bora Özel Görev Kuvvetleri olmak üzere, 28'inci Tümen, 39'uncu Tümen ve Zırhlı Alay'a bağlı 40 bin askeri, yaklaşık 150 tank, yeterli miktarda topçu birliklerini ve bunlara bağlı kara araçlarını Kıbrıs'a çıkarmış ve gerekli lojistik ihtiyaçlarını karşılamış,
- Muhripler ve karakol gemileri çıkarma birliklerinin emniyetini sağlamış, Baf açıklarında tespit ettikleri 2 Rum Hücumbotunu batırmış, Girne, Arapköy ve Magosa'da kendilerine tahsis edilen hedeflere karabombardımanı icra ederek söz konusu mevkiilerin ele geçirilmesine yardımcı olmuş, uçaklarının hasar olması sonucu paraşütle atlayan pilotların ve kendi uçaklarımız tarafından batırılan TCG KOCATEPE personelini kurtarmış,
- Denizaltılar, Kıbrıs'a yönelik Yunan takviyesini engellemek maksadıyla kendilerine tahsisli sahalarda karakol yapmış,
- Deniz Hava Kuvvetine bağlı uçaklar Kıbrıs ile Girit arasındaki sahada olası Yunan konvoylarına karşı keşif-gözetleme yapmış ve TCG KOCATEPE personelinin kurtarılmasında görev yapmış,
- Amfibi Deniz Piyade Alayı, Birinci Harekatta Kıbrıs'a ilk çıkan birlik olarak çok az bir zayıyla kıyıbaşını elde etmiş ve kıyıbaşını Rumlara karşı cansiperane bir şekilde savunmuş, İkinci Harekatta ise ihtiyat olarak

görev yaparak kendilerine tevdi edilen bütün görevlerini başarı ile yerine getirmiş,

- Sualtı Taarruz ve Savunma Timleri yoğun ateş altında çıkarma plajının deniz mayınları ve sualtı engelleri açısından temiz olduğunu tespit ederek çıkarma gemilerinin emniyetle plaja kapak atmalarına katkı sağlamış ve müteakip günlerde emrindeki jandarma botları ile Deniz Amfibi Piyade Alayı'nın ihtiyaç duyduğu acil malzemeleri taşımıştır.

Yukarıda belirtilen durumdan anlaşıldığı gibi Türk Deniz Kuvvetleri, çok kısa bir hazırlık sürecinden sonra katıldığı Kıbrıs Barış Harekatı'nın başarılı bir şekilde icra edilmesine direkt olarak katkı sağlamıştır. Türk Deniz Kuvvetlerinin bu başarısı, TCG KOCATEPE gemisinin kendi uçaklarımız tarafından batırılmasının gölgesinde kalmıştır.

Sonuç itibariyle, Türk Deniz Kuvvetleri Kıbrıs Barış Harekatında deniz piyadesi, sualtı taarruz ve savunma timleriyle, çıkarma gemileriyle, harp gemileriyle başarılı bir sınav vererek, en zor hareket türlerinden biri olan amfibi harekatı icra etmiş ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Doğu Akdeniz stratejik kazanç ve üstünlük sağlamasının yanında Anadolu'nun emniyetinin sağlanmasına katkı sağlamıştır.

KAYNAKLAR DİZİNİ

1. Akmaral, Kemal, 2004, “Kıbrıs Türkü’nü İmhayı Hedefleyen Akritas Planı ve Annan’a dek Uzanan Planlar Süreciyle Kıbrıs”, *Bilge Karınca Yayınları*, İstanbul.
2. Alasya, Halil Fikret, 1977, “Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs’ta Türk Eserleri”, *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü*, Ankara.
3. Alasya, Halil Fikret, 1988, “Tarihte Kıbrıs”, *Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi Yayınları*, Ankara.
4. Alasya, Halil Fikret, 1987, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Tarihi”, *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü*, Ankara.
5. Aloğlu, İlhan, 1974, “Birinci ve İkinci Kıbrıs Barış Harekatı’nda 1’inci Amfibi Deniz Piyade Taburu”, *Kıbrıs Barış Harekatı Müzesi Harekat Hatıraları CG.010*, İzmir.
6. Armaoğlu, Fahir, 1986, “20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980”, *Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları*, İstanbul.
7. Arnom, Refet, 1967, “Türk Donanma Cemiyetinden”, *Derya Aylık Denizcilik Mecmuası*, Yıl:1, Sayı:1, İstanbul.
8. Arslan, Mehmet, 1990, “Kıbrıs Barış Harekatı’nın Perde Arkası”, *Akabe Yayınları*, 1990, İstanbul.
9. Atabey, Figen, 2002, “Cumhuriyet Dönemi Türk Deniz Kuvvetleri”, *Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Karargah Basımevi*, Ankara.
10. Atatanır, Murat; Özcan, Alican; Özkara, Nilgün, 2010, “(E) Gv.Kd.Alb. İ.Neşet İKİZ ile Söyleşi”, *Deniz Kuvvetleri Dergisi*, , Sayı: 608, Ankara.

11. Baday, Gökhan, 2009, “Kıbrıs Barış Harekatı ve Kars-Ardahan Kıbrıs Şehitleri ile Gazileri”, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Kars.
12. Bahadır, Mehmet, 2002, “Kıbrıs’ta Katliamlar”, *Rüstem Kitabevi*, Lefkoşe.
13. Bargut, Şemsi, 1968, “Helikopterler”, *Derya Aylık Denizcilik Mecmuası*, Yıl:1, Sayı: 6, İstanbul.
14. Baytok, Taner, 2001, “Bir Asker Bir Diplomat Güven ERKAYA-Taner BAYTOK Söyleşi”, *Doğan Yayıncılık*, İstanbul.
15. Benbow, Tim, 2002, “Deniz Havacılığı”, (Hazırlayan: Deniz Harp Akademisi Komutanlığı), “Deniz Gücünün Boyutları, Modern Dünya’da Stratejik Seçim”, *Harp Akademileri Komutanlığı Basımevi*, İstanbul..
16. Besbelli, Saim, 1973, “Şükürler Olsun Yetiştirene”, *Deniz Kuvvetleri Dergisi*, Cilt: 79, Sayı: 483, Ankara.
17. Birand, Mehmet Ali, 1984, “30 Sıcak Gün”, *Milliyet Yayınları*, İstanbul.
18. Birand, Mehmet Ali, 1979, “Diyet: Türkiye ve Kıbrıs Üzerine Pazarlıklar”, *Milliyet Yayınları*, İstanbul.
19. Birinci Amfibi Deniz Piyade Taburu, 1974, “Harp Ceridesi”, *Kıbrıs Barış Harekatı Müzesi CG.004*, İzmir.
20. Büyüktuğrul, Afif, 1982, “Cumhuriyet Donanması”, *Deniz Kuvvetleri Komutanlığı*, İstanbul.
21. Büyüktuğrul, Afif, 1973, “Türkiye Cumhuriyeti Donanmasının Ellinci Yılı”, *Deniz Kuvvetleri Dergisi*, Cilt: 79, Sayı: 483, Ankara.

22. Çakar, Yıldız Filiz, 2002, “Türkiye’nin Geleneksel Güvenlik Sorunu: Kıbrıs”, (Editörler: Yınanç, Rafet; Taşdemir, Hakan), “Uluslar arası Güvenlik Sorunları ve Türkiye”, *Seçkin Yayıncılık*, Ankara.
23. Çakıroğlu, Hançer, 2002, “Kıbrıs Barış Harekatı”, (Editör: Deniz Harp Akademisi Komutanlığı), “Güç Aktarımı”, *Harp Akademileri Basımevi*, İstanbul.
24. Çay, Abdulhak, 1989, “Kıbrıs’ta Kanlı Noel”, *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü*, Ankara.
25. Çetiner, Abdullah Cengiz, 2007, “Kıbrıs Barış Harekatı’nda Kara Muharebeleri”, *Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Afyon.
26. Çoker, Fahri, 1994, “Bahriyemizin Yakın Tarihinden Kesitler”, *Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Basımevi*, Ankara.
27. Dağlılar, Deniz (Koordinatör), 2007, “İki Mavi: Türk Deniz Havacılık Tarihi”, *Deniz Basımevi Müdürlüğü*, İstanbul.
28. Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000, “1974 Kıbrıs Barış Harekatı (Deniz Harekatı)”, *Harp Akademileri Basımevi*, İstanbul.
29. Denizaltı Filosu Komutanlığı, 2007, “Sessiz ve Derinden Barışın Koruyucusu Geleceğin Güvencesi Denizaltılarımız”, *Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Seyir Hidrografi ve Oşinografi Dairesi Başkanlığı*, İstanbul.
30. Denктаş, R.Rauf, 1991, “Kıbrıs Davamız”, *Kök Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Serisi*, Ankara.
31. Denктаş, R.Rauf, 1994, “Akritas Planı ve Gençliğe Sesleniş”, *Yorum Yayıncılık*, İstanbul.

32. Derya Aylık Denizcilik Mecmuası, 1967, “Tarihte İlk Donanma Cemiyeti”, Yıl:1, Sayı:1, İstanbul.
33. Derya Aylık Denizcilik Mecmuası, 1967, “Deniz Gücü Anlamı ve Deniz Kuvvetlerimiz”, Yıl:1, Sayı:1, İstanbul.
34. Derya Aylık Denizcilik Mecmuası, 1967, “Donanma Kıbrıs Açıklarında”, Yıl:1, Sayı:3, İstanbul.
35. Derya Aylık Denizcilik Mecmuası, 1968, “Kıbrıs Meselesinin Kronolojik Gelişmesi”, Yıl:1, Sayı:4, İstanbul.
36. Derya Aylık Denizcilik Mecmuası, 1968, “Fotoğrafla Donanma”, Yıl:1, Sayı: 6, İstanbul.
37. Derya Aylık Denizcilik Mecmuası, 1968, “Haberler”, Yıl:1, Sayı: 9, İstanbul.
38. Derya Aylık Denizcilik Mecmuası, 1968, “Amiral Sadık Altıncan Gemisi Denize İndiriliyor”, Yıl:2, Sayı: 13, İstanbul.
39. Derya Aylık Denizcilik Mecmuası, 1968, “Amiral Sadık Altıncan Gemisi Hizmete Girdi”, Yıl:2, Sayı: 14, İstanbul.
40. Engin, Fahir, 1968, “3 Yılda Başarılanlar ve Yapılacak İşler”, *Derya Aylık Denizcilik Mecmuası*, Yıl: 1, Sayı: 8, İstanbul.
41. Erdem, Turan, 1999, “Kıbrıs Barış Harekatı’nda 3. Paraşüt Taburu”, *Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayınları*, Ankara.
42. Erim, Nihat, 1975, “Bildiğim ve Gördüğüm Ölçüler İçinde Kıbrıs”, *Ajans-Türk Matbaacılık*, Ankara.
43. Erkmén, Hayrettin ve ark., 1990, “Kıbrıs Sorunu, Gelişmeler ve Görüşler”, *Sisav Yayınları*, İstanbul.

44. Eroğlu, Hamza, 1975, “Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Kıbrıs Barış Harekatı”, *Emel Matbaacılık Sanayi*, Ankara.
45. Evcil, Cumhuri, 1999, “Yavru Vatan Kıbrıs’ta Zaferin Hikayesi”, *Genelkurmay ATESE Başkanlığı Yayınları*, Ankara.
46. Fırat, Melek M., 1997, “1960-1971 Arası Türk Dış Politikası ve Kıbrıs Sorunu”, *Siyasal Kiyabevi*, Ankara.
47. Fırat, Melek M., 2001, “*Yunanistan’la İlişkiler*”, (Editör: Oran, Baskın), “Türk Dış Politikası”, Cilt:1, *İletişim Yayınları*, İstanbul.
48. Fırat, Melek M., 1999, “Kıbrıs Sorununun Türk Dış Politikasına Etkileri (1955-1997)”, (Editör: Soysal, İsmail), “Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç Sempozyumunda Sunulan Bildiriler”, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
49. Gazioğlu, Ahmet, 1960, “İngiliz İdaresinde Kıbrıs”, *Ekin Basımevi*, İstanbul.
50. Gazioğlu, Ahmet, 1996, “Enosis Çemberinde Türkler-İngiliz Yönetiminde Kıbrıs (1878-1952)”, *Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi*, İstanbul.
51. Gibbons, Harry Scott, 2004, “Kıbrıs’ta Soykırım”, Çeviren: Yılmaz, Alparslan; Fehim, Erol, *Near East Publishing*, Lefkoşe.
52. Gültunca, Yalçın, 1968, “İlk Türk Muhribi ve Denizaltı Savunma Helikopterleri”, *Derya Aylık Denizcilik Mecmuası*, Yıl:2, Sayı: 15, İstanbul.
53. Gültunca, Yalçın, 1969, “Yeni Avcıbotlarımız”, *Derya Aylık Denizcilik Mecmuası*, Yıl:2, Sayı: 16, İstanbul.
54. Güngen, Çoşkun, 1986, “Amfibi Harekatın Günümüzdeki İstekleri”, *Deniz Kuvvetleri Dergisi*, Sayı: 553, Ankara.

55. Gürbüz, Remzi, 2010, “Kıbrıs Barış Harekatı”, http://www.denizastsubay.com/index.php?option=com_content&view=article&id=28:anilar&Itemid=24, Son Erişim: 02 Mayıs 2010.
56. Güvenç, Nazım, 1984, “Kıbrıs Sorunu Yunanistan ve Türkiye”, *Çağdaş Politika Yayınları*, İstanbul.
57. Hale, William, 2003, “Türk Dış Politikası (1974-2000)”, Çeviren: Demir, Petek, *Mart Matbaası*, İstanbul.
58. Hücumbot Filosu Komutanlığı, 2008, “Hücumbotlar: Rüzgarla Yarışanlar”, *Deniz Basımevi Müdürlüğü*, İstanbul.
59. Howard, Harry N., 1977, “Türk Amerikan İlişkilerinin Tarihçesi”, Çeviren: Büyükonat, Tunçer, *Deniz Kuvvetleri Dergisi*, Cilt: 85, Sayı: 497, Ankara.
60. İkiz, Neşet, 2007, “Bir Ada, Bir Dava, Bir Savaş”, *ALFA Yayınları*, İstanbul.
61. İsmail, Sabahattin, 1998, “150 Soruda Kıbrıs Sorunu”, *Kastaş Yayınevi*, İstanbul.
62. İsmail, Sabahattin, 1988, “Kıbrıs Barış Harekatı’nın Nedenleri-Gelişimi-Sonuçları”, *Akdeniz Haber Ajansı Yayınları*, İstanbul.
63. Keçeci, Yüksel, 1974, “Kıbrıs Barış Harekatı Günlükleri”, *Kıbrıs Barış Harekatı Müzesi CG.008*, İzmir.
64. Kesiktaş, Fatma Gül, 2005, “Kıbrıs Sorunu’nun Türk-Amerikan İlişkilerine Yansıması: Johnson Mektubu (1960-1965)”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Isparta.
65. Kökdemir, Naci, 1956, “Dünkü Bugünkü Kıbrıs”, *İstanbul Matbaası*, Ankara.

66. Küçük, Fazıl, 2002, “Kıbrıs Türk Davası ve Kıbrıs’ta Rum Vahşeti”, *Devlet Basımevi*, Lefkoşe.
67. Küçük, Fazıl, 1998, “Mücadelemizin Görkemli Günleri”, *KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Tanıtma Dairesi*, Lefkoşe.
68. Manısalı, Erol, 2003, “Dünden Bugüne Kıbrıs”, *Gündoğan Yayınları*, İstanbul.
69. Mütercimler, Erol, 1998, “Bilinmeyen Yönleriyle Kıbrıs Barış Harekatı”, *Arba Yayınları*, İstanbul.
70. Oberling, Pierre, 1987, “Bellapais’e Giden Yol: Kıbrıs Türklerinin Kuzey Kıbrıs’a Göçü”, Çeviren: Erdoğan, Mehmet, *Genelkurmay Basımevi*, Ankara.
71. Okçay, Nihat, 2000, “Geçmişten Geleceğe Kıbrıs”, *Kara Kuvvetleri EDOK Yayınları*, Ankara.
72. Olgun, Aydın, 1991, “Kıbrıs Gerçeği (1931-1990)”, *Demircioğlu Matbaacılık*, Ankara.
73. Olgundemir, Erol, 1968, “Dev Bir Deniz Gücü İçin”, *Derya Aylık Denizcilik Mecmuası*, Yıl:1, Sayı:12, İstanbul.
74. Öcal, Yüksel, 2008, “Kürek ve Yelken Döneminden Günümüze Türk Bahriyesi”, *Deniz Basımevi Müdürlüğü*, İstanbul.
75. Özçelik, Selahittin, 2000, “Donanma-yı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti”, *Türk Tarih Kurumu*, Ankara.
76. Özdoğan, Musa; İzmitli, Namık Kemal; Bayrak, Mevlüt; Durumel, Süleyman, 1996, “Sebepler ve Sonuçlarıyla Kıbrıs Barış Harekatı”, *Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanlığı Yayınları*, Girne.

77. Özdoğancı, Sina, 1968, “Türk deniz Kuvvetlerinde Gemi İnşa Faaliyetleri ve Hamleleri”, *Deniz Kuvvetleri Dergisi*, Cilt: 74, sayı: 460, Ankara.
78. Özdoğancı, Sina, 1970, “Deniz Kuvvetlerinde Satıhtan Satıha Güdümlü Mermi Sorunu”, *Deniz Kuvvetleri Dergisi*, Cilt: 76, sayı: 468, Ankara.
79. Özlü, Hüsnü, 2006, “Kıbrıs Barış Harekatı Sonrasında Türkiye’ye Uygulanan Ambargonun Sonuçları ve Ulusal Savunma Sanayimizin Gelişimine Etkilerinin İncelenmesi”, Onuncu Askeri Tarih Sempozyumu Bildirileri, *Genelkurmay Basımevi*, Ankara.
80. Özlü, Hüsnü, 2006, “II. Dünya Savaşından Günümüze Türkiye’de Savunma Sanayi’nin Gelişimi (1939-1990)”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi*, İzmir.
81. Polat, Soner (Koordinatör), 2003, “Türk Deniz Kuvvetleri: Denizlerin Koruyucuları”, *Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Merkez Daire Başkanlığı Basımevi*, Ankara.
82. Sander Oral, 2000, “Anka’nın Yükselişi ve Düşüşü”, *İmge Kitabevi Yayınları*, İstanbul.
83. Saraoğlu, Emre, 1997, “Bir Adayı Paylaşan İki Halkın Hikayesi”, *Stratejik Etütler Bülteni*, Sayı: 90-91, Yıl:29-30, Ankara.
84. Savcı, Kemal, 1976, “Özgürlüğün Zaferi Kıbrıs”, *Ayyıldız Matbaası*, Ankara.
85. Serter, Vehbi Zeki, 2006, “Harekatın Birinci Günü ve Gecesinde Girne Boğazı Bölgesindeki Savaş ve Bazı Olaylar”, Onuncu Askeri Tarih Sempozyumu Bildirileri, *Genelkurmay Basımevi*, Ankara.
86. Silahlı Kuvvetler Dergisi, 2010, “Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Uğur YİĞİT ile Söyleşi”, *Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları*, Yıl: 129, Sayı: 405, Ankara.

87. Sönmezoğlu, Faruk, 2002, “Türkiye-Yunanistan İlişkileri-Büyük Güçler”, *DER Yayınları*, İstanbul.
88. Taluy, Faik, 1968, “Hücumbotu”, *Deniz Kuvvetleri Dergisi*, Cilt: 74, Sayı: 462, Ankara.
89. TCG İzmit, 1974, “Kıbrıs Barış Harekatı Harp Ceridesi”, *Kıbrıs Barış Harekatı Müzesi CG.010.*, İzmir.
90. Terzioğlu, Sait Arif, 1972, “Şilep Yapmak Muhrip Yapmaktan Kolaydır”, *Derya Aylık Denizcilik Dergisi*, Sayı:56, İstanbul.
91. Thompson, Julian, 2002, “Amfibi Harekat: Deniz Gücünün Kıyıya Aktarımı”, (Hazırlayan: Deniz Harp Akademisi Komutanlığı), “Deniz Gücünün Boyutları, Modern Dünya’da Stratejik Seçim”, *Harp Akademileri Komutanlığı Basımevi*, İstanbul.
92. Türk Donanma Vakfı Genel Merkezi, 1977, “Türk Donanma Vakfı Hakkında Genel Bilgiler”, *Deniz Kuvvetleri Dergisi*, Cilt: 84, Sayı: 496, Ankara.
93. Tolgay, Ahmet, 1993, “Kanlı Noel”, *Kastaş Yayınları*, İstanbul.
94. Tolgay, Ahmet, 1998, “Fırtına ve Şafak”, *Kıbrıs Türk Mücahitleri Derneği Yayını*, Lefkoşa.
95. Toker, Metin, 1992, “Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları, İnönü’nün Son Başbakanlığı 1961-1965”, *Bilgi Yayınevi*, İstanbul.
96. Toluner, Sevinç, 1977, “Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletarası Hukuk”, *İstanbul Üniversitesi Yayınları*, İstanbul.
97. Tuncel, Hüner, 2005, “Kıbrıs Sarmalı”, *Ümit Yayıncılık*, Ankara.

98. Tümer, Nejat, 2008, “Bir Komutan, Bir Yaşam”, *Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Basımevi Amirliği*, Ankara.
99. Uçaral Rifat, 2006, “Siyasi Tarih 1789-2001”, *DER Yayınları*, İstanbul.
100. Üçler, Ertuğrul, 2009, “Kıbrıs Çıkarması”, *Yeni Yüzyıl Yayınları*, İstanbul.
101. Ülger, İrfan Kaya, 2002, “Türkiye ile Yunanistan Arasındaki Temel Sorunlar”, (Editörler: Ülker, İrfan Kaya; EFEGİL, Ertan), “Avrupa Birliği Kışkacında Kıbrıs Meselesi”, *Ahşen Yayıncılık Matbaacılık*, Ankara.
102. Ündev, Rıdvan, 1974, “Kıbrıs Barış Harekatı Harp Ceridesi”, *Kıbrıs Barış Harekatı Müzesi CG.017.*, İzmir.
103. Yalçın, Emrullah, 2006, “Kıbrıs Barış Harekatı”, Onuncu Askeri Tarih Sempozyumu Bildirileri, *Genelkurmay Basımevi*, Ankara.
104. Yirmibeşoğlu, Sabri, 1999, “Askeri ve Siyasi Anılarım (1965-1999)”, *Kastaş Yayınları*, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

1980 yılında Mersin’de dünyaya gelen Salim KARAMAN, ilk ve orta öğretimini Mersin’de tamamlamıştır. 1998 yılında Deniz Harp Okulu’na başlayan Salim KARAMAN, anılan okulda lisans eğitimini tamamladıktan sonra 2002 yılında teğmen rütbesiyle Türk Deniz Kuvvetleri’nde görev yapmaya başlamıştır. 2 yıl süreyle Fırkateyn ve 7 yıl hücumbot sınıfı gemilerde branş subaylığı ve bölüm amirliği görevleri icra etmiştir.

Salim KARAMAN evli olup İngilizce bilmektedir.

EK-1: 1960-1974 YILLARI ARASINDA TÜRK DENİZ KUVVETLERİNİN SAHİP OLDUĞU UNSURLAR**1964 YILI**

S.NO	GEMİ TİPİ	GEMİ İSMİ	İNŞA YERİ/TARİHİ	HİZMETE GİRİŞ TARİHİ	SİLAHLARI
1	GAYRET (ONSLOW) Sınıfı Muhrip	TCG GAYRET	İNGİLTERE/1940	1946	4x4.7 Pusluk Top 1x4 pusluk top 2x4 Torpido Kovanı 4x20 mm uçaksavar
2	G (GLEAVES) Sınıfı Muhrip	TCG GİRESUN	ABD/1941	1949	4x5/38 Top 2x40 mm Bofors (TCG GİRESUN ve TCG GELİBOLU'da) 4x20 mm Oerlikon (TCG GEMLİK ve TCG GAZİANTEP'te) 2 HECOK ve su bombası topu 1 ad. 5'li Homing Torpido Topu
		TCG GELİBOLU	ABD/1941	1949	
		TCG GEMLİK	ABD/1941	1949	
		TCG GAZİANTEP	ABD/1941	1949	
3	PAŞA (MILNE) Sınıfı Muhrip	TCG ALPASLAN	İNGİLTERE/1940	1959	3x Çift Namlulu 4.7 pus top 6x40 mm Bofors Top 4'lü Torpido Kovanı Su bombası
		TCG M.FEVZİ ÇAKMAK	İNGİLTERE/1939	1959	
		TCG KILIÇ ALİ PAŞA	İNGİLTERE/1940	1959	
		TCG PİYALE PAŞA	İNGİLTERE/1940	1959	
4	FİLO Sınıfı Denizaltılar	TCG İ.İNÖNÜ	ABD/1943	1948	Başta 6 ve kıçta 4 adet olmal üzere toplam 10 torpido kovarı
		TCG II.İNÖNÜ	ABD/1943	1948	
		TCG SAKARYA	ABD/1943	1948	
		TCG GÜR	ABD/1943	1948	
		TCG ÇANAKKALE	ABD/1943	1950	
		TCG PREVEZE	ABD/1943	1954	
		TCG CERBE	ABD/1943	1954	
		TCG TURGUTREİS	ABD/1943	1958	
		TCG PİRİREİS	ABD/1944	1960	
TCG HIZIRREİS	ABD/1944	1960			

5	BAFRA (BANGOR) Sınıfı Karakol Gemileri	TCG BAFRA	KANADA/1940	1958	1x40 mm Top 2x20 mm Top 1 HECOK 4xSu bombası
		TCG BEYKOZ	KANADA/1942	1958	
		TCG BEYLERBEYİ	KANADA/1940	1958	
		TCG BODRUM	KANADA/1941	1958	
		TCG BORNOVA	KANADA/1942	1958	
		TCG BOZCAADA	KANADA/1941	1958	
		TCG BÜYÜKDERE	KANADA/1942	1958	
		TCG BANDIRMA	KANADA/1941	1958	
6	SİVRİHİSAR Sınıfı Mayın Dökücü Gemiler	TCG YÜZBAŞI HAKKI	İNGİLTERE/1940	1941	1x76 mm top 40 mayın
		TCG SİVRİHİSAR	İNGİLTERE/1940	1941	
7	M Sınıfı Mayın Dökücü Gemiler	TCG MORDOĞAN	ABD/1944	1952	4x40 mm Çift namlulu top 6x20 mm top 60 mayın
		TCG MERİÇ	ABD/1944	1952	
		TCG MARMARİS	ABD/1944	1952	
		TCG MERSİN	ABD/1944	1960	
		TCG MÜREFTE	ABD/1944	1960	
8	Mehmetçik Sınıfı Mayın Dökücü Gemi	TCG MEHMETÇİK	ABD/1957	1958	-
9	A (BATHURST) Sınıfı Mayın Arama Tarama Gemisi	TCG ALANYA	AVUSTRALYA/1941	1946	1x4 pusluk top 1x40 mm top 4x20 mm top Su bombası
		TCG AMASRA	AVUSTRALYA/1941	1946	
		TCG AYVALIK	AVUSTRALYA/1941	1946	
10	E ve Ç Sınıfı Mayın Arama-Tarama Gemileri	TCG EDİNCİK	ABD/1942	1947	1x76 mm top 6x40 mm top 4x Su bombası
		TCG ERDEMLİ	ABD/1943	1947	
		TCG EREĞLİ	ABD/1942	1947	
		TCG EDREMİT	ABD/1942	1947	
		TCG ÇEŞME	ABD/1943	1947	
		TCG ÇARŞAMBA	ABD/1943	1947	
		TCG ÇARDAK	ABD/1942	1947	
		TCG ÇANDARLI	ABD/1943	1947	

11	K Sınıfı Mayın Arama-Tarama Gemileri	TCG KOZLU	ABD/1943	1948	2x20 mm top
		TCG KUŞADASI	ABD/1943	1948	
		TCG KARAMÜRSEL	ABD/1943	1948	
		TCG KEREMPE	ABD/1942	1948	
		TCG KEMER	ABD/1942	1948	
		TCG KİRTE	ABD/1943	1948	
12	T (GASPE) Sınıfı Mayın Arama Tarama gemileri	TCG TRABZON	KANADA/1951	1958	1x40 mm top 2x12.7 mm top
		TCG TERME	KANADA/1952	1958	
		TCG TİREBOLU	KANADA/1951	1958	
		TCG TEKİRDAĞ	KANADA/1951	1958	
13	S (ADJÜJANT) Sınıfı Mayın Arama Tarama Gemileri	TCG SAMSUN	ABD/1957	1958	1x20 mm top
		TCG SİNOP	ABD/1957	1959	
		TCG SÜRMENE	ABD/1957	1959	
		TCG SEDDÜLBAHİR	ABD/1957	1959	
14	ABD Yapımı Liman Savunma Botları	TCG LS-9	ABD/1953	1953	1x20 mm top Su bombası Roket atma cihazı
		TCG LS-10	ABD/1953	1953	
		TCG LS-11	ABD/1953	1953	
		TCG LS-12	ABD/1953	1953	
15	İngiliz Yapımı Avcıbotlar	TCG AB-1	İNGİLTERE/1940	1948	1x47 mm top 2x20 mm top Su bombası Roket atma cihazı
		TCG AB-2	İNGİLTERE/1940	1948	
		TCG AB-3	İNGİLTERE/1940	1948	
		TCG AB-4	İNGİLTERE/1940	1948	
		TCG AB-5	İNGİLTERE/1940	1948	
		TCG AB-6	İNGİLTERE/1940	1948	
		TCG AB-7	İNGİLTERE/1940	1948	
		TCG AB-8	İNGİLTERE/1940	1948	
16	AKAR Sınıfı Akaryakıt Gemisi	TCG AKAR	FRANSA/1938	1949	4x40 mm top 6x20 mm top
17	TULUNAY Sınıfı Akaryakıt Gemisi	TCG YZB.İHSAN TULUNAY	TÜRKİYE/1950	1955	2x40 mm top
18	GÖLCÜK Sınıfı Akaryakıt Gemisi	TCG GÖLCÜK	TÜRKİYE/1931	1938	-
19	Yakıt Sınıfı Kıyı Akaryakıt Gemisi	TCG YAKIT	TÜRKİYE/1940	1940	-

20	AKPINAR Sınıfı Akaryakıt Tankeri	TCG AKPINAR	ABD/1944	1948	1x40 mm top 3x20 mm top
21	BEKİRDERE Sınıfı Cephane Gemisi	TCG BEKİRDERE	TÜRKİYE/1941	1944	-
22	ONARAN Sınıfı Onarım/Yatak Gemileri	TCG ONARAN	ABD/1944	1948	2x40 mm top 8x20 mm top
		TCG BAŞARAN	ABD/1944	1952	
23	Araba Taşıt Gemileri	TCG DARICA	İNGİLTERE/1941	1942	2X20 mm top
		TCG ŞARKÖY	İNGİLTERE/1941	1942	
		TCG LAPSEKİ	İNGİLTERE/1941	1942	
		TCG ERDEK	İNGİLTERE/1941	1942	
		TCG ECEABAT	İNGİLTERE/1941	1942	
		TCG KİLYA	İNGİLTERE/1941	1942	
		TCG SİLİVRİ	İNGİLTERE/1941	1942	
		TCG TUZLA	İNGİLTERE/1941	1942	

1967 YILI

S.NO	GEMİ TİPİ	GEMİ İSMİ	İNŞA YERİ/TARİHİ	HİZMETE GİRİŞ TARİHİ	SİLAHLARI
1	G (GLEAVES) Sınıfı Muhrip	TCG GİRESUN	ABD/1941	1949	4x5/38 Top 2x40 mm Bofors (TCG GİRESUN ve TCG GELİBOLU'da) 4x20 mm Oerlikon (TCG GEMLİK ve TCG GAZİANTEP'te) 2 HECOK ve su bombası topu 1 ad. 5'li Homing Torpido Topu
		TCG GELİBOLU	ABD/1941	1949	
		TCG GEMLİK	ABD/1941	1949	
		TCG GAZİANTEP	ABD/1941	1949	
2	PAŞA (MILNE) Sınıfı Muhrip	TCG ALPASLAN	İNGİLTERE/1940	1959	3x Çift Namlulu 4.7 pus top 6x40 mm Bofors Top 4'lü Torpido Kovanı Su bombası
		TCG M.FEVZİ ÇAKMAK	İNGİLTERE/1939	1959	
		TCG KILIÇ ALİ PAŞA	İNGİLTERE/1940	1959	
		TCG PİYALE PAŞA	İNGİLTERE/1940	1959	
3	İ (FLETCHER) Sınıfı Muhrip	TCG İSTANBUL	ABD/1942	1967	3x5/38 pus top 3x3/50 pus top 2x3'lü torpido kovanı Hecok ve su bombası
		TCG İZMİR	ABD/1942	1967	
4	FİLO Sınıfı Denizaltılar	TCG İNÖNÜ	ABD/1943	1948	Başta 6 ve kıçta 4 adet olmal üzere toplam 10 torpido kovarı
		TCG İLİNÖNÜ	ABD/1943	1948	
		TCG SAKARYA	ABD/1943	1948	
		TCG GÜR	ABD/1943	1948	
		TCG ÇANAKKALE	ABD/1943	1950	
		TCG PREVEZE	ABD/1943	1954	
		TCG CERBE	ABD/1943	1954	
		TCG TURGUTREIS	ABD/1943	1958	
		TCG PİRİREİS	ABD/1944	1960	
TCG HIZIRREİS	ABD/1944	1960			
5	DOĞAN (NASTY) Sınıfı Hücumbotlar	TCG DOĞAN	NORVEÇ/1959	1964	2x40 mm Bofors topu 4x torpido kovarı
		TCG MARTI	NORVEÇ/1959	1964	

6	KARTAL (JAGUAR) Sınıfı Hücumbotlar	TCG DENİZKUŞU	ALMANYA/1966	1967	2x40 mm Bofors topu 4x torpido kovanı
		TCG ATMACA	ALMANYA/1966	1967	
7	BAFRA (BANGOR) Sınıfı Karakol Gemileri	TCG BAFRA	KANADA/1940	1958	1x40 mm Top 2x20 mm Top 1 HECOK 4xSu bombası
		TCG BEYKOZ	KANADA/1942	1958	
		TCG BEYLERBEYİ	KANADA/1940	1958	
		TCG BODRUM	KANADA/1941	1958	
		TCG BORNOVA	KANADA/1942	1958	
		TCG BOZCAADA	KANADA/1941	1958	
		TCG BÜYÜKDERE	KANADA/1942	1958	
		TCG BANDIRMA	KANADA/1941	1958	
TCG BARTIN	KANADA/1942	1958			
8	HİSAR Sınıfı Karakol Gemileri	TCG SULTANHİSAR	ABD/1963	1965	1X40 mm Bofors Topu 2x20 mm Oerligon Topu 1xHECOK DSH Havanı
		TCG DEMİRHİSAR	ABD/1964	1965	
		TCG YARHİSAR	ABD/1964	1965	
		TCG AKHİSAR	ABD/1964	1965	
		TCG SİVRİHİSAR	ABD/1964	1966	
		TCG KOÇHİSAR	TÜRKİYE/1963	1966	
9	M Sınıfı Mayın Dökücü Gemiler	TCG MORDOĞAN	ABD/1944	1952	4x40 mm Çift namlulu top 6x20 mm top 60 mayın
		TCG MERİÇ	ABD/1944	1952	
		TCG MARMARİS	ABD/1944	1952	
		TCG MERSİN	ABD/1944	1960	
		TCG MÜREFTE	ABD/1944	1960	
10	MEHMETÇİK Sınıfı Mayın Dökücü Gemi	TCG MEHMETÇİK	ABD/1957	1958	-
11	NUSRET Sınıfı Mayın Dökücü Gemi	TCG NUSRET	DANİMARKA/1963	1964	4x3/50 Çift namlulu top
12	A (BATHURST) Sınıfı Mayın Arama Tarama Gemisi	TCG ALANYA	AVUSTRALYA/1941	1946	1x4 pusluk top 1x40 mm top 4x20 mm top Su bombası
		TCG AMASRA	AVUSTRALYA/1941	1946	

13	E ve Ç Sınıfı Mayın Arama-Tarama Gemileri	TCG EDİNCİK	ABD/1942	1947	1x76 mm top 6x40 mm top 4x Su bombası
		TCG EREĞLİ	ABD/1942	1947	
		TCG ÇEŞME	ABD/1943	1947	
		TCG ÇARŞAMBA	ABD/1943	1947	
		TCG ÇARDAK	ABD/1942	1947	
		TCG ÇANDARLI	ABD/1943	1947	
14	T (GASPE) Sınıfı Mayın Arama Tarama gemileri	TCG TRABZON	KANADA/1951	1958	1x40 mm top 2x12.7 mm top
		TCG TERME	KANADA/1952	1958	
		TCG TİREBOLU	KANADA/1951	1958	
		TCG TEKİRDAĞ	KANADA/1951	1958	
15	S (ADJUVANT) Sınıfı Mayın Arama Tarama Gemileri	TCG SAMSUN	ABD/1957	1958	1x20 mm top
		TCG SİNOP	ABD/1957	1959	
		TCG SÜRMENE	ABD/1957	1959	
		TCG SEDDÜLBAHİR	ABD/1957	1959	
		TCG SİLİFKE	ABD/1963	1966	
		TCG SAROS	ABD/1963	1966	
		TCG SIĞACIK	ABD/1964	1965	
		TCG SAPANCA	ABD/1964	1965	
16	ABD Yapımı Liman Savunma Botları	TCG LS-9	ABD/1953	1953	1x20 mm top Su bombası Roket atma cihazı
		TCG LS-10	ABD/1953	1953	
		TCG LS-11	ABD/1953	1953	
		TCG LS-12	ABD/1953	1953	
17	İngiliz Yapımı Avcıbotlar	TCG AB-1	İNGİLTERE/1940	1948	1x47 mm top 2x20 mm top Su bombası Roket atma cihazı
		TCG AB-2	İNGİLTERE/1940	1948	
		TCG AB-3	İNGİLTERE/1940	1948	
		TCG AB-4	İNGİLTERE/1940	1948	
		TCG AB-5	İNGİLTERE/1940	1948	
		TCG AB-6	İNGİLTERE/1940	1948	
		TCG AB-7	İNGİLTERE/1940	1948	
		TCG AB-8	İNGİLTERE/1940	1948	

18	Ç-101 Sınıfı Tank Çıkarma Araçları (LCT)	TCG Ç-101	İNGİLTERE/1943	1967	2x20 mm top 1x12.7 mm top
		TCG Ç-102	İNGİLTERE/1943	1967	
		TCG Ç-103	İNGİLTERE/1943	1967	
		TCG Ç-104	İNGİLTERE/1943	1967	
		TCG Ç-105	İNGİLTERE/1943	1967	
		TCG Ç-106	İNGİLTERE/1943	1967	
19	Ç-201 Sınıfı Çıkarma Araçları (LCU)	TCG Ç-201	ABD/1942	1967	2x12.7 mm top
		TCG Ç-202	ABD/1942	1967	
		TCG Ç-203	ABD/1942	1967	
		TCG Ç-204	ABD/1942	1967	
		TCG Ç-205	TÜRKİYE/1964	1965	
		TCG Ç-206	TÜRKİYE/1964	1965	
		TCG Ç-207	TÜRKİYE/1965	1966	
		TCG Ç-208	TÜRKİYE/1965	1966	
		TCG Ç-209	TÜRKİYE/1965	1966	
		TCG Ç-210	TÜRKİYE/1965	1966	
		TCG Ç-211	TÜRKİYE/1965	1966	
		TCG Ç-212	TÜRKİYE/1965	1966	
		TCG Ç-213	TÜRKİYE/1965	1966	
		TCG Ç-214	TÜRKİYE/1965	1966	
		TCG Ç-215	TÜRKİYE/1965	1966	
		TCG Ç-216	TÜRKİYE/1965	1966	
20	Ç-301 Sınıfı Mekanize Vasıta Çıkarma Araçları (LCM)	TCG Ç-301	TÜRKİYE/1965	1965	2x12.7 mm top
		TCG Ç-302	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-303	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-304	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-305	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-306	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-307	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-308	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-309	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-310	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-311	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-312	TÜRKİYE/1965	1965	

		TCG Ç-313	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-314	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-315	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-316	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-317	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-318	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-319	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-320	TÜRKİYE/1965	1965	
21	AKAR Sınıfı Akaryakıt Gemisi	TCG AKAR	FRANSA/1938	1949	4x40 mm top 6x20 mm top
22	TULUNAY Sınıfı Akaryakıt Gemisi	TCG YZB.İHSAN TULUNAY	TÜRKİYE/1950	1955	2x40 mm top
23	ALBAY HAKKI BURAK Sınıfı Akaryakıt Tankeri	TCG ALBAY HAKKIN BURAK	TÜRKİYE/1963	1965	2x40 mm top
24	GÖLCÜK Sınıfı Akaryakıt Gemisi	TCG GÖLCÜK	TÜRKİYE/1931	1938	-
25	Yakıt Sınıfı Kıyı Akaryakıt Gemisi	TCG YAKIT	TÜRKİYE/1940	1940	-
26	AKPINAR Sınıfı Akaryakıt Tankeri	TCG AKPINAR	ABD/1944	1948	1x40 mm top 3x20 mm top
27	H Sınıfı Kıyı Akaryakıt Gemileri	TCG H-500	TÜRKİYE/1964	1965	-
		TCG H-501	TÜRKİYE/1964	1965	
		TCG H-502	TÜRKİYE/1964	1965	
28	PINAR Sınıfı Su Tankerleri	TCG PINAR-1	ALMANYA/1938	1939	-
		TCG PINAR-2	TÜRKİYE/1956	1959	
		TCG PINAR-3	TÜRKİYE/1967	1968	
		TCG PINAR-4	TÜRKİYE/1967	1968	
		TCG PINAR-5	TÜRKİYE/1967	1968	
		TCG PINAR-6	TÜRKİYE/1967	1968	
29	BEKİRDERE Sınıfı Cephane Gemisi	TCG BEKİRDERE	TÜRKİYE/1941	1944	-
30	ERKİN Sınıfı Yatak Gemisi	TCG ERKİN	DANİMARKA/1938	1967	2xÇift Namlulu 40 mm top 1x50 mm to

31	ONARAN Sınıfı Onarım/Yatak Gemileri	TCG ONARAN	ABD/1944	1948	2x40 mm top 8x20 mm top
		TCG BAŞARAN	ABD/1944	1952	
32	Araba Taşıt Gemileri	TCG DARICA	İNGİLTERE/1941	1942	2X20 mm top
		TCG ŞARKÖY	İNGİLTERE/1941	1942	
		TCG LAPSEKİ	İNGİLTERE/1941	1942	
		TCG ERDEK	İNGİLTERE/1941	1942	
		TCG ECEABAT	İNGİLTERE/1941	1942	
		TCG KİLYA	İNGİLTERE/1941	1942	
		TCG SİLİVRİ	İNGİLTERE/1941	1942	
		TCG TUZLA	İNGİLTERE/1941	1942	

1974 YILI

S.NO	GEMİ TİPİ	GEMİ İSMİ	İNŞA YERİ/TARİHİ	HİZMETE GİRİŞ TARİHİ	SİLAHLARI
1	İ (FLETCHER) Sınıfı Muhrip	TCG İSTANBUL	ABD/1942	1967	3x5/38 pus top 3x3/50 pus top 2x3'lü torpido kovanı Hecok ve su bombası
		TCG İZMİR	ABD/1942	1967	
		TCG İZMİT	ABD/1943	1970	
		TCG İSKENDERUN	ABD/1942	1970	
		TCG İÇEL	ABD/1943	1970	
2	MUAVENET (ROBERT H.SMITH) Sınıfı Mayın Dökücü Muhrip	TCG MUAVENET	ABD/1943	1972	3xÇift Namlulu 5/38 pus top 6x40 mm top 2x3'lü torpido kovanı 80 mayın
3	TEPE (GEARING) Sınıfı Muhrip	TCG ADATEPE	ABD/1946	1971	2xÇift Namlulu 5/38 pus top 2x3'lü torpido kovanı HECOK ve su bombası
		TCG KOCATEPE	ABD/1945	1971	
		TCG TINAZTEPE	ABD/1945	1972	
4	ZAFER (ALLEN M.SUMNER) Sınıfı Muhrip	TCG ZAFER	ABD/1944	1973	3xÇift Namlulu 5/38 pus top 1x35 mm top Su bombası
5	TEPE (GEARING) Sınıfı Gdümlü Mermi Muhripleri	TCG M.FEVZİ ÇAKMAK	ABD/1945	1973	2xÇift Namlulu 5/38 pus top 2x35 mm top Su bombası Harpoon Gdümlü Mermisi 8'li ASROC Torpido Kovanı
		TCG GAYRET	ABD/1945	1973	

6	BERK Sınıfı Refakat Muhripleri	TCG BERK	TÜRKİYE/1972	1972	2x3/50 pus top 2x3 torpido kovanı 2xHECOK 10xSu bombası
7	FİLO Sınıfı Denizaltılar	TCG SAKARYA	ABD/1943	1948	Başta 6 ve kıçta 4 adet olmak üzere toplam 10 torpido kovanı
		TCG GÜR	ABD/1943	1948	
		TCG TURGUTREİS	ABD/1943	1958	
		TCG HIZIRREİS	ABD/1944	1960	
8	REİS (GUPPY-IIA) Sınıfı Denizaltılar	TCG BURAKREİS	ABD/1943	1971	Başta 6 ve kıçta 4 adet olmak üzere toplam 10 torpido kovanı
		TCG MURATREİS	ABD/1943	1971	
		TCG ORUÇREİS	ABD/1943	1972	
		TCG ULUÇALİREİS	ABD/1944	1972	
		TCG DUMLUPINAR	ABD/1943	1972	
		TCG CERBE	ABD/1943	1973	
		TCG PREVEZE	ABD/1942	1972	
		TCG İİNÖNÜ	ABD/1944	1972	
9	ÇANAKKALE (GUPPY III) Sınıfı Denizaltılar	TCG ÇANAKKALE	ABD/1944	1974	Başta 6 ve kıçta 4 adet olmak üzere toplam 10 torpido kovanı
		TCG İİNÖNÜ	ABD/1944	1974	
10	KARTAL (JAGUAR) Sınıfı Hücumbotlar	TCG DENİZKUŞU	ALMANYA/1966	1967	2x40 mm Bofors topu 4x torpido kovanı 4xPenguin SSM (Kıbrıs Barış Harekatı sırasında 4 botun G/M atma kabiliyeti vardı.)
		TCG ATMACA	ALMANYA/1966	1967	
		TCG ŞAHİN	ALMANYA/1966	1966	
		TCG KARTAL	ALMANYA/1966	1966	
		TCG MELTEM	ALMANYA/1966	1967	
		TCG PELİKAN	ALMANYA/1969	1970	
		TCG ALBATROS	ALMANYA/1968	1970	
		TCG ŞİMŞEK	ALMANYA/1969	1970	
		TCG KASIRGA	ALMANYA/1967	1067	
11	HİSAR Sınıfı Karakol Gemileri	TCG SULTANHİSAR	ABD/1963	1965	1X40 mm Bofors Topu 2x20 mm Oerligon Topu 1xHECOK DSH Havanı
		TCG DEMİRHİSAR	ABD/1964	1965	
		TCG YARHİSAR	ABD/1964	1965	
		TCG AKHİSAR	ABD/1964	1965	
		TCG SİVRİHİSAR	ABD/1964	1966	
		TCG KOÇHİSAR	TÜRKİYE/1963	1966	

12	BORA (ASHEVILLE) Sınıfı Karakol Gemileri	TCG YILDIRIM	ABD/1968	1973	1x76 mm top 1x40 mm top
		TCG BORA	ABD/1968	1973	
13	M Sınıfı Mayın Dökücü Gemiler	TCG MORDOĞAN	ABD/1944	1952	4x40 mm Çift namlulu top 6x20 mm top 60 mayın
		TCG MERİÇ	ABD/1944	1952	
		TCG MARMARİS	ABD/1944	1952	
		TCG MERSİN	ABD/1944	1960	
		TCG MÜREFTE	ABD/1944	1960	
14	Mehmetçik Sınıfı Mayın Dökücü Gemi	TCG MEHMETÇİK	ABD/1957	1958	-
15	NUSRET Sınıfı Mayın Dökücü Gemi	TCG NUSRET	DANİMARKA/1963	1964	4x3/50 Çift namlulu top
16	E ve Ç Sınıfı Mayın Arama-Tarama Gemileri	TCG EDİNCİK	ABD/1942	1947	1x76 mm top 6x40 mm top 4x Su bombası
		TCG EREĞLİ	ABD/1942	1947	
		TCG ÇEŞME	ABD/1943	1947	
		TCG ÇARŞAMBA	ABD/1943	1947	
		TCG ÇARDAK	ABD/1942	1947	
		TCG ÇANDARLI	ABD/1943	1947	
17	T (GASPE) Sınıfı Mayın Arama Tarama gemileri	TCG TRABZON	KANADA/1951	1958	1x40 mm top 2x12.7 mm top
		TCG TERME	KANADA/1952	1958	
		TCG TİREBOLU	KANADA/1951	1958	
		TCG TEKİRDAĞ	KANADA/1951	1958	
18	S (ADJUJANT) Sınıfı Mayın Arama Tarama Gemileri	TCG SAMSUN	ABD/1957	1958	1x20 mm top
		TCG SİNOP	ABD/1957	1959	
		TCG SÜRMENE	ABD/1957	1959	
		TCG SEDDÜLBAHİR	ABD/1957	1959	
		TCG SİLİFKE	ABD/1963	1966	
		TCG SAROS	ABD/1963	1966	
		TCG SIĞACIK	ABD/1964	1965	
		TCG SAPANCA	ABD/1964	1965	
		TCG SARIYER	ABD/1966	1968	
		TCG SEYMEN	ABD/1953	1971	
		TCG SELÇUK	ABD/1953	1970	
		TCG SEYHAN	ABD/1952	1970	

19	F (CAPE) Sınıfı Mayın Arama Tarama Gemileri	TCG FOÇA	ABD/1966	1968	-
		TCG FETHİYE	ABD/1966	1968	
		TCG FATSA	ABD/1966	1968	
		TCG FİNİKE	ABD/1967	1968	
20	ABD Yapımı Liman Savunma Botları	TCG LS-9	ABD/1953	1953	1x20 mm top Su bombası Roket atma cihazı
		TCG LS-10	ABD/1953	1953	
		TCG LS-11	ABD/1953	1953	
		TCG LS-12	ABD/1953	1953	
21	PGM-71 Sınıfı Avcıbotlar	TCG AB-21	ABD/1966	1968	1x40 mm top 2x20 mm Oerligon top 2x7.62 mm tüfek Su bombası ve roket atma cihazı
		TCG AB-21	ABD/1966	1968	
		TCG AB-21	ABD/1966	1968	
		TCG AB-21	ABD/1967	1968	
22	Türk tipi Avcıbotlar	TCG AB-25	TÜRKİYE/1967	1969	1x40 mm top 2x20 mm Oerligon top 2x12.7 mm TOP Su bombası ve roket atma cihazı
		TCG AB-26	TÜRKİYE/1967	1970	
		TCG AB-27	TÜRKİYE/1965	1969	
		TCG AB-28	TÜRKİYE/1967	1969	
		TCG AB-29	TÜRKİYE/1967	1969	
		TCG AB-30	TÜRKİYE/1967	1969	
		TCG AB-31	TÜRKİYE/1968	1971	
		TCG AB-32	TÜRKİYE/1968	1969	
		TCG AB-33	TÜRKİYE/1968	1970	
23	Ç-101 Sınıfı Tank Çıkarma Araçları (LCT)	TCG Ç-101	İNGİLTERE/1943	1967	2x20 mm top 1x12.7 mm top
		TCG Ç-102	İNGİLTERE/1943	1967	
		TCG Ç-103	İNGİLTERE/1943	1967	
		TCG Ç-104	İNGİLTERE/1943	1967	
		TCG Ç-105	İNGİLTERE/1943	1967	
		TCG Ç-106	İNGİLTERE/1943	1967	
		TCG Ç-107	TÜRKİYE/1970	1971	
		TCG Ç-108	TÜRKİYE/1970	1971	
		TCG Ç-109	TÜRKİYE/1970	1971	
		TCG Ç-110	TÜRKİYE/1970	1971	
		TCG Ç-111	TÜRKİYE/1970	1971	

		TCG Ç-112	TÜRKİYE1970	1971	
		TCG Ç-113	TÜRKİYE1973	1973	
		TCG Ç-114	TÜRKİYE1973	1973	
		TCG Ç-115	TÜRKİYE1973	1973	
		TCG Ç-116	TÜRKİYE1973	1973	
		TCG Ç-117	TÜRKİYE1973	1974	
24	Ç-201 Sınıfı Çıkarma Araçları (LCU)	TCG Ç-201	ABD/1942	1967	2x12.7 mm top
		TCG Ç-202	ABD/1942	1967	
		TCG Ç-203	ABD/1942	1967	
		TCG Ç-204	ABD/1942	1967	
		TCG Ç-205	TÜRKİYE/1964	1965	
		TCG Ç-206	TÜRKİYE/1964	1965	
		TCG Ç-207	TÜRKİYE/1965	1966	
		TCG Ç-208	TÜRKİYE/1965	1966	
		TCG Ç-209	TÜRKİYE/1965	1966	
		TCG Ç-210	TÜRKİYE/1965	1966	
		TCG Ç-211	TÜRKİYE/1965	1966	
		TCG Ç-212	TÜRKİYE/1965	1966	
		TCG Ç-213	TÜRKİYE/1965	1966	
		TCG Ç-214	TÜRKİYE/1965	1966	
TCG Ç-215	TÜRKİYE/1965	1966			
TCG Ç-216	TÜRKİYE/1965	1966			
25	Ç-301 Sınıfı Mekanize Vasıta Çıkarma Araçları (LCM)	TCG Ç-301	TÜRKİYE/1965	1965	2x12.7 mm top
		TCG Ç-302	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-303	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-304	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-305	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-306	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-307	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-308	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-309	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-310	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-311	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-312	TÜRKİYE/1965	1965	

		TCG Ç-313	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-314	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-315	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-316	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-317	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-318	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-319	TÜRKİYE/1965	1965	
		TCG Ç-320	TÜRKİYE/1965	1965	
26	BAYRAKTAR Sınıfı Tank Çıkarma Aracı (LST)	TCG BAYRAKTAR	ABD/1944	1973	6x40 mm top
		TCG SANCAKTAR	ABD/1944	1973	
27	ERTUĞRUL Sınıfı Tank Çıkarma Gemileri (LST)	TCG ERTUĞRUL	ABD/1953	1973	3x3/50 pus Çift namlulu top
28	AKAR Sınıfı Akaryakıt Gemisi	TCG AKAR	FRANSA/1938	1949	4x40 mm top 6x20 mm top
29	TULUNAY Sınıfı Akaryakıt Gemisi	TCG YZB.İHSAN TULUNAY	TÜRKİYE/1950	1955	2x40 mm top
30	ALBAY HAKKI BURAK Sınıfı Akaryakıt Tankeri	TCG ALBAY HAKKIN BURAK	TÜRKİYE/1963	1965	2x40 mmtop
31	BNB.SADETCİN GÜRCAN Sınıfı Akaryakıt Gemisi	TCG BNB.SADETTİN GÜRCAN	TÜRKİYE/1968	1970	1x40 mm top 2x20 mm top
32	GÖLCÜK Sınıfı Akaryakıt Gemisi	TCG GÖLCÜK	TÜRKİYE/1931	1938	-
33	Yakıt Sınıfı Kıyı Akaryakıt Gemisi	TCG YAKIT	TÜRKİYE/1940	1940	-
34	AKPINAR Sınıfı Akaryakıt Tankeri	TCG AKPINAR	ABD/1944	1948	1x40 mm top 3x20 mm top
35	H Sınıfı Kıyı Akaryakıt Gemileri	TCG H-500	TÜRKİYE/1964	1965	-
		TCG H-501	TÜRKİYE/1964	1965	
		TCG H-502	TÜRKİYE/1964	1965	

36	PINAR Sınıfı Su Tankerleri	TCG PINAR-1	ALMANYA/1938	1939	-
		TCG PINAR-2	TÜRKİYE/1956	1959	
		TCG PINAR-3	TÜRKİYE/1967	1968	
		TCG PINAR-4	TÜRKİYE/1967	1968	
		TCG PINAR-5	TÜRKİYE/1967	1968	
		TCG PINAR-6	TÜRKİYE/1967	1968	
37	Van Sınıfı Su Tankeri	TCG VAN	TÜRKİYE/1966	1968	-
		TCG ULUBAT	TÜRKİYE/1966	1968	
38	ÜLKÜ Sınıfı Yük Gemisi	TCG ÜLKÜ	FRANSA/1954	1972	2x40 mm top 2x20 mm top
39	ŞARKÖY Sınıfı Kuruyük Gemileri	TCG KANARYA	TÜRKİYE/1971	1972	1x20 mm top
		TCG ŞARKÖY	TÜRKİYE/1972	1972	
40	BEKİRDERE Sınıfı Cephane Gemisi	TCG BEKİRDERE	TÜRKİYE/1941	1944	-
41	CEPHANE Sınıfı Cephane Gemileri	TCG CEPHANE-1	TÜRKİYE/1967	1967	-
		TCG CEPHANE-2	TÜRKİYE/1969	1969	
42	ERKİN Sınıfı Yatak Gemisi	TCG ERKİN	DANİMARKA/1938	1967	2xÇift Namlulu 40 mm top 1x50 mm top
43	ONARAN Sınıfı Onarım/Yatak Gemileri	TCG ONARAN	ABD/1944	1948	2x40 mm top 8x20 mm top
		TCG BAŞARAN	ABD/1944	1952	
44	DONATAN Sınıfı Onarım/Yatak Gemileri	TCG DONATAN	ABD/1943	1969	1x5/38 pus top 4x3/50 pus top 7x40/56 mm top
45	Araba Taşıt Gemileri	TCG LAPSEKİ	İNGİLTERE/1941	1942	2X20 mm top
		TCG ERDEK	İNGİLTERE/1941	1942	
		TCG KİLYA	İNGİLTERE/1941	1942	
		TCG TUZLA	İNGİLTERE/1941	1942	

1974 YILINDA TÜRK DENİZ-HAVA KUVVETİ

1	S-2A Sınıfı Deniz Karakol Uçakları	TCB 146	ABD/1960	1971	MK-44 torpido, MK-54 su bombası (NOT-1)
		TCB 172	ABD/1960	1971	
2	S-2E (TRACKER) Sınıfı Deniz Karakol Uçakları	TCB 263	ABD/1962	1972	MK-44/46 torpido, MK-54 su bombası, 2.75/5 pusluk roket (NOT-2)
		TCB 649	ABD/1963	1972	
		TCB 650	ABD/1963	1972	
		TCB 673	ABD/1964	1972	
		TCB 852	ABD/1963	1972	
		TCB 853	ABD/1963	1972	
		TCB 858	ABD/1963	1972	
		TCB 861	ABD/1963	1972	
		TCB 879	ABD/1963	1972	
		TCB 883	ABD/1963	1972	
		TCB 891	ABD/1963	1972	
		TCB 895	ABD/1961	1972	
3	Agusto Bell 204 (AB-204B) Sınıfı Helikopterler	TCB 31	İTALYA/1972	1972	AS11/12 Tel Gülümlü Mermi, MK-44/46 torpido, MK-54 su bombası (NOT-3)
		TCB 32	İTALYA/1973	1972	
		TCB 33	İTALYA/1973	1972	

NOT-1: ABD yapımı olan bu uçaklar, eğitim amaçlı olarak Hollanda'dan alınmıştır. Uçaklar eğitim amacının yanı sıra, denizaltı savunma harbi ve suüstü harbi maksadıyla kullanılmıştır.

NOT-2 : Bu uçaklar denizaltı savunma harbi ve suüstü harbi maksadıyla kullanılmıştır. Uçaklar Kıbrıs Barış Harekatı süresince Doğu Akdeniz'de keşif gözetleme faaliyetleri icra etmiştir.

NOT-3 : Bu helikopterler 1974 Kıbrıs Barış Harekatı nedeniyle, Çiğli/İzmir hava meydanında konuşlandırılarak Ege yaklaşma sularında keşif görevi yapmıştır.

EK-2: KIBRIS BARIŞ HAREKATI'NDA GÖREV YAPAN KOMUTANLAR

S.NO	GÖREV	KOMUTAN İSMİ
1	Genelkurmay Başkanı	Orgeneral Semih SANCAR
2	Kara Kuvvetleri Komutanı	Orgeneral Eşref AKINCI
3	Deniz Kuvvetleri Komutanı	Oramiral Kemal KAYACAN
4	Hava Kuvvetleri Komutanı	Orgeneral Emin ALPKAYA
5	II.Ordu Komutanı	Orgeneral Suat AKTULGA
6	II.Taktik Hava Kuvvet Komutanı	Tümgeneral Hulusi KAYMAKLI
7	Harp Filosu Komutanı	Tümamiral Nejat TÜMER
8	Çakmak Özel Kuvvet Komutanı	Tuğgeneral Süleyman TUNCER
9	Bora Özel Kuvvet Komutanı	Tuğgeneral Hakkı BORATAŞ
10	Çıkarma Birlikleri Komutanı	Tuğamiral Emin GÖKSAN
11	2'nci Muhrip Filotillası Komodoru	Dz.Kur.Alb.İrfan TINAZ
12	Çıkarma Birlikleri Kurmay Başkanı	Dz.Kur.Kd.Alb.Ertuğrul ÜÇLER
13	Çıkarma Birlikleri Komodoru	Dz.Kur.Alb.Ahmet ÖZÖN
14	Refakat Filosu Komodoru	Dz.Kur.Alb.Fikri TOPSEVER
15	Kıbrıs Türk Alayı Komutanı	Kur.Alb.Mustafa KATIRCIOĞLU
16	TCG ERTUĞRUL Komutanı	Dz.Alb.Ergun ÇAKIRER
17	Amfibi Aldatma Birliği	Dz.Alb.Ergun DİNÇEL
18	Deniz Piyade Alay Komutanı	Dz.Yb.Neşet İKİZ
19	TCG MAREŞAL F.ÇAKMAK K.	Dz.Kur.Yb.Atilla ERKAN
20	TCG KOCATEPE Komutanı	Dz.Kur.Yb.Güven ERKAYA
21	TCG ADATEPE Komutanı	Dz.Kur.Yb.Rızanur ÖNCÜ
22	TCG TINAZTEPE komutanı	Dz.Kur.Yb.Uğur ULUÇ
23	TCG CERBE Komutanı	Dz.Bnb.Gürol EDİZ
24	TCG İLİNÖNÜ Komutanı	Dz.Kur.Kd.Bnb.Orhun ÖZDEMİR
25	SAT Timi Komutanı	Dz.Bnb.Yılmaz CENGİZ
26	SAS Timi Komutanı	Dz.Yzb.Tuncer GÜLLER

EK-3: KIBRIS BARIŞ HAREKATI'NA KATILAN GEMİLERİN GÖREV ORGANİZASYONU

